ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Збірник матеріалів XI міжнародної науково-практичної конференції
(17 квітня 2019 року)

Чернігів 2019

УДК 332.12:352.07
А06

Актуальні проблеми розвитку територіальних громад. Збірник – Чернігів: Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019 – 397 с.

Друкується за рішенням Вченої ради інституту
(протокол № 9 від 30 квітня 2019 р.)

За загальною редакцією
кандидата економічних наук, доцента
Мурашка Миколи Івановича

Редакційна колегія:
Ступа В.І. д-р тех. наук, проф.; Мурашко М.І. к-т екон. наук, доц.; Кадетов С.М. к-т екон. наук, доц.; Сидоренко Є.В. к-т юрид. наук; Назарко С.О. к-т екон. наук, доц.; Ямполець П.В. к-т іст. наук; Суворова С.Г. к-т екон. наук, доц; Красногор О.В., к-т юрид. наук; Рябченко М.С., к-т юрид. наук; Макаренко І.О., к-т наук держ.упр.

Статті надруковані в авторській редакції

Комп'ютерний макет Захарчук І.В.

Адреса редакції: 14000, Чернігів
вул. Промислова, 17
Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ ВНЗ МАУП
Тел./факс (0462) 677-179
E-mail: maupchern@ukr.net

УкрІНТЕІ
Посвідчення №108 від 14 березня 2019 р. Про реєстрацію проведення XI Міжнародної науково-практичної конференції за темою «Актуальні проблеми розвитку територіальних громад»

© Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА (ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ).....9

Грабовець В.Ю., Суворова С.Г. Вплив реклами на дитяче світосприйняття.....9
Жоголко А., Семченко-Ковальчук О.Б. Інфляція та її вплив на економіку України……...13
Іванова Н.В., Бачуріна І.В. Перспективи підприємництва в Україні за сценаріями економічного розвитку.....22
Ільченко К.С., Акименко О.Ю. Історичні аспекти становлення аудиту в Україні. перспективи подальшого розвитку……..32
Коваль К.П., Оліфіренко Л.Д. Соціо-гуманітарні аспекти сімейної політики у контексті адміністративної реформи України……...37
Макаренко І.О. Техніко-економічна стратегія оптимізації експлуатаційних робіт на газорозподільних мережах……42
Макаренко І.О., Кульчій І.О., Чеботар А.І. Техніко-економічна стратегія оптимальних безаварійних робіт на газорозподільних мережах……...45
Маклюк О.В.,Кадетов С.М. Оцінка окремих показників професійної орієнтації населення Чернігівської області у 2017-2018 роках …….....57
Мурашко М.І. Парадигми модернізації закладів вищої освіти.....65
Мусієнко М.П. Розвиток лізингової галузі в Україні.....71
Назарко С.О. Вплив штучного інтелекту на економіку: переваги, загрози та перспективи використання.....79

Перетятько Ю.М. Стан бізнес-клімату в Україні.....88
Письменюк М. А., Оліфіренко Л.Д. Критерії ефективності маркетингової діяльності в аспекті планування маркетингових комунікацій з використанням інтернет-технологій.....96
Рудяк М.О., Оліфіренко Л.Д. Інтенсифікація міграційних процесів у світі та Україні.....102
Стоянова Н., Назарко С.О. Штучний інтелект змінить ринок праці.....107
Суворова С.Г. Карпенко Ю.М. Особливості маркетингу малого бізнесу.....113
Шабардіна Ю.В. Використання природно-ресурсного потенціалу регіонів в умовах децентралізації владних повноважень.....118
Шимчук А., Назарко С.О. Роль штучного інтелекту в організації змісту навчання 122

СЕКЦІЯ 2. ПРАВОВА (ЮРИДИЧНІ НАУКИ)....128

Апанасенко К.І. Про дозвільне законодавство у сфері господарської діяльності.....128
Атрощенко В. О. Сидоренко Є.В. Особливості правового статусу біженців.....137
Барабаш А.Г., Менджул К.В. Землі комунальної власності: поняття та ознаки.....142
Барабаш А.Г., Приходько В.О. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин в умовах децентралізації влади.....149
Біба А.Ю., Москалець І.М. Згода на секс: як саме діятиме новий закон в Україні.....155
Білюба Л.В. Екологічні проблеми використання земельних ресурсів.....159

Бондаренко Н.С., Марущак О.А. Становлення та перспективи розвитку поняття «об'єднана територіальна громада».....173
Гарига-Грихно М.М. Експертиза реконструкции лица по черепу……...178
Захарчук І.В. Застосування політичної (нематеріальної) відповідальності у міжнародному праві в XXI столітті……...182
Калита Ю.С., Зливко С.В. Щодо розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями……186
Карелін В.В., Єрмак О.В. До питання про нормативно-правове регулювання перебування засуджених до позбавлення волі в дільниці карантину, діагностики та розподілу……..192
Книш Ю.О., Захарчук І.В. Відмежування поняття «бандитизму» від поняття «створення злочинної організації»……197
Козинець О.Г., Макогін Н.О. Переваги та недоліки об'єднання територіальних громад……201
Кондратенко Н.В., Гриб О.О. Становлення та роль системи пробації в Україні……...207
Кравченко О.В., Барабаш А.Г. Добровільна відмова від права власності на земельну ділянку на користь територіальної громади……218
Красногор О.В. Публічне управління та адміністрування в галузі підвищення кваліфікації та підвищення професійного рівня нотаріусів.....221
Кугук Н.С., Литвиненко В.М. Дещо про проблеми працевлаштування молоді в Україні……...227
Куліш М.О., Литвиненко В.М. Додаткові права у сфері праці: забезпечення рівності чи дискримінація?.....234

Максименко М.І., Власенко О.М. Особливості візуальної характеристики наркотичних речовин, які вилучаються в установах виконання покарань…..241
Мартиненко А.О., Зливко С.В. Позитивні аспекти впровадження ювенальної пробації в Україні……248
Марущак Н.В., Стеченко К.Л. Поняття правового статусу особи…….254
Онанченко В.С., Зливко С.В. Щодо адміністративно-правових заходів протидії тіньовій зайнятості в Україні……259
Приходько В.О., Петрик О.Л. Об'єктивні ознаки злочину «торгівля людьми» за ст. 149 Кримінального кодексу України……..264
Пророченко В.В. Барабаш А.Г. Поняття та сутність відносин добросусідства у земельному праві…….272
Пророченко В.В., Пузирний В.Ф. Правова природа адміністративно-процесуальної правосуб'єктності.277
Руденко В.М., Захарчук І.В. Дорожня карта реформування адвокатури в Україні……...283
Сенченко Н.М. Докази як інструмент судового пізнання……..289
Сидоренко Є.В., Заяць В.А. Природні права людини.....295
Сидоренко Є.В., Кирієнко К.С. Особливості правового регулювання виборів Президента України 2019 року….....299
Сидоренко Є.В., Рябченко М.С. Страховий стаж та трудовий стаж.....302
Суржик В.Г. Актуальні проблеми методології судово-експертної діяльності.....306
Теремецький М. В., Зливко С. В. Державна служба в національній поліції як вид мілітаризованої держаної служби.....312
Тимофєєва Н.В. Роль спеціаліста під час

розслідування злочинів проти безпеки виробництва.....318
Ткаченко О.Г., Кисельов Д.В. Проблеми функціонування та встановлення моделі ювенальної пробації в Україні: міжнародний досвід.....322
Шамрук Н.Б. Проблеми кваліфікації психологічного насильства, як форми домашнього насильства в новітньому українському законодавстві.....330

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА (СОЦІАЛЬНІ, ГУМАНІТАРНІ ТА ПРИКЛАДНІ НАУКИ).....335

Болдирева В.М. Нові слова, значення яких потрібно знати.....335
Борець Ю.В. Специфіка та психологічні особливості соціономічних професій…….....339
Дем'яненко Ю.О. Особливості подолання емоційного стресу.....349
Запорожець О.М., Демьяненко Ю.О. Особливості формування міжособистісних відносин дітей дошкільного віку з однолітками.....353
Zhovtok Volodymyr, Oliychenko Igor E-government and e-governance as a way to make public administration more effective……..358
Мірошниченко О.М. Особливості професійно-психологічного відбору керівних кадрів силових структур та відомств.....362
Настояща У.В. Особливості причин виникнення конфліктних ситуацій в середовищі засуджених в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби……..368
Селюк М.В., Демьяненко Ю.О. Особливості впливу

материнської депривації на розвиток дитини.....374
Співак В.В. Особливості залучення релігійних організацій до роботи з засудженими.....379
Строн О.В., Демьяненко Ю.О. Особливості формування самооцінки молодшого школяра в навчальній діяльності……386
Ямполець П.В. Господарські експерименти компартії і добробут населення України в умовах згортання НЕПу.....391

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА (ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ)

Грабовець В.Ю.
студентка 3-го курсу,
Чернігівського інституту МАУП
Науковий керівник:
Суворова С.Г.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та
економіки праці Чернігівського інституту
імені Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА ДИТЯЧЕ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Сьогодні реклама посідає визначне місце в життєвому та інформаційному просторі людини. Вона оточує нас будь-де: вдома, на вулиці, на роботі, у громадському транспорті, у торгових залах супермаркетів, у власному авто тощо, тим самим активно впливаючи на нашу свідомість. Однак, серед основних видів реклами найбільший психологічний та емоційний вплив на людину справляє саме телевізійна реклама, до того ж вона охоплює найширшу аудиторію.

Згідно із Законом України «Про рекламу», реклама – це спеціальна інформація, про осіб чи продукцію, яка розповсюджується у будь-якій формі і в будь-який спосіб з метою прямого чи опосередкованого одержання зиску; споживач реклами – будь-яка особа або група осіб, на яких спрямована реклама; рекламні засоби – це засоби, що використовуються для доведення реклами до споживача в будь-якій формі та у будь-який спосіб [1]. В нашому випадку споживачами реклами є діти, а її вплив на них є

максимальним, оскільки дитяча психіка є несформованою та досить вразливою.

Увагу дитячої аудиторії телевізійна реклама привертає перш за все яскравими кольорами, динамікою подачі, звуковим оформленням та цікавими образами, саме тому навіть найменші глядачі реклами активно на неї реагують. Дітям цікаво спостерігати за рекламою, її героями, а відтак, вона виконує пізнавальну функцію.

Однак, реклама не є такою безпечною, як здається на перший погляд. Проведені британськими вченими дослідження дітей у віці від 2 до 5 років показали наявність прямого зв'язку між контактом дитини з телевізором та погіршенням комунікативних здібностей [2]. До 3-4 років дитина не здатна побачити підтекст в казках, вона тільки бачить конкретні речі. Використання даного фактору при створенні реклами сильно впливає на свідомість дитини [2]. За результатами статистичних досліджень близько половини всіх глядачів реклами належать до вікового діапазону від 4 до 6 років [3]. А у віці 5-7 років діти впевнені, що реклама говорить правду [4]. Саме тому реклама в дитинстві має довічний ефект – показана малюкові в 4-6 років, вона дуже сильно впливає на його підсвідомий вибір. «Запавши в душу» ще в дитинстві бренд стає невід'ємною частиною життя людини, до нього виробляється особлива довіра, яка може довго не проходити, навіть після низки розчарувань [3]. Реклама створює хибні життєві орієнтири – вона показує, що щасливим є той, у кого остання модель телефону, здоровим є той, хто споживає продукти, що рекламуються, а всі ліки з телеекрану є корисними та ефективними.

Найбільш згубний вплив на дітей має реклама шкідливих продуктів: фаст-фудів, газованих напоїв, їжі швидкого приготування тощо, формуючи неправильне уявлення у дітей про здорове харчування, а товарні марки таких продуктів мають суттєвий вплив на їх свідомість.

Доказом цього є результати дослідження Стенфордського університету щодо впливу товарної марки

McDonald's. Так, вчені виявили: у 6 разів привабливішою для дітей є їжа, яка загорнута в обгортку McDonald's. Було встановлено, що не тільки картопля фрі та гамбургери були смачніші, а й такі звичайні продукти, наприклад, як молоко чи морква. Вчені наголошують на тому, що реклама McDonald's та подібних їй компаній погано впливає на дітей. Тому з квітня 2007 року у США було введено заборону на рекламу висококалорійної продукції [5]. Також у США було створено Спілку з огляду дитячої реклами, яка здійснює постійний моніторинг як телевізійної реклами, спрямованої на дітей, так і інтернет-ресурсів, у яких розміщенні дитячі ігри тощо [1].

Взагалі, боротьба з негативним впливом реклами на дітей у США та країнах Європи є досить активною. Так, законодавство Європейського Союзу забороняє трансляцію реклами за 5 хвилин до і 5 хвилин після дитячої передачі. В США й досі тривають дискусії стосовно доцільності дитячої реклами загалом, а фахівці вже працюють над створенням закону, який би забороняв рекламу, спрямовану на дитячу аудиторію [1].

Що стосується України, то Законом України «Про рекламу» забороняється реклама:

– з використанням зображень дітей, які споживають або використовують продукцію, призначену тільки для дорослих чи заборонену законом для придбання або споживання неповнолітніми;

– з інформацією, яка може підірвати авторитет батьків, опікунів, піклувальників, педагогів та довіру до них дітей;

– з вміщенням закликів до дітей придбати продукцію або звернутися до третіх осіб з проханням зробити покупку;

– з використанням зображень справжньої або іграшкової зброї, вибухових пристроїв [1].

Поряд з існуючими правовими нормами регулювання рекламної діяльності стосовно дітей, основна відповідальність все ж таки лежить на батьках. Існують

непоодинокі випадки, коли батьки навмисно залишають дитину перед екраном телевізора під час трансляції реклами, для того, щоб займатися своїми особистими справами або намагаються «під рекламу» нагодувати свою дитину. Такі дії батьків, на нашу думку, є неприйнятними.

Отже, реклама в наш час є невід'ємною частиною життя кожної людини, і має колосальний вплив на свідомість наших дітей. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Якщо дорослі іноді просто не звертають увагу на рекламу, то дітям потрібно постійно роз'яснювати де правда, а де ні, і чому не потрібно всьому вірити.

Список літератури

1. Кіца М.О. Вплив патогенної реклами на світосприйняття дітей: український та світовий досвід / М.О. Кіца // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2013. - № 3-4 (15-16). – С. 174-179.

2. Марчак Т. Влияние телевизионной рекламы на формирование внутреннего мира ребенка [Электронный ресурс] / Т.Марчак. – Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/171541/1/144-150.pdf.

3. Вплив реклами на дитячу психіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slavspc.at.ua/publ/statti/diti/vpliv_reklami_na_ditjachu_psikhiku/12-1-0-177.

4. Вплив сучасного телебачення на внутрішній світ і поведінку дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sel.tvedu.vn.ua/poradi_psihologa/vchitelyam/vp/teleb.html.

5. Дубяга А.Ю. Вплив реклами в засобах масової інформації на дітей [Електронний ресурс] / А.О.Дубяга. – Режим доступу: http://archive.kpi.kharrov.ua/files/25704

Жоголко А.
студент 2-го курсу групи ПУ-171
Чернігівський інформації бізнесу і права МНТУ
імені академіка Ю.Бугая
Науковий керівник:
Семченко-Ковальчук О.Б.
к.е.н., доцент
Чернігівський інформації бізнесу і права МНТУ
імені академіка Ю.Бугая

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Починаючи зі становлення незалежності нашої держави і до нашого часу інфляція є складним і комплексним явищем в економіці України. Наслідки інфляції мають соціально-економічний характер та пов'язані з безробіттям, проблемою зайнятості населення, матеріальним і духовним благополуччям, рівнем його добробуту. Однією з особливостей інфляції є те, що вона стосується кожного: знецінює результати праці, знищує заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджає довгостроковим інвестиціям і економічному зростанню. Висока інфляція руйнує грошову систему, провокує втечу національного капіталу за межі країни, ослабляє національну валюту сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного бюджету. Аналіз еволюції інфляційних процесів в Україні дозволить зрозуміти її причини та інструменти регулювання в майбутньому це і визначає актуальність даного дослідження.

Метою даного дослідження єаналіз причин та динаміки інфляційних процесів в економіці України та виокремлення соціально-економічних наслідків інфляції.

В економічній науці не існує єдиних підходів щодо причин, наслідків і основних напрямів боротьби з інфляцією в умовах ринкової економіки. В економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень,

дефіциту товарів, послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти.Слід звернути увагу на те, що зростання цін на окремі товари та послуги, не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів і послуг ціни можуть досить відчутно спадати, при цьому загальний рівень цін може не змінюватись, тоді таке підвищення цін не є інфляційним явищем. Інфляція – це підвищення загального, або середнього рівня цін. [1]

Інфляція є складним, багатостороннім явищем, причини якого — у взаємодії факторів сфери виробництва і сфери грошового обігу. Інфляція зовні виглядає як знецінення грошей внаслідок їхньої надмірної емісії, яка супроводжується зростанням цін на товари та послуги. У буквальному перекладі термін «інфляція» (від латинського inflati означає “здуття”, тобто переповнювання каналів звернення надмірними паперовими грошима, не забезпеченими відповідним зростанням товарної маси. Але не кожне підвищення цін служить показником інфляції. Ціни можуть підвищуватися в результаті поліпшення якості продукції, погіршення умов видобутку паливно-сировинних ресурсів, змінюватися під впливом циклічних і сезонних коливань виробництва, стихійних лих і т. ін [2]. Суть інфляції полягає в тому, що національна валюта знецінюється по відношенню до товарів, послуг і іноземних валют, що зберігають стабільність своєї купівельної спроможності. Деякі учені додають до цього переліку ще і золото, надаючи йому як і раніше значення загального еквівалента. Зазвичай інфляція має в своїй основі не одну, а декілька взаємозв'язаних причин, і виявляється вона не тільки в підвищенні цін. Сучасна інфляція має ряд відмінних особливостей: якщо раніше інфляція носила локальний характер, то зараз – повсюдний, всеосяжний, якщо раніше вона охоплювала більший або менший період, тобто мала періодичний

характер, то зараз – хронічний.

До основних причин інфляції можна віднести [2, 3]:

— порушення пропорцій суспільного виробництва;

— значне зростання дефіциту державного бюджету і державного боргу, зумовлених непродуктивними державними витратами;

— надмірна емісія паперових грошей, яка порушує закони грошового обігу;

— мілітаризація економіки, що відволікає значну частину ресурсів в оборону промисловість, призводить до недовиробництва товарів народного споживання;

— недосконалість податкової системи;

— випередження темпів зростання заробітної плати порівняно з темпами зростання продуктивності праці.

Безліч причин інфляції відмічається в практично у всіх країнах, але спостерігається комбінаційна залежність від конкретних економічних факторів. Так, зразу після Другої світової війни в Західній Європі інфляція булла зв'язана з гострим дефіцитом багатьох товарів. В наступні роки головну роль в розкачуванні інфляційного процесу почали грати державні витрати, співвідношення «ціна - заробітна плата», перехід інфляції з інших держав і деякі інші фактори. Причиною інфляції спочатку вважали повсюдний перехід до паперових грошей. Однак навіть після того, грошова емісія була взята під строгий контроль, інфляція не зникла. Виявилось, що в інфляції можуть бути різні причини і сама вона буває різною. [4]. Отже розглянемо більш детально основні види інфляції.

Інфляція попиту являє собою порушення рівноваги між попитом і пропозицією з боку попиту. Інфляція пропозиції — це зростання цін внаслідок підвищення витрат виробництва чи скорочення сукупної пропозиції.

Інфляція може протікати помірно - бути «повзучою», при цьому виді інфляції ціни зростають не більше чим на 10% в рік. Така інфляція дозволяє ефективно коректувати ціни відповідно до змінюючих умов виробництва і попиту.

«Галопуюча» інфляція, при цьому виді інфляції ціни

зростають від 20 до 200% в рік, є вже серйозною проблемою для економіки, хоча ріст цін ще не важко передбачити і включити в параметри контрактів і угод.

Найбільш згубною для економіки є гіперінфляція, показуюча собою астрономічне зростання кількості грошей в обігу і як наслідок катастрофічний ріст цін на товари. Ціни зростають дуже швидко — на 1—2 % щодня або сягають 1000 % і більше на рік. Роль самих грошей в таких випадках сильно зменшується і населення, і помислові підприємства переходять на інші, менш ефективні форми розрахунку, наприклад - бартер. В окремих випадках появляються окремі паралельні валюти, сильно зростає роль іноземних валют. Гіперінфляція наносить сильний удар навіть по найбільш заможним прошаркам суспільства.

Очікувану інфляцію можна спрогнозувати на будь-який період. Неочікувана інфляція – раптовий стрибок цін, зумовлений збільшенням під впливом інфляційних очікувань суспільного попиту населення на споживчі товари, товаровиробників — на сировину та засоби виробництва.

Також буває відкрита інфляція розвивається вільно і ніким не стримується та прихована — це така інфляція, коли держава вживає заходи, спрямовані на безпосереднє стримування цін на товари і послуги, з од. боку, і доходів населення — з іншого.

Також інфляція може бути збалансованою і незбалансованою. При збалансованій інфляції ціни піднімаються відносно помірно і одночасно на більшість товарів і послуг. В цьому випадку по результатах середньорічного росту цінпіднімається процентна ставка державного банку і таким чином ситуація стає рівносильна стабільним цінам. У випадку незбалансованої інфляції ціни на різні товари і послуги піднімаються неодночасно і по-різному на кожний тип товару [2-4].

Ретроспективний аналіз розвитку інфляційних процесів в Україні дає підстави стверджувати, що на

зростання цін у нашій державі найбільш істотно впливають політичні та зовнішньоекономічні чинники. Характерними рисами сучасної економічної ситуації в Україні, які супроводжують інфляцію, є падіння реальних доходів населення, панічне зростання попиту на валюту, її дефіцит, недовіра до банківської системи і, як наслідок, вилучення населенням депозитів, збільшення кількості безробітних та осіб, які зайняті неповний робочий день [5].

Уперше з 2013 року інфляція в Україні сповільниться в 2019 році до однозначного показника, завдяки жорсткій монетарній і обережній фіскальній політиці, що відповідає вимогам Міжнародного валютного фонду. Зазначимо, що рівень інфляції в Україні вперше за останні кілька років становить менше ніж 10%. У 2014 році інфляція була 24,9%, у 2015-му – 43,3%, 2016-го – 12,4%, у 2017 році – 13,7%. У лютому 2019 року споживча інфляція в річному вимірі сповільнилася до 8,8% з 9,2% у січні. У місячному вираженні ціни зросли на 0,5%. Фактичний показник інфляції в лютому практично відповідав траєкторії прогнозу [6].

У січні цього річ інфляція на споживчому ринку, порівняно з показниками грудня торік, становила 1%. Про це інформує Державна служба статистики. За даними Держстату, в січні найбільше здорожчали овочі – на 16,6%. Крім того, на 4,7-0,9% зросли ціни на фрукти, молоко і молочні продукти, продукти перероблення зернових, масло, хліб. Загалом ціни на продукти харчування і безалкогольні напої виросли на 2,1%. Алкоголь і тютюнові вироби також дещо піднялися в ціні – на 1,2% (алкогольні напої – на 0,5%, тютюнові – на 2%). Натомість, підрахували в Держстаті, здешевшали яйця, свинина, рис на 0,5-0,1%. Також упали ціни на одяг і взуття – на 4,6%. Зокрема, ціни на взуття зменшилися на 4,8%, одяг – на 4,5%. Зросли для українців у січні і тарифи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива. В середньому – на 2,6%. Це відбулося за рахунок підвищення тарифів на опалення на 11%, гарячу воду – на 9,4%, каналізацію – на

2,8 %, водопостачання – на 1,4%. Ситуація з транспортом не така однозначна. На 5,5% подорожчав проїзд у потягах "Укрзалізниці", натомість загалом зафіксовано зниження цін на транспорт на 1,7%. Це викликано здебільшого "здешевленням палива і масел на 6,1%". Отже, базова інфляція в січні цього року (порівняно з груднем торік) становила 0,3%, порівняно з січнем 2018 року – 8,3%. [7]

Базова інфляція в березні 2019 року підскочила до 1,2% з 0,2% в лютому і 0,3% в січні, проте в річному вимірі вона також сповільнилася до 7,6% з 7,8% за підсумками лютого і з 8,3% - за підсумками січня. В цілому за перший квартал інфляція становила 2,4%, базова - 1,7%. [8]

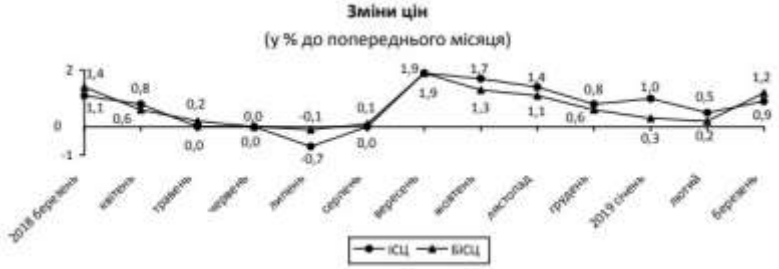

Рисунок 1 Зміна ціни 2018-2019 рр. [8]

Як повідомлялося, зростання споживчих цін в Україні в 2018 році сповільнилося до 9,8% з 13,7% в 2017 році. Поквартальний прогноз Нацбанку України передбачає зниження річної інфляції до кінця першого кварталу поточного року до 8,4%, утримання її на тому рівні в другому кварталі з подальшим зниженням до 7,7% за підсумками третього кварталу і 6,3% - за підсумками 2019 року.

Індекс інфляції, або, що теж саме, індекс споживчих цін — показник, що характеризує зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Індекс інфляції в Україні у березні 2019 склав 100,9 %

За підсумками 2018 року інфляція в Україні досягла 5-річного мінімуму — 9,8%.Раніше у Національному банку

підвищилиоблікову ставку до 18% з метою стримування росту цін. Там очікують, що у 2019 році вони маютьзрости на 6,3%.Нагадаємо, щоКабмін заклав в проект держбюджету-2019 прогноз зростання ВВП на 3% і інфляції на рівні 7,4%.

За умов, які склалися у вітчизняній економіці, керування інфляцією є найважливішою проблемою грошово-кредитної і економічної політики взагалі. При всій значущості скорочення державних витрат, поступового зменшення грошової емісії необхідне проведення широкого комплексу антиінфляційних заходів. До основних заходів антиінфляційної державної політики належать:

— обмеження емісії грошей;

— подолання дефіциту державного бюджету;

— стимулювання нагромаджень та інвестицій;

— скорочення ставок податків;

— стимулювання розвитку середнього й малого бізнесу;

— збільшення безготівкового обігу;

— регулювання валютного курсу;

— розробка та втілення в життя комплексних державних програм розвитку економіки, в першу чергу галузей і підприємств, які сприяють становленню конкурентного, високотехнологічного та наукомісткого виробництва;

— проведення послідовної антимонопольної політики та створення широкої мережі економічної інформації для підприємств;

— посилення стимулів виробничого накопичення, включаючи субсидії, що здатні підтримати процес накопичення коштів у підприємців та населення [9].

Отже, на сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні питання зниження рівня інфляції постає досить гостро. Саме ефективне вирішення данного питання дасть змогу Україні зробити впевнений крок уперед у плані економічного зростання, підвищення життєвого

рівня населення та виходу на новий, вищий щабель у світових масштабах. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що найбільшої ефективності щодо зниження рівня інфляції можна досягти за умов комплексного використання всіх зазначених вище чинників боротьби з інфляцією.

Список використаних джерел:

1. Тіверіадська Л.В., Якименко А.М. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні / Л.В. Тіверіадська, А.М. Якименко // Економічний простір. – 2015. – № 93. – С. 175–188. [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecpros_2015_93_18.pdf

2. Інфляція: причини, типи та форми прояву. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://lektsii.com/3-25710.html

3. Інфляція, її сутність, причини, види і соціально-економічні наслідки [Електронний ресурс] – Режим доступу :https://studopedia.com.ua/1_122427_Inflyatsiya-ii-sutnist-prichini-vidi-i-sotsialno-ekonomichni-naslidki.html

4. Олексенко Р. І. Причини та наслідки інфляційних процесів в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=44

5. Голюк В.Я, Подвальна В.В Аналіз динаміки та причин інфляції в Україні 1991–2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу :http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_24/2/16.pdf

6. Reuters: У 2019 інфляція в Україні сповільниться до однозначного показника [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://biz.nv.ua/ukr/economics/reuters-u-2019-infljatsija-v-ukrajini-spovilnitsja-do-pjatirichnoho-znachennja-2505685.html?prefer_lang=ukr

7. В Україні прискорилася інфляція – що здорожчало найбільше [Електронний ресурс] – Режим доступу

:https://www.5.ua/ekonomika/v-ukraini-pryskorylasia-infliatsiia-shcho-zdorozhchalo-naibilshe-186384.html

8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

9. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір //Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 5-6. - С. 45-54.

Іванова Н.В.
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва і торгівлі
Чернігівський національний технологічний університет
Бачуріна І.В.
кандидат економічних наук, доцент кафедри
загальнонаукових, соціальних
і поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ЗА СЦЕНАРІЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Підприємницька діяльність є індикатором національної економіки. Від того наскільки активну діяльність ведуть підприємці у сфері малого та середнього бізнесу залежить економічна діяльність і розвиток самої держави. Оскільки саме цей вид бізнесу є більш мобільними і гнучкішими до коливань кон'юнктури як на національному так і на світовому ринках.

Проте перспективи та можливості розвитку обумовлені поточним станом сектору підприємництва. Так, краще за статистичні дані, про бізнес-середовище свідчить Індекс настроїв малого бізнесу, розрахунок якого вже двічі проводить Європейська Бізнес Асоціація спільно з компанією ЛІГА:ЗАКОН у межах проекту UnlimitUkraine[1].

Так, опитування власників і директорів малого бізнесу в грудні 2018 року показало, що Індекс настроїв малого бізнесу на 2019 рік знизився до 2,7 пункту з п'яти можливих, порівняно з очкуваннями на 2018 рік, коли він складав 3,2 пункту.

При цьому основною проблемою, яка хвилює малий бізнес, стало високе оподаткування. Його виділили 56% опитаних підприємців. Також представники малого бізнесу

скаржаться на високий рівень корупції (52%) і війну на сході країни (47%).

У 2018 році загальний Індекс настроїв малого бізнесу становив 3,2 із 5-ти можливих, що відповідає нейтральному рівню.При цьому такі складові Індексу, як оцінка поточного стану бізнесу, динаміка його розвитку за останні 6 місяців, прогноз ситуації на наступні 6 місяців та оцінка бізнес-клімату виявили кардинально протилежні настрої з боку підприємців.

Дослідження виявило потужні оптимістичні настрої в очікуваннях бізнесу на 2018 рік. Так, 76,2% опитаних очікують, що стан справ у їхньому бізнесі покращиться вже протягом наступних півроку; 87% прогнозують зростання прибутків у 2018 році. Значний оптимізм підприємці демонструють у планах розвитку свого бізнесу цього року. Зокрема, 54,2% планують збільшити кількість працівників, а 57,3% – підняти рівень зарплати найманих працівників, 64,3% – мають намір збільшити обсяг фінансування свого бізнесу у 2018 році. Дослідження свідчить про орієнтування малого бізнесу на експорт. 27% опитаних компаній вже вийшли на зовнішні ринки, а 30,3% – планують вийти цього року. Компанії налаштовані на розвиток своїх підприємств і реінвестування зароблених коштів у власний бізнес.

Складнощі з отриманням кредитів стримує розвиток малого бізнесу. За даними дослідження, 82% компаній потребують кредитних коштів. При цьому 65% опитаних мають із цим труднощі, із них для 15,5% залучення кредитів – «абсолютно неможливе».

Очевидно, що економічна ситуація в Україні не сприяє розвитку малого бізнесу – так вважають 68,2% опитаних. Лише 3% респондентів повністю задоволені бізнес-кліматом в Україні. Інфляція (56,3%), рівень податкового навантаження (42,24%), високий рівень корупції (41,9%) та нестача кваліфікованих фахівців (39,3%) – основні чинники негативної оцінки бізнес-

клімату. Разом з тим лише 4% вважають, що інфляція заважає розвитку бізнесу насамперед.

Близько 21,6% опитаних назвали систему оподаткування головною сферою, яка потребує змін, а 14,7% опитаних найбільше стурбовані доступністю кредитних коштів, для 9% – найбільш неприйнятним є рівень корупції. По 6,1% респондентів хотіли б найперше змінити на користь свого підприємства ситуацію з державною підтримкою бізнесу та платоспроможністю населення.

Суттєво впливає на стан та перспективи розвитку підприємництва і загальна економічна та політична ситуація в країні, в тому числі й перспективи її подальшого розвитку.

Так, в основу розробки стратегії розвитку підприємництва як на національному, так і на локальному рівні, вважаємо за доцільне застосувати результати сценарного прогнозування методом Форсайт, яке було проведено вченими та практиками Національного технічного університету України

«КПІ», Інституту прикладного системного аналізу НАН України і МОН України, Світового центру даних «Геоінформатика і сталий

розвиток» під керівництвом академіка М. З. Згуровського[2].

Аналітиками із застосуванням методів сценарного планування, зокрема, (методів двох осей та гілки) було побудовано групи сценаріїв розвитку економіки України на часових горизонтах до 2020 і 2030 років та розрахунок параметрів цих сценаріїв[3].

Експерти склали чотири сценарії розвитку України до 2020-го року і стільки ж сценаріїв розвитку від 2020 до 2030 року. При цьому найбільш ймовірна протягом найближчих кілька років ситуація «консервування кризи» - ймовірність від 50 до 60%. У той же час можливість втілення "оптимістичного" варіанту - всього 15%. Варто відзначити, що у всіх песимістичних для країни сценаріях

одним з ключових негативних чинників є продовження військового конфлікту на Донбасі.

Імовірність того, що Україна буде збалансовано розвиватися становить всього 3%, з вірогідінстю в 25% українці працюватимуть на великі транснаціональні компанії, які увійдуть в країну і викуплять більшість ресурсів. З ймовірність 9-15% Україна стане "буферною зоною" між Росією і Європою, корупція і бідність будуть зростати. З ймовірністю 0,5-3% Україна перестане існувати як суверенна держава, йдеться в дослідженні.

Щодо розвитку підприємництва, за оцінками експертів, найбільш перспективна для України аграрна сфера, саме вона може дати поштовх для розвитку України та до 2020 року забезпечувати 19% ВВП. На другому місці - військово-промисловий комплекс (15%), на третьому - інформаційно-комунікаційні технології (5% в структурі ВВП 2020-го року), нанотехнології -5%, нова енергетика - 5%, машинобудування - 5%, транзитна інфраструктура - 5%, розвиток науки про людину (в тому числі медицини) - 2%, туризм - 2%.

Як бачимо, пріоритетними виокремлені високотехнологічні та інноваційні види підприємництва. Інноваційний шлях розвитку є характерною ознакою успішних економік багатьох високорозвинених країн світу. Постійно зростаючий зв’язок науки і виробництва, широке впровадження в усіх сферах діяльності наукомістких технологій, постійне оновлення або ж удосконалення продукції, впровадження сучасних форм і методів управління дозволяє нарощувати конкурентоспроможність і є невід’ємною складовою модернізації економіки країн-лідерів.

Інтеграція України у світогосподарський простір вимагає пошуку шляхів активізації інноваційних процесів у бізнес-середовищі, реалізації інноваційного потенціалу регіональних господарських систем.Саме у відкритій економічній системі особливу роль відіграє активне підприємницьке середовище, оскільки воно виступає

каталізатором нововведень, сприяє становленню середнього класу в суспільстві, прискорено формує конкурентні переваги. Виключно малий і середній бізнес повинен демонструвати розширення та оновлення пропозицій на внутрішньому ринку товарів і послуг, створення додаткових робочих місць та диверсифікацію структури зайнятості, зміцнення місцевих бюджетів[4].

Сучасний стан та перспективи національної економіки України потребують реалізації стратегії випереджаючого розвитку на основі активізації інноваційних чинників підприємництва. Отже, інноваційна модель розвитку – економічна модель підприємницької діяльності, яка базується на використанні високих технологій, що сприяють створенню конкурентоздатної продукції для зовнішнього ринку [5].

Інноваційна модель економіки має складний характер і утворена з сукупності елементів, що знаходяться в динамічному взаємозв'язку. Головними з яких є:

- продукування наукових знань і інновацій;
- освіти і підвищення кваліфікації;
- комерціалізації наукових знань і інновацій;
- використання інновацій;
- управління і регулювання інноваційного розвитку економіки;
- фінансове забезпечення перетворень.

Основні передумови формування інноваційної моделі підприємництва можна визначити на глобальному на національному рівні (екзо- та ендогенного характеру). Слід також зауважити, що реалізація інноваційного розвитку економічної системи будь-якого рівня стає можливою за умови інвестиційної підтримки (рис. 1).

Основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності, а отже і гальмування переходу до моделі інноваційного розвитку, в Україні слід виділити наступні:

- несприятливий інвестиційний клімат;

- нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури;
- відсутність дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інфраструктурному інвестуванні;
- неналежна система підготовки програм і проектів для державного інвестування.

Передумови інноваційних перетворень		
Глобальні	***Національні***	
Глобалізація Конкуренція Інтеграційні процеси	природні запаси, виробничо-технологічні потужності, інтелектуальні та науково-технічні ресурси, достатньо розгалужена наукова та освітня мережа	
Фактори розвитку		
Економічні	Соціальні	Ринкові
Політичні, міжнародні	Техніко-технологічні	Екологічні
Інструменти інвестиційної підтримки		
Пряма фінансова підтримка інноваційних процесів	***Фіскальні пільги для інноваторів***	***Інші правові, інфраструктурні, економічні та політичні інструменти підтримки інновацій***
− безпосереднє фінансування утворення нових галузей, наукоємних виробництв тощо за рахунок коштів державного бюджету, зокрема на державних підприємствах; − ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору; − надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів; − державне замовлення на інноваційні продукти; − дотації за рахунок	− зниження ставок податку на прибуток підприємств; − податковий кредит інноваційним підприємствам; − зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології; − звільнення від деяких відрахувань до бюджету; − звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та	− удосконалення законодавства про авторське право, патентних відносин; − введення системи сертифікації та стандартів, що заохочує споживання інноваційних товарів, товарів харчування високої якості, нових медичних, будівельних, телекомунікаційних, рекреаційних, туристичних, транспортних послуг тощо; − розвиток та підтримка системи освіти в країні: закладів загальної освіти, університетів, спеціальної фахової підготовки, системи безперервного

державного бюджету для визначених галузей, виробництв чи технологій; − компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни; − державні виплати провідним науковим центрам та науковцям; − компенсація науково-дослідним установам витрат, пов'язаних з налагодженням інформаційного забезпечення (підключення до всесвітньої мережі "Інтернет", організація передплати зарубіжних видань для бібліотек тощо)	венчурних фірм; − відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту; − пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні	навчання і перекваліфікації робочої сили, курсів профільного тренінгу та менеджменту; − тимчасовий дозвіл на монополію виробника інноваційних товарів та впровадника інноваційних технологій, або, навпаки, обмеження монопольного становища, що зменшує витрати становлення нових виробників товарів чи послуг; − створення державної інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мереж та банків даних, бібліотек; − надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновацій; − здійснення державного лобіювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів
Результат		
− здійснюється прискорення зростання продуктивності факторів виробництва, що важливо за умов дефіцитності принаймні одного з них; − забезпечується прискорення зростання обсягів виробництва; − прискорюються структурні зрушення, сприяння перерозподілу ресурсів на перспективні напрями суспільно-економічного розвитку; − поліпшення статусу країни в глобальній економіці та рівня національної конкурентоспроможності		

Рис. 1. Механізм інноваційного розвитку підприємництва

Численні проблеми малого і середнього бізнесу можна віднести до загальноекономічних. Безумовно, що складна економічна ситуація в країні, збереження і поглиблення кризових тенденцій в економіці, стан війни, відплив трудових ресурсів, зниження якості освіти і професійної підготовки безпосередньо позначаються на малому та середньому бізнесі.

Варіантом їх часткового вирішення або хоча б ослаблення дії загальноекономічних проблем може бути розвиток так званого «внутрішнього підприємництва», коли створюється гібрид великої та малої фірми, структурний підрозділ або певний проект у великій фірмі отримує статус самостійної юридичної особи.

Значну роль у вирішенні цієї групи проблем відіграє розробка та реалізація державних програм модернізації інфраструктури України, в першу чергу логістичної, і так званої бізнес-інфраструктури.

Певні кроки у цьому напрямі вже зроблено. Так, Кабінет міністрів України розпорядженням від 24.05.2017 р. № 504-р схвалив «Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» [6].

Метою Стратегії є сприяння розвитку підприємництва в Україні, створення сприятливих умов для відкриття, ведення і зростання малого і середнього підприємництва шляхом консолідації зусиль усіх заінтересованих сторін, що забезпечить соціально-економічний розвиток країни та підвищить рівень життя населення.Стратегію передбачається реалізувати до 2020 року, для чого визначено шість стратегічних напрямів, а саме:

1. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва;

2. Розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування;

3. Спрощення податкового адміністрування для малого і середнього підприємництва;

4. Популяризація підприємницької культури та розвиток підприємницьких навичок;

5. Сприяння експорту/інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва;

6. Підвищення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва.

А також розроблено та затверджено План заходівз реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництвав Україні на період до 2020 року, затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів Українівід 10 травня 2018 р. № 292-р[7].

У контексті інноваційного розвитку підприємництва значну ефективність мали б розробка і реалізація регіональних програм підтримки підприємництва, розширення приватно-державного партнерства в Україні, участь українських підприємців у європейських проектах. Наприклад, значні можливості для останнього надає приєднання України до проекту Європейського Союзу "Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу" (COSME). Бюджет цієї програми наразі становить 900 млн грн. Беручи участь у цьому проекті, підприємці отримують можливість знаходити бізнес-партнерів та інвесторів у країнах ЄС, отримувати консультації та брати участь у бізнес-тренінгах, які влаштовують європейські фахівці. Розвитку партнерських відносин українських і європейських підприємців сприяє участь в інформаційній мережі EEN, яка об’єднує 55 тис. підприємств з 66 країн світу.

Список літератури:

1. Індекс настроїв малого бізнесу. Спільне дослідження Європейської бізнес асоціації та Ліга:Закон. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/Indeks-nastroyiv-malogo-biznesu.pdf

2. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. Київ : НТУУ «КПІ». 2015. 136 с.

3. Згуровський М. З. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах (Виступ на Конгресі Академії політичних наук 17 листопада 2017 року). Суспільно-політичні процеси.2018. Вип. 1. С. 20-25.Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2018_1_4

4. Попело О. В. Мале підприємництво як джерело економічного розвиткуу високорозвинених країнах. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»: науковий збірник ЧНТУ. 2014. № 3(75). С. 122-134

5. Іванова Н. В. Інвестиційна складова реалізації моделі інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс]. Ефективна економіка. 2014. № 5. Режим доступу :http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3005.

6. «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року». Розпорядження КМУ від 24 травня 2017 р. № 504-р.Режим доступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80

7. «Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року».Розпорядження КМУвід 10 травня 2018 р. № 292-р. Режим доступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2018-%D1%80

Ільченко К.С.
студ. 3-го курсу, гр. ОА
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
МНТУ ім. академіка Ю.Бугая
Науковий керівник:
Акименко О.Ю.
к.е.н, доцент
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
МНТУ ім. академіка Ю.Бугая

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ АУДИТУ В УКРАЇНІ. ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Аудит як складова економічного контролю виявляє і розкриває нові можливості підприємницької діяльності, визначає її ефективність та відповідність чинному законодавству, нормативно-правовим документам, досліджує організацію господарських процесів, планування, збереження фінансових ресурсів, дотримання технологічної і трудової дисципліни, достовірність відображення господарсько-фінансових операцій в обліку та звітності у межах окремого підприємства [1]. Саме тому виникає необхідність дослідження еволюцію становлення та розвитку аудиту.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У вітчизняній літературі проблематиці розвитку та становлення аудиту приділяється значна увага таких вчених як: Дороша Н.І., Кравченка В.І., Опаріна В.М., Редька О. Ю., Рубана Н.І., Петрик О.А., Проскуріна Н.М. та інших.

Виклад основного матеріалу. Аудит у країнах із розвиненою ринковою економікою пройшов у своєму розвитку повний еволюційний шлях.Досліджуючи аудит в історичному ракурсі,можемо впевнено стверджувати, що аудит має багатовіковий період розвитку [3].Слово AUDI в

перекладі з латинської означає слухати, тому процес перевірки звітів, які потім заслуховувались власниками і отримав назву аудит [1].

Існує думка, підкріплена історичними фактами, що вперше в історії людської цивілізації аудит як вид фінансового контролю виник в Китаї в 700 р. до н . е., де вже тоді існувала посада Генерального аудитора, який був гарантом чесності державних службовців, що мали доступ до державних грошей. Також є свідчення що в третьому тисячолітті до нашої ери аудит існував в Афінах, Вавилоні, Римі.Саме такі обставини і стали об'єктивною основою виникнення особливого виду діяльності в суспільстві [1].

Розвиток аудиту в незалежній Україні можна поділити на наступні періоди:

- перший період (1987-1992 рр.) - ознаменовано виникненням приватної власності, а також появою в Україні компаній з іноземним капіталом, що сформувало потребу в нових, незалежних від держави, формах контролю (створювались перші аудиторські компанії, діяльність яких була під значним контролем держави);

- другий період (1993-1998 рр.) - характеризується значним зменшенням державного контролю за національною економікою, ліквідацією контрольно-ревізійних відділів при міністерствах і відомствах; приймають Закон України «Про аудиторську діяльність», розпочинається формування нормативно-правової бази аудиту[2, 5];

- третій період (1999-2003 рр.) –характеризується прийняттям національних нормативів аудиту, що були розроблені відповідно до міжнародних;

- четвертий період (2004-2009 рр.) - визнання України як країни з ринковою економікою, відкриття своїх ринків відповідно до вимог Світової організації торгівлі, прихід іноземних інвестицій, зокрема, банківського іноземного капіталу, стали економічними передумовами росту аудиторської діяльності в Україні; цей період характеризується підвищенням якості аудиторських

послуг, посиленням питомої ваги вітчизняних компаній на ринку аудиторських послуг в Україні;

- п'ятий період (2010 р. і дотепер) – зростає попит на супутні послуги консультування, аутсорсинг бухгалтерських послуг.

Особливу увагу слід приділити питанню історичного формування видів аудиту. Для задоволення потреб зовнішніх користувачів фінансової звітності, власників і частково управлінців, проводиться зовнішній аудит, що здійснюється незалежним аудитором (аудиторською фірмою) на добровільній основі.

Для забезпечення керівництва, апарату управління оперативною інформацією та розроблення проектів управлінських рішень, на підприємствах здійснюють внутрішній аудит, який виконується співробітниками цього підприємства.

Значну роль у розвитку аудиту і професії аудитора відіграють міжнародні, європейські та національні професійні організації аудиторів та інші координуючі органи. Діяльність інтернаціональних професійних об'єднань аудиторів пов'язана насамперед з необхідністю гармонізації обліку, звітності і стандартизації аудиту в міжнародному масштабі. Національні професійні організації аудиторів проводять роботу щодо розроблення нормативів аудиту з урахуванням економічної і законодавчої специфіки своїх країн.

На міжнародному рівні розроблення і впровадження аудиторських стандартів здійснював Міжнародний комітет аудиторської практики, що здійснював свої дії в рамках Міжнародної федерації бухгалтерів, метою створення якої є координація на світовому рівні діяльності професійних організацій у сфері обліку і звітності, а також аудиту.

Отже, сфера аудиту України конче потребує створення нових відповідних законів, визначення принципів, цілей, функцій, методів, процесів, механізмів, структур, установ, що відповідали б сучасним вимогам розвитку світового співтовариства. Якщо цього не зробити,

то визнання національної системи аудиту на теренах світового економічного простору буде відкладено на невизначений термін, а перспективи подальшого розвитку цієї системи залишаться неоднозначними.

Висновки. Отже, можна зробити ряд висновків: нині домінує не повний та однобічний підхід до визначення якості й ефективності аудиторських послуг; відсутній чіткий механізм ціноутворення на послуги аудиторів; є необхідність удосконалення методики та організації перевірок; посилення кадрового забезпечення; підвищення рівня автоматизації та комп'ютеризації діяльності вітчизняних аудиторських компаній та ін. Водночас, попри низку гальмівних проблем, можна з упевненістю стверджувати, що аудит в Україні стає однією із важливих галузей науки і практики. Він значно розширює та якісно поліпшує традиційну систему контролю, тим самим забезпечуючи суб'єктів господарювання об'єктивною кількісною і якісною інформацією та оцінкою господарських явищ та фактів у відповідності до встановленихкритеріїв і міжнародних стандартів.Тільки авторитетність вітчизняного професійного аудитора забезпечить високу якість аудиторських послуг.

Список використаних джерел:

1. В.Є. Слюсаренко Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку наУкраїні.Монографія. –Ужгород; «УжНУ», 2014. –200с.

2. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125- XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua.

3. Головач В. В. Відповідальність аудиторів / В. Головач // Аудитор України. – 2012. – № 5. – С. 48–59.

4. Гуцаленко Л. В. Аудит в Україні: розвиток, проблеми та шляхи їх вирішення / Л. В. Гуцаленко, Н. В. Пришляк // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 1. – С. 97–101.

5. Петрик О. А. Теоретичні засади розвитку

національної системи аудиту України / О. А. Петрик, Г. М. Давидов // Аудитор України. – 2012. – № 10. – С. 16–21.

Коваль К.П.
аспірант спеціальності "Менеджмент"
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Науковий керівник:
Оліфіренко Л.Д.
д.держ.упр., доцент,
професор кафедри менеджменту
та державної служби,
Чернігівський національний технологічний університет

СОЦІО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ

Аналіз форм соціального захисту населення та проблеми перерозподілу ресурсів на користь збіднілих верств населення продовжує зберігати свою актуальність, що потребує визначення та моніторингу обсягу пільг та допомог адекватних розміру доходів домогосподарств, оцінювання складності економічної ситуації, а також фінансування соціальних трансфертів.

В Україні виплати, які можна віднести до сімейних виплат, проводяться відповідно до закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811-XII, який має гарантувати належний рівень державної матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги. Та, як зазначено в Законі, спрямований на пріоритетність державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення:

- *Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами* - нужденність не перевіряється, але розмір самої допомоги залежить від категорії жінки – непрацююча, студент, військовослужбовець, перебуває на обліку в центрі зайнятості, віднесена до осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

- *Допомога при народженні дитини;*

- *Допомога при усиновленні дитини* – призначається на кожну усиновлену дитину незалежно від одержання на дитину інших видів допомоги;

- *Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування*- призначається як різниця між двома прожитковими мінімумами на дитину відповідного віку та розміром призначених на цю дитину пенсії, аліментів, стипендії чи державної допомоги, крім допомоги внаслідок інвалідності дитини;

- *Допомога на дітей одиноким матерям* – розмір допомоги визначається, як різниця між прожитковим мінімумом для дитини певного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців.

Також до видів сімейної допомоги можна віднести допомогу малозабезпеченим сім'ям, що виплачується на підставі Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 №1768-III.

Частина вищеперелічених виплат передбачає горизонтальний розподіл доходів (нужденність отримувачів не перевіряється), інша - вертикальний (залежить від середньомісячного сукупного доходу сім'ї). Кожна з них наслідує певну ціль – управління зайнятістю, покращення демографічної ситуації, або чинить вплив на поведінку людей. Такий вплив може бути як позитивним – створення матеріальних умов для усиновлення або прийняття дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в сім'ю, так і негативним – тіньове працевлаштування, народження позашлюбних дітей.

Аналіз розподілу домогосподарств України за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2017 році свідчить про наявність залежності рівня диференціації доходів від кількості дітей, що перебувають на утриманні родини. Так в родинах, де виховується одна дитина середній прибуток на одну особу у 2017 році складав 3551,96 грн, у родинах з двома дітьми – 2909,36 грн, з

трьома – 2517,31 грн, а у сім'ях, які мають на утриманні четверо і більше дітей лише 2361,78 грн.

SWOT-аналіз системи соціальних виплат в аспекті надання сімейних допомог

Сильні сторони	**Можливості**
1. Намагання охопити підтримкою якомога більшу кількість нужденних. 2. Наявність в деяких нормативно-правових актах умов, що стимулюють отримувачів допомоги до більш активного способу життя.	1.Часткова компенсація додаткових витрат, що виникають у батьків, які виховують дітей. 2.Скорочення бідності серед нужденного населення. 3. Покращення демографічної ситуації. 4.Пом'якшення наслідків нижчої конкурентоспроможності жінок на ринку праці по відношенню до чоловіків. 5.Експлуатація гнучкості фактору жіночої праці і одночасне пом'якшення наслідків цієї експлуатації.
Слабкі сторони	**Загрози**
1.Недосконалість нормативно правового забезпечення. 2. Потреба у постійному моніторингу ринку праці та швидкій реакції на відповідні зміни. 3. Неповне бюджетне забезпечення виплат, що задекларовані в нормативно-правових актах (в деяких випадках розмір виплати, що	1. Не завжди споживачами допомоги виступають особи, які дійсно потребують підтримки держави. 2. Зниження стимулу до активного економічного життя. 3. Уникнення офіційного оформлення трудових та сімейних відносин. 4. Народження дітей перетворюється у вид заробітку (кожна наступна

передбачений відповідним нормативно-правовим актом, обмежується Законом України «Про державний бюджет України» на відповідний рік). 4. Відсутність єдиної системи, яка б обліковувала різні категорії отримувачів пільг, соціальних виплат та соціальних послуг. 5. Відсутність можливості контролювати достовірність відомостей, що надаються отримувачами допомоги (тіньове працевлаштування, народження дітей по за шлюбом).	дитина народжується після припинення виплат на попередню). 5. Збільшення кількості народження позашлюбних дітей.

При розрахунку структурних середніх показників доходів у представлених групах встановлено, що середньодушовий дохід, найчастіше отримуваний у 2017 році в сім'ях з однією дитиною становив 5287,54 грн, а 50% відсотків населення, що відносяться до цієї групи, мало середньодушовий дохід менший за 3460,75 грн; в інших виділених групах ці показники становили: у родинах з двома дітьми – 2463,10 грн та 2722,28 грн, з трьома – 2428,29 грн та 2421,72 грн та у сім'ях, де виховується четверо і більше дітей – 1793,29 грн та 2031,67 грн відповідно.

Макроекономічний вплив на прийняття рішень щодо підвищення результативності реформування системи соціального захисту населення щодо формування та розподілу фінансових ресурсів має спиратися на принцип

адресності, децентралізації та регіоналізації соціальної інфраструктури, удосконалення методик обліку, розподілу та використання фінансових ресурсів за структурою попиту/пропозиції соціальних послуг, впровадження соціального бюджету як гарантованості забезпечення надання послуг у Державному та місцевих бюджетах, інтеграції інформаційної бази установ соціального захисту населення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12

2. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 № 1768-III. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14

3. Національна доповідь 2017. Цілі сталого розвитку: Україна. [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Режим доступу :http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

4.Соціальні індикатори рівня життя населення: статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К. – 2018. – 177 с.

5. Оліфіренко Л., Коваль К. Макроекономічні аспекти реформування системи соціального захисту населення в реалізації стратегії подолання бідності в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. – Чернігів : ЧНТУ, 2018. – № 1(13). – С. 7-16.

Макаренко І.О.
канд. наук з держ. управління
Чернігівський інститут імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ РОБІТ НА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Відомо, що техніко-економічні методи визначення оптимального рівня забезпечення безаварійної роботи газорозподільчих систем пов'язані з побудовою цільової функції. Згідно загальному правилу, ця функція в даному випадку повиннна відображати взаємодію двох різнонаправлених тенденцій: збільшення вартості системи з підвищенням її надійності і зменшенням розмірів шкоди у споживачів від перебоїв газопостачання за рахунок зменшення випуску продукції, погіршення її якості та інш. Склад цільової функції, де всі вказані компоненти, в свою чергу, є функцією надійності системи, продиференціював її визначення і прирівняв нулю, можна отримати шукаємий оптимальний рівень.

Недивлячись на зовнішню простоту описаного способа, реалізація його пов'язана з великими труднощами, в першу чергу, в частині визначення розмірів шкоди. Ті труднощі, загальні для всіх енергетичних систем, перш за все пов'язані з математичним моделюванням. Концепція, яка покладена в основу пропонуємого нового техніко-економічного методу визначення оптимального рівня безаварійних робіт в системі газопостачання, заключається в наступному.

1. Показник шкоди не може бути визначений більш-менш точно для усіх опалювально-вентиляційних споживачів, побутових потреб населення, пасажирського транспорту.

2. Розмір шкоди у промислових споживачів, як правило, суттєво залежить від величини і тривалості

аварійного недопостачання енергетичної продукції, а також від можливості передчасного попередження споживачів про такі випадки. Отже, шкода від переривах у подачі енергії або палива є нелінійною функцією (а також дискретною або рівною нолю в певному інтервалі недопоставки газу) від часу цих переривів, причому ця нелінійність може бути вельми значною.

3.Має місце ряд невизначеностей в трактовці поняття «шкода», причинами якої можуть бути: недопоставка виробленої продукції; псування сировини, обладнання, напівфабрикатів, готової продукції; шкода від неповного використанняя обладнання і інш.

4. Закон розподілення ймовірностей можливих майбутніх значень заданої шкоди можна отримати тільки на основі надійних масових узагальнень стосовно до конкретним споживачів, досвіду минулого і обгрунтованій екстраполяції на майбутнє. Заміна відсутніх точних даних окремими випадковими значеннями заподіяної шкоди неминуче дасть тільки випадкові результати реалізації методів забезпечення безаварійної роботи.

5.Відсутня повнота інформації про ймовірних відмовах окремих елементів системи, і, крім того, швидко старіє наявна інформація.

6. Локальна оцінка шкоди на даному підприємстві, без урахування господарських і інших зв'язків з другими підприємствами, може виявитися недоказаною.

Недивлячись на зовнішню простоту описаного способа, реалізація його пов'язана з великими труднощами, в першу чергу, в частині визначення розмірів шкоди. Ті труднощі, загальні для всіх енергетичних систем, перш за все пов'язані з математичним моделюванням. Концепція, яка покладена в основу пропонуємого нового техніко-економічного методу визначення оптимального рівня безаварійних робіт в системі газопостачання, заключається у вирішенні задачі, яка сводиться до порівняння витрат на засоби резервування в системах газопостачання з витратами на

резерви в галузях, споживаючих газ. З підвищенням надійності газопостачання витрати на резерви газопостачающих систем збільшуються, а витрати на резерви в галузях, споживаючих газ, зменшуються. Мінімум сумарних витрат на засоби резервування дає економічно виправданий рівень надійності газоспоживання. На базі проведених досліджень розроблено техніко-економічний метод визначення оптимального рівня безаварійних робіт в газопостачанні, який адекватно відображає і враховує технологічні особливості транспорту газу по розподільчим мережам.

Макаренко І.О.
канд. наук з держ. управління
Чернігівський інститут імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Кульчій І.О.
доцент, кандидат наук з державного управління
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Чеботар А.І.
інженер-економіст,
Приватне підприємство "МЕТКОН"

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНИХ БЕЗАВАРІЙНИХ РОБІТ НА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

В роботі наведені відомості про техніко-економічний метод визначення оптимального рівня безаварійних робіт газорозподільних систем. Зокрема, в процесі досліджень встановлено, що задача сводиться до порівняння витрат на засоби резервування в системах газопостачання з витратами на резерви в галузях, споживаючих газ. Із підвищенням надійності газопостачання витрати на резерви газопостачающих систем збільшуються, а витрати на резерви в галузях, споживаючих газ, зменшуються. Мінімум сумарних витрат на засоби резервування дає економічно виправданий рівень надійності газоспоживання.

Ключові слова: *метод, газ, надійність, корозія, ресурс.*

Аналіз літератури. Із робіт [1-5,7,8] слідує, що техніко-економічні методи визначення оптимального рівня забезпечення безаварійної роботи газорозподільчих систем звязані з побудовою цільової функції. Згідно загальному правилу, ця функція в даному випадку повинна відображати взаємодію двох різнонаправлених тенденцій:

збільшення вартості системи з підвищенням її надійності і зменшенням розмірів шкоди у споживачів від перебоїв газопостачання за рахунок зменшення випуску продукції, погіршення її якості і т. д. Склад цільової функції, де всі вказані компоненти, в свою чергу, є функцією надійності системи, продиференціював її визначення і прирівняв нулю, можна отримати шукаємий оптимальний рівень.

Недивлячись на зовнішню простоту описаного способа, реалізація його зв'язана з великими труднощами, в першу чергу, в частині визначення розмірів шкоди. Ті труднощі, загальні для усіх енергетичних систем, перш за все, пов'язані з математичним моделюванням [9,10]. Концепція, яка покладена в основу пропонуємого нового техніко-економічного методу визначення оптимального рівня безаварійних робіт в системі газопостачання, заключається в наступному.

1. Показник шкоди не може бути визначений більш-менш точно для усіх опалювально-вентиляційних споживачів, побутових потреб населення, пасажирського транспорту.

2. Розмір шкоди у промислових споживачів, як правило, суттєво залежить від величини і тривалості аварійного недопостачання енергетичної продукції, а також від можливості передчасного попередження споживачів про такі випадки. Отже, шкода від перерівах у подачі енергії або палива є нелінійною функцією (а також дискретною або рівною нулю в певному інтервалі недопоставки газу) від часу цих переривів, причому ця нелінійність може бути вельми значною.

3. Має місце ряд невизначеностей в трактовці поняття «шкода», причинами якої можуть бути:

— недопоставка виробленої продукції;

— псування сировини, обладнання, напівфабрикатів, готової продукції;

— шкода від неповного використанняя обладнання і інш.

4. Закон розподілення ймовірностей можливих

майбутніх значень заданої шкоди можна отримати тільки на основі надійних масових узагальнень стосовно конкретних споживачів, досвіду минулого і обгрунтованій екстраполяції на майбутнє. Заміна відсутніх точних даних окремими випадковими значеннями заподіяної шкоди неминуче дасть тільки випадкові результати реалізації методів забезпечення безаварійної роботи.

5. Відсутня повнота інформації про ймовірних відмовах окремих елементів системи, і, крім того, швидко старіє наявна інформація.

6. Локальна оцінка шкоди на даному підприємстві, без урахування господарських і інших зв'язків з другими підприємствами, може виявитися недоказаною.

Постановка задачі. Вирогідніше визначення шкоди може бути отримано завдяки аналізу багатокомпонентної динамічної моделі з багаточисленими прямими і зворотними зв'язками, причому ціною суттєвих спрощень і припущень. Крім того, це рішення може мати тільки ймовірностно-невизначений характер, витікаючий із того, що і шкоди, і визиваючі їх відмови є випадковими подіями, причому закони і числові характеристики їх відомі далеко не завжди. Це значить, що функція $У = У_1(Н)$, яка зв'язує шкоду і надійність, може мати в принципі любий вид ($У = У_1(Н)$, $У = У_2(Н)$ і т. д.), що потягне за собою зміну цільової функції ($Ф = Ф_1(Н)$, $Ф = Ф_2(Н)$ і т. д.) і витікаюче звідси коливання оптимального значення надійності всередині деякого важко передбачуваного інтервала. Вибір шукаємого значення $Н_0$ може суттєво вплинути на прийняті інженерні рішення щодо його забезпечення (конструкція системи, розмір резервів і т. д.).

Із всього сказаного становиться зрозумілим скептичне відношення до можливості використання значень шкоди для оптимизації надійності. Тому в ряді робіт розвинута ідея заміни в цільовій функції залежності $У = У(Н)$ на принципіально іншу $Р = Р(Н)$, яка характеризує витрати на організацію резервного паливопостачання (мазут, вуголь, торф і т. д.). При цьому

потрібно мати в виду, що підвищення надійності газопостачання дозволяє знизити розміри резервів у споживачів газу і наоборот.

Метою **роботи** є розробка і обгрунтування техніко-економічного метода визначення оптимального рівня безаварійних робіт в системі газопостачання споживачів.

Результати дослідження і їх обговорення. В процесі досліджень було встановлено, що задача сводиться до порівняння витрат на засоби резервування в системах газопостачання з витратами на резерви в галузях, споживаючих газ. Із підвищенням надійності газопостачання витрати на резерви газопостачаючих систем збільшуються, а витрати на резерви в галузях, споживаючих газ, зменшуються. Мінімум сумарних витрат на засоби резервування дає економічно виправданий рівень надійності газоспоживання. Цей метод дозволяє у багатьох випадках уникнути недоліків першого шляху і забезпечити більш детерміновані результати. Однак в ряді випадків й тут виникають проблеми, які важко подолати. Метод обрахунку резервів у галузях, споживаючих газ, ефективний там, де ці резерви є або можуть бути забезпечені, наприклад, в нових системах газоспоживання або на повторно газофікуємих підприємствах. Між тим, багато років газофікація міст, промислових підприємств, котельних і інш. розвивалася в умовах практично повного забезпечення газом, коли в організації резервного паливопостачання не було необхідності. Тому у багатьох споживачів газу передбачити резервне паливопостачання неможливо або це пов'язано з великими труднощами (переробка генплана підприємства, розширення території, знос близько розміщених будівель, перенос внутришньоплощадних комунікацій, реконструкція енергетичного господарства, спорудження нових під'їздних шляхів, облаштування додаткових пристроїв по очистці виходящих газів і т. д.). При цьому витрати на створення таких резервів можуть досягати великих розмірів, і тоді забезпечення надійності паливопостачання

буде проходити виключно за рахунок резервів у системі газопостачання (зокрема, в газорозподільній системі).

Далі виникає питання: повинен або ні всім споживачам встановлюватися однаковий рівень надійності паливопостачання або цей рівень слід диференціювати? Коли рівень покажеться єдиним, то надійність власно газопостачання буде визначатися умовами організації резервного паливопостачання. У випадках, коли організувати резервне паливопостачання неможливо, надійність газопостачання повинна бути максимальною (без врахування народно-господарської і соціальної оцінки діяльності цього підприємства). Коли ж шукаємий рівень слід диференціювати, то що положити в основу цієї диференціації? І тут ми неминуче повернемося до експертних (евристичних) або вартістних оцінок ефективності газопостачання.

Аналіз особливостей визначення безаварійної роботи газорозподільних мережей низького тиску. Методи визначення і оцінки безаварійної роботи газорозподільних мережей низького тиску різняться від розглянутих вище, так як до мереж підключаються житлові будинки, комунально-побутові, дитячі, навчальні і лікувальні установи, а також обслуговуючі їх невеликі котельні, для яких характерні наступні особливості:

1. Більшість вказаних споживачів знаходиться поза сферою промислового виробництва. Тому поняття «шкода», «собівартість», «ефективність» в строгому розумінні цих термінів застосовувати тут неможна. Такеж можна сказати щодо окупності. Стосовно описаних в літературі [1-3, 7] спробах штучно визначити шкоду комунально-побутових споживачів від перерв в поставках слід відноситися в достатній мірі критично (див., наприклад [10,11]).

2. Головне значення газопостачання цим споживачам заключається в забезпеченні соціального ефекту, вартістна оцінка якого навряд чи можлива.

3. Підвищення надійності паливопостачання цих

споживачів за рахунок резервних видів палива недопустимо або небажано, оскільки використання твердого або рідкого палива в житлових будинках і комунально-побутових установах пов'язано із збільшенням пожежної небезпеки (зберігання дров, вугілля, керосину і інш.) і не забезпечує всіх потреб абонентів, головним чином, в частині гарячого водопостачання. Перелаштування на резервне паливо котельних, підключених до мережей низького тиску, приводить до забруднення атмосферних басейнів територій і другим небажаним наслідкам. Отже, застосувати техніко-економічні методи для визначення оптимального варіанту забезпечення безаварійної роботи газорозподільних мережей низького тиску без суттєвих умовностей неможливо.

Більш перспективним представляється використання нормативного значення рівня надійності. Таке значення можна прийняти на основі рекомендацій, приведених в роботі [10]: при проектуванні крупних міських газорозподільних систем слід забезпечити їх надійність, рівну 0,999, а для малих міст і селищ - 0,99-0,95. Ті показники, мабуть, отримані, виходячи з наступних міркувань. Встановлено, що необхідну надійність магістральних газопроводів можна допустити шляхом ієрархічної підлеглості розподільних мережей по відношенню до магістральних газопроводів, при цьому можна допустити зниження надійності перших на 1-2 порядка. Коли продовжити ці розмірковування стосовно ієрархії самих газорозподільних мережей (високий, середній, низький тиск), то логічно прийняти рівень надійності мережей низького тиску, рівний приблизно 0,99—0,9.

Населення і комунально-побутові об'єкти складають групу споживачів, забезпечення газом яких слід здійснювати безперебійно і, по можливості, в необхідному обсязі на протязі круглого року. Обмеження в поставках можуть торкнутися їх в останню чергу, коли усі резерви

системи вже вичерпані. Тому зовнішні відмови не представляють тут практичної загрози. Отже, надійність мережей низького тиску є, в основному, функцією внутришніх відмов. До порушень діяльності газорозподільних систем низького тиску можуть привести відмови газових мережей, ГРП, арматури, встановленої в колодязях.

Найбільший інтерес представляє надійність газорозподільних мережей. Це пояснюється тим, що їх ремонтопридатність набагато нижче, чим у ГРП і арматури, де все обладнання відкрито для оглядів, ревізій й профілактичних ремонтів. Виявлення відмовившего елемента тут не представляє труднощів, особливо в телемеханізованих ГРП. Крім того, відмова ГРП в переважній більшості випадків не представляє безпеки для життя людей. При відмовах мережей виникає небезпека насичення газом житлових будинків і інших споруд. Багаточисленими спостереженнями встановлено, що відмови на підземних мережах зустрічаються рідко. Це пояснюється їх природньою захищеністю шаром грунту, сучасним рівнем будівництва і експлуатації, застосовуємими заходами щодо захисту від корозії і інш., а також відносною простотою конструкції, відсутністю рухомих деталей і фізико-хімічними властивостями транспортуємого середовища. Тому ймовірність виникнення відмов характеризується законом рідких подій Пуасона. На користь цього свідчать як формальні признаки (мала ймовірність при великому об'ємі виборки), так і експериментальна перевірка, яка заключається у встановленні співпадіння прогнозуємої і фактичної кількості суток на рік з різним числом відмов на 440 обстежених кілометрів газопроводів середнього тиску [5].

Ймовірність безвідмовної роботи в цьому випадку визначиться за формулою

$$P=e^{-\omega l t} \qquad (1)$$

де ω — параметр потока відмов, l— довжина

газопровіда, *t*— час.

Розкладуючи експоненціальну функцію (1) в ряд і обмежуючись першими двома членами, отримуємо

$$\boldsymbol{P = l - \omega l} \qquad (2)$$

Виникає питання, від чого залежить параметр потока відмов у формулі (1)?

Відомо, що надійність транспортних мереж може підвищуватися за рахунок збільшення надійності окремих її елементів (ділянок) або за рахунок конструкції самої мережі. Останній захід обмежується застосуванням кільцевих мережей того або іншого виду, оскільки паралельна прокладка газопроводів і організація дублюючих підводів в умовах сучасних міст, для яких характерна виключна насиченість підземними комунікаціями, практично виключена.

Що стосується надійності самих ділянок мережи (однакової довжини), то тут має місце дві точки зору:

1 — параметр потоку відмов не залежить від діаметра ділянки ($\boldsymbol{\omega = const}$) і надійності в даному випадку буде визначатися тільки схемою самої мережи і не буде залежати від діаметра ділянок [9];

2 — параметр потоку відмов залежить від діаметра ділянки — $\boldsymbol{\omega = f}$(D), а надійність мережи залежить як від конструкції мережи, так і від набору діаметрів ділянок, представлених у них.

Від того, яка із цих точок зору правильна, залежить багато рішень, які приймаються при проектуванні газорозподільних мережей.

Недивлячись на наявність певного статистичного матеріалу по відмовам газопроводів, неможна вважати, що експериментально доказана та або інша точка зору. Збір і аналіз даних про ушкодженості газових мереж супроводжуються значними труднощами, і в цьому напрямку дослідницьким, проектним і експлуатаційним організаціям стоїть велика робота. Тому розглянемо, наскільки переконлива аргументація на захист стверджень про залежності або незалежності ω від діаметра газопрово-

ду. Не визиває сумнівів, що рішення поставленої задачи може бути отримано тільки на основі аналіза причин відмов газопроводів.

Згідно багаточисельним даним, надрукованим у спеціальній літературі [6, 8, 9], відмови газопроводів виникають при порушенні їх герметичності по наступним причинам:

1) механічні ушкодження при виробництві різних дорожніх, будівельних або земляних робіт (розкопка траншей, планування місцевості, розчистка території, пересічення трас газопроводів при прокладці других підземних комунікацій и др.);

2) корозійні ушкодження;

3) ушкодження стиків із-за температурних напружень;

4) ушкодження із-за оповзнів, просадки грунтів, сейсмічні явища і др.

Абсолютна маса відмов визначається двома першими групами причин. Легко переконатися, що механічним ушкодженням і корозії, в першу чергу, в значній ступені схильні газопроводи з меншою товщиною стінки, а отже, і меншого діаметра.

Кореляційний зв'язок між цими величинами для сортамента розподільчих газопроводів 57х3, 70х3, 89х3, 108х4, 133х4, 159х4,5, 168х5, 219х6, 273х7, 325х7, 377х8, 426х9 має вид

$D_{ср} \cdot \delta = 0.1088 D_{вн}^{1.56}$, де $D_{ср}$ і $D_{вн}$ — середній і внутрішній діаметри труби, δ - товщина стінки труби.

Коли прийняти, що середній і внутрішній діаметри приблизно рівни, то

$$\delta \approx 0.11 D_{СР}^{1.56}.$$

Із роботи [9] слідує, що найбільша кількість витоків газу падає на ці ділянки або вузли газопроводів, які є самими слабкими, неміцними, менш захищеними від зовнішнього впливу, а також побудованими із труб невеликого діаметра. Той факт, що товстостінні труби великого діаметра менш схильні механічним

ушкодженням ймовірний. Крім більш високої механічної міцності, газопроводи великих діаметрів звичайно розміщені близько до ГРП, де контроль за проведенням будівельних і інших робіт здійснюється більш ретельно.

Відмова газопровіда внаслідок корозії наступає, коли глибина каверни становиться рівною товщині стінки труби. Коли врахувати аперіодичний характер наростання глибини каверни з часом, то не визиває сумнівів, що газопроводи з великою товщиною стінки (великого діаметра) будуть мати велике напрацювання на відмову. Так, із збільшенням товщини стінки з δ_1 до δ_2 напрацювання на відмову збільшується з t_1 до t_2. Причому збільшення напрацювання з деякого момента становиться нелінійним по відношенню до зміни товщини, тобто напрацювання буде зростати швидше, чим товщина стінки.

Більш того, відповідно роботі [8], для кожної конкретної обстановки існує встановлена глибина каверни. Коли вона менше, чим товщина стінки, наскрізний отвір і втрати трубою герметичності можуть взагалі не виникнути. Власно кажучи, проти зв'язку w і діаметра газопровіда не суперечать прихильники першої точки зору. Наприклад, наведена в роботі [8] залежність питомої корозійної ушкодженності газопровіда від його діаметра відповідає на поставлене питання повністю.

Але механічні ушкодження виникають при неправильному або недбайливому виконанні будівельно-монтажних робіт близько до газопроводів, їх кількість із року в рік зменшується і вони можуть бути усунуті покращенням роботи служби нагляду; тому механічні ушкодження не слід розглядати як відмови елементів газових мереж. І ще, при виявленні отворів в газопроводі його тимчасово заварюють або накладують на трубу бандаж. Капітальний ремонт проводять у плановому порядку. Отже, при ефективному захисті газопроводів від корозії і правильній організації ремонтних робіт можна виключити відмови ділянок із-за корозійних ушкоджень. В подальшому корозійні ушкодження не будуть

враховуватися при визначенні інтенсивності відмов газопроводів.

Заради об'єктивності слід відмітити, що є ще одна точка зору, згідно якої інтенсивність відмов визначається за формулою $\gamma = \frac{\alpha D l}{\Delta}$, де Δ — товщина стінки трубопроводу, a — невідомий коефіцієнт якості прокладки, який залежить від сукупності закономірних, але передбачуваних тільки в принципі факторів.

Однак, на думку авторів, визначення і уточнення коефіцієнта якості неможливо не стільки із-за недостатньої статистики, скільки із-за неможливості урахування таких факторів, як умови і ступінь механизації будівельно-монтажних робіт, виду теплоізоляції і протикорозійного покриття, режиму зміни температури і тиску, характеристики грунту (pH, питомий опір, ущільненість), рівень грунтових вод і облаштування дренажу, топографічні особливості траси і інш. Тому величина X принципіально не піддається розрахунку як по приведеній формулі, так і по формулах (1) і (2). Для розрахунку надійності лінійних систем необхідно використовувати умовно-ймовірностну методику параметричних розрахунків, яка основана на априорних (експертнах) оцінках.

ВИСНОВКИ

На базі проведених досліджень розроблений техніко-економічний метод визначення оптимального рівня безаварійних робіт в газопостачанні, який адекватно відображає і враховує технологічні особливості транспорту газу по розподільним мережам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Качество реактивного топлива при его последовательной перекачке по нефтепродуктопроводу прямым контактированием с другими нефтепродуктами/ В.И. Костин, Б.Н. Клопов и др. // Транспорт и хранение нефтепродуктов и углеродного сырья. - I984. - №2. - С.5-9.

2. Промышленная безопасность: опыт, проблемы и

перспективы эксплуатации нефтегазопроводов / Р.Г. Шарафиев, Н.И.Крюков, Р.А. Кускильдин и др. – Челябинск: ЦНТИ. -2005.-448с

3. Бычков В.Е. Результаты исследований перетоков газа через разделители ДЗК / В.Е. Бычков И.Г., Данильченко, И.М. Баклагин // Транспорт и хранения нефтепродуктов и углеродного сырья.-1986.-№6. С.3-6.

4. Бычков В.Е. Газопроводы для транспорта и хранения нефтепродуктов / В.Е. Бычков, И.Г Данильченко, Ю.Н. Пирогов. - М.: Недра, 1992.-154 с.

5.Бычков В.Е. Последовательная перекачка различных сортов нефтепродуктов с газовым разделителем / В.Е.Бычков, И.Г.Данильченко, И.М.Баклагин //Транспорт и хранение нефтепродуктов и углеродного сырья.-1988.-№4.-С. 13-16.

6. Макаренко В.Д. Надежность нефтегазопромысловых систем. - Челябинск: изд-во ЦНТИ. -2004.-826с.

7.Макаренко В.Д., Чаусов Н.Г., Бондарь М.Н. Безопасный ресурс технических систем. –Ніжин: ООО Видавництво “Аспект-Поліграф”.- 2013. -388с.

8.Макаренко В.Д., Чаусов Н.Г., Криворотько В.М. Надежность инженерных металлоконструкций. – Ніжин: ООО Видавництво “Аспект-Поліграф”.- 2013.-392с.

9. Березин И.В., Репинский В.С. Оперативное управление системами газоснабжения. – М.: Недра. – 1985. – 357с.

10. Ионин А.А. Газоснабжение. – М.: Стройиздат. – 1981. – 415с.

Маклюк О.В.
викладач кафедри управління персоналом та економіка праці
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Кадетов С.М.
к.е.н., доцент кафедри управління персоналом
та економіка праці
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2017-2018 РОКАХ

Профорієнтаційна діяльність визначається як складна науково-практична робота, здійснення якої дозволяє окремим групам населення вирішити проблему вибору майбутньої професії. Професійна орієнтація дозволяє поєднати професійні інтереси та наміри молоді з потребами національного та регіональних ринків праці у фахівцях.

Мета статті: оцінка окремих показників професійної орієнтації населення Чернігівської області у 2017-2018 роках

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» «Професійна орієнтація населення - комплекс взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір або зміну професії та виду трудової діяльності» [1].

Сучасна система профорієнтації сформована у відповідності до загальних принципів, представлених на рисунку 1.

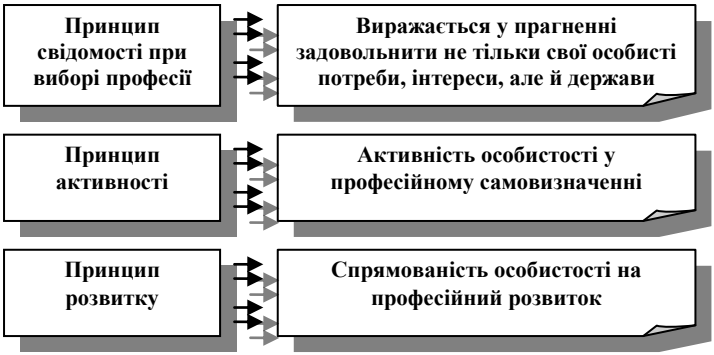

Рис. 1. Основні принципи системи професійної орієнтації

Зведені окремі показники професійної орієнтації населення Чернігівської області за останні два роки представлені у таблиці 1. Основне джерело – статистичні показники діяльності Чернігівського обласного центру зайнятості.

Таблиця 1

Показник професійної орієнтації населення Чернігівської області у 2017-2018 роках

Показник	Період		Зміни у 2018 році проти 2017 року	
	2017 рік	2018 рік	абс. приріст, осіб	відносн. приріст, %
Кількість осіб, охоплених профорієнтаційними послугами, осіб	90611	98971	8360	109,23
з них отримали статус безробітного, осіб	35744	33695	-2049	94,27
з них отримали статус безробітного, %	39,45	34,05	-5,40	86,30

Особи, які навчались в навчальних закладах різних типів, осіб	29436	34201	4765	116,19
з них:				
студенти вищих навчальних закладів (ВНЗ), осіб %	1625 5,52	1222 3,57	-403 -1,95	75,20 64,72
учні професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), осіб %	613 2,08	590 1,73	-23 -0,36	96,25 82,84
учні загальноосвітніх шкіл (ЗОШ), осіб %	27198 92,40	32389 94,70	5191 2,30	119,09 102,49

З даних, представлених у таблиці 1 видно, що протягом останніх двох років кількість осіб, охоплених профорієнтаційними послугами у Чернігівській області, збільшилась з 90611 осіб у 2017 році до 98971 осіб у 2018 році, або на 8360 осіб чи на 9,23%.

Статус безробітного отримали 39,45% від загальної кількості осіб Чернігівської області, охоплених профорієнтаційними послугами у 2017 році та 34,05% від загальної кількості осіб, охоплених профорієнтаційними послугами у 2018 році.

Загальна кількість осіб Чернігівської області, які навчались в навчальних закладах різних типів становила: 29436 осіб у 2017 році та 34201 осіб у 2018 році. Тобто за два аналізовані роки кількість осіб, які навчались в навчальних закладах різних типів збільшилась на 4765 або на 16,19%.

Графічне відображення структури осіб Чернігівської області, які навчались в навчальних закладах різних типів у 2017-2018 роках, представлено на рисунку 2.

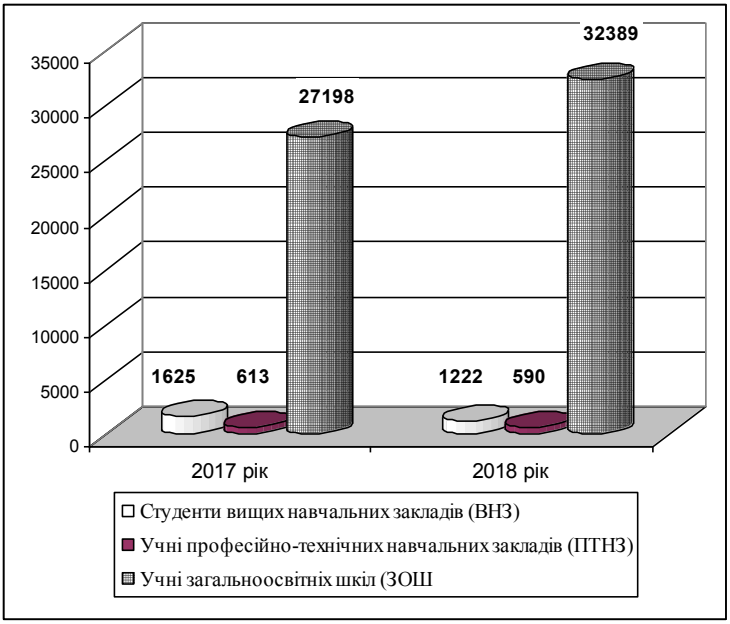

Рис. 2. Особи, які навчались в навчальних закладах різних типів у 2017-2018 роках

Отже, якщо проаналізувати структуру осіб Чернігівської області, що у 2017-2018 роках навчались в навчальних закладах різних типів, то більше 90% навчались у загальноосвітніх школах (ЗОШ) (92,40% у 2017 році та 94,70% у 2018 році). Близько 4-5% проаналізованої частини населення області були студентами вищих навчальних закладів (ВНЗ), а саме 5,52% у 2017 році та 3,57% у 2018 році. Найменша питома вага припадала на долю учні професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ): 2,08% у 2017 році та 1,73% у 2018 році.

Дані, щодо професійної орієнтації населення Чернігівської області у 2017-2018 роках по районам, представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Показник професійної орієнтації населення районними центрами зайнятості Чернігівської області у 2017-2018 роках

Центр зайнятості	Період		Зміни у 2018 році проти 2017 року	
	2017 рік	2018 рік	абс. приріст, осіб	відносн. приріст, %
1	2	3	4	5
Бахмацький РФ	3512	3763	251,00	107,15
Борзнянський РФ	2457	3320	863,00	135,12
Варвинський РФ	1565	1805	240,00	115,34
Городнянський РФ	3459	3792	333,00	109,63
Ічнянський РФ	1982	2038	56,00	102,83
Козелецький РФ	4129	5106	977,00	123,66
Коропський РФ	937	1589	652,00	169,58
Корюківський РФ	3512	3763	251,00	107,15
Корюківський РФ	2861	3344	483,00	116,88
Куликівський РФ	2672	2992	320,00	111,98
Менський РФ	3366	3322	-44,00	98,69
Н.-Сіверський РФ	***3***401	3399	-2,00	99,94
Носівський РФ	5461	4936	-525,00	90,39
Ріпкинський РФ	2202	2614	412,00	118,71
Семенівський РФ	2520	2092	-428,00	83,02
Сновський РФ	2520	2092	-428,00	83,02
Сосницькии РФ	2515	2683	168,00	106,68

Срібнянський РФ	2051	1977	-74,00	96,39
Чернігівська РФ	2082	2284	202,00	109,70
Чернігівський МЦЗ	2883	3691	808,00	128,03
Ніжинський МРФ	23031	22850	-181,00	99,21
Прилуцька МРФ	9755	12388	2633,00	126,99

Графічне відображення рівня охоплення населення Чернігівської області профорієнтаційними заходами, з розбивкою по районам, у 2017 та 2018 роках представлено на рисунках 3 та 4.

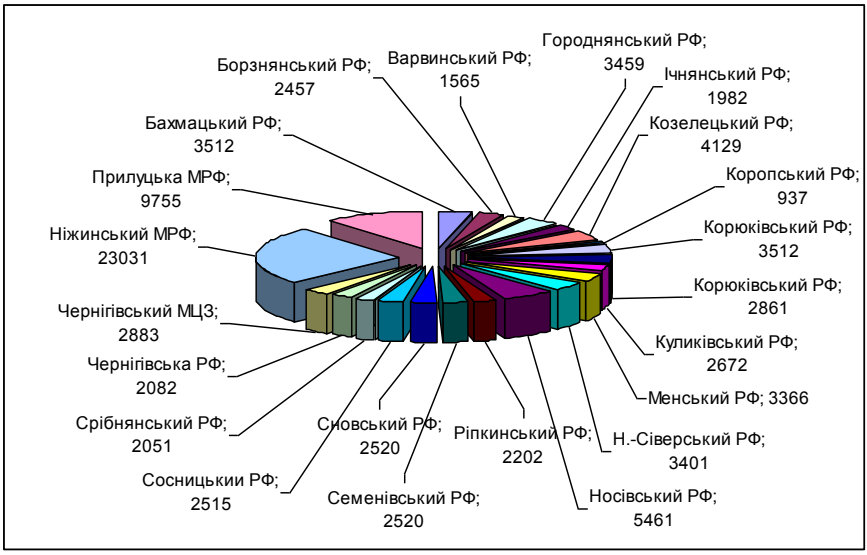

Рис. 3. Рівень охоплення населення Чернігівської області профорієнтаційними заходами, з розбивкою по районам, у 2017 році

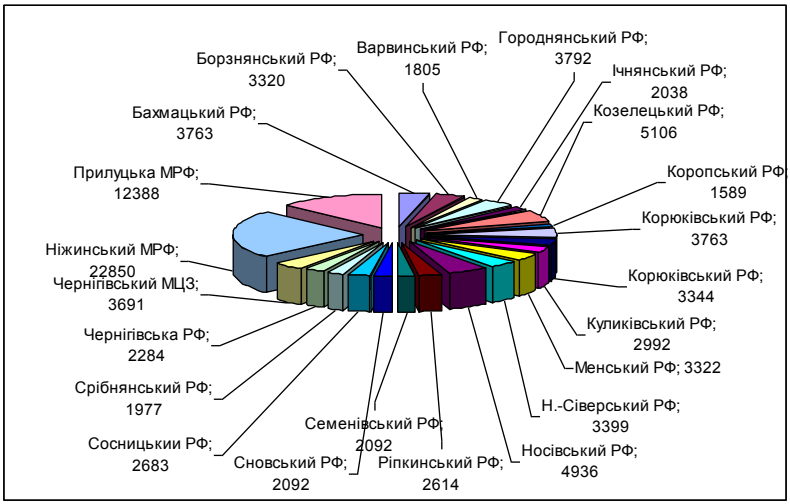

Рис. 4. Рівень охоплення населення Чернігівської області профорієнтаційними заходами, з розбивкою по районам, у 2018 році

Отже, з огляду на представлені у таблиці 2 та на рисунках 3 і 4 даних, можна констатувати, що найбільша кількість населення Чернігівської області, яка була охоплена профорієнтаційними заходами у 2017 та 2018 роках, проживала на території Ніжинського, Прилуцького, Носівського, та Козелецького районів.

Висновки. Згідно з даними Чернігівського обласного центру зайнятості, рівень охоплення населення області профорієнтаційними послугами у 2017-2018 роках збільшився на 8360 осіб чи на 9,23%. Серед частини населення області, яке навчалось в навчальних закладах різних типів у 2017-2018 роках, трохи більше 90% навчались у загальноосвітніх школах, 4-5% навчались у вищих навчальних закладах, а учнями професійно-технічних навчальних закладів були лише близько 2%. Найбільша кількість населення Чернігівської області, яка була охоплена профорієнтаційними заходами у 2017 та 2018 роках, проживала на території Ніжинського, Прилуцького, Носівського, та Козелецького районів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 24. – Ст. 243.

2. https://chg.dcz.gov.ua

3. https://chernigivstat.gov.ua

4. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч.-метод. посібник / Н. І. Єсінова. – Х. : ХДУХТ, 2017. – 189 с.

5. Професійна орієнтація : підручник [для студентів] / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; [за ред. О. М. Ігнатович]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 240 с.

Мурашко М. І .
кандидат економічних наук, завідуючий
кафедри управління персоналом та економіки праці
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПАРАДИГМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з базових принципів стратегічної програми Stanford – полягає у фрагментованій кар'єрній траєкторії з поверненням у разі необхідності до поновлення навчання для отримання нових актуальних знань, тобто зміщення навчання у бік безперервної освіти. Тому реформування закладів вищої освіти під такі запити набуває не аби - якої актуальності.

Особливостями конкуренції на ринку вищої освіти є: глобалізація; технологічна революція; конкуренція в фінансуванні наукових досліджень; високий ступінь мобільності потенційних студентів; конкурентна боротьба за високий IQ; віртуалізація освітніх послуг; технологізація навчального процесу; укрупнення та різнопланова підготовка закладах вищої освіти; концентрація об'єктів фінансування досліджень лише у великих університетських центрах тощо.

Аспекти підготовки студентів виступають професійні та етичні якості.

До професійних можна віднести: поглиблення теоретичних та практичних знань та навичок в базових та вузькопрофесійних дисциплінах; формування креативних рис.

До етичних: формування демократичних поглядів; дотримання норм поведінки; формування соціальної відповідальності в професійній діяльності.

Ризиками в реформуванні закладів вищої освіти виступають: -поєднання глобалізації та нових технологій; доступність знань та висока глобальна мобільність;

модернізація системи логістики руху товарів; реалізація товарів з додатковим набором послуг (високий термін технічного обслуговування); створення всеохоплюючих баз даних; впровадження 3D технологій; віртуалізація послуг та перевезень; революція; швидке старіння отриманих знань;

До **нових моделей закладів вищої освіти** можна віднести:

І. Елітарні заклади вищої освіти, Їх особливостями є: бренд закладу; довголітня історія; видатні випускники; дослідницькі програми та гранти; широкі партнерські відносини з закордонними закладами та формування мережі філій; створення інкубатору формування лідерських якостей; наставництво.

ІІ. Масовий заклад вищої освіти: традиційне територіальне розміщення; сформовані минулою централізованою економікою більшість спеціальностей; відкриття нових спеціальностей, спрямованих не на реальний попит ринку праці(як правило, економічні та юридичні); низький рівень технічного оснащення; традиційні методики викладання; низький рівень кооперації з реальним сектором економіки; відсутність інноваційних наукових шкіл тощо.

Тому **новими формами привабливості закладів вищої освіти** мають виступати: місце в рейтингу закладів вищої освіти; існування міжвузівських програм обміну; можливість закордонної практики в відомій міжнародній компанії; можливість отримання міжнародного диплому (в кооперації з закордонним закладом вищої освіти); ефективна організація студентського життя; наставництво; престижність закладу вищої освіти в регіоні; формування мотивації для кожної групи потенціальних студентів (академічної еліти, яка націлена на кар'єру, місцевих жителів, іноземців, студентів зрілого віку); особлива корпоративна культура закладу; поєднання в учбовому процесі теорії та практики; допомога в працевлаштуванні у відомі установи; отримання дозволу роботи для

майбутньої професії; престижність диплому закладу вищої освіти; корпоративна солідарність випускників; підвищена можливість якісного подальшого працевлаштування тощо.

Місце в рейтингу закладів вищої освіти залежить від місцезнаходження закладу, визначених показників оцінки діяльності навчального закладу, ступеню інтеграції закладу в освітянський простір, рівня менеджменту тощо.

Участь в міжвузівських програмах обліку викладачами та студентами дає можливість підвищити рівень кваліфікації та викладання науково-професорського складу, можливість застосування інноваційних методик та обладнання, освоєння нових напрямків підготовки кадрів та адаптації їх до існуючих умов та середовища, підвищення престижності закладу вищої освіти , встановлення тісних професійних зв'язків.

Вагомий вплив на престижність закладу вищої освіти дає можливість направлення студентів на закордонну практику чи в міжнародну глобалізовану структуру.

Це позитивно впливає на обсяги, залучення потенційних абітурієнтів, відкриває можливості перенесення практичних навичок отриманих в міжнародних структурах, в навчальний процес, підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці та значність закладу освіти в освітянському середовищі.

Кооперація з вузами інших країн підвищує конкурентоспроможність закладу вищої освіти через узгодження спільних навчальних програм, обов'язково переліку дисциплін та обсягів їх викладання і як наслідок, отримання подвійних дипломів. Це дає можливість випускникам працевлаштування в інших країнах та швидкої адаптації до вимог їх ринку праці.

Пропонуються слідуючи **напрями модернізації закладів вищої освіти**:

- спеціалізація закладів;
- розширення міжнародного співробітництва;
- створення приватних наукових лабораторій;

– створення наукових центрів при міжнародних корпораціях;

– формування аналітичних центрів для інноваційних досліджень;

– створення міждисциплінарних кафедр (для розробки інновацій, які мають міждисциплінарний характер);

– концентрація на якості підготовки студентів та збільшення обсягів прикладних досліджень;

– введення в практику окремих освітніх програм, які формують універсальні професійні навички;

– співробітництво та залучення в процес підготовки фахівців з міжнародних всесвітньовідомих компаній;

– формування та реалізація освітніх венчурних проектів тощо.

Для **удосконалення діяльності закладів вищої освіти** пропонуються слідуючи заходи:

1. Обмежити максимальний розмір оплати за навчання, розробити систему безвідсоткових кредитів на ці цілі з можливістю їх погашення після закінчення навчання.

2. Розробити показники якості підготовки спеціалістів викладачами при закінченні вузу.

3. Конкурси на залучення викладачів – дослідників за рейтинговими показниками.

4. Формування відомої наукової школи з брендовим науковим обличчям.

5. Щорічні тестування управлінських та адміністративних працівників за окремими критеріями.

6. Щорічні оновлення навчальних планів з урахуванням наукових відкриттів в суміжних сферах.

7. Впровадження в лекційні та семінарські заняття сучасних ІТ – технологій та методик впливу на засвоєння інформації.

8. Введення обов'язкової практичної та дослідницької складової в навчальні плани підготовки кадрів.

9. Залучення підприємців до процесу навчання.

10. Впровадження наставництва.

11. Онлайн – лекції з провідними світовими фахівцями.

12. У відповідності з стратегією економічного розвитку держави визначити пріоритети в підготовці спеціалістів та трансформувати у закладах вищої освіти незалежно від форм власності, обсяги держзамовлення на конкурентній основі.

13. Забезпечення проведення конкурсів дослідницьких інноваційних програм та комп'ютерне модулювання професії.

14. Конкурс стартапів на технології підготовки студентів (відео курси, онлайн-лекції в поєднанні з особистісними консультаціями відомих професорів.

15. Програми наставництва з залученням викладачів практиків.

16. Впровадження курсів віртуальної реальності.

17. Впровадження онлайн-груп для проведення практичних занять.

18. Формування програм з окремих навичок (логіки мислення, необхідності брати відповідальність підприємницьких якостей, інноваторства тощо.

19. Фінансове моделювання, проведення переговорів та загальних зборів акціонерів, проведення тендерів тощо.

Для **удосконалення адміністрування закладів вищої освіти** пропонується:

1. Впровадження стартапів по наданню адмінпослуг для вузів:

- підбір викладачів;

- технічне забезпечення онлайн-занятть;

- розробка навчальних планів;

- формування в процесі навчання окремих визначених навичок студентів;

2. Адаптація навчальних програм підготовки до регіональних особливостей.

3. Впровадження нових форм оцінювання:

1. За результатами тестування.

2. Впровадження підсумкового незалежного тестування в закладах вищої освіти за окремими прогресіями.

Реалізація даних пропозицій значно підвищить якість підготовки спеціалістів для потреб ринку праці та конкурентоспроможність закладів вищої освіти в глобальному вимірі.

Мусієнко М.П.
викладач кафедри управління персоналом та економіка праці,
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Лізинг є найпоширенішим видом оренди в міжнародній практиці. Динамічний розвиток операцій лізингу на Заході припав на 80-ті роки XIX ст. Відомою практикою, яка сприяла лізингу, було надання в оренду своїх телефонних апаратів американською компанією «Белл». Надалі, через півстоліття потому лізингову «естафету» перейняв Форд, який з метою розширення збуту автомобілів використовував саме цю форму оренди. У Західній Європі, передусім у Великій Британії, Німеччині, Франції, Іспанії, значного поширення лізингові операції набули після Другої світової війни, коли їх предметом дедалі в більших масштабах ставали засоби виробництва. Останніми роками в Україні було здійснено низку заходів, які спрямовано на створення ефективного середовища для розвитку лізингу, потужних «гравців» на спеціалізованому лізинговому сегменті ринку. Так, масштабні плани пов'язані з формуванням лізингових компаній з метою розвитку авіаційного транспорту. Це має особливе значення в умовах існування значної кількості невеликих авіаперевізників. Наприкінці 90-х років Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Світовий банк та USAID надали технічну допомогу Україні для розвитку ринку лізингу. Акцент було зроблено на аграрному секторі України.

Лізинг — підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоодержувачу майна. Таке майно є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з

лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Лізинг — це довгострокова оренда машин і обладнання, видача обладнання напрокат. Лізинг дозволяє промисловим, торговим, транспортним та іншим підприємствам (орендаторам) отримувати в комерційних банках і лізингових компаніях (орендодавців) за певну орендну плату в довгострокове користування широкий перелік основних засобів.

Ринок лізингу в Україні розвивався повільно, і у 2000 році загальна частка лізингових активів у ВВП становила 1% (найнижчий показник у Європі). За даними Держкомстату, за період 1994–2003 року в Україні було зареєстровано понад 60 лізингових компаній. Більшість лізингових компаній, пов'язаних з банками, було створено здебільшого для оптимізації процесів управління майном, вилученим в неплатоспроможних позичальників.

У 1997 році Кабінет Міністрів України створив спеціальний лізинговий фонд, який пізніше трансформували у державну лізингову компанію «Украгролізинг». Для сільського господарства та транспорту було створено ще дві державні компанії «Украгромашінвест» та «Укртранслізинг». Через них держава виділяла фінансову підтримку вітчизняної техніки, що стимулювало виробників, але не сприяло становленню лізингу як форми бізнесу. Ці компанії не тільки не стали успішними, а навпаки, вбивали конкуренцію і негативно спливали на формування цін в галузі.

Незважаючи на певне відновлення 2010 та 2011 років, внутрішній конфлікт в Україні 2013–2014 років та девальвація гривні фактично зупинили розвиток ринку лізингу. Лізингові портфелі скоротились у 2,5 рази з 67,8 млрд грн станом на 31 грудня 2013 року до 22,8 млрд грн на 31 грудня 2017 року.

З 2013 року чимало лізингових компаній пішли з ринку, а ті, що залишилися, переважно є компаніями,

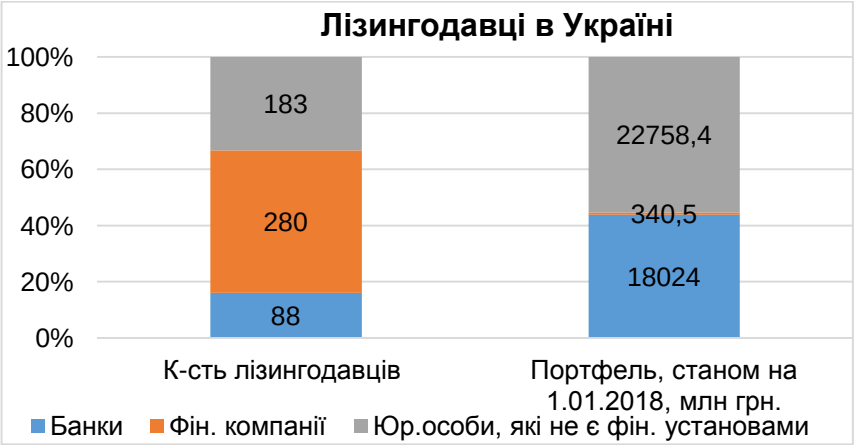
пов'язаними з приватними банками або дочірніми компаніями іноземних лізингових компаній. Зокрема перестали діяти такі компанії як ING Lease, SG Equipment Leasing, UniCredit Leasing, Українська лізингова компанія (BNP Paribas Leasing Solutions).

На українському ринку переважно надаються послуги фінансового лізингу. Це пояснюється низьким рівнем матеріально-технічної бази українських виробників. Тому на даному етапі вони зацікавлені отримати майно у власність для подальшого використання. Оперативний лізинг в Україні пропонується здебільшого корпоративним клієнтам для задоволення потреб у володінні легковими автомобілями. Він не підлягає лійцензуванню, спеціальному регулюванню, не має спеціалізованої звітності, тому важко визначити обсяг його послуг.

В Україні послуги фінансового лізингу можуть надавати банки та інші небанківські установи, внесені до відповідного реєстру, який веде Нацкомфінпослуг. Лізингова діяльність банків здійснюється на підставі ліцензії Національного банку України. До 2017 року не було ліцензійних вимог для небанківських установ, що надають послуги фінансового лізингу в Україні.

6 грудня 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив нові ліцензійні вимоги, відповідно до яких лізингодавці зобов’язані отримувати ліцензію на надання послуг з фінансового лізингу. Варто зазначити, що оперативний лізинг не підпадає під ліцензування.

На початок 2018 року в реєстрі Нацкомфінпослуг було зареєстровано 551 установа, яка мала право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, що не є фінансовими установами), насправді більшість з них лізингову діяльність взагалі не провадила.

Джерело: Дані НБУ та Нацкомфінпослуг

Основними користувачами лізингових послуг є юридичні особи (90%), і лише 10% – це фізичні особи. Біля 70% активних клієнтів лізингу – це малий та середній бізнес. Лізингові угоди укладають у гривнях без прив'язки або з прив'язкою до курсу долара США/євро. Процентні ставки у гривнях за лізинговими угодами становлять 25–30 %, а з прив'язкою до курсу долара США в середньому становлять 10–12 %. З точки зору строку дії лізингових договорів, більшість з них укладаються на період від 2-х до 5-ти років. Деякі державні компанії мають у своєму портфелі лізингові угоди зі строком дії 10 років.

Станом на 1 січня 2018 року в Україні сума діючих договорів фінансового лізингу всіх типів становила 41 122,92 млн грн (1 465,2 млн дол. США). Згідно з дослідженням USAID "Трансформація фінансового сектора" на українському ринку найбільше лізингом користуються дві галузі — транспортна та сільськогосподарська. Обсяг діючих договорів в цих галузях за 2017 рік склав 7,22 млрд грн та 5,50 млрд грн відповідно. В сільському господарстві протягом 2017 року договори укладались на трактори (50%), комбайни (25%) та обладнання для культивування (25%) за даними українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ). Лідером у

цій сфері є компанія «ОТП Лізинг», яка профінансувала 80 % одиниць техніки. З-поміж 315 переданих у лізинг тракторів у 2017 році найпопулярнішими були «Білорус» (89), «Case» (75), «New Holland» (55), «John Deere» (38) і «Fendt and Massey Ferguson». Передано в лізинг 95 зернозбиральних комбайнів: 31 – марки «New Holland», 27 – «Case», 17 – «John Deere» і 11 – «Class». Також на суму біля 10 млрд грн отримали лізингових послуг галузі будівництва та промислового обладнання [3].

Лізингодавці найбільше зацікавлені в лізингу високоліквідного обладнання, яке можна легко повернути та перепродати. Яскравим прикладом цього є автомобілі. У портфелях більшості лізингових компаній автомобілі зазвичай є домінуючим предметом фінансового лізингу.

Міжнародний досвід говорить про те, що ринок лізингу значно ширший у сферах галузевого використання. У США, де ринок лізингу найбільший у світі (330 млрд доларів у 2017 році) переважають ІТ та офісне обладнання 31%, транспорт 26%, сільське господарство 10%, будівництво 9%, промислове обладнання 5%, медицина 4%.

У Японії ІТ, телекомунікаційне та офісне обладнання становлять 41%, медичне обладнання 5%, а транспорт лише 14%.

В країнах ЄС найбільшого розвитку ринки лізингу досягли в Німеччині, Британії та Польщі. У цих країнах лізинг використовується частіше за традиційне банківське кредитування. При цьому 48% підприємств малого бізнесу є користувачами лізингових послуг [5].

Для українських лізингових компаній найбільшою проблемою є недостатність фінансових ресурсів. В Україні не вистачає великих мереж міжнародних банків та лізингових компаній. Компанії, що входять до банківських груп, і теоретично могли б мати необмежене фінансування від материнської банківської структури, пребувають під тиском нормативів НБУ, що може обмежувати їх зростання. Тому, щоб отримати фінансування банку,

компанії змушені дотримуватись вимог НБУ, що обмежує фінансування до 25% статутного капіталу компанії в структурі компаній, що належать до тієї самої групи.

Іншим обмеженням для розвитку лізингу є відсутність внутрішніх ринків капіталу як дуже поширеного джерела отримання фінансування у місцевій валюті. Ресурси, які можна інвестувати фінансовим установам у ринки капіталу, обмежено системою державного регулювання (обмеження щодо ризиковості інвестицій), що також має негативний вплив на зростання ринків капіталу.

Характерним для бізнесу в Україні стримуючим фактором розвитку не тільки в лізинговій галузі є криза та корупція. Як стверджують самі лізингові компанії їх бізнес надійний та безпечний. Однак іноді створюються штучні проблеми з вилученням дорогого обладнання (наприклад, перешкоди в доступі на територію, обладнання розукомплековується, тощо), що призводить до судових позовів, в яких лізингодавці мають невеликі шанси на перемогу через високу корумпованість судів.

Ще одним стримуючим фактором для розвитку ринку лізингу в Україні є недостатня обізнаність у лізингу як інструменту фінансування з боку представників малого та середнього бізнесу і державних службовців, відсутнє розуміння, що це інноваційний спосіб придбання обладнання, яке є ключовим елементом бізнесу, завдяки гнучкій схемі фінансування. Брак загальних знань про лізинг та існуючих на ринку лізингодавців породив «фейкові» компані та шахрайські схеми для фізичних осіб, особливо в автомобільному секторі.

На сьогодні, основними юридичними проблемами, які стосуються сфери лізингу, є:

- «Подвійне оподаткування» у разі перепродажу обладнання, яке було вилучене. Українські податкові органи в електронному вигляді адмініструють податок на додану вартість (ПДВ) на товари, які передано у лізинг. У разі вилучення майна, клієнт, який не виконав

зобов'язання, не повертає отриманий ПДВ кредит та часто відмовляється надавати лізингодавцю податкову накладну. Без цього лізингодавець не може підтвердити податковий кредит на ПДВ, а у випадку перепродажу товару відбуватиметься повторне оподаткування (подвійне оподаткування).

- Не включення лізингоотримувачів до державних програм дотацій. Наразі існує спеціальна урядова програма, яка передбачає дотації на закупівлю сільськогосподарської техніки українського виробництва, та лізингові компанії не мають права брати в ній участі.
- Відсутність прискореної амортизації для активу, який вже передано у лізинг. Прискорення амортизації активів, отриманих за договорами фінансового лізингу, зробить використання лізингу більш привабливим для бізнесу, а Держава таким чином зможе спонукати оновлення виробничих потужностей. Як зазначає Українське об'єднання лізингодавців, це було зроблено в інших країнах для стимулювання лізингової галузі.

Найбільший потенціал для проникнення лізингу в Україні мають нові сегменти економіки, такі як IT, медицина (медичне обладнання та програмне забезпечення), дорожнє будівництво, логістика та інфраструктура, комерційна нерухомість, переробка відходів, спеціалізоване обладнання (для окремих зернових культур) та скотарство.

Використані джерела

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80

2. Офіційний сайт Державної служби статистики URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

3. Українське об'єднання лізингодавців URL: http://uul.com.ua/

4. Європейська комісія, Дослідження щодо питань доступу до фінансування, 2016 рік URL: http://ec.europa.eu/growth/content/survey-access-finance-enterprises-safe-was-published-today_en

5. Офіційний сайт Європейської федерації асоціацій лізингових компаній URL: http://www.leaseurope.org/

6. Аналіз фінансового посередництва. Оцінювання небанківських фінансових установ в Україні. 25 квітня 2017 року, компанія DAI Global LLC. Номер договору виконавця за проектом USAID: AID-121-BC-17-0000

7. Краковська А., Вишневський І., Педос Н. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання, Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», 2018, 36 с.

8. Смірнова О. Розвиток лізингового бізнесу в Україні: сучасний стан та можливості застосування іноземного досвіду. Фінанси, облік і аудит. 2014. Вип. 1 (23). С. 128-140.

Назарко С.О.
кандидат економічних наук, доцент
Чернігівського інституту МАУП

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕКОНОМІКУ: ПЕРЕВАГИ, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сформував нові виклики для світової економіки, перед якою постала необхідність пошуку найбільш ефективних способів зберігання, обробки, передачі даних між усіма економічними суб'єктами та став підставою формування її сучасної парадигми, заснованої на генеруванні знань, цифровому проектуванні й моделюванні технологічних процесів, широкому використанні мережі Інтернет і систем електронної комунікації. Всесвітньо відомий економіст Уїльям Брайан Артур висловив думку про те, що розвиток цифрових технологій став поштовхом до формування «віртуальної автономної економіки», в основу якої покладено штучний інтелект, який працює на віртуальних алгоритмах, що здатні виконувати надскладні завдання. Отже, штучний інтелект (ШІ) є одним із важливих компонентів сучасної парадигми цифрової економіки, який з'явився внаслідок створення нових систем обробки і аналізу даних, що завдяки своїй функціональності й швидкості виконуваних операцій здатні замінити людський капітал у тих сферах, де людина не може виконувати певні завдання або спроможна виконувати їх не настільки ефективно, як робототехніка.

На сучасному етапі розвитку цифрової економіки ШІ вже продемонстрував свою спроможність суттєво впливати на соціально-економічні процеси та здійснювати кардинальні технологічні зрушення, результатами яких користуються економічні суб'єкти. Прикладами використання ШІ сьогодні можна вважати автоматизовані

системи виробництва; експертні системи та бази даних; машинний переклад; технології розпізнавання об'єктів з великих відстаней та ідентифікації споживачів певних послуг за зовнішністю і голосом; збір і аналіз інформації з супутників; використання спам-фільтрів електронної пошти; системи ідентифікації «піратських» ботів; технологію пропозиції реклами індивідуально для кожного інтернет-користувача шляхом фільтрації його пошукових запитів; створення «розумних» годинників, фітнес-браслетів і пристроїв у галузі медичної діагностики; технологію блокчейн тощо.

Характерною ознакою сучасного розвитку ШІ є боротьба за його розробку і використання між великими компаніями, серед яких визначальні переваги належать технологічним гігантам, які з метою отримання додаткових технологічних переваг вдаються до поглинань і поступово витісняють з ринку конкурентів. Вже сьогодні такі компанії, як Google, Amazon, Apple, Facebook і Microsoft володіють більшістю технологій, заснованих на ШІ. Проте, зацікавленість у розробці систем штучного інтелекту сьогодні демонструють і стартапи, які витрачають на створення ШІ власні та позикові кошти у значних обсягах. Відповідно до списку найбільш перспективних світових стартапів, які працюють зі ШІ, опублікованим дослідницькою компанією CB Insights, найбільший обсяг фінансування припадає на китайський стартап Bytedance, за яким друге та третє місце також посідають китайські стартапи SenseTime та Face++ (див. табл. 1). Водночас, зі 100 стартапів, які досліджувались, 76 належать США.

Таблиця 1

Найбільш перспективні світові стартапи в галузі штучного інтелекту

Назва стартапу	**Країна**	**Сфера діяльності**	**Обсяги фінансування систем штучного інтелекту, млн дол. США**
Bytedance	Китай	Новини та медіа	3,110
SenseTime	Китай	Комп'ютерний (технічний) зір	637
Face++	Китай	Комп'ютерний (технічний) зір	608
Upstart	США	Фінансові технології і страхування	585
Affirm	США	Фінансові технології і страхування	525
Ubtech	Китай	Робототехніка	521
Flatiron Health	США	Охорона здоров'я	313
Zoox	США	Безпілотні транспортні засоби	290
CrowdStrike	США	Кіберезпека	281
InsideSales.com	США	Управління продажами	264

Примітка. Складено автором на основі даних Всесвітнього економічного форуму [1].

Ще у першій половині XX століття англійський економіст Мейнард Кейнс зробив припущення щодо

подолання до 2030 року існуючих проблеми виробництва і обмеження доступу до ресурсів, насамперед, до робочих місць і застосував до цього явища термін «технологічне безробіття». На думку Брайана Артура, світ вже сьогодні досяг «точки Кейнса» у зв'язку із заміщенням людських ресурсів ШІ. Нова економічна трансформація, пов'язана з впровадженням ШІ, несу в собі загрозу зникнення багатьох професій у тих галузях, де роботи зможуть виконувати поставлені завдання більш точно, швидко і якісно, як, наприклад, у сфері медичної діагностики.

За даними Звіту міжнародної консалтингової компанії McKinsey&Company, кількість осіб, яким доведеться змінювати свої професійні навички під впливом процесів автоматизації за різними сценаріями може досягти від 75 до 375 млн осіб до 2030 року [2]. Разом з тим, згідно досліджень аналітичної фірми Gartner, до 2020 року автоматизація позбавить робочих місць 1,8 млн людей, але при цьому створить 2,3 млн робочих місць, завдяки чому економіка отримає нові 500 тисяч робочих місць [3]. Крім того, за даними консалтингової групи Capgemini, 83% компаній, які використовують ШІ, виявили взаємозв'язок між їхніми технологіями та створенням нових робочих місць, а за результатами досліджень консалтингової фірми Deloitte, в результаті впровадження автоматизації у Великій Британії було знищено близько 800 робочих місць для низькокваліфікованих працівників, і натомість, створено 3,5 млн нових вакансій, заробітна плата для яких збільшилась на 13 тис. дол. США [3].

Відповідно до розробок дослідників Массачусетського технологічного інституту [4], негативний вплив ШІ в першу чергу може негативно позначитись на малих містах, населення яких задіяне в тих сферах діяльності, що дозволяють легко реалізувати ідею «технічного заміщення» (наприклад, у сфері обслуговування), в той час, коли у великих містах переважають працівники, що займаються розумовою

діяльністю (інформаційна галузь, реклама, юриспруденція, фармація, психологія тощо). Проте, навіть ця категорія персоналу має ризики щодо можливого їх заміщення, оскільки ШІ вже сьогодні здатний в окремих випадках виконувати функції інженера, програміста, юриста, менеджера тощо.

На думку Ю. Кіндзерського, стрімке поширення повної автоматизації та роботизації виробництва, а також систем ШІ у довгостроковій перспективі стане головною причиною загострення соціальних проблем і зростання безробіття як у сфері виробництва, так і у сфері послуг, буде посилювати нерівність і майнове розшарування населення. У зв'язку з цим, на одному полюсі суспільства буде концентруватись невеликий прошарок власників засобів виробництва і капіталу, на іншому – наростатиме маргіналізований, люмпенізований і криміналізований прошарок соціуму [5].

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що з метою подолання можливих загроз з боку ШІ нова економічна парадигма повинна включати не лише більш ефективні способи використання тих категорій трудових ресурсів, які будуть вивільнені внаслідок широкого застосування робототехніки, але й бути націленою на формування трудового потенціалу з високим рівнем креативності та здатності до освоєння нових навичок. Крім того, першочерговим завданням держав, продиктованим викликами сучасної цифрової економіки є використання гарантій захисту людського капіталу від негативного впливу ШІ, серед яких можна виділити наступні: створення умов виробництва, за яких автоматизовані системи будуть доповнювати роботу персоналу та підвищувати рівень її продуктивності, але лише у частині виконання функцій, пов'язаних з низьким рівнем можливостей використання інтелектуального потенціалу; заборона використання ШІ у тих сферах, де людина може більш ефективно виконувати поставлені завдання та застосовувати свій креативний потенціал; заміна

персоналу робототехнікою на екологічно шкідливих виробництвах; забезпечення працівників, вивільнених внаслідок роботизації фінансовою допомогою або робочими місцями; підтримка підприємств, що створюють умови для розвитку креативного капіталу тощо.

Слід враховувати, що у ряді випадків впровадження ШІ виключає необхідність контролю з боку людини, і, відповідно, може зробити його вплив на соціально-економічні процеси неконтрольованим. Засновник і генеральний директор компаній SpaceX та Tesla Motors Ілон Маск стверджує, що ШІ є потенційно більш небезпечним, ніж ядерна зброя, а ступінь вірогідності щодо його безпеки для людей складає 5-10%. Сьогодні деякі спеціалісти з інформаційної безпеки переконані в тому, що починаючи з 2018 року ШІ швидко еволюціонує і адаптується до багатьох систем захисту інформації, що дозволить йому обходити їх швидше, ніж людський інтелект здатен розробляти елементи кіберзахисту. Існують також загрози застосування ШІ під час проведення передвиборних кампаній для дезорієнтації виборців та фальсифікації результатів виборів. В зв'язку з цим, є підстави припустити, що у процесі створення і використання штучного інтелекту слід залишати останнє слово за людиною, яка приймає остаточне рішення і у разі необхідності матиме можливість зупинити роботу автоматизованої системи.

Незважаючи на всі переваги та недоліки ШІ, економічний ефект від його впливу є очевидним, а масштаби його використання й надалі зростатимуть швидкими темпами. За оцінками міжнародної мережі консалтингових та аудиторських компаній Pricewaterhouse Coopers (PwC), до 2030 року ШІ може збільшити світовий ВВП до 15,7 трлн дол. США [1]. При цьому зрозуміло, що у розробку і використання ШІ не однаково залучені різні країни світу, в зв'язку з чим у довготривалій перспективі спостерігатиметься нерівномірність розподілу економічних вигод від його використання на користь

Китаю, країн Північної Америки та Південної Європи (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл економічних вигод від впливу штучного інтелекту на зростання обсягів ВВП за регіонами світу до 2030 року, (%).

Джерело: Дані міжнародної мережі консалтингових та аудиторських компаній PwC [6].

За прогнозом аналітичної компанії International Data Corporation (IDC), у 2018 році обсяг світового ринку когнітивних систем та ШІ зросте до 19,1 млн дол. США, що майже на 54% більше порівняно з 2017 роком, а у 2021 році цей показник може збільшитись до 52,2 млн дол. США [7]. У перспективі прогнозується, що ШІ буде надалі використовуватись і удосконалюватись у таких напрямках, як: медична діагностика і лікування, керування засобами повітряного руху та вантажними транспортними засобами, створення кредитних карт на основі технології розпізнавання біометричних даних, поширення «інтернету речей» (мережі пов'язаних між собою пристроїв, які збирають інформацію та обмінюються нею між собою), в тому числі – розширення функцій роботів-домашніх асистентів, і у перспективі – написання музичних і

художніх творів, через які штучний інтелект виявиться здатним впливати на емоції людини. Проте, говорити про перспективи створення ШІ, ідентичного до людського інтелекту і людської свідомості ще рано.

Висновок. Таким чином, використання ШІ несе у собі як переваги, так і загрози, що вимагає від сучасної економічної парадигми готовності до усіх викликів процесів цифровізації, швидкої здатності до здійснення переорієнтації на використання креативних здібностей людини і створення умов для якісної трансформації освітньої галузі та ринку праці. Крім того, використання ШІ принесе позитивні результати у тому разі, якщо перед ним будуть формулюватись чіткі завдання, і, навпаки, виявиться нездатним виконувати поставлені цілі в умовах невизначеності.

Перелік використаних джерел:

1. These 100 companies are leading the AI revolution / The World Economic Forum [Electronic resource]. – Accessed mode: https://www.weforum.org/agenda/ 2018/01/these-100-companies-are-leading-the-world-in-artificial-intelligence.

2. What the future of work will mean for jobs, skills, and wages. Report / McKinsey Global Institute, December 2017 [Electronic resource]. – Accessed mode: https://www.mckinsey.com.

3. Kevin Maney. Need a Job? Why Artificial Intelligence Will Help Human Workers, Not Hurt Them [Electronic resource]. – Accessed mode: http://www.newsweek.com/2018/01/26/artificial-intelligence-create-human-jobs-783730.html.

4. Morgan R. Frank, Lijun Sun, Manuel Cebrian, Hyejin Youn, Iyad Rahwan. Small cities face greater impact from automation [Electronic resource]. – Accessed mode: https://arxiv.org/pdf/1705.05875.pdf.

5. Кіндзерський Ю.В. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні // Економіка України. – 2017. – № 11. – С. 48-72.

6. 2018 AI predictions. 8 insights to shape business strategy / PricewaterhouseCoopers [Electronic resource]. – Accessed mode: https://www.pwc.es/ es/publicaciones/tecnologia/assets/ai-predictions-2018.pdf.

7. Worldwide Spending on Cognitive and Artificial Intelligence Systems Will Grow to $19.1 Billion in 2018, According to New IDC Spending Guide / International Data Corporation [Electronic resource]. – Accessed mode: https://www.idc.com/ getdoc.jsp?containerId=prUS43662418.

Перетятько Ю.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту,
Чернігівський національний технологічний
університет

СТАН БІЗНЕС-КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Підприємства, за рахунок сплачених податків і зборів, формують значну частину доходної частини державного бюджету України, результати їх діяльності є підґрунтям науково-технічного прогресу, забезпечують робочі місця, тим самим сприяючи добробуту домогосподарств. Тому, формування сприятливого бізнес-клімату для суб'єктів господарювання має бути одним із найважливіших завдань державних органів влади, від вирішення якого буде залежатиме загальний стан держави в усіх її аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан підприємницької діяльності є предметом наукових статей багатьох дослідників: Л.Г Капранова [1], Н. Г. Георгіаді [2], О.В. Скорук [3], О. М. Кашуба [4], Сиваненко Г. [5], К.В.Мазур, Л.С. Сімоник [5]. В більшості випадків, автори у своїх працях аналізують динаміку кількості суб'єктів господарювання за їх розміром, галузями економіки та результатами діяльності, виділяючи фактори, які гальмують розвиток підприємництва в Україні.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не применшуючи значення отриманих результатів щодо дослідження стану підприємницької діяльності слід відмітити, що на сьогоднішній день залишаються не достатньо вивченими питання порівняння умов ведення підприємницької в макроекономічному аспекті з метою переймання найкращих практик у веденні бізнесу.

Метою роботи є оцінка бізнес-клімату України за

показниками, які визначає Світовий банк за рейтингом "Doing Business".

Виклад основного матеріалу. Рейтинг "Doing Business" (ведення бізнесу) проводиться Світовим банком, оцінюючи нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність малих та середній підприємств. Рейтингування країн, а їх вже 190, відбувається за десятьма індикаторами (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України в рейтингу "Doing Business".

Показник	DB 2018		DB 2019		Зміна рейтингу (+/-)
	Місце в рейтингу (1-190)	Показник ефективності (1-100%)	Місце в рейтингу (1-190)	Показник ефективності (1-100%)	
1. Реєстрація підприємств	52	91,05	56	91,07	-4
2. Отримання дозволів на будівництво	35	75,81	30	76,91	+5
3. Підключення до системи електромереж	128	58,80	135	59,17	-7
4. Реєстрація власності	64	69,61	63	69,74	-1
5. Отримання кредитів	29	75,00	32	75,00	+3
6. Захист міноритарних інвесторів	81	55,00	72	58,33	+3
7. Система оподаткування	43	80,77	54	79,35	-11
8. Міжнародна	119	64,26	78	77,62	+41

торгівля					
9. Забезпечення виконання контрактів	82	58,96	57	63,59	+25
10. Врегулювання неплатоспромо жності	149	28,24	145	31,72	+4
Рейтинг легкості ведення бізнесу	**76**	**-**	**71**	**-**	**+5**

Джерело: згруповано самостійно за даними [7, 8]

Дані таблиці 1 свідчать, що у 2019 році Україна покращила свої позиції в рейтингу ведення бізнесу на 5 пунктів, зайнявши 71 місце (76 – у 2018 році). Суттєві зміни в бік покращення відбулися за індикаторами "міжнародна торгівля" та "забезпечення виконання контрактів". А от за системою оподаткування Україна втратила свої позиції змістившись на 54 місце з 43. Наведемо розгорнуту статистику утворюючих підіндикаторів відповідних індикаторів (табл. 2).

У 2019 року за рахунок нормативного регулювання у сфері міжнародної торгівлі зменшився час та вартість документального митного оформлення при експортно-імпортних операціях.

Таблиця 2

Україна в рейтингу “Doing Business” за окремими індикаторами

Показник	2018 рік	2019 рік	Зміна (+/-)
Міжнародна торгівля			
- Час здійснення документального митного оформлення при експортних операціях, год.	96	192	+96
- Час здійснення митного контролю при експортних операцій, год.	26	6	-20
- Вартість митного документального оформлення при експортних операціях, дол.	292	192	-100
- Вартість митного контролю при експортних операціях, дол.	75	75	0
- Час здійснення документального митного оформлення при імпортних операціях, год.	168	96	-72
- Час здійснення митного контролю при імпортних операцій, год.	72	32	-40
- Вартість митного документального оформлення при імпортних операціях, дол.	212	162	-50
- Вартість митного контролю при імпортних операціях, дол.	100	100	0
Забезпечення виконання контрактів			
- Час на вирішення позову, дні	378	378	0

- Вартість позову, % від суми позову	46,3	46,3	0
- Індекс якості системи судочинства (0-18)	9	11,5	+2,5
Система оподаткування			
- Кількість платежів в рік	5	5	0
- Час на оформлення, подачу та сплату податків, год. за рік	327,5	327,5	0
- Загальна ставка податків та зборів, % від прибутку	37,8	41,7	+3,9
- Індекс процедур після подачі звітності та сплати податків (0-100)	85,95	89, 95	0

Джерело: згруповано самостійно за даними [7, 8]

За рахунок запровадження Єдиної судової інформаційної системи, яка забезпечує можливість обміну електронними документами між судами, автоматичного складання розкладу судових слухань, ознайомлення сторін із судовою справою в електронному вигляді індекс якості системи судочинства піднявся на 2,5 пункти.

Негативно на формування бізнес-клімату в Україні та місця в рейтингу позначилося збільшення на 3,9 % загальної ставки податків та зборів і тепер вона становить 41,7 % від прибутку.

На загальне місце в міжнародному рейтингу “Doing Business” впливає не тільки зміни в регуляторній діяльності окремої країни, а зміни, які відбуваються в цьому напряму в інших країнах світу. Дослідимо місце в рейтингу серед в групі країн, до якої належить Україна (табл. 3).

Таблиця 3

Місце країн в рейтингу “Doing Business” в групі “Европа та Центральна Азія” у 2019 році

Назва країни	Місце країни в загальному рейтингу	Місце країни в групі“Европа та Центральна Азія”
Грузія	6	1
Македонія, БЮР	10	2
Азербайджан	25	3
Казахстан	28	4
Російска Федерація	31	5
Білорусія	37	6
Арменія	41	7
Турція	43	8
Косово	44	9
Молдова	47	10
Сербія	48	11
Чорногорія	50	12
Румунія	52	13
Кіпр	57	14
Хорватія	58	15
Болгарія	59	16
Албанія	63	17
Киргизстан	70	18
Україна	71	19
Узбекистан	76	20
Сан - Маріно	88	21
Боснія и Герцеговина	89	22
Таджикистан	126	23

Джерело: [8]

Дані таблиці 3 свідчать, що перші позиції в рейтингу щодо бізнес-регулювання у групі “Европа та Центральна Азія” посідають Грузія, Македонія, БЮР та Азербайджан. При цьому, ці країни мають лідируючі позиції і в загальному рейтингу “Doing Business”. Україна ж займає 19 серед 23 місць в рейтингу за групою країн.

Висновки. У 2019 році Україна, за рахунок регуляторного регулювання підприємницької діяльності, покращила позиції у міжнародному рейтингу “Doing Business” посівши 71 місце серед 190 місць. Позитивні зрушення відбулися за 6 показниками із 10 загальноприйнятих. Серед них: регулювання міжнародної торгівлі (ріст на 41 пункт в рейтингу) та забезпечені виконання контрактів (ріст 25 пунктів в рейтингу). Негативні зрушені відбулися за показниками: “реєстрація підприємств” зниження на 4 пункти в рейтингу, “підключення до системи електромереж” – зниження на 7 пунктів, “система оподаткування” – зниження на 11 пунктів.

Україна у групі країн “Европа та Центральна Азія” посідає одне із останніх місць – 19 серед 23. Така ситуація свідчить, що Україна має проводити більш ефективні реформи щодо формування сприятливого бізнес-клімату за рахунок державного регулювання підприємницької діяльності. З цією метою, на наш погляд, необхідно зосередитися на спрощенні та прозорості системи оподаткування малих та середніх підприємств, зменшенні кількості процедур та вимог до підключення суб’єктів господарювання до електричних мереж, стимулювання інвестиційної діяльності надаючи пільгові умови кредитування, використання можливостей інтернету для спрощення порядку реєстрації суб’єктів господарювання у органах Державної фіскальної служби тощо.

Список використаних джерел

1. Капранова Л.Г. Сучасний стан підприємництва в Україні. URL :

http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/12419/43.pdf?sequence=1.

2. Георгіаді Н. Г. Сучасний стан підприємницької активності в Україні. Ефективна економіка №3, 2016. URL **:** http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4818.

3. Скорук О.В. Стан та проблеми розвитку підприємництва в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. №2. С. 107-110.

4. Кашуба О. М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку. Економіка та держава. 2015. № 6. С. 103-106.

5. Сиваненко Г. Бізнес-клімат як передумова інноваційного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2012. № 6. С. 26-34.

6. Мазур К.В., Сімоник Л.С. Стан бізнес-середовища малих та середніх підприємств в Україні. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 726-728.

7. Doing Business 2018. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 2018. p. 201.

8. Doingbusiness. Ukraine 2019. URL: http://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine

Письменюк М. А.
аспірант спеціальності "Менеджмент"
Науковий керівник:
Оліфіренко Л.Д.
д.держ.упр., доцент,
професор кафедри менеджменту
та державної служби,
Чернігівський національний технологічний
університет

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АСПЕКТІ ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Перманентним викликом сучасному суспільству стає інтенсивний розвиток інформаційних технологій та засобів інформатизації, які привнесли певні переваги та суперечності у розвиток рекламного ринку. Реклама перетворює інформацію у засіб, який формує споживчі потреби, інтереси, смаки та звичаї, потужно впливає на зміну інформаційного простору, дистрибуцію мультимедійних послуг та видавничий бізнес, що безпосередньо закладає підвалини щодо розширення пропозиції нових товарів, послуг, контентів, та впливає на тенденції розвитку різних галузей економіки. Рекламний ринок стає стимулюючим засобом розширення виробництва та робочих місць, збільшення обсягів торгівлі та зростання обсягів виробництва послуг, що посилює конкуренцію, ділову активність, комунікативність суб'єктів господарювання у всіх галузях економіки, сприяє публічності та інституалізації підприємництва на засадах доброчесної конкуренції.

У наслідок відмінності медіа-послуги від продукції ринок рекламних послуг слід розглядати одночасно як чинник та як комплексний інтегрований процес управління виробництвом, розподілом, обміном та споживанням

рекламних послуг на основі виявлених тенденцій розвитку засобів комунікацій, *діджитал-інформації, мережування* зв'язків усіх учасників ринку, концентрації та інтеграції інтелектуального та організаційного капіталу підприємництва, які перетворюючись у корпоративний, формують високу конкурентоспроможність компанії.

Ринкова конкуренція змушує підприємців звертатися до засобів промоушингу власної продукції/послуг та реклами. Разом с тим рекламний ринок акцентує увагу на інноваційних технологіях створення нових видів рекламних контентів, послуг і товарів, які є ефективними та оптимальними відносно традиційних. Водночас рекламний ринок у мультимедійному просторі впливає на розвиток як самого ринку, так і на підприємства, які інвестують у медіа-ринок, утворюючі певні партнерські відносини з приводу рекламного ресурсу та вигідної співпраці на медіа-ринку.

Глобальними тенденціями розвитку медіа-ринку став інтенсивний розвиток мережі Інтернет та подальше витіснення традиційних форм і засобів рекламних комунікацій завдяки зростанню інформатизації населення та вибагливості споживачів рекламного ринку. Також спостерігається тенденція розвитку медіа-ринку завдяки проведенню на території країн національних, міжнародних та глобальних заходів. Так, проаналізувавши проведення "Євробачення" 2017 року, можна прогнозувати зростання обсягів медіа ринку до максимальної ємності ринку під час проведення схожих заходів. Наприклад, після перемоги України на "Євробаченні" 2016 року та з перспективою проведення конкурсу у наступному році на території нашої країни, було помітне збільшення обсягів залучення інвестицій на медіа-ринок саме за рахунок іноземних рекламних бюджетів [2]. І подібне активне зростання обсягів міжнародних інвестицій, залучених на медіа-ринок, змусило підвищувати конкурентоспроможність національних виробників товарів і послуг за рахунок збільшення, а іноді, створення окремих рекламних

бюджетів, таких як пролонгація рекламування туризму у періоди найбільшого приросту туристів під час та після проведення національних проектів. Ця тенденція має позитивний вплив на подальше формування медіа-ринку [2].

Загальна тенденція зростання обсягів медіа-ринку також формується факторами інноваційно-технічного впливу в структурі такого сегменту рекламного ринку, як Інтернет-реклама. А саме, стрімкий розвиток Інтернет-ресурсів, збільшення Інтернет-користувачів, використання мобільного Інтернету, активне створення мобільних додатків та ігор, можливість зберігання великих обсягів інформації та швидка передача її, використання соціальних мереж, зворотній зв'язок та ін. Також, значним важливим фактором залишається слабке контролювання нормативно-правовою базою України, що дозволяє використовувати заборонені методи комунікації щодо розповсюдження інформації.

З появою таких інновацій відбувається певна структуризація рекламного ринку, де з'являються нові види діяльності з використанням найновіших інтернет-технологій і діджтел-інновацій, нові сфери діяльності та професії, що дозволить швидко подавати інформацію з глибокою аналітикою та без неї, швидко знаходити цільову аудиторію та шляхи дистриб'юції інформаційного контенту, рекламної послуги тощо. Зникнуть такі проблемні питання, як: добір кількості сторінок так, як це вимагається при друкуванні; розповсюдження та продаж друкованих версій; "моніторинг уваги" споживачів стає легким та прозорим, а тому медіа-підприємтсвам просто буде адаптуватися до потрібної аудиторії. Онлайн-видавництва медійного продукту є набагато актуальнішими та ефективнішими на відміну від традиційних, що стає стратегічною перевагою цифрових видавництв та їх замовників. Завдяки зменшенню затрати на друк видання, з’являється можливість інвестувати у створення нових медіа-продуктів.

Розвиток інтернет-ресурсу в Україні спричинило справжню медіа-революцію у сфері організації та ведення рекламної діяльності. Створення нових каналів комунікацій, розповсюдження інформації, потреби та пропозиції змінюють економічну поведінка споживачів, рівень їхньої обізнаності щодо орієнтації та вибору інформації у мультимедійному просторі – все це обумовлено процесом розвитку інтернет-реклами, що поступово стає актуальним і найперспективнішим видом реклами. Починають формуватись нові напрями підприємництва (інтернет-магазини, сайти, форуми, вебінари, медіа-площадки тощо), які тісно пов'язані з інтернет-технологіями та мережуванням економіки. Принципово змінилися вже існуючі, трасформувавшись у віртуальне середовище медіа-підприємства.

Зауважимо, що впровадження інноваційних рекламних технологій потребує значних фінансових витрат, що гальмує їхнє активне використання в Україні. Серед тенденцій, які визначають зміни на рекламному ринку останніх років є активізація реклами у соціальних мережах. Саме соціальні мережі, на відміну від роздрібненого медіапростору, стають все більш привабливими для рекламодавців, оскільки мають потужну базу даних про своїх користувачів, що забезпечує можливість охоплення великої аудиторії.

Ефективність розміщеної на їхніх сайтах реклами очевидна – реклама зорієнтована лише на цільову аудиторію, що дозволяє більш точно враховувати потреби аудиторії, соціальну активність та інтереси, звичаї та пріоритети клієнтів. Все активніше впроваджується реклама у соціальних мережах, де кожний користувач легко і доступно зможе розміщати об'яви та інформаційні повідомлення комерційного характеру, спостерігати за використанням коштів та проаналізувати ефективність розповсюдження з збільшенням або зменшенням бюджету. Надання рекламних кредитів у соціальних мережах під промо-акції стають доступнішими для проведення та

планування рекламних стратегій з урахуванням розподілення та використання витрат на комплексні заходи впровадження рекламних комунікацій. Проте, залишається не вирішеним питання сплати податків, як це відбувається у реальному секторі економіці, що викривлює ринкові закони та конкуренцію, ставить ЗМІ у нерівні умови з медіа-конкурентами та сприяє "тінізацію" рекламної діяльності.

Диверсифікація рекламної діяльності з використанням найновіших інтернет-технологій та технічна реорганізації дозволяє не втрачати бізнес, зберегти актуальність пропозицій та відповідну ефективність діяльності компанії.

Тенденції постійного зростання обсягів інформаційних потоків вказують на перспективність інтернет-реклами та подальше розширення попиту та обсягів медіа-ринку в цілому. Інтегровані комунікації та пристосування до актуальних тенденцій здатні покращити показники обсягів рекламного ринку та економічні показники компанії, але за умови використання інноваційних видів реклами та швидкої адаптації до змін інтересів та смаків замовників.

Позитивними та оптимістичними результатами дослідження можна назвати визначення інноваційно-прогресивного та оптимально-ефективного такого виду рекламної діяльності, як інтернет-реклама, який доцільно буде розглядати та досліджувати в подальшій науковій діяльності.

Список використаних джерел

1. Гохберг О. Ю. Теоретичні основи сталого розвитку рекламної індустрії. *Економічна стратегія розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. № 2. С. 487-497.

2. Лазебник М. О. Объем рекламного рынка Украины 2017 и прогноз объемов рынка 2018. Экспертный прогноз Всеукраинской рекламной коалиции/ Всеукраинская

рекламная коалиция. URL:vrk.org.ua/docs/AnnualRep2017_All-Ukrainian%20Advertising%20Coalition.pdf.

3. Оліфіренко Л. Д. Методичні підходи до визначення ефективності інституціональних змін державного регулювання розвитку корпоративних структур. *Проблеми і перспективи економіки та управління*: науковий журнал. 2015. № 1(1). С. 205-213.

4. Оліфіренко Л. Д. Структурні зв'язки інституціонального механізму регулювання розвитку суб'єктів господарювання. *Економічний часопис–XXI*: науковий фаховий журнал. 2015. № 155(11-12). С. 51-54.

5. Талер Річард. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. Світлана Крикуненко. Київ: Наш Формат, 2018. 464 с.

6. Талер Річард, Санстейн Кас. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір / пер. з англ. Ольга Захарченко. К. : Наш Формат, 2017. 312 с.

Рудяк М.О.
аспірант спеціальності "Менеджмент"
Науковий керівник:
Оліфіренко Л.Д.
д.держ.упр., доцент,
професор кафедри менеджменту
та державної служби,
Чернігівський національний технологічний університет

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Ключові слова: міграція, міжнародна міграція, міграційні процеси в Україні, міграційна політика.

Посилення тенденцій глобалізації світової економіки стає причиною збільшення обсягів та зростання темпів міграції людських ресурсів. Міграційні потоки у світі нараховують мільйони людей. Зміна постіндустріального укладу перетворила людський ресурс на визначальний чинник високого конкурентного статусу країн. В умовах демографічної та фінансової кризи прискіплива увага вчених і державних діячів України має приділятися не лише проблемам розвитку людського капіталу, а його збереженню та створенню гідних умов для його використання в межах територіально-економічних одиниць, де його сформовано. Ігнорування міграційних проблем призвело до того, що Україна в XXI столітті стала ілюстрацією того, як нездатність зрозуміти суть сучасних міграційних процесів, їх природу й значеннєве наповнення приводить до помилок в міграційній політиці, створення й використання механізмів керування міграційними процесами, що не відповідають соціальному запиту, продиктованому глобалізацією [1].

Розуміння специфіки міграційних процесів в нашій державі важливе для розробки політики й заходів, які будуть стимулювати населення зв'язувати своє майбутнє з Україною.

Міграція є глобальною тенденцією, що змінює соціально-економічні відносини та кардинально змінює структуру національних ринків праці. Кількість мігрантів у світі зростає: за даними ООН, в 2000 році їх було 174 млн осіб, в 2013 році – 232 млн осіб, в 2015 році – 244 млн осіб. Розвиток засобів транспорту й зв'язку, зростання відкритості кордонів і інші явища глобалізації сприяють міграції.

У період 3 2002-2017 рр. назавжди виїхали 6, 3 млн українців. Після того, як у липні 2017 року було оголошено про безвізовий в'їзд у Європейський Союз, за даними Державної прикордонної служби України більш ніж 17 мільйонів наших співвітчизників перетнули кордони ЄС. Ці поїздки надали можливість більшій кількості українців шукати роботу в Європі, працювати, навчатися й спілкуватися з українськими громадами, які можуть допомогти їм переїхати назавжди.

У звіті Центру економічної стратегії за 2018 рік зазначається, що кожний шостий українець працездатного віку в цей час мігрує в Європу на роботу. У період з 2005-2017 рр. міграція збільшилася до 507 тис. осіб в Польщі; 147 тис. осіб в Італію; 122 тис. осіб у Чехію; 23 тис. осіб у Сполучені Штати.

Отже, до українських громад у Канаді й Сполучених Штатах, а також у Бразилії й Аргентині додалися більш нові громади в Європі: приблизно 300 тис. українців в Італії, 45 тис. у Португалії, 100 тис. в Іспанії й більш 2 млн у Польщі.

Рушійні сили міграції українців залишаються колишніми: люди залишають свої будинки в пошуках заробітків і безпеки. Це визначає напрямок: глобальні міграційні потоки спрямовані в мирні країни з розвиненою економікою, тобто в країни «великої двадцятки». Вони приймають майже дві третини всіх мігрантів світу.

Глобальна тенденція полягає в тому, що населення економічно розвинених країн старіє, тоді як молоді люди в країнах, що розвиваються, навпаки, не мають шансів

реалізуватися та отримати гідну винагороду на внутрішньому ринку праці. Тому залучення мігрантів є свого роду компромісом, який забезпечує одних кращими доходами, а інших – обмеженими людськими ресурсами. Тому подальша європейська інтеграція поступово полегшує доступ українцям на закордонні ринки праці, де вони одержать набагато більш високу заробітну плату.

Однак левова частина доходів трудових мігрантів як і раніше витрачається на їхній батьківщині. Суми грошей, які українські трудові мігранти переказують на батьківщину зростають щорічно. Так, за підрахунками Національного банку України (НБУ), перекази від так званих заробітчан за підсумком 2018 року сягнув близько 11 млрд доларів. Для порівняння: роком раніше цей показник становив 9,3 млрд доларів [2]. При цьому НБУ очікують, що номінальні доходи трудових мігрантів будуть й надалі зростати.

У розпал глибокої економічної кризи в Україні грошові перекази від заробітчан є одним з основних джерел ліквідності в країні. Так, за підсумком перших трьох кварталів 2018 року перекази трудових мігрантів в Україну склали близько 9% від ВВП. Потрапляючи в банківську систему ці гроші підтримують стабільність курсу національної валюти та платіжний баланс країни. Ці суми – це набагато більше від того, що Україні надає Міжнародний валютний фонд [2].

Заробітчани, які повертаються додому, не лише привозять з собою гроші, які потім частково інвестують в Україні, але також нові знання та навички, що підвищує їхню продуктивність вже на батьківщині. Однак, на жаль, це не компенсує демографічні втрати. Проблема в тому, що Україна попадає в категорію «молодих і бідних» країн тільки за критерієм бідності, а її демографічні тенденції цілком відповідають європейським. У той час як в Індії, Бангладеш, Мексиці й Китаї, населення яких також активно мігрує в країни «Великої двадцятки», приріст населення становить 1,1-1,6%, в Україні цей показник уже

давно в мінусі. Це означає, що через низький рівень народжуваності Україна не зможе компенсувати втрату працездатного населення, що залишає країну.

У довгостроковій перспективі вимивання трудових ресурсів буде посилювати демографічну проблему. Якщо трудові мігранти будуть платити податки за кордоном, держава буде просто в не в змозі виконувати свої соціальні зобов'язання (до 2030 року на того, хто працює, припадатиме два пенсіонери). Зменшення кількості населення є має прямі очевидні наслідки на кшталт вимерлих поселень та призводить до зниження споживчого попиту на виробничі та інфраструктурні послуги (використання доріг, електромереж, соціальних об'єктів тощо), що робить економічно недоцільним їх оновлення чи навіть підтримання в робочому стані. Від деяких об'єктів доводиться просто відмовлятися.

До негативних ефектів від міграції можна також віднести: дисбаланси на ринку праці та брак кадрів окремих простих професій; підвищені очікування працівників щодо розмірів заробітної плати безвідносно до продуктивності праці, можливе поглиблення нерівності в доходах між домогосподарствами з мігрантами та без.

Через брак достовірних даних важко точно оцінити чистий вплив міграції на економіку країни. На нашу думку, він є позитивним під час кризи, але може стати стримуючим фактором для економічного розвитку у довгостроковій перспективі.

Зараз Україні потрібно будувати політику у сфері міграції таким чином, щоб мати можливість зробити наслідки міграції більш керованими, отримати довгострокову користь від міграції, не допускати подальшого розбалансування державних фінансів і ринку праці в Україні. Для цього міграційна політика має бути комплексною і ефективною. Тому значення міграційної політики – як на національному, так і на регіональному та глобальному рівнях – закономірно зростає, її завдання

ускладнюються, а механізми реалізації посідають помітне місце в державних організаціях.

Список використаної літератури

1. Оліфіренко Л. Д. Структурні зв'язки інституціонального механізму регулювання розвитку суб'єктів господарювання. Економічний часопис –XXI: науковий фаховий журнал. 2015. № 155(11-12). С. 51-54.

2. «Люди на експорт. Як трудова міграція впливає на економіку України». – Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/?s=%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8+%D0%BD%D0%B0+%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82

3. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. – К. : НІСД, 2018. – 472 с.

4. Скільки українців поїхали за кордон і що державі з цим робити. Аналітична записка. – Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/migration/

Стоянова Н.
студентка 4-го курсу,
Чернігівського інституту МАУП
Науковий керівник:
Назарко С.О.
кандидат економічних наук, доцент
Чернігівського інституту МАУП

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗМІНИТЬ РИНОК ПРАЦІ

Штучний інтелект – це теорія та розвиток комп'ютерних систем, спроможних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту, такі, як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, ухвалення рішень та переклад іноземних мов.

Прикладами щоденного використання штучного інтелекту є, наприклад, персональний помічник Siri, що працює під iOS та іншими операційними системами Apple, здатний відповісти на запитання, яке сьогодні число, або ж прочитати вірш. Функція «автопілот» у нових «розумних машинах» також є прикладом досягнень штучного інтелекту. Багато веб-сайтів пропонують відвідувачам поспілкуватися із онлайн-консультантом, та мало хто знає про те, що насправді з ними розмовляє автоматизована система.

Компанії у всьому світі прагнуть автоматизувати рутинні процеси. Особлива надія – на штучний інтелект (далі – ШІ). Проте від його алгоритмічних помилок не застраховані ні фінансові гіганти, ні середній бізнес, що сидить у тихому вирі, ні новачки ринку, орієнтовані на стартапи і гранти. Якою б не була кінцева мета використання технологій ШІ, її корінь повинен виростати з ретельно удобреного наукового ґрунту. І формує його людина.

Україна сьогодні не підготовлена належним чином ні до розробки подібних систем, ні до їх вивчення, ні до

формування стратегій і принципів масового впровадження ШІ.

Так, високотехнологічні ресурси нам недоступні, а своїх ми не створили, тому цінність матимуть будь-які порухи. І якщо ключові принципи взаємодії з ШІ відпочатково мають бути орієнтовані на безпеку і якість роботи системи, то чому б не почати з підготовки відповідних фахівців?

Професіонали, які претендують на роботу в цій галузі, як повітря, потребують якісної освіти на базі і математики, і фізики, і логіки, й інженерії, і навіть економіки. Робота з ШІ передбачає аналітичне мислення і здатність вирішувати проблеми, орієнтуючись на безліч чинників, які дозволяють підприємствам залишатися конкурентоспроможними. Крім того, фахівцям у сфері ШІ потрібні технічні навички для проектування, обслуговування і «реабілітації» технологій і ПО, які часом даватимуть збої.

Згідно з дослідженням компанії McKinsey, до 2020 року тільки в США будуть відсутні від 140 до 190 тисяч профільних фахівців, здатних ефективно працювати з даними, і до 1,5 мільйона аналітиків і менеджерів відповідних напрямів. Чимало з цих робочих місць, яких бракуватиме, будуть забезпечені людьми з високотехнологічних, багатих на таланти, але дешевших країн, серед яких Україна стоїть на першому місці. А інженери й учені з нашої країни, як показала світова практика, здатні виконувати будь-які завдання.

На цьому тлі українському уряду слід було б почати з малого: надати цінності підготовці кадрів, які змогли б працювати не на запити інших країн, а спочатку хоча б точково задовольняти потреби вітчизняного ринку, що розвивається.

У глобальному контексті машини досі залежать від людей, і благо, виключно останні встановлюють кордони їх використання на ринку праці. Тому збільшення кількості фахівців, здатних управляти технологічними інноваціями,

принесе користь не лише завдяки підвищенню продуктивності, а й за рахунок створення і закріплення базових принципів відповідального підходу до роботи з технологіями. Згодом ми змогли б не просто виростити гідний ринок профільних працівників, а й отримувати від них якісний і безпечний технологічний продукт.

Європейська практика показує, що набуття нових навичок покращує продуктивність кожної залученої до процесу людини і всього суспільства в цілому. А це має сприятливий вплив на економіку. Саме так у країнах ЄС свого часу з'явилися перші великі експериментальні лабораторії та дослідницькі центри ШІ. Проте в багатьох країнах існує хоча б одна із двох ключових проблем у цьому напрямі: недооцінка сучасних технологій і відсутність стратегій формування ринку фахівців, здатних із ними працювати.

У країнах Східної Європи присутні обидві проблеми, що перешкоджає створенню повноцінної інфраструктури для розвитку ШІ.

Так, звичайно, можна створювати величезну кількість різних додатків і програм, які навчають роботи з ШІ, але глобально це не дасть серйозного результату. Це працюватиме тільки у разі впровадження на рівні держави комплексних освітніх програм, до яких можна було б підключати учнів і студентів усіх освітніх закладів.

Наприклад, у Штатах роблять ставку на вищу освіту, фокусуючись на фахівцях, які мають за плечима кандидатські і докторські роботи в галузі ШІ і робототехніки. У Японії вирішили впровадити з 2020 року в освітні школи програмування, вважаючи, що в епоху інноваційних технологій прищеплювати навички роботи з ними потрібно з юного віку.

У більшості країн Євросоюзу хоча б один університет має кафедру ШІ, робототехніки і машинознавства для формування стабільного статусу профільних фахівців на сучасному ринку праці. Притому більшість цих навчальних закладів тісно співпрацює зі школами і

приватними технохабами з метою залучення юних умів до інновацій.

Чи достатньо одного запозичення для формування плідних взаємин із технологіями в нашій країні? Звісно, ні. Реальне значення має тісна співпраця з міжнародними експертами, обмін досвідом, наслідування базових правил безпеки і компетентних підходів до поки що не вивченої нами галузі роботи й освіти.

У 2018-му і держави, і компанії прагнуть інвестувати в ШІ і машинне навчання, сподіваючись на зростання та прибуток. Проте бізнес-лідери повинні зробити крок назад і усвідомити, що, по-перше, будь-який приватний бізнес має свої власні потреби і пріоритети, які можуть відрізнятися від ринку в цілому. І, по-друге, свою специфіку має кожна держава.

У США компанії Силіконової долини хедхантять талановитий персонал і забезпечують їм величезні зарплати. Але компанії з більш обмеженими ресурсами (зокрема, людськими) не в змозі конкурувати.

Еккехард Ернст з Міжнародної організації праці, повідомляє, що виробничий сектор не отримає переваг від впровадження штучного інтелекту, що найменше, не в розвинених країнах. «Питання не стільки в скороченні числа робочих місць, скільки в тому, що обов'язки будуть змінюватися, і у працівників цих галузях з'являться нові завдання, в той час як старі візьмуть на себе роботи», – говорить Еккехард Ернст.

Типові процеси, де людину замінять алгоритми штучного інтелекту, – це рутинні, повторювані і витратні за часом операції. З ними можуть легко і ефективно справлятися машини і роботи, а люди зможуть концентруватися на міжособистісних, соціальних і емоційних завданнях і навичках. Наприклад, службовець банку зможе більше уваги приділяти з'ясуванню потреб клієнтів, ніж таких операцій, як видача готівки.

У країнах, що розвиваються найбільшу користь від впровадження технологій може отримати сільське

господарство, повідомляє Ернст. Штучний інтелект допоможе фермерам заздалегідь визначати погоду або відстежувати останні ціни на ринку. Технологічний прогрес залежить від того, наскільки компаніям потрібні інноваційні продукти і послуги, наскільки персонал навчили ними користуватися і від того, наскільки вони подобаються клієнтам.

Недавні дослідження в області штучного інтелекту Департаменту ООН з економічних і соціальних питань показують, що технології матимуть «величезний вплив» на ринки праці. Якщо прийняти необхідні закони на місцевому, національному та міжнародному рівнях, цей вплив можна буде направити в позитивне русло.

Експерти ООН відзначають, що штучний інтелект поки не може застосовуватися в глобальних масштабах через відсутність – в деяких регіонах світу – необхідних навичок у персоналу, брак електроенергії, слабкий інтернет-зв'язок, а також нерозвинені транспортні мережі. Також залишаються невирішеними юридичні питання, наприклад, у медицині. Поки неясно, на кого ляже відповідальність за помилки в лікуванні: на лікаря або на робота. Оскільки, жодна така система не може замінити лікаря, адже ця професія передбачає відповідальність за людське життя, а також тому, що для його виконання потрібні людські риси, яких у роботів ще довго не буде.

Автори доповіді закликають уряди держав світу і Організацію Об'єднаних Націй активно впливати на процес впровадження нових технологій і приймати закони і норми, які дозволять спрямовувати інновації у правильне русло.

Висновок. Незважаючи на те, що автоматизація і штучний інтелект дає прекрасну можливість усунути людську помилку з рівняння, не кожна держава і не кожен бізнес готові до конкуренції і використання високих технологій. Щоб уникнути збитків, логічно сконцентрувати тут і зараз усі зусилля на підготовці

висококласних фахівців, і лише тоді намагатися спілкуватися на «ти» з ШІ.

Перелік використаних джерел:

1. Експерти ООН: штучний інтелект викличе зміни на ринку праці, але масового безробіття очікувати не варто. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law.

2. На порозі майбутнього: як штучний інтелект уже незабаром змінить ринок праці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.krymr.com/a/28673998.html

3. Технологічна еволюція переверне ринок праці догори ногами. Які професії не зникнуть? – Режим доступу: http: http://monitor-press.info/ua/categories/polshcha-i-svit.

4. Штучний інтелект: що це таке і чому це важливо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.everest.ua/ai-platform/analytics.

5. Штучний інтелект як наука та технологія створення інтелектуальних роботів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://naub.oa.edu.ua/2013.

6. Штучний інтелект: ми всі станемо безробітними? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://protocol.ua

Суворова С.Г.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та
економіки праці Чернігівського інституту
імені Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Карпенко Ю.М.
кандидат економічних наук, доцент
начальник відділу маркетингу АТ «Полікомбанк»

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Успішний бізнес повинен мати чітку маркетингову стратегію. Сучасний стан розвитку малого бізнесу передбачає щоденне вирішення багатьох завдань: пошук клієнтів, доставка та зберігання товарів, робота з державними органами влади, управління персоналом, бухгалтерський облік. Відповідно, у підприємців на опрацювання належної маркетингової стратегії не завжди вистачає часу та ресурсів.

Маркетингова стратегія малого бізнесу має перетворювати щоденні оперативні дії на поліпшення загальних результатів, залучення нових клієнтів, розвиток бізнесу взагалі.

На відміну від великих компаній у малого бізнесу є безліч умов і факторів, які роблять маркетинг навіть більш складним. Головним чинником цього є обмеженість бюджету та інших ресурсів, що можуть бути використанні для маркетингу малого підприємства. Внаслідок цього маркетинг малого бізнесу повинен бути навіть більш інноваційним для подолання проблем обмеженості ресурсів.

Так наприклад, представники американського малого бізнесу використовують такі маркетингові заходи: робота з соціальними мережами –70% респондентів, e-mail-маркетинг – 44%, інтернет-рекламу – 42%, SEO – 40%, друковану рекламу і direct-mail – 28%, контент-маркетинг – 27% [3]. В той же час американські підприємці вважають

найбільшою проблемою - знайти час і ресурси на маркетинг.

Незважаючи на обмеженість бюджету, у малого бізнесу є перевага в можливості приймати швидкі рішення. Якщо маркетингові заходи не спрацьовують, компанія може швидко змінити напрямок своєї діяльності і досить гнучко відповідати на потреби мінливого ринку.

В умовах українського ринку до малих підприємств відносять підприємства із середньообліковою чисельністю працюючих не більше 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за цей період не повинен перевищувати 70 млн. грн.

Малому підприємству притаманні такі особливості:

- обмежена сфера діяльності;
- невеликі масштаби бізнесу (в межах галузі);
- використання переважно власного статутного капіталу та незалежне управління.

Досягнення результату у малому бізнесі залежить від наполегливості підприємця, його професійних якостей, амбіційності у досягненні цілей.

Маркетинг для малого підприємства – це система організації його праці, за якої виробничі рішення приймають після спеціального вивчення вимог ринку, прогнозування та управління діяльністю підприємства [1], [2].

Сучасні джерела виділяють такі підходи до варіантів побудови маркетингу в малому бізнесу [3; 4; 5].

1. Власник = маркетолог.
2. Розподіл функцій маркетингу між працівниками компанії.
3. Найманий працівник чи відділ.
4. Залучення “фріланс-маркетологів”.
5. Тимчасовий консультант.
6. Компанія-підрядник.

Розглянемо можливі підходів до побудови системи маркетингу на малому підприємстві. Серед них є такі, що передбачають виконання маркетингових функцій

безпосередньо самими підприємцями та ті, що передбачають передачу функцій зовнішнім фахівцям. Зокрема виділимо такі підходи.

1. Всі маркетингові функції виконує власник малого бізнесу. Так зазвичай, власник малого бізнесу сам формує асортиментну політику, призначає ціни, організовує продаж (укладання угод), здійснює просування. Сьогодні цей підхід також передбачає, що власник опановує digital-маркетинг та веде роботу в SMM. Найчастіше власник не є фахівцем з маркетингу, але він може успішно робити деякі речі інтуїтивно, бути загалом творчою особистістю та схильним до експериментів.

Головні ризики такого підходу – неможливість забезпечити комплексний підхід до маркетингових заходів. Тобто є небезпека, що вони не будуть здійснюватися постійно і системно, а будуть мати хаотичний характер.

2. Виконання маркетингових функцій працівниками фірми. Власник малого бізнесу може доручити виконувати певні функції працівникам. Найчастіше, це не одна людина, а розподіл функцій між існуючими працівниками (наприклад, продавці – збут та реклама, офіс-менеджер – ПР та адміністрування сторінок соціальних мереж).

Цей варіант розглядається все таки, як тимчасовий, оскільки він передбачає додаткову роботу для персоналу та розпилення функцій маркетингу. Основний ризик - важливі маркетингові завдання, які доручені непрофільним фахівцям можуть виконуватися неналежним чином.

3. Залучення консультанта або фрілансера. Такий підхід дозволяє залучити професійних фахівців з окремих напрямів. Даний варіант обирають власники малого бізнесу, які чітко розуміють свої цілі і завдання.

Основний ризик – залучений фахівець не володіє специфікою ринку компанії, не знайомий з бізнес-процесами, не прив’язаний до компанії, тому може виконувати свої функції досить формально, без врахування особливостей клієнтів, також за його діями потрібен постійний контроль.

4. Найманий працівник з маркетингу. Наявність однієї особи, відповідальної за маркетингові функції не дуже розповсюджений підхід у малому бізнесу. Як правило, маркетолог в малому бізнесі повинен самостійно закрити декілька напрямків і його функціонал має тенденцію до зростання.

Основний ризик: якщо фахівець один, то його кваліфікація і досвід мають бути достатніми. Також є ризик перевантаження фахівця і нерівномірний розподіл уваги між проектами чи функціями.

5. Передача маркетингових функцій на аутсорсинг зовнішнім підрядникам. Підрядники мають достатню кваліфікацію, але в той же час вони не знають бізнес зсередини. На вивчення бізнесу їм знадобиться певний час, але після цього вони зможуть вести маркетингові функції достатньо ефективно. Послуги підрядника, як правило, коштують більше, ніж фахівця-консультанта, але залежно від бізнесу, потребують менших витрат, ніж формування власної команди.

Основними особливостями управління маркетингом малих підприємств є обмеженість ресурсів та функцій маркетингу, зосередженість на конкуренції, креативність та розвиток індивідуальних пропозицій для клієнтів.

Література

1. Бревнов, А. А. Маркетинг малого предприятия: практическое пособие / А.А. Бревнов. – К. : ВИРА-Р, 1998 – 383 с.

2. Варналій, З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – К. : Знання, КОО, 2001. – 277 с.

3. Ільюхіна, О. 6 варіантів побудови маркетингу у малому бізнесі [Електронний ресурс] / О. Ільюхіна. - Режим доступу: http://blog.liga.net/user/oilyuhina/article/26122.aspx.

4. Клінков, М. 8 маркетингових стратегій малого

бізнесу [Електронний ресурс] / М. Клінков. - Режим доступу: http://www.trn.ua/articles/125/.

5. Костусєв, О. О. Малий бізнес та формування конкурентного середовища / О. О. Костусєв // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №6. – С. 80-85.

6. Луцяк, В. В. Маркетинг малого виробничого підприємства : дисертація на здобуття наук. ступ. д.е.н., спеціальність 08.00.04 / В. В. Луцяк. – Київ : НУХТ, 2017. – 473 с.

7. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm.

Шабардіна Ю.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та державної служби,
Чернігівський національний технологічний
університет

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Однією з передумов забезпечення спроможності громад є ефективне використання наявних в громаді ресурсів, в тому числі природних. В даному контексті доцільно розглядати природний ресурс в ролі природного активу. Набуття природним ресурсом ознак активу можливе при забезпеченні наступних умов:

1 можливості залучення в господарський обіг;

2 специфікації прав власності;

3 реальності економічної оцінки ресурсу [3; С. 107-108].

В умовах децентралізації влади функції управління природними ресурсами покладені на територіальні громади, успішна реалізація яких сприятиме:

– посиленню ключових компетенцій регіонів у розвитку високоефективного виробництва на місцевій природно-ресурсній базі;

– прискоренню розвитку прогресивних галузей економічної діяльності;

– впровадженню методів фінансизації природокористування [1].

Як свідчить практика, позитивним ефектом даного процесу може стати раціоналізація використання природних ресурсів в контексті сталості. В той же час передача повноважень органам місцевого самоврядування не є гарантією ефективності.

Серед основних дієвих інструментів децентралізації управління використанням природних ресурсів у світі є: законодавче визначення повноважень щодо власності на природні ресурси; угоди регіонального розвитку щодо розподілу делегованих повноважень з управління природними ресурсами; агенції регіонального розвитку; державно-приватне партнерство [2; С. 29].

Синергійного ефекту можна досягти за рахунок консолідації зусиль органів муніципальної влади і бізнес-структур, що знайшло відображення у державно-приватному партнерстві.

Основними перевагами реалізації партнерських відносин в сфері управління природними ресурсами для муніципалітету є:

– використання досвіду та професіоналізму приватного сектору при збереженні державного контролю над активами;

– залучення додаткових інвестиційних ресурсів;

– розподіл ризиків між партнерами;

– зменшення видатків на розвиток (утримання) природних господарств;

– збільшення надходжень від податків та інших виплат до бюджету (рентних платежів);

– поліпшення якості послуг та зниження (або утримання) вартості плати за послуги;

– впровадження інновацій;

– корпоратизація природно-ресурсних відносин;

– формування відповідного інституціонального середовища;

– вирішення проблем еколого-економічного розвитку, пов’язаних з використанням природних ресурсів;

– підвищення двосторонньої відповідальності щодо використання природних ресурсів [4; С. 324; 2; С. 29].

Привабливість для приватного сектора зводиться до:

– доступу до природно-ресурсного сектору;

– зниження податкового тиску в процесі реалізації екологічних інноваційних проектів;

– доступу до додаткових фінансових ресурсів під державні гарантії або через здешевлення кредиту;

– інституціональної підтримки;

– можливості залучення ефективних дотаційних механізмів [4; С. 324].

Враховуючи законодавчі рекомендації щодо сфер реалізації та існуючу структуризацію природогосподарювання, проекти державно-приватного партнерства можуть бути націлені на вирішення проблем сталого розвитку територіальних громад за такими напрямками: освоєння, користування, споживання, відтворення, перетворення, облаштування, відновлення, охорона природних ресурсів, природотворчість, природоінтелектуалізація, природоодухотворення, природопізнання тощо.

Найбільш серйозною перепоною на шляху реалізації проектів ДПП є загальний стан інституційного середовища, в якому приватному партнеру доводиться реалізовувати проект ДПП. Також не сприяють поширенню практики партнерських відносин:

- складність законодавства в сфері ДПП;

- труднощі з отриманням дозвільних документів та погоджень, що необхідні для реалізації проекту ДПП;

- складність в переоформленні на приватного партнера права користування земельною ділянкою, на якій розташований об’єкт ДПП;

- високі відсотки за кредит, що впливає на доступність фінансових ресурсів;

- недостатня фахова підготовка посадових осіб, які займаються питаннями ДПП, низький рівень їх мотивації;

- наявність корупційних проявів;

- складність практичної реалізації гарантій, що надаються державним партнером для цілей реалізації проекту ДПП та ін.

На сучасному етапі практика реалізації державно-приватного партнерства в сфері природокористування в Україні ще, нажаль, не знайшла широкого

розповсюдження внаслідок об'єктивних причин. Однак успішний міжнародний досвід використання державно-приватного партнерства є наглядним прикладом ефективного вирішення важливих для територіальної громади екологічних та соціально-економічних проблем на принципах рівноправності та взаємовигідної співпраці між територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування та бізнесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1 Бистряков І.К., Клиновий Д.В., Матюха В.В. Децентралізація управління природними ресурсами України / І.К. Бистряков, Д.В. Клиновий, В.В. Матюха // Наукові статті: Екологія, ІТ інновації та захист довкілля [Електронний ресурс]. Режим доступу – http://ecoukraine.org.

2 Клиновий Д.В., Мельник О.В. Управління природокористуванням в умовах децентралізації влади: міжнародний досвід та національна стратегія розвитку / Д.В. Клиновий, О.В. Мельник // Економіка та держава. - №2. – 2015. – С. 26-30; С. 29.

3 Клиновий Д.В., Петровська І.О. Напрями трансформації системи управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади в парадигмі фінансоміки / Д.В. Клиновий, І.О. Петровська // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – Том 28 (67). – № 1. – 2017. С. 105-114; С. 107-108.

4 Мішеніна Н.В., Ярова І.Є., Мішеніна Г.А. Розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері природогосподарювання в умовах децентралізації / Н.В. Мішеніна, І.Є. Ярова, Г.А. Мішеніна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. - № 1. – С. 319-330; С. 324.

Шимчук А.
студентка 4-го курсу,
Чернігівського інституту МАУП
Науковий керівник:
Назарко С.О.
кандидат економічних наук, доцент
Чернігівського інституту МАУП

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ

Освітні технології не можна назвати чимось новим, однак саме можливості штучного інтелекту та машинного навчання обіцяють повністю революціонізувати цю сферу. Штучний інтелект кидає виклик традиційній вищій освіті і може суттєво змінити роль викладачів.

Разом з тим, деякі експерти попереджають, що впровадження ІТ-новацій в систему освіти може зустріти опір. Оскільки, автоматизація лякає викладачів, адже багато з них ризикують втратити роботу.

Найважливішою зміною буде те, що навчання стане персоналізованим. Деякі університети вже сьогодні широко використовують алгоритми штучного інтелекту, щоб реалізувати цю мету. Це також дозволить забезпечувати студентів матеріалами, які найбільше підходять під їхні індивідуальні академічні потреби.

Програми-штучного інтелекту викладача та роботи, що виступлять в їх ролі, здатні адаптуватися до різних стилів навчання для різних студентів, і незабаром зроблять традиційне академічне навчання неефективним. Такі програми, розробляються в даний час в Кремнієвій долині, і вже вчаться читати вирази облич студентів і пристосовуватися до особливостей роботи їх мозку і нервової системи, адаптуючи свій метод спілкування під кожного з них. А це і є одним з людських факторів, які відрізняють гарного викладача від посереднього.

Персоналізація, адаптивних навчальних платформ визнає різноманітність, яка є частиною будь-якої навчальної системи і одним з інструментів підготовки фахівців майбутнього, здатних креативно мислити та створювати інновації, є STEM-освіта, яку в розвинутих країнах світу підтримують на найвищому державному рівні.

Освіта в галузі STEM є основою для підготовки фахівців у галузі високих технологій. Тому сьогодні багато країн, таких як Австралія, Великобританія, Данія, Ізраїль, Китай, Корея, Сінгапур, США, Японія, розвивають державні програми в галузі STEM-освіти.

STEM-освіта (від англ. – Science, Technology, Engineering, Mathematics – наука, технологія, інженерія (технічна творчість), математика) – це напрям в освіті, в умовах використання якого в навчальних програмах посилюється природничо-науковий компонент із застосуванням інноваційних технологій. STEM – це концепція, навчальна система, яка використовується розвиненими країнами в різних ланках освіти з метою напрацювання у дітей та молоді навичок, потрібних для того, щоб бути успішними у XXI столітті та сприяти інноваційному розвитку країни в цілому. Ця концепція виникла на запит бізнесу (у першу чергу великих корпорацій), що потребує професіоналів нового ґатунку. Вона передбачає поєднання різних наук, технологій, інженерної творчості та математичного мислення. Важливим поняттям, пов’язаним із STEM-освітою є міждисциплінарність. Міждисциплінарність в освіті розглядають як педагогічну інновацію. Ключову педагогічну проблему під час розроблення STEM орієнтованих навчальних програм містить технологія інтеграції компонентів, що, з одного боку, є близькими дисциплінами, а з іншого – самостійними усталеними онтологіями: наука (Science) як спосіб пізнання, який допомагає зрозуміти навколишній світ; технології (Technology) як спосіб покращення світу, що має

чутливість до соціальних змін; інженерія (Engineering) як спосіб створення та покращення пристроїв для вирішення реальних проблем; математика (Mathematics) як спосіб опису світу «аналіз світу і реальних проблем за допомогою числа».

Отже, відбувається поєднання наукового методу, технології, проектування й математики в основі розроблення освітньої STEM-програми. Важливо, що результатом інтеграції може бути впровадження окремого навчального предмету STEM/Science або ж певні зміни у навчальному плані кожного зі STEM-предметів на основі впровадження інновацій, посилення практичної компоненти у вирішенні реальних проблем.

STEM-освіта базується на використанні засобів та обладнання, пов'язаних з технічним моделюванням, енергетикою, електротехнікою, інформатикою, інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), науковими дослідженнями в галузі енергозберігаючих технологій, автоматикою, робототехнікою, інтелектуальними системами, радіотехнікою, радіоелектронікою, авіацією, космонавтикою, аерокосмічними технологіями тощо.

Як показує зарубіжний досвід, впровадження STEM-освіти змінює економіку країни в цілому, робить її більш інноваційною та конкурентоспроможною. Потреби у STEM-фахівцях зростають у 2 рази швидше, ніж в інших професіях, оскільки STEM розвиває здібності до дослідницької та креативної діяльності, експериментування; уміння працювати в команді над спільними проектами, в т.ч. з використанням ІКТ; сприяє формуванню аналітичного, критичного та інноваційного мислення. Крім того, прогнозується, що для 75% професій, які нині виникають та розвиваються, буде потрібне володіння навичками STEM.

В Україні є великий потенціал для розвитку STEM-освіти, про що свідчать матеріали Всесвітнього економічного форуму. Зокрема за показником «Якість

математичної та природничої освіти» («Quality of math and science education») Україна знаходиться на 27 місті зі 137 країн (статистика за 2017-2018 рр.).

Тому нині є актуальним реформування природничо-математичної та інженерної освіти на основі адаптації зарубіжного досвіду та апробованих практик реалізації STEM-освіти.

До основних складових STEM-освіти (навчання природничих наук, математики, технологій) важливо також залучати і сучасні галузі, що нині швидко розвиваються. Одним з таких напрямів є робототехніка. Адже робототехніка – це універсальний інструмент для освіти, який підходить для будь-якого віку – від учнів початкових класів до студентів університетів і науковців. Використання освітньої робототехніки дає можливість на ранніх етапах виявити технічні нахили молоді і розвивати їх у цьому напрямку і напрямку формування STEM компетентностей в цілому.

Яких же негативних наслідків очікувати від «механізованої реальності»? Серед найбільших прогнозують три.

Перший – соціальна нерівність. Значну перевагу матимуть ті, хто повністю опанував «цифру» (Цифровий світ XXI ст. – це системне поняття, що інтегрує в собі цифрове середовище, цифрове суспільство, цифрову економіку та цифрову державу)

Другий – численні міграційні процеси, які тривають і сьогодні. Люди змінюватимуть місця проживання, роботи, але нестимуть із собою тамтешні цінності та переконання. Наслідок – конфлікт культур.

І третій – гіпертрофоване безробіття. Згідно з прогнозами ООН, до 2025 року роботи залишать без роботи 7% американців, до 2026 року – 40% канадців, а до 2035 року вони займуть половину робочих місць у Японії.

Розвиток штучного інтелекту диктує нові тенденції на ринку вакансій. Оскільки з технічними завданнями роботи справляються швидше і краще, виникає потреба в

креативних ІТ-спеціалістах із гуманітарною освітою. Відбувається зміна ролей в організації, адже для управління автоматизованими процесами потрібні кваліфіковані співробітники, які зможуть налаштувати оптимальну програму, створити правила і навчити робота цим правилам слідувати. Майбутнє світу залежить від того, чи вдасться забезпечити ефективну взаємодію машин і людей. Штучний інтелект може стати як ворогом і конкурентом, так і «колегою» та помічником.

Висновок. Таким чином, систематичне і цілеспрямоване використання прикладних програмних засобів штучного інтелекту дозволяє суттєво поглибити розуміння студентами навчального матеріалу, надати навчанню дослідницького спрямування, активізувати навчально-пізнавальну діяльність, реалізувати індивідуальний підхід до навчання.

Оскільки, освіті належить велика роль – так було в усі часи. В наші дні вона стає ключовим чинником для інноваційної економіки. Молодим людям буде потрібна цифрова грамотність, уміння комунікувати не лише з однолітками, а й з технологіями, які стануть невід'ємною частиною екосистеми сучасного суспільства. Творче мислення, здатність створювати оригінальні ідеї та прагнення втілювати їх, бажання постійно вчитися новому – ключові принципи майбутнього, що наближається.

Перелік використаних джерел:

1. Майбутнє штучного інтелекту в освіті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika.

2. Морзе Н., Освітня робототехніка як перспективний напрям розвитку STEM-освіти / Н. Морзе, М. Умрик, О. Струтинська // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2018. – № 5. – С. 178-187.

3. Нейромережа замість викладача, гра замість зубріння: як штучний інтелект змінить освіту.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pedpresa.ua/195815.

4. Сучасні технології та освіта: чого чекати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/29175249.html.

5. Штучний інтелект в програмі навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.nure.info/blog/154-shtuchnyj-intelekt-v-prohrami-navchannya.

6. Юрченко Ю. Вплив штучного інтелекту на економіку та суспільство / Ю. Юрченко // Економіка: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 69-72.

7. Як штучний інтелект може допомогти освіті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvitoria.media/experience.

СЕКЦІЯ 2. ПРАВОВА (ЮРИДИЧНІ НАУКИ)

Апанасенко К.І.
к.ю.н., доцент,
Чернігівський національний
технологічний університет

ПРО ДОЗВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У 2005 році в Україні започатковано реформування правового регулювання дозвільних відносин у сфері господарської діяльності. Завдяки прийняттю і введенню в дію Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" від 06.09.2005 була скасована велика кількість дозволів, необхідних для здійснення господарських операцій (діяльності), і створено якісно новий правовий фундамент взаємовідносин між державою і підприємцями щодо отримання дозвільних документів.

За період з 2005 року до 2019 року базові законодавчі акти, які регулюють указані відносини, істотно змінювались ще двічі (у 2011-2012 роках та 2014 році). Водночас інші законодавчі акти, які регулюють правила видачі окремих видів дозвільних документів, могли як змінюватись кілька разів (у випадку з містобудівними дозволами, дозволами у сфері охорони праці й пожежної безпеки), так і не змінюватись взагалі (наприклад, це стосується дозволів у сфері охорони культурної спадщини, поодинокі правила про які були закріплені у профільному законі у 2010 році).

На сьогоднішній день законодавство про дозвільні відносини у сфері господарювання є достатньо широким, включає десятки законів і ще більшу кількість підзаконних нормативно-правових актів. Для визначення можливих подальших кроків з реформування дозвільного

законодавства необхідно окреслити систему відповідного законодавства, її основні складові, що й виступає основною метою дослідження. Відмітимо, що у господарсько-правовій науковій літературі це питання практично не опрацьовано.

Конституційні засади правовідносин з видачі й анулювання документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності закладені нормами статей 40 і 92 Конституції України України. Зокрема, у частині 4 статті 40 Конституції України проголошено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Згідно з п. 8 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються правові засади і гарантії підприємництва.

У статті 7 Закону України "Про засади внутрішньої та зовнішньої політики" констатовано, що однією з основних засад внутрішньої політики у сфері економіки є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, спрощення умов започаткування бізнесу та виходу з нього, зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів господарювання, спрощення системи отримання дозволів.

Визначальними для системи дозвільного законодавства являються й положення Господарського кодексу України, які закріплюють загальні принципи господарювання, правила взаємодії суб'єктів господарювання та органів державної влади і органів місцевого самоврядування (ст. 6, 12, 19, 23). Незважаючи на наявність указаних норм, у норму статті 12 ГК України варто додати положення про те, що видача й анулювання документів дозвільного характеру (їх відміна, призупинення чи продовження дії) є одним із засобів державного регулювання господарської діяльності.

Отже, переліченими вище конституційними та законодавчими нормами окреслено фундаментальні основи дозвільного законодавства у сфері господарювання.

Дозвільне законодавство у сфері господарської діяльності складається з двох основних частин:

базові закони про дозвільну систему у сфері господарювання і перелік дозвільних документів;

розділи (глави, статті) у законах, що регулюють окремі види господарської діяльності, та у зовнішньоекономічному, екологічному та інших інститутах і галузях законодавства.

Коротко охарактеризуємо ці складові дозвільного законодавства та їх значення для правового регулювання дозвільних відносин у сфері господарювання.

Базовими для всієї системи дозвільного законодавства є закони України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" від 06.09.2005, „Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності" від 19.05.2011. Фундаментальне значення цих законів для правової регламентації дозвільних відносин у сфері господарювання полягає в тому, що в них:

вичерпно закріплено перелік дозвільних документів, які мають бути отримані відповідними суб'єктами господарювання;

визначено базові для всієї системи дозвільного законодавства поняття (документа дозвільного характеру, дозвільних органів, суб'єкта господарювання тощо);

окреслено суб'єктний склад дозвільних правовідносин у сфері господарювання, основи правового статусу цих суб'єктів та об'єкти, на які поширюються правила дозвільної системи у сфері господарювання;

визначено принципи, на яких базуються дозвільні відносини у сфері господарювання. Мова йде про так звані принципи дозвільної системи у сфері господарювання та принципи державної політики з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності;

закріплено основні вимоги до дозвільної системи у сфері господарської діяльності, які є обов'язковими для розробників нормативно-правових актів, що

регламентують дозвільні відносини у сфері господарювання;

визначено окремі базові правила видачі й припинення дії дозвільних документів. Зокрема, мова йде про місце і строк видачі цих документів, загальне правило про видачу й анулювання дозвільних документів як різновиду адміністративної послуги, про правила оформлення дозвільних документів, загальні правила дії декларативного принципу та принципу мовчазної згоди, основні підстави для відмови у видачі документа дозвільного характеру та його анулювання, основи правового режиму відомостей про документи дозвільного характеру та єдиної інформаційної політики з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності. Також профільний Закон закріплює компетенцію уповноваженого органу у цій сфері та правила контролю за додержанням вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру.

Важливість передбачених у законі понятійного апарату й принципів дозвільної системи у сфері господарювання полягає в тому, що вони формують єдині засади взаємовідносин між дозвільними органами та суб'єктами господарювання незалежно від сфери господарської діяльності (видів господарських операцій). Як правило, у спеціальних законах відсутні положення про видачу (переоформлення, анулювання) дозвільних документів через центри надання адміністративних послуг, про правовий режим відомостей про документи дозвільного характеру. Однак у силу положень ч. 14, 17 ст. 4-1, ст. 6 Закону “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” відповідні правила розповсюджуються на дозвільні відносини, що виникають з приводу видачі й анулювання усіх документів дозвільного характеру у сфері господарювання. Адже саме цей Закон, згідно з його преамбулою, визначає правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності та встановлює порядок

діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, та адміністраторів.

Крім того, при внесенні змін до будь-якого законодавчого акту, що регулює дозвільні відносини у сфері господарювання, мають враховуватись правила Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", які прописані достатньо чітко й збалансовано у відношенні забезпечення як суспільних інтересів, так і прав суб'єктів господарювання. Більше того, якщо чинні норми законів або підзаконних актів в окремих сферах господарської діяльності суперечать правилам законів "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" (зокрема, положенням ст. 1, 4, 4-1), „Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності", то застосуванню підлягають останні.

Значимість Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" також пояснюється тим, що його норми застосовуються субсидіарно для заповнення прогалин правового регулювання дозвільних відносин щодо видачі й припинення (зупинення) дії дозвільних документів, а також для уточнення термінології, використовуваної у сфері регламентації дозвільних відносин. Наприклад, у багатьох законодавчих актах відсутні строки видачі дозвільних документів, підстави їх анулювання, порядок переоформлення. Тому у відповідних випадках застосуванню підлягають норми Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності".

Положення профільних законів розвинуті у підзаконних нормативних актах, прийнятих Кабінетом Міністрів України та спеціально уповноваженим органом з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності. Мова йде про такі нормативно-правові акти, як:

постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку повідомлення адміністратора або відповідного дозвільного органу про відповідність матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства" від 07.12.2016 № 922;

постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження переліку певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства" від 25.08.2010 № 725;

наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України „Про затвердження Положення про державного адміністратора і порядок його взаємодії з регіональними, місцевими дозвільними органами та суб'єктами господарювання" від 12.01.2012 № 28;

наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України "Про затвердження Порядку здійснення контролю за додержанням вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру" від 24.03.2017 № 442.

Відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 4-1 Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" порядок проведення дозвільної (погоджувальної) процедури, переоформлення та анулювання документів дозвільного характеру, що законами України віднесено до повноважень органів місцевого самоврядування, встановлюється їх рішенням, а у випадках, передбачених законом, - на підставі типових порядків, затверджених Кабінетом Міністрів України. Наприклад, рішеннями органів місцевого самоврядування детальніше визначається правовий режим дозволів на порушення об'єктів благоустрою, розміщення зовнішньої реклами. Щодо останнього, то відносини з його видачі й припинення дії урегульовуються муніципальними органами на підставі типового порядку розміщення зовнішньої реклами.

Безпосередньо пов'язані із базовими законами про дозвільні відносини у сфері господарювання також наступні інститути законодавства:

1. Законодавство про адміністративні послуги. Адже видача (переоформлення, видача дублікатів, анулювання)

документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності є адміністративною послугою у значенні Закону "Про адміністративні послуги" (п. 1 ст. 1). Дозвільні органи в Законі "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" визначаються як суб'єкти надання адміністративних послуг (абз. 3 ч. 1 ст. 1). Згідно з ч. 14 ст.4-1 цього Закону прийняття від суб'єкта господарювання або уповноваженої ним особи заяви про одержання (переоформлення, анулювання) документа дозвільного характеру здійснюється адміністратором у центрі надання адміністративних послуг. Кабінет Міністрів України має право визначити адміністративні послуги, які за вибором суб'єкта господарювання можуть отримуватися у центрі надання адміністративних послуг, дозвільному органі.

На сьогоднішній день дії дозвільних органів з видачі (переоформлення, видачі дублікатів, анулювання) документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності внесені до Переліку адміністративних послуг органів виконавчої влади, які надаються через центр надання адміністративних послуг, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р (позиція 52).

Правовий статус центрів надання адміністративних послуг регулюється Законом України "Про адміністративні послуги", Примірним положенням про центр надання адміністративних послуг, затвердженим постановою КМУ від 20.02.2013 № 118, і Примірним регламентом центру надання адміністративних послуг, затвердженим постановою КМУ від 01.08.2013 № 588. Відповідні адміністративні правила дії ЦНАПів застосовуються і до відносин між їх адміністраторами та зацікавленими суб'єктами господарювання та між дозвільними органами й адміністраторами ЦНАПів.

2. Законодавство про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в частині, що регламентує правовий режим Єдиного державного

реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Відомості про видачу документів дозвільного характеру вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань". Порядок внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань відомостей про ліцензування виду господарської діяльності, документи дозвільного характеру затверджено постановою КМУ від 30.01.2019 № 47.

Окрім указаних вище блоків законодавства, невід'ємною складовою дозвільного законодавства є спеціальні закони, перелічені в додатку до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, затвердженого Законом України від 19.05.2011. Наприклад, це закони України „Про регулювання містобудівної діяльності", „Про ветеринарну медицину", „Про екологічну експертизу", „Про державну експертизу землевпорядної документації", „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", „Про карантин рослин", „Про радіочастотний ресурс України", „Про страховий фонд документації України", „Про відходи", „Про тваринний світ", „Про рослинний світ", „Про пестициди і агрохімікати", „Про насіння і садивний матеріал" тощо.

Норми про дозвільні відносини, як правило, об'єднані в окремі розділи спеціальних законів про види господарської діяльності або про правовий режим окремих видів об'єктів матеріального світу (автомобільних доріг, пестицидів та агрохімікатів, насіння й садивного матеріалу), в окремі глави природоохоронних кодексів і законів, актів законодавства про охорону праці та культурної й археологічної спадщини, сфери дорожнього

руху. Зауважимо, що наведена рубрикація спеціального законодавства не є ідеальною, оскільки деякі закони важко “вмонтувати” у відповідний поділ (мова йде про Закон України “Про благоустрій населених пунктів”, Кодекс цивільного захисту України).

Окремі норми дозвільного законодавства містяться в актах законодавства, що визначають правовий статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які виконують також функції дозвільних органів (наприклад, Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні”).

Отже, дозвільні відносини у сфері господарювання регламентуються достатньо широким колом нормативно-правових актів, які належать до різних галузей та інститутів законодавства України. Вони можуть бути згруповані за критерієм предмету правового регулювання, класифіковані за юридичною силою. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про формування міжгалузевого інституту законодавства, який регулює дозвільні відносини у сфері господарської діяльності. Однак такий висновок є попереднім і потребує подальших наукових досліджень.

Атрощенко В. О.
студентка юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Сидоренко Є.В.
к.ю.н., зав. кафедри «Правознавства»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ

Протягом останніх десятиліть особлива увага усієї світової спільноти (як органів державної влади різних країн світу, так й різноманітних міжнародних організацій) приділяється забезпеченню прав і свобод біженців. Проблема правового статусу біженців постала після закінчення Другої Світової Війни, оскільки саме під час війни мільйони людей залишили свої країни через політичні переслідування, надзвичайні обставини, воєнні дії, або були вислані зі своїх країн за розпорядженням військової або цивільної адміністрації. В результаті ці обставини змусили світову спільноту тісно зайнятися вирішенням проблеми надання таким особам притулку.

Зауважимо, що вперше термін «біженець» з'явився у міжнародному праві після закінчення Першої світової війни, що зумовило потребу у забезпеченні належної правової регламентації правового статусу біженців, їх прав та обов'язків. Одним із основних документів, що визначає поняття «біженець» як міжнародно-правовий термін, є Статут Міжнародної організації у справах біженців (1946 р., який вступив в силу з 20 серпня 1948 р.). Згідно з цим документом біженцями визнавалися такі особи: жертви нацистського або фашистського режиму, або режимів, що брали участь у Другій світовій війні на боці фашистських режимів, або жертви квислінговських, або подібних до них режимів, що допомагають фашистським режимам у боротьбі проти певної категорії населення, незалежно від

того, користуються вони міжнародним статусом як біженці чи ні; іспанські республіканці й інші жертви фалангістського режиму в Іспанії; особи, які розглядались як біженці до початку Другої світової війни із причин расового, релігійного або національного характеру чи внаслідок їхніх політичних переконань [1].

Згідно з Конвенції 1951 р., біженцем визнається особа, яка в силу обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідування за ознакою раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних поглядів знаходиться поза межами країни своєї громадянської належності та не може або не бажає користуватися захистом цієї країни внаслідок таких побоювань, або, не маючи певного громадянства та знаходячись поза межами свого попереднього проживання в результаті подібних подій, не може або не бажає повернутись до неї внаслідок таких побоювань [2]. При цьому, Конвенція ООН про статус біженців 1951 р. закріпила вузьке розуміння поняття «біженець», під яке не підпадають жертви збройних конфліктів, подій, що істотно порушують громадський порядок, та інших ситуацій, які ставлять під загрозу життя і здоров'я осіб, а також порушують права людини, в науці та на практиці почали використовуватися поняття «переміщені за кордон особи або «зовнішньо переміщені особи». Проте, вищезазначені поняття поширюються на всіх тих осіб, які не підпадають під конвенційне визначення, але опинилися в ситуації, подібній до біженців, у зв'язку з подіями в країні їх походження [5, с. 159].

З позицій міжнародного права правовий статус біженців визначатиметься у правовому просторі, що характеризується, з одного боку, принципом суверенітету держав і пов'язаними з ним принципами територіального верховенства та самозбереження, а з іншого боку – конкуруючими гуманітарними принципами, що випливають із загального міжнародного права (включаючи мету та принципи діяльності ООН) та окремих договорів.

Інакше кажучи, зміст правового статусу біженців становлять їхні права, свободи та обов'язки, передбачені нормами загальних і спеціальних міжнародних (переважно багатосторонніх) угод, а також реалізовані національним законодавством держав [3].

Характеризуючи правовий статус біженців, необхідно відмітити, що вони нарівні з іншими категоріями населення (громадянами держави, іноземцями, особами без громадянства, шукачами притулку тощо), незалежно від того, законним чи незаконним є їхнє перебування на території певної держави, користуються основними правами людини, які мають універсальний характер (наприклад, невід'ємними правами та свободами людини, які були перераховані у Загальній декларації прав людини 1948 р.). Гарантування поваги та забезпечення захисту зазначених прав людини - це одночасний шлях вирішення проблеми біженців та спосіб запобігання ЇЇ виникненню, У першому випадку йдеться про необхідність забезпечення в державі походження біженців належного захисту прав людини, перш ніж очікувати від біженців бажання повернутися до країни їхньої громадянської належності чи постійного місця проживання. У другому випадку йдеться про запобігання виникненню у громадян певних держав цілком обґрунтованих побоювань щодо їх можливого переслідування через окремі причини [6, с. 139].

Що стосується прав біженців, як основи правового статусу, то вони визначені в Розділі 2 Конвенції про статус біженців [2]. Але при цьому, вони в порівнянні з національним законодавством держав світу мають обмежений характер. Наприклад, якщо порівняти положення Розділу 2 Конвенції і Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» то Закон конкретизує не тільки права біженців, але й поділяє їх на категорії [7]. А тому, правовий статус біженців необхідно розглядати крізь призму міжнародно-правових актів і актів національного законодавства.

Таким чином, ключова особливість змісту правового статусу біженців, полягає в тому, що біженці є таке коло осіб, які наділені основними правами людини, як й всі інші громадяни. Однак в багатьох випадках в силу свого особливого статусу володіють визначеними критеріями міжнародних угод, перевагами та пільгами в порівнянні з громадянами. Саме такі правові ознаки у своїй сукупності утворюють цілісне правове явище, що охоплюється поняттям «правовий статус біженців».

Список використаних джерел

1. Устав Международной организации по делам беженцев 1948 г.. URL: доступу:http://unhcr.ru/fileadmin/files/docs/Documents/%D0%A3%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%A3%D0%92%D0%9A%D0%91_%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf

2. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.

3. Протокол о статусе беженцев. Международные акты о правах человека. Сборник документов. М.: Изд. Группа Норма-Инфа. 1998. С. 445-447.

4. Колесніченко Н. М. До проблеми визначення поняття «біженець». Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Політологія. 2016. Т. 273. Вип. 261. С. 29-33.

5. Ченшова Н. В. Особливості регламентації статусу біженця у законодавстві України як потенційної держави-учасниці Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського Національного університету : Серія: Право. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. Вип. 35. Ч. 1. Т. 3. С. 156-161.

6. Міжнародне публічне право: підручник.; за ред. проф. В. М. Репецького ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка,

Ф-т міжнар. відносин. 2-е вид., стер. К. : Знання, 2012. 437 с.

7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 16. Ст.146.

Барабаш А.Г.
канд. юрид. наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівський національний
технологічний університет
Менджул К.В.
студентка групи ТПР-161
Чернігівський національний
технологічний університет

ЗЕМЛІ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Сучасна суспільно-правова думка в Україні характеризується тим, що земельні проблеми, і особливо проблеми права власності на землю, викликають підвищений інтерес. Право комунальної власності на землю є відносно новим явищем на території нашої країни, тому доцільно буде з'ясувати його сутність та ознаки.

Зародження права комунальної власності на землю вбачається тривалим та досить складним процесом пов'язаним із становленням комунальної власності у самостійну форму власності. Нагадаємо, що за радянських часів такої форми власності не існувало, а на законодавчому рівні визначалася лише державна форма власності на землю. Починаючи з 1917 року і до 1990 року земля була винятковою власністю держави. Громадянам, а також підприємствам, установам та організаціям за часів існування СРСР земля надавалася лише у користування. Формування комунальної власності, в тому числі, комунальної власності на землю, сучасної Україні проходило у два етапи:

І етап – виокремлення комунальної власності як окремої форми державної власності – 1990-1996 р.р.;

ІІ етап – розмежування державної і комунальної власності та виокремлення комунальної власності як однієї

з трьох форм власності в Україні (державна, комунальна, приватна) – 1996-1997 р.р..

Вперше за часів новітньої історії України поняття «комунальна власність» з'являється ще до проголошення Акту незалежності України, у законі УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» від 7 грудня 1991 р. Цей закон визначав, що фінансово-економічну базу місцевого та регіонального самоврядування становили: «…місцеве господарство, комунальна власність, яка служила джерелом одержання доходів місцевого та регіонального самоврядування і задоволення соціально-економічних потреб населення відповідної території…» Та хоч в законі вживався термін, але комунальної власності як такої на той час ще не існувало [5, с.10-12]. Значний поштовх у розвитку комунальної власності був спричинений легалізацією права комунальної власності на конституційному рівні. Згідно ч. 1 ст. 142 Конституції України від 27 червня 1996 р. матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування було визнано рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. В Основному Законі йде мова про комунальну власність і зазначається, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста. Остаточне закріплення дана форма власності отримала в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р., де чітко визначено повноваження органів сільських, селищних, міських рад у сфері регулювання земельних відносин. Вказаним Законом встановлено, що право комунальної власності – це право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх

інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [3].

Прийнятий 25 жовтня 2001 р. Земельний кодекс України на рівні основного кодифікованого акту у сфері земельних відносив зазначив, що землі, які належать на праві власності територіальним громадам сіл, селищ, міст є комунальною власністю.

Правова доктрина також пропонує визначення комунальної власності на землю. Так, Шемшученко Ю.С. вважає, що комунальна власність на землю – це форма суспільної (публічної) власності на землю, суб'єктами якої є територіальні громади в особі сільських, селищних, міських, районних і обласних рад [7]. Дзера О.В. право комунальної власності на землю розглядає в 2-х значеннях: в об'єктивному та суб'єктивному. В об'єктивному розумінні право комунальної власності на землю становить систему норм, які визначають суб'єктно-об'єктний склад, підстави та порядок набуття і припинення, гарантії та обмеження права комунальної власності на земельні ділянки, а в суб'єктивному значенні – це гарантована нормами чинного законодавства можливість і здатність певної територіальної громади набувати і реалізовувати право комунальної власності на окрему земельну ділянку безпосередньо або через створені нею органи місцевого самоврядування [6]. Ми погоджуємося з думкою Дзери О.В., адже саме таке розкриття права комунальної власності на землю є найбільш суттєвим і розкриває характеристики комунальної форми власності.

Особливості земель комунальної власності розкриваються шляхом характеристики:

1) суб'єктно-об'єктного складу права комунальної власності на землю;

2) особливостей підстав набуття і припинення права комунальної власності на землю.

Відповідно п. б ч. 1 ст. 80 та ч. 1 ст.83 Земельного кодексу України суб'єктами земель комунальної власності є територіальні громади сіл, селищ, міст. Відповідно до ст.

140 Конституції України суб'єктом права комунальної власності на землю також визнаються територіальні громади, що здійснюють права власності як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Цими органами є відповідні місцеві ради: сільські, селищні, міські – щодо земель територіальних громад; районні, обласні - щодо земель спільної власності територіальних громад.

Об'єктом комунальної власності на землю є земельні ділянки територіальних громад. Після остаточного закріплення права комунальної власності за територіальними громадами закономірно виникла проблема чіткого виділення в натурі (на місцевості) таких ділянок. Зокрема, потребувало вирішення питання розмежування земель державної та комунальної власності. На початковому етапі процесу розмежування земель діяла норма п. 12 Перехідних положень Земельного кодексу України. Згідно з зазначеною нормою до розмежування земель державної і комунальної власності повноваження щодо розпорядження землями в межах населених пунктів, крім земель, переданих у приватну власність, здійснюють відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів – відповідні органи виконавчої влади. І хоча на даний момент вказана норма втратила чинність, слід відзначити, що на протязі десяти років реформування земель комунальної власності діяло основне правило: презумпція перебування земель у межах населеного пункту у комунальній власності.

Процес перерозподілу земель державної і комунальної власності в натурі (на місцевості) розпочався після вступу в дію Закону України «Про розмежування земель державної та комунальної власності» від 5 лютого 2004 р. Відповідно до ст. 1 зазначеного Закону розмежування земель державної та комунальної власності полягало у здійсненні організаційно-правових заходів щодо розподілу земель державної власності на землі територіальних громад і землі держави, а також щодо

визначення і встановлення в натурі (на місцевості) меж земельних ділянок державної та комунальної власності [4]. На даний момент цей закон втратив чинність, а вказані питання вирішуються Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 р. Згідно змін, внесених Законом України від 6 вересня 2012 р. до Земельного кодексу України, у комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності та земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності незалежно від місця їх розташування.

У ч. 5 ст. 83 Земельного кодексу України надано перелік підстав набуття територіальними громадами земель у комунальну власність. Наразі такими підставами є: а) передача їм земель державної власності; б) відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; в) прийняття спадщини або переходу в їхню власність земельних ділянок, визнаних судом відумерлою спадщиною; г) придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами; ґ) виникнення інших підстав, передбачених законом.

Як бачимо із цитування норми Земельного кодексу України, перелік підстав набуття земель у комунальну власність не є вичерпним. Так, окремою підставою набуття землі територіальною громадою може бути випадок добровільної відмови фізичної особи від землі на користь територіальної громади.

Основними підставами припинення права комунальної власності визнаються:

1) приватизація земель, які перебувають у комунальній власності;

2) передача земельної ділянки комунальної власності у власність держави;

3) продаж земельних ділянок комунальної власності територіальними громадами.

Отже, під поняттям земель комунальної власності необхідно розуміти форму публічної власності на землю, відповідно до якої територіальні громади набувають і реалізовують право комунальної власності на окрему земельну ділянку безпосередньо або через створені ними органи місцевого самоврядування. Основними суб'єктами земель комунальної власності є територіальні громади сіл, селищ, міст. Щодо об'єктів, то наразі ними є відповідні земельні ділянки комунальної власності.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності : Закон України від 6.09.2012 р. № 5245-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 36. Ст. 472.

5. Управління комунальним та житловим господарством на місцевому рівні : посібник (передм. С. Штурхецького) / Сергій Пінчук. - Київ: Інститут Політичної Освіти, 2017. - 190 с.

6. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. - 3-тє вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 976 с.

7. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. URL: http://leksika.com.ua/legal/

Барабаш А.Г.
канд. юрид. наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівський національний
технологічний університет
Приходько В.О.
студентка юридичного факультету група ТПР-161
Чернігівський національний
технологічний університет

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Згідно положень Конституції України земля визначається національним багатством нашої держави. Вона має велику цінність для суспільства як територія, як засіб виробництва та природний ресурс. Основними властивостями землі є її обмеженість по території та незамінність. Вищевикладене свідчить про необхідність раціонального та виваженого управління земельними ресурсами. Особливої актуальності дане питання набуває в умовах децентралізації влади в Україні, адже наразі здійснюється перерозподіл повноважень, в т.ч. у сфері управління земельними ресурсами, між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Ще декілька років тому органи місцевого самоврядування через надмірну централізацію влади в країні були позбавлені необхідних повноважень або можливостей для їх реалізацій майже у всіх відносинах, в тому числі й в земельних. З причин вирішення майже всіх питань на загальнодержавному рівні, місцеві ради втратили управлінську самостійність та можливість приймати рішення на місцях.

У зв’язку з цим владою було розпочато проведення реформи децентралізації, основна суть якої полягала в

розширенні повноважень органів місцевого самоврядування, передачі коштів та влади на місця.

Основні засади розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади викладено у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333-р від 1 квітня 2014 року та у відповідних змінах до Закону України «Про місцеве самоврядування».

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування» місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст[1]. На сьогоднішній день повноваження органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин передбачені ст.ст. 8-12 Земельного кодексу України, деталізовані ст.ст. 26, 33 Закону України «Про місцеве самоврядування» . Так, статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» передбачено, що до компетенції сільських, селищних, міських рад належить: вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин (п. 34); прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом… (п. 37); затвердження та прийняття рішення загалом щодо надання території для розміщення нових об'єктів, створення тих чи інших зон, облаштування території тощо, та інші повноваження [1].

Однак навіть після початку процесу децентралізації нагальною проблемою довгий час залишалося подолання відстороненості органів місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин. Так, органи місцевого самоврядування могли здійснювати свої повноваження тільки в межах населених пунктів, а це лише близько 4 % всієї території України, інші 96 % земельних ресурсів були у віданні виконавчих органів державної влади. Дуже важливою була передача територіальним громадам права вільно розпоряджатися земельними ділянками, залишивши державі завдання лише забезпечувати контроль за раціональним використанням земельних ресурсів та право розпорядження окремими видами земель. Наприклад, землі дна територіального моря, землі під річками, землі в зоні відчуження, землі природно-заповідного фонду, землі оборони тощо.

Була необхідність надати органам місцевого самоврядування базового рівня повноважень щодо вирішення питань забудови (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель), визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальній власності), та належної бази оподаткування, а також надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати своє майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та ефективнішого надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад[2]. Адже на практиці інвестори часто зіштовхувалися з тим, що для отримання землі, яка знаходилася з межах різних населених пунктів, їм необхідно було звертатися до різних органів за оформленням документів, на це витрачалося багато сил, часу та коштів, тому зацікавленість інвесторів також почала стрімко спадати.

З метою подолання такої проблеми 18 грудня 2017 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект №7363-1 під назвою «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності дрібних фермерських господарств і деконцентрації повноважень у сфері земельних відносин». Цим Проектом Закону пропонувалося передати повноваження із розпорядження землями державної власності, які знаходяться за межами населених пунктів, об'єднаним територіальним громадам, позбавивши цих повноважень Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі – Держгеокадастр). Виключення становили землі оборони, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, та ті, які мають важливе значення для держави. Право розпоряджатися іншою частиною земель державної власності, які знаходилися за межами населених пунктів, отримали б районні державні адміністрації. Для реалізації названих положень необхідно було внести відповідні зміни до Земельного Кодексу України та до Законів України «Про місцеве самоврядування» і «Про оренду землі» [3].

І хоча цей законопроект був не прийнятий Верховною Радою України, 31 січня 2018 року Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження № 60-р про Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад. З 1 лютого 2018 року Держгеокадастру доручається почати таку передачу земель До передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність розпорядження землями сільськогосподарського призначення при передачі в користування (виключно шляхом проведення аукціонів) або у власність, здійснювати за погодженням з об'єднаними територіальними громадами та після прийняття ними рішення. [4]. В результаті отримання цього повноваження,

сфера управління землями органами місцевого самоврядування значно розширилася.

З вищевикладеного слідує, що незважаючи на проведення реформи у сфері децентралізації влади, до січня 2018 року органи місцевого самоврядування мали недостатній перелік повноважень у сфері земельних ресурсів, що ускладнювало інвестиційну привабливість тієї чи іншої території. З прийняттям Кабінетом Міністрів України Розпорядження № 60-р від 31 січня 2018 року повноваження органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин значно розширюються за рахунок скорочення повноважень органів державної виконавчої влади. Реформа ще триває, тому варто очікувати й в подальшому збільшення ролі органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин.

Список використаної літератури:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р/conv/print.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності дрібних фермерських господарств і деконцентрації повноважень : Проект Закону від 18 грудня 2017 року № 7363-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63166.

4. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня

2018 p. № 60-p. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-peredachi-1.

Біба А.Ю.
студент 1 курсу освітнього ступеня «Магістр»,
група П-141
ПВНЗ МНТУ імені академіка Ю. Бугая
Науковий керівник:
Москалець І.М.
викладач ПВНЗ МНТУ імені академіка Ю. Бугая

ЗГОДА НА СЕКС: ЯК САМЕ ДІЯТИМЕ НОВИЙ ЗАКОН В УКРАЇНІ

Секс без добровільної згоди в Україні віднині є зґвалтуванням, що передбачено новими змінами до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів. Якщо подібне стається у шлюбі, то це є обтяжуючою обставиною при притягненні до відповідальності. Іншими словами, тепер завжди потрібна згода обох партнерів.

Коментатори нововведень у соціальних мережах поділилися на два основні табори: їхніх беззастережних прибічників і жорстких критиків. Перші наполягають, що новий закон не надто щось і змінює в розумінні сексуального насильства. Він закріплює самоочевидні речі. Згода була потрібна завжди.

Критики переконані, що загальне визначення добровільної згоди, як "результату вільного волевиявлення особи, з врахуванням супутніх обставин", залишить широке поле для маніпуляцій, наклепів, корупції. Зрештою, вони не розуміть, де межа між недобровільністю та, приміром, кокетством.

Домашнє насильство в Україні – злочин, а не "любов"

Брак довіри до українських правоохоронців і правосуддя, а також корупція в поліції й судах змушують багатьох сумніватися в тому, чи справді новий закон працюватиме в інтересах жертв.

Законодавство, по суті, утверджує принцип рівноправності чоловіка й жінки в інтимних стосунках.

Згода була потрібна й раніше. Добровільна згода на секс, прописана віднині в законодавстві, не є кардинальною юридичною зміною, на думку фахівців.

«Поява в законі терміну «добровільна згода» покликана роз'яснити одним: «Якщо особа не бажає - залиш її в спокої!». А іншим: «Якщо я не бажаю - ніхто не має права мене примушувати»[1].

Це правило, на його думку, підходить саме для випадків домашнього насильства, «коли і кривдник, і постраждала особа не розуміють, що секс без згоди - це зґвалтування, а не подружній обов'язок».

«До речі, так фактично було і до 11 січня, просто про це мало хто говорив. Згода може виражатися словесно або ж буде мовчазною - це не має значення».

Якщо, уявімо, жінка подасть заяву до поліції щодо відсутності добровільної згоди, а чоловік заявить, що все було взаємно й добровільно, потрібні свідки, документи, речові докази, аби довести провину чоловіка.

Де-факто так було й раніше, коли про зґвалтування йшлося, якщо застосовувалася фізична сила, або ж нею погрожували, або ж жертва перебувала в безпорадному стані.

Нова кваліфікація зґвалтування як «дій сексуального характеру, пов'язаних із проникненням у тіло іншої особи без добровільної згод» може призвести до того, що поліції доведеться реагувати на більшу кількість випадків.

Втім, правоохоронці будуть лише технічно документувати кожен випадок. Для того щоб кривдника притягли до відповідальності в суді, потрібні докази, причому дуже серйозні. За старої кваліфікації цього злочину їх було складно зібрати. Їх і далі збиратимуть так само[2].

Якщо жінка не погодилася на секс, але він відбувся, то велика ймовірність, що щодо неї застосували силу, їй погрожували, довели до безпорадного стану.

У злочинах цієї категорії це дуже непросто, адже треба шляхом слідчих дій, експертиз довести факт не лише

інтимного зв'язку між партнерами, а й відсутності добровільної згоди. Це часом дуже складно зробити у випадках реального зґвалтування, через що чимало злочинців уникають відповідальності. Сфабрикувати ж таку справу, в залежності від обставин, або вкрай важко, або взагалі нереально.

Інтимні стосунки в обмін, скажімо, на дорогі подарунки чи обіцянку одружитися не підпадають під визначення нового закону.

За зґвалтування без обтяжуючих обставин каратимуть позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років. За такий злочин щодо одного з подружжя, чи колишнього подружжя, чи будь-кого, з ким людина перебуває в близьких або сімейних стосунках, передбачене позбавлення волі строком на п'ять-десять років.

Новизна - не в згоді, а в супутніх обставинах

Оцінюючи кожну конкретну ситуацію, слідчі повинні будуть враховувати супутні обставини. Надто це важливо, якщо щодо жертви не застосовували фізичної сили, вона не була в безпорадному стані, за версією слідства. Тобто вона не погодилася на інтимні стосунки, але й не чинила опір, бо швидше за все просто не могла цього робити.

Це справді може розширити перелік дій сексуального характеру, за який притягатимуть до відповідальності.

Вона може бути налякана, наприклад, фізичними даними злочинця, кількістю нападників, ситуацією, в якій опинилась. Жінка, яка страждає від домашнього насильства, через безпорадність і зневіру фактично терпить чергові зґвалтування, не вбачаючи сенс у тому, щоб хоч якось цьому протидіяти. Нові положення про добровільну згоду критикують за їхню загальність, поверхневість, декларативність. В умовах української корупції - традиційно, що більш загальною є норма закону, то більше можливостей вона дає для зловживань.

Втім, законодавчі інновації дають надію, що права жінок, а саме вони в понад 90% є жертвами сексуального насильства, будуть захищені краще[3].

Список використаної літератури

1. Закон про згоду на секс. Інтернет ресурс. [Режим доступу]:- https://www.bbc.com/ukrainian/features-46869031.

2. Закон про згоду на секс. В Україні запрацював новий закон. Інтернет ресурс. [Режим доступу]:- https://www.objectiv.tv/important/2019/01/15/za-seks-bez-zgodi-posadyat-u-v-yaznitsyu-v-ukrayini-zapratsyuvav-novij-zakon-video/.

3. Нововведення до Кримінального кодексу Інтернет ресурс. [Режим доступу]:- https://womo.ua/zgoda-na-seks-yak-same-diyatime-noviy-zakon-v-ukrayini.

Білюба Л.В.
викладач, Чернігівський кооперативний коледж
Чернігівської облспоживспілки

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

«Ґрунт – дзеркало ландшафту»
В.В Докучаєв

Зростання масштабів господарської діяльності людини, бурхливий розвиток науково-технічної революції підсилили негативний вплив на природу, призвели до порушення екологічної рівноваги на планеті. Сучасні екологічні проблеми України становлять серйозну перешкоду для подальшого економічного розвитку держави. Ефективне використання земельних ресурсів є основною умовою життєдіяльності суспільства, його стабільності та гармонійного розвитку.

Земельні ресурси відіграють особливо важливу роль у житті та виробничій діяльності людства. Раціональне використання, збереження, підвищення родючості ґрунтів – неодмінна умова нарощування продовольчого потенціалу країни. Тому на сьогодні особливо тривожними є екологічна проблеми використання земельних ресурсів.

Метою дослідження даної проблеми є комплексний аналіз чинників, які негативно впливають на екологічний стан землі та питання землекористування.

Основним завданням є дослідження екологічних проблем стану грунтів та землекористування.

Дослідженню проблем землекористування присвячені праці відомих українських вчених. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних досліджень і розробку практичних рекомендацій з питань формування землекористування внесли такі вчені, як І. К. Бистряков, Д. С. Добряк, Л. Я. Новаковський, М. Г. Ступень, А. Я. Сохнич. Висвітлення проблем використання та охорони

сільськогосподарських земель знайшло відображення у працях А. М. Третяка, М. М. Федорова та інших авторів. Проблеми реформування земельних відносин з урахуванням екологічних критеріїв у своїх публікаціях досліджують відомі вітчизняні вчені В. М. Будзяк, А. Г. Мартин та інші.

Земля – найважливіша складова природних ресурсів; основа рослинного і тваринного світу; вмістилище природних багатств; джерело життя людей. Земля — це основа, просторовий базис, головний засіб виробництва продовольства та сировини, основа сільськогосподарського виробництва.

Відповідно до ст. 1 Земельного Кодексу України, земля є головним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Земельні ресурси відіграють найважливішу загальнобіосферну функцію, слугують основою функціонування атмосфери, гідросфери, умовою розвитку тваринного і рослинного світу, а також суспільства.

Охорона і раціональне використання земель – головне соціально-економічне та екологічне завдання суспільства, найважливіша передумова національної безпеки держави.

Особливо актуальною є ця проблема, оскільки земельні ресурси зазнають надзвичайно великих антропогенних навантажень і деградація відбувається досить високими темпами.

За земельною територією Україна є найбільшою країною Європи, а за якісним складом ґрунтів та біопродуктивністю угідь — однією з найбагатших держав світу.

Земельний фонд України становить 60,4 млн. га. Він складається переважно з чорноземів, які займають 57% всіх сільськогосподарських угідь і становлять 68% орних земель. Чорноземи – найбільше природне багатство України. Вони складають становлять 9 відсотків світових запасів та 30 відсотків - європейських.

Земельний фонд Чернігівської області станом на 1 січня 2016 року складає 3190,3 тис. га. Структура земельного фонду свідчить, що 2067,5 тис. га (64,8 %) зайнято сільськогосподарськими угіддями; ліси та інші лісовкриті площі по області становлять 740,5 тис. га (23,2 %.); забудовані землі – 100,3 тис. га (3,1 %); відкриті заболочені землі – 129,7 тис. га (4,1%); відкриті землі без рослинного покриву складають 27,8 тис. га (0,9%); території, що покриті поверхневими водами – 68,0 тис. га (2,1 %); інших земель – 56,5 тис. га

Незважаючи на потужний потенціал земельних ресурсів, щорічно погіршується їх екологічний стан, а екологічні проблеми землекористування становлять:

- поступове зниження родючості ґрунту і запасів гумусу у ньому;
- порушення режиму ґрунтового живлення;
- знищення ґрунтової біоти;
- водна й вітрова ерозія ґрунтів;
- підкислення ґрунтів;
- засолення і вилуговування ґрунтів;
- заболочення ґрунтів;
- забруднення ґрунтів пестицидами, мінеральними добривами і важкими металами;
- забруднення ґрунтів радіоактивними відходами;
- ущільнення ґрунтів;
- підтоплення земель;
- вплив шуму та вібрації на земельні ресурси;
- вплив енергетичних випромінювань на земельні ресурси тощо.

Особливої уваги для збереження земельних ресурсів заслуговує запровадження приватної власності на землю. Унаслідок безоплатної приватизації у приватну власність передано майже 30 млн. га земель. Власниками земельних паїв здебільшого стали громадяни України, які не мають можливостей обробляти ці землі. Це спричинило до переведення значних площ ріллі у перелоги. Такий процес, з одного боку, сприяє відновленню продуктивності земель

завдяки природним ґрунтоутворюючим процесам, з іншого - на перелогах досить швидко відбуваються ренатуралізаційні процеси (заростання чагарниками і деревами, закупинення), вони стають осередком поширення бур'янів, шкідників і захворювань сільськогосподарських культур.

На земельних наділах, переданих громадяним в оренду, здебільшого переважає монокультура (сонях та кукуруза), що спричиняє до одностороннього виснаження земель.

До того ж складна екологічна ситуація ґрунтового покриву спостерігається на території України. Середньорічний обсяг токсичних промислових викидів сягає 1,9 млрд. тонн, забруднених стічних вод – 22 км3, а газоподібних пилових викидів в атмосферу – близько 20 млн. тонн. В результаті випадання промислових опадів деградуються природні та антропогенні біоценози, збіднюється видовий склад і чисельність фауни, погіршуються фізико-хімічні властивості і біологічна активність ґрунту, посилюються деградаційні процеси, виникає нове надзвичайно небезпечне явище окислення ґрунтів.

А в результаті аварії на Чорнобильській АЕС відбулося катастрофічне забруднення сільськогосподарських угідь (8,4 млн. га) радіоактивними викидами.

Особливої уваги заслуговує питання охорони земель від забруднення та псування.

Законодавче визначення поняття «забруднення» земель наведено в ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», згідно з яким забруднення земель являє собою накопичення в ґрунтах і ґрунтових водах внаслідок антропогенного впливу пестицидів і агрохімікатів, важких металів, радіонуклідів та інших речовин, вміст яких перевищує природний фон, що призводить до їх кількісних або якісних змін.

На відміну від забруднення, псування земель – це порушення природного стану земель, яке здійснюється без обґрунтованих проектних рішень, погоджених та затверджених в установленому законодавством порядку, забруднення їх хімічними, біологічними та радіоактивними речовинами, в тому числі тими, що викидаються в атмосферне повітря, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, неочищеними стічними водами, порушення родючого шару ґрунту, невиконання вимог встановленого режиму використання земель, а також використання земель у спосіб, що погіршує їх природну родючість (ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»).

Законодавче закріплення поняття «псування» земель дозволяє виділити певні випадки, коли може статися псування земель, а саме:

1) забруднення та засмічення земель;

2) використання земель без обґрунтованих проектних рішень;

3) порушення родючого шару ґрунту;

4) невиконання вимог встановленого режиму використання земель;

5) використання способами, що погіршують їх стан.

Одним із випадків псування земель є засмічення їх відходами та неочищеними стічними водами. Під відходами розуміються будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і які не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення, та яких їх власник повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Вивчення проблеми деградації грунтів займає провідне місце в світі. Важливість її визначається тим, що не можна зберегти рослинний покрив, тваринний світ, чисту воду і повітря без збереження родючості ґрунтового покриву та подолання процесів деградації ґрунтів. Так,

тільки на Чернігівщині площа деградованих та малопродуктивних земель складає:

Землі, які знаходяться у стані консервації, тис. га		Землі, які потребують консервації, тис.га	
деградовані	малопродуктивні	деградовані	малопродуктивні
3,4 тис. га	0	3,7 тис. га	5,8 тис. га

Серед деградаційних процесів провідне місце займає ерозія ґрунтів, яка є найістотнішим чинником зниження продуктивності земельних ресурсів.

Ерозія ґрунтів є основним і найнебезпечнішим дестабілізуючим чинником екологічної ситуації в ландшафтах, призводить до забруднення та замулення струмків, річок, ставків.

Ерозія — природний геологічний процес, який нерідко посилюється необачливою господарською діяльністю. За даними Держкомзему України, водній і вітровій ерозії піддавалось понад 14,9 млн. га сільськогосподарських угідь, або 35,2 відсотка їх загальної площі. В цілому по Україні щорічний приріст еродованих земель становить 4,5 млн. га, в т.ч. 68 тис. га тих, що повністю втратили гумусовий горизонт.

У результаті ерозійних процесів з усієї площі сільськогосподарських угідь у середньому за рік на Україні змивається до 500 млн. тонн родючого ґрунту.

Сучасний екологічний стан ґрунтів погіршується також через засолення, осолонцювання, підтоплення зрошувальних, переосушених і перезволожених земель, підвищення кислотності ґрунтів, руйнування їх структури.

Найшкідливішими для навколишнього природного середовища є забруднення ґрунтів хімічними та біологічними компонентами, зокрема радіонуклідами, важкими металами, пестицидами, збудниками інфекційних хвороб. Збір, аналіз та узагальнення даних радіологічного обстеження орних земель України показали, що

забруднення цезієм - 137 на рівні понад 37 кБк/м2 на сільськогосподарських угіддях України поширене на 462 тис. га, з них орних земель 346 тис. га. Найбільш забруднені площі знаходяться на території 12 областей, де було обстежено 8,8 млн. га. Площі угідь, забруднених цезієм - 137, поширені в областях: Житомирській - 156, Черкаській - 76, Рівненській - 52, Чернігівській - 52, Вінницькій - 50, Київській - 34 тис. га.

Складний характер має забруднення ґрунтів хімічними засобами захисту рослин Поступовий перехід агровиробників на використання безпечніших хімічних засобів захисту рослин сприяє зменшенню забруднення ґрунтів і рослинної продукції. Залишки стійких хлорорганічних сполук виявлено лише у 5-7 % проб ґрунтів, у тому числі менше 1 % - з перевищенням гранічно допустимої концентрації (ГДК), що спостерігається переважно на земельних ділянках, які прилягають до колишніх складів пестицидів, розчинних вузлів, та рідше - на полях, що були під давніми виноградниками, садами та хмільниками. У Чернігівській області внаслідок обстежень земельних ділянок навколо 350 складів отрутохімікатів було виявлено забруднення ґрунту залишками пестицидів на 51% площ.

Факторами погіршення якості земель, а отже, і їх деградації є перезволоження, заболочення, подвійне засолення, підкислення, дефляція, водна ерозія і осолонцювання.

Засолені ґрунти в Україні займають відносно невелику площу – 1,92 млн. га; з них, за даними Державного земельного кадастру, 1,71 млн. га – нині у сільськогосподарському використанні (рілля – 848,2 тис. га, сіножаті – 325,7 тис. га, пасо- вища – 526,1 тис. га, багаторічні насадження – 10,0 тис. га), у т.ч. слабозасолених – 1336,6 тис. га, середньозасолених – 224,3 тис. га, сильнозасолених – 116,3 тис. га, солончаків – 32,8 тис. га. Серед зрошуваних земель налічується близько 350 тис. га засолених, з них 70-100 тис. га вторинно засолених

ґрунтів. Площа солонцевих ґрунтів – 2,8 млн. га (переважно в межах Степу), приблизно 2/3 з них розорюється, а близько 0,8 млн.. га – зрошується. Солонці не утворюють суцільних масивів, а залягають окремими плямами різної площі та конфігурації серед зональних ґрунтів, утворюючи комплекси і сполучення з різною часткою вмісту, що різко знижує продуктивність усієї земельної ділянки. Кількість таких плям коливається і становить здебільшого 10- 20% від загальної площі, а в окремих місцях – понад 50%. Площі, де плями солонців складають понад 50%, переважно не розорюються.

Гострою проблемою Чернігівської області є забруднення ґрунтів відходами промислового сільськогосподарського виробництва .

У 2016 році на території м. Чернігів відібрано 50 проб ґрунту. За даними спостережень, середній вміст металів був значно нижче рівня ГДК, лише концентрація свинцю досягала рівня ГДК. Максимальний вміст свинцю – 6,2 ГДК, цинку – 2,7 ГДК виявлено у ґрунтах на території ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня», міді – 1,4 ГДК у ґрунтах на 99 території КЕП Чернігівської ТЕЦ фірми «ТехНова» та ВАТ «Завод «Металіст», кадмію – 1,0 ГДК зафіксовано в районі ПАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла». Максимальний вміст мангану та нікелю не досягав рівня ГДК. Реакція водної витяжки в проаналізованих пробах коливалась від кислої до лужної. На території м. Ніжин було відібрано 20 проб ґрунту. За даними спостережень, середній вміст свинцю становив – 1,4 ГДК, цинку – 1,1 ГДК. Середній вміст кадмію, мангану, міді та нікелю був нижче відповідних ГДК. Максимальний вміст цинку – 6,7 ГДК виявлено у ґрунтах на території АТ заводу «Ніфар», свинцю – 4,0 ГДК та міді – 2,2 ГДК на території ВАТ «Механічний завод». Максимальний вміст кадмію, мангану та нікелю не досягав рівня допустимих норм. Реакція водної витяжки в проаналізованих пробах коливалась від кислої до лужної.

Ґрунти великих індустріальних міст зазнають сукупного впливу газопилових викидів промислових підприємств, автотранспорту, об'єктів теплоенергетики, житлово-комунальної сфери.

Загалом по Україні ґрунти найбільше забруднені цинком та свинцем, менше кадмієм, марганцем, міддю.

Особливу небезпеку мають аварійні викиди забруднюючих речовин на поверхню. Нафтопродукти (бензин, гас, дизпаливо) практично не затримуються ґрунтом і майже безперешкодно мігрують до ґрунтових вод. Проблема забруднення ґрунтів нафтою і нафтопродуктами при їх транспортуванні трубопроводами, а також при проведенні бурових робіт ускладнюється з кожним роком. За розрахунками, видобування 1 т нафти супроводжується руйнуванням або забрудненням 1-1,3 м3 ґрунту.

Недостатньо науково обґрунтований видобуток корисних копалин спричинив розвиток екстремальних екологічних ситуацій: просідання земної поверхні, утворення провальних лійок, карсту, зсувів, забруднення водних об'єктів, засолення ґрунтів. Це можна назвати "трагедією Землі", спричиненою людиною.

Небезпечною проблемою залишається забруднення ґрунтів викидами автомобільного транспорту, до складу яких входять такі шкідливі сполуки, як бензопірен — дуже сильний канцероген та токсичний свинець. Вміст цих сполук в ґрунтах примагістральних зон в 2,5—3 рази перевищує гранично допустимий рівень.

На земельній ділянці в смузі відводу автодороги Чернігів - Київ біля с. Іванівка Чернігівського району виявлено перевищення нормованого вмісту нафтопродуктів у 598 разів.

Великий вплив на розвиток деградаційних процесів мають природні явища – катаклізми (періодичні повені рік, руслова ерозія, замулення заплавних земель, конуси виносів, активізація зсувних процесів, абразія берегів та

ін.). Вони спричиняють непередбачені наслідки руйнування земель та будівель.

Отже, земельний фонд України є найбагатшим серед країн Європи і має потенційно високий рівень для виробництва продукції рослинництва і тваринництва.

Державна політика охорони і раціонального використання земель визначається системою правових, організаційних, економічних та інших заходів, що мають природоохоронний, ресурсозберігаючий та відтворювальний характер.

Система раціонального використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий характер та передбачати збереження ґрунтів, обмеження впливу на рослинний і тваринний світ, геологічні породи та інші компоненти навколишнього середовища.

Основні положення про охорону земель в Україні регламентуються Конституцією України, Земельним кодексом України, Законами України: «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про землеустрій», Постановами Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону земель» охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

ст. 3 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» визначає основні

принципи здійснення державного контролю за використанням та охороною земель.

Інформаційною основою для прийняття заходів з охорони земель є моніторингові спостереження як попередній етап охорони земель. Пріоритетними завданнями моніторингу земель є своєчасне виявлення зміни стану земель та властивостей ґрунтів, оцінки здійснення заходів щодо охорони земель, збереження та відтворення родючості ґрунтів, попередження впливу негативних процесів і ліквідації наслідків цього впливу.

ст. 39 Закону України «Про охорону земель», визначає вимоги щодо забезпечення охорони земель від забруднення при використанні осадів стічних вод.

Частина 3 ст. 168 Земельного кодексу України встановлює обов'язок для землевласників і землекористувачів проводити рекультивацію земель у разі здійснення діяльності, що порушує родючій шар ґрунту. Правова регламентація рекультивації земель передбачена також в ст. 52 Закону України «Про охорону земель».

ст. 53 вищезазначеного Закону забороняє вивезення ґрунтової маси за межі території України, крім зразків для проведення наукових досліджень.

З метою забезпечення виконання заходів, направлених на ефективне використання земель, їх охорону і підвищення родючості ґрунтів, відповідно до Закону України «Про охорону земель» розроблена Програма використання та охорони земель Чернігівської області на 2011- 2020 роки, яка затверджена рішенням 3 сесії 5 скликання Чернігівської обласної ради від 25.03.2011 р.

Вищеназваною Програмою передбачено заходи, які спрямовуються на цілеспрямоване виконання державою та іншими суб'єктами права власності на землю і всіма землекористувачами робіт, направлених на здійснення заходів по попередженню і недопущенню проявів водної та вітрової ерозії та пов'язаних з нею екологічної оптимізації структури земельних угідь, збереженню

природи регіону, поліпшенню фізико-хімічних і фізичних властивостей ґрунтового покриву, запобіганню забруднення земель та сільськогосподарської продукції, встановлення механізму економічного стимулювання власників землі і землекористувачів, визначення обсягів робіт, джерел фінансування, а також ефективності здійснюваних заходів.

Заходи Програми розробляються на землі усіх категорій, де існує небезпека виникнення або мають місце появи ерозії та інші несприятливі природні і антропогенні процеси, що спричиняють деградацію ґрунтів, пов'язану з ерозією і дефляцією. Пріоритетно обґрунтовуються заходи на землях сільськогосподарського призначення.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси залишаються сільське господарство, промисловість, енергетика, транспорт та оборонна діяльність.

Проблеми відтворення і підвищення родючості ґрунтів не можна вирішувати ізольовано від проблеми ерозії та зсуву ґрунтів. Разом з природними факторами, розвитку ерозійних процесів сприяють висока ступінь розораності території.

Законом України «Про охорону земель» визначено основні напрями охорони земель із метою раціонального використання, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захисту від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів та продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного й історико-культурного призначення.

Вищевикладене засвідчує, що у зв'язку з інтенсивним використанням земельних ресурсів екологічний стан ґрунтового покриву України змінюється переважно у небажаному напрямі. Контроль цих змін і формування відповідних програм з призупинення деградації й відтворення родючості ґрунтів є надзвичайно важливим

завданням, як для держави в цілому, так і для кожного громадянина зокрема.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Земельний Кодекс України// https://zakon.rada.gov.ua/ go/2768-14

3. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV // https://zakon.rada.gov.ua/ go/9633/

4. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 №962-IV// https://zakon.rada.gov.ua/ go/962-15

5. Андрейцев В. І. Правовий режим використання, відновлення та охорони земель / В. І. Андрейцев // Екологічне право: Особлива частина : підруч. / за ред. акад. АПрНВ В. І. Андрейцева. – К. : Істина, 2001. – С. 194–316.

6. Балюк С. А. Ґрунтові ресурси України: стан і заходи поліпшення / С. А. Балюк // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 6. – С. 5–10.

7. Волощук М. Д. Деградаційні процеси та їх вплив на екологічний стан земельних ресурсів України // Вісник Львівського університету. Серія географічна. Львів. 2013. Вип. 44. С. 55–63.

8. Гавриш Н. С. Правова охорона грунтів в Україні / Н. С. Гавриш. – Одеса : Одеська національна юридична академія, 2008. – 228 с.

9. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2010 році. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – 254 с. 2.

10. Національна доповідь про стан родючості ґрунтів України. – К.: ТОВ «ВИК-ПРИНТ», 2010. – 111 с.

11. Кулинич, П. Ф. Правові проблеми охорони грунтів України / П. Ф. Кулинич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 02/2009. – N2. – С. 79-88.

12. Екологічні проблеми землекористування в Україні / З. Паньків // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2009. - Вип. 37. - С. 101-105. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2009_37_14

13. Екологічні та економічні проблеми використання земельних ресурсів О. Смочук, здобувач Львівський національний аграрний університет// irbis-nbuv.gov.ua

14. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2010 р. / http://www.mns.gov.ua/content/ nasdopov2010.htm

15.Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у 2016 році. Чернігівська область// https://menr.gov.ua/news/31778.html

Бондаренко Н.С.
студентка гр. МТПРп-181
Марущак О.А.
к.ю.н., доцент кафедри
Чернігівський національний
технологічний університет

СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «ОБ'ЄДНАНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА»

Місцеве самоврядування являється невід'ємним елементом демократичної держави, оскільки відіграє значну роль в поєднанні в єдине ціле інтересів держави та територіальної громади, сприяє гармонізації прав і свобод людини і громадянина з інтересами держави і суспільства. Саме тому, створення дієвої системи місцевого самоврядування, яка б враховувала досвід країн розвиненої демократії та відображала місцеву специфіку нині має важливе практичне значення.

Слід зазначити, що відомий дослідник М. М. Ядринцев у своїх працях розвивав думку про те, що життя суспільства, держави є життя його частин – громад, і тільки розвиток цих частин є джерелом розвитку цілого. Загальний прогрес, на його думку, полягає в диференціації життя цілого, в уособленні функцій, у самобутньому вдосконаленні кожної окремої частини. Тобто, провінціям має бути надана якомога більша автономія: це дасть їм змогу вирішувати «місцеві питання», забезпечить їх розвиток, а звідси, слугуватиме благу всієї держави. Без розвитку місцевого життя і самодіяльності неможливий вільний правильний розвиток суспільства.

Також слід зазначити, що відповідно до положень господарської (громадсько-господарської) теорії, як «послідовниці» попередньої теорії, органи місцевого самоврядування не є державними і мають виняткове право на задоволення потреб громади у неполітичній

(економічній, соціальній, культурній) сфері, розв'язуючи місцеві справи, які мають недержавний характер. Фундатори цієї теорії (Р. Моль, О. Гірке, О. Васильчиков, В. Лешков) зробили акцент на змісті комунальної діяльності. Теорія базується на тому, що територіальний колектив є елементом, насамперед, громадянського суспільства, і держава не втручається у місцеві справи: вони вирішуються самими територіальними громадами; питання ж політичні належать до компетенції державної влади [1, с. 19-20].

На сьогодні відбувається складний і довготривалий процес реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а тому виникає потреба в аналізі окремих аспектів.

На нашу думку, одним із найбільш актуальних і фактично не досліджених питань в цій сфері є проблема щодо визначення поняття «Об'єднана територіальна громада» (далі - ОТГ), оскільки чинне законодавство, незважаючи на той факт, що багато разів використовує цей термін та і не дає йому чіткого визначення.

Метою нашого дослідження є визначення поняття об'єднана територіальна громада.

Реформування системи місцевого самоврядування в Україні нерозривно пов'язане зі здійсненням адміністративно-територіальної реформи, а тому поява нових адміністративно-територіальних одиниць не є чимось новим. В результаті з прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» в 2015 році в Україні з'являються нові адміністративно-територіальні одиниці - об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Слід зазначити, що на законодавчому рівні поняття ОТГ не відображено. В першу чергу законодавство, так, ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» оперує терміном територіальна громада, під якою слід розуміти жителів, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними

адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [2]. В редакції закону 1997 року, в визначенні територіальної громади законодавець вже оперує таким виразом як «добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» але воно не повне, не повністю відповідає сучасним тенденціям об'єднання.

В свою чергу Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» також не містить терміну ОТГ, що на нашу думку є недоречним. Ст. 1 цього Закону визначає, що цей Закон регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад [3].

Враховуючи вищезазначені положення, можемо стверджувати, що об'єднана територіальна громада – це сукупність жителів які об'єднані постійним проживанням у межах адміністративно-територіальних одиниць, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Стаття 7 Проекту Закону про засади адміністративно-територіального устрою України має назву «Громада», а тому при визначенні поняття ОТГ, доцільно також оперувати положеннями даного проекту. Згідно з Проектом Закону громада – це адміністративно-територіальна одиниця базового рівня, до складу якої входять один або декілька населених пунктів. При цьому, громада є територіальною основою для здійснення місцевого самоврядування жителями населених пунктів, що розташовані в межах території громади, формування і діяльності органів місцевого самоврядування. Населений пункт в межах території громади, де розташована сільська, селищна, міська рада та її виконавчі органи, є адміністративним центром громади [4].

Враховуючи вищезазначені положення

законопроекту виникає доречне запитання: «Чи доречно взагалі використовувати термін ОТГ?»

Визначаючи поняття ОТГ, ми стикаємось з терміном «адміністративно-територіальна одиниця», під якою закон розуміє область, район, місто, район у місті, селище, село. Проте, як показує практика не всі суб'єкти можуть об'єднуватися в територіальні громади, а тому буквальне поєднання вищезазначених термінів є неможливим апріорі, оскільки наприклад, області не можуть об'єднуватися в ОТГ. А тому, при визначенні поняття ОТГ, необхідно розуміти термін «адміністративно-територіальна одиниця» в вузькому значенні – село, селище, місто, що чітко визначено в Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Таким чином, проаналізувавши сучасний стан законодавства та практику його застосування, доходимо до висновку, що ОТГ – це добровільне волевиявлення жителів кількох адміністративно-територіальних одиниць, тобто сіл, селищ, міст про об'єднання їхніх органів самоврядування в єдиний адміністративний центр. Отже, ОТГ - це тимчасове явище, і має значення тільки під час реформування. Після об'єднання громад і прийняття Закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України» термін ОТГ заміниться терміном «громада».

Список використаних джерел

1. Батанов О.В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія. За заг. ред. В.Ф. Погорілка. К.: Концерн «Видавничій Дім «Ін Юре», 2003. 512 с.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. Відомості Верховної Ради. 1997. № 24. С. 379-429.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91.

4. Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 8051 від 22.02.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508.

Гарига-Грихно М.М.
судовий експерт,
провідний фахівець з організації наукової роботи
відділу забезпечення діяльності
Чернігівського науково-дослідного експертно-криміналістичного центруМВС України

ЕКСПЕРТИЗА РЕКОНСТРУКЦИИ ЛИЦА ПО ЧЕРЕПУ

Когда находят скелитизированый труп человека, идентифицировать его, как правило, удается не всегда. Именно поэтому весьма актуальной, но мало разработанной темой в современной украинской криминалистике, является идентификация скелетизировавшихся трупов. Изучаемый вопрос полной мерой затронут и в «Всеобщей декларации прав человека» принятой и провозглашённой в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 г. В статье 3 и 7 указано: «Статья 3. *Каждый человек имеет право на жизнь, свободу и на личную неприкосновенность. Статья 7:Все люди равны перед законом и имеют право, без всякого различия, на равную защиту закона».* Но как быть с потерпевшим в том случае если в процессе совершения преступления его лишили жизни, а идентифицировать его личность невозможно, а родственники не известны. В этом случае и приходят на помощь эксперты-антропологи.

Наука антропология напрямую занимается разработкой методик исследования в изучении вышеупомянутых вопросов. От греч. ανθρωπος - человек, λογος – наука. Она включает в себя совокупность научных дисциплин, занимающихся изучением человека, его происхождения, развития, существование в природной и культурной среде[2, с. 15].

Краниология и остеология являются одними из важнейшихвспомогательныхразделовкаканатомии, так и антропологии. В середине XIX в, когда антропология

выделилась в самостоятельную отрасль знания ипредставила собой «переход от морфологии и физиологии человека к расовому и историческому обобщению», краниологические исследования составили основное содержание новой науки. Ещё в середине XVI в. некоторые анатомы предлагали сопровождать изучение черепа измерениями. Это предложение не нашло поддержки как из-за отсутствия соответствующего инструментария, так и вследствие негативного отношения к точным измерениям большинства морфологов и врачей XVII-XVIII вв., которые в основном довольствовались описанием индивидуальных признаков. Даже известный геттингенский анатом И. Блюменбах, работавший во второй половине XVIII-первой четверти XIX в. (Автор расовой классификации и учение о различиях черепов у представителей разных рас), считал лучше пользоваться описательными характеристиками[7, с. 5]. С другой стороны, те предлагавшиеся приемы измерения черепов основывались на выборе случайных соотношений, не были связаны в какую-либо систему и поэтому не получили широкого распространения.

В современной Украине метод не получил большой популярности ни в криминалистике, ни в исторических исследованиях. Только один специалист занимается разработкой данной проблематики – С.А. Горбенко Родился он 15 апреля 1965 в с. Высоком на Харьковщине. В 1992 году проходил стажировку по антропологически-пластической реконструкции в Лаборатории антропологической пластической реконструкции института этнографии и Антропологии РАН (г. Москва) им. М.М. Миклухо-Маклая под руководством зав. лаборатории Г.В. Лебединской. В 1994 году - стажировка в Геттингенедляознакомление с работой Института и Музея Антропологии при Геттингенском Университете им. Георга-Аугуста.

Работая по методике М.М. Герасимова и Г.В. Лебединской с 1992 по 2014 г. С.А. Горбенком

создано 20 реконструкций, из них 15 пластических. Снятые слепки-копии с уникальных черепов исторических лиц Св. Бернарда Клервоского, короля Людовика XI, Жана бастарда Орлеанского, графа Дюнуа, а также других известных лиц.

Проанализировав вышеупомянутое, можно сделать вывод, что в настоящее время антропологическая реконструкция чрезвычайно популярна во всем мире. Последователи всех направлений активно работают как в сотрудничестве с историками и археологами, так и с криминалистами и судебно-медицинскими экспертами. Оценивая эффективность использования метода реконструкции лица по черепу, следует отметить, что она во многом зависит от ряда обстоятельств, лежащих за рамками экспертной работы, и связана как с особенностями жизни пропавших людей, так и с эффективностью работы правоохранительных органов, обеспечивающих учет и поиск пропавших. Однако,необходимо констатировать тот факт, что сейчас использование реконструкции позволяет ограничить количество опознаваемых в большинстве случаев одним или двумя, а результаты реконструкции лица по черепу используются не только на этапе отбора кандидатов, но и в ходе идентификации личности в рамках экспертизы.

Список литературы:

1. Балуева Т.С., Веселовская Е.В. Прогнозирование элементиов внешности в антропологической реконструкции // Наука о человеке и общество: итоги, проблемы, перспективы. Сборник статей. Сост. и отв. Ред. Г.А. Аксянова. М., 2003.с. 91-97.

2. Герасимов М.М. Восстановление лица по черепу (современный и ископаемый человек). М., 1955. 585 с.

3. Герасимов М.М. Основы восстановления лица по черепу. М., 1949. 465 с.

4. Зинин А.М. Внешность человека в криминалистике (субъективные изображения) М., 1995.240

с.

5. Лебединская Г.В. Реконструкция лица по черепу (методическое руководство). – М., 1998. 125 с.

6. Федосюткин Б.А. Медицинская криминалистика. – Ростов-на-Дону, 2006. С. 337-353.

7. Федосюткин Б.А., Коровянский О.П., Усачева Л.Л. и др. Комбинированный графический метод восстановления лица по черепу. – М.: ВКНЦ МВД СССР, 1991. – 48 с.

Захарчук І.В.
викладач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ (НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ) ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ В ХХІ СТОЛІТТІ

Під міжнародно-правовою відповідальністю в міжнародному праві розуміють конкретні негативні юридичні наслідки, що настають для суб'єкта міжнародного права в результаті порушення ним міжнародно-правового зобов'язання.

В міжнародному праві виділяють два види міжнародно-правової відповідальності:

- матеріальна;
- політична (нематеріальна).

Політична відповідальність виникає в разі порушення суб'єктом міжнародного права будь-якого міжнародного зобов'язання. Даний вид відповідальності виникає з самого факту порушення норми, що охороняє інтереси іншої держави, вона виникає і в тому випадку якщо майновий збиток ібо інші видимі негативні наслідки відсутні [1, с.69].

Для притягнення до міжнародно-правової відповідальності необхідними є таке: 1) має бути міжнародно-правове зобов'язання між двома державами; 2) повинна бути дія чи бездіяльність, які порушують це зобов'язання та які приписуються відповідальній державі; 3) наслідком цієї дії є втрата чи збитки [2, с.250].

Нематеріальна відповідальність виражається у формі реституції, сатисфакції, обмежень суверенітету, декларативних рішеннях, міжнародних санкціях.

Реституція становить собою відновлення правопорушником попереднього стану та взяття ним відповідальності за всі несприятливі наслідки (наприклад,

звільнення незаконно зайнятої території та несення пов'язаних із цим майнових витрат). Сатисфакція - це задоволення нематеріальних вимог для відшкодування шкоди, завданої перш за все честі та гідності потерпілої держави, її політичним інтересам. Обмеження суверенітету (надзвичайні сатисфакції) - це тимчасове призупинення діяльності державних органів держави, окупація країни або її частини, реорганізація політичної системи, розпуск злочинних політичних партій тощо. Декларативні рішення виражаються у формі рішення міжнародного органу (наприклад, суду) чи організації, які визнають певну дію міжнародним правопорушенням.

Санкції - примусові заходи, що здійснюються лише міжнародними організаціями. Що ж стосується держав, то прийняті ними заходи слід іменувати контрзаходами.

Практика дозволяє виокремити два види контрзаходів (санкцій): індивідуальні (самодопомога) і колективні (у рамках міжнародних організацій). Кожний вид має декілька форм: індивідуальні: реторсії, репресалії, невизнання, розрив відносин, самооборона; колективні — відмова у членстві в організації, призупинення прав члена організації, виключення з міжнародного спілкування, колективні збройні заходи [3, с.325].

Реторсії — це заходи впливу однієї держави на іншу, що мають на меті спонукати останню припинити недружелюбні, несправедливі, дискримінаційні, але, проте, правомірні дії. Тому і заходи реторсії не можуть виходити за рамки міжнародного права. Строго кажучи, реторсія є контрзаходом при порушенні політичних і моральних норм, правил ввічливості.

Найчастіше реторсії застосовуються державою в разі дискримінації її громадян на території іншої держави, у разі недружніх обмежень економічних і культурних зв'язків тощо. Іноді можливість застосування реторсій передбачається національним законодавством, наприклад відповідне обмеження правоздатності.

Реторсії є заходами, що тотожні чи аналогічні тим,

проти яких спрямовані. Право на реторсії завжди належить державі. На відміну від права на репресалії воно не виникає в результаті вчиненого іншим суб'єктом правопорушення. Звідси важлива якість реторсій — вони можуть застосовуватися як превентивний захід за наявності загрози правопорушення. Репресалії можуть застосовуватися лише після того як правопорушення стане фактом, що здійснився.

Репресалії — односторонні примусові заходи, що допускаються міжнародним правом як контрзахід у разі правопорушення. Вони здійснюються відповідно до міжнародного права, але оскільки є контрзаходами щодо правопорушника, остільки можуть виходити за рамки міжнародного права в тих межах, що визначаються характером правопорушення. З цього видно, що репресалії мають бути пропорційними: інтенсивність контрзаходів не може бути вища за ту, що необхідна для досягнення безпосередньої мети. Перевищення меж необхідного саме по собі є правопорушенням, зловживанням правом.

Репресалії припиняються із досягненням мети. Мета ж полягає в тому, щоб спонукати до припинення правопорушення та до виконання зобов'язань щодо породжених ним правовідносин відповідальності. Сучасне міжнародне право забороняє збройні репресалії – бомбардування, інтервенцію, мирну блокаду.

Але незважаючи на потужний розвиток міжнародного права на рубежі XX-XXI століть все ще існує чимало проблем при застосування заходів політичної міжнародно-правової відповідальності. Насамперед можна сказати про таке: відсутній комплекс міжнародно-правових норм, які б чітко визначали процедуру і порядок застосування відповідних примусових заходів політичної відповідальності; неточність визначення результатів застосування цих заходів; недостатня ефективність застосування; можлива шкода, завдана третім суб'єктам міжнародного права внаслідок застосування санкцій; погіршення становища населення країни, проти якої

застосовуються санкції; відсутня відповідальність за безпідставне застосування засобів політичної відповідальності, насамперед санкцій.

Список використаних джерел

1. Циверенко Г.П. Відповідальність держав у міжнародному праві // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – Том 28 (67), №2. – 2017. – с. 66-70.

2. Морозюк Р. Відповідальність держав у міжнародному праві // Підприємництво, господарство і право. - №11. – 2017. – с.249-251.

3. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.

4. Біланчук Р. Необхідність встановлення нормативно-правового регулювання застосування економічних санкцій // Підприємництво, господарство і право. - №11. – 2017. – с.234-237.

Калита Ю. С.
студент юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби
Зливко С. В.
к. ю. н., доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби

ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІСЦЕВИМИ ДЕРЖАВНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ

Важливою умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є перехід до нової, більш досконалої, моделі організації функціонування органів місцевого самоврядування і органів влади з метою забезпечення балансу загальнодержавних інтересів з інтересами населення регіонів і територіальних громад, забезпечення якісного рівня життя громадян, що значною мірою залежать від взаємовідносин публічної влади.

Місцеве самоврядування є однією з основних засад демократії. Пункт 1 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» зазначає, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста, самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

Поряд з місцевим самоврядуванням діють місцеві державні адміністрації. Вони здійснюють виконавчу владу в областях і районах, місті Києві та Севастополі. Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. В межах своїх повноважень місцева державна адміністрація

здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Відповідно до ст. 5. Конституції України носієм суверенітету та єдиним джерелом влади є народ, який здійснює її безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [2]. Таким чином, можемо констатувати існування двох відносно відокремлених систем органів публічної влади: органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які покликані здійснювати відповідні управлінські функції в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України.

Місцеве самоврядування та місцеві державні адміністрації за своїми функціями та повноваженнями є різними в системі місцевої влади. Вони різняться між собою за низкою ознак, таких як: порядок утворення; склад і структура; цілі та завдання; форми і методи діяльності; характер і види правових актів, які видаються. Проте це не означає, що між системою органів державної влади та органами місцевого самоврядування існує чітка межа.

Проблеми розмежування повноважень та питання взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування існують ще з 1992 року. В той час відбулося роздержавлення місцевих рад народних депутатів, що й привело до появи двох систем органів місцевої влади. Проблема взаємовідносин між ними залежить від багатьох чинників, але істотний вплив на їх зміст і форму чинять конституційно-правові засади місцевої влади, спільність територіальної основи та об’єктів управлінської діяльності. Отже, виходячи із потреби організації функціонування двох гілок влади на місцях, було ухвалено закони, що ставили своїм завданням не тільки створити таку владу, яка здатна забезпечити необхідну єдність виконавчої влади та самостійність органів місцевого самоврядування, а й розмежувати їх повноваження.

Фактично, розмежування функцій і повноважень двох гілок місцевої влади, має на меті забезпечити умови для роздільного їх функціонування. Але наявність широкої суміжної компетенції робить це малоефективним. На сьогодні у взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування прослідкуються певні протиріччя [3].

Провівши порівняльний аналіз Законів України «Про місцеве самоврядування» [1] та «Про місцеві державні адміністрації» [4], можна прослідкувати те, що мають місце протиріччя в сфері делегування повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій та в деяких сферах їх повноваження мають певну тотожність.

Так, тотожність повноважень означених органів має місце в наступних сферах:

1) у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку:

– підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження відповідній раді, організація їх виконання; подання звітів про хід і результати виконання цих програм;

– забезпечення ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

– забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

2) у сфері бюджету та фінансів:

– складання, схвалення і подання на розгляд ради прогнозу відповідного бюджету, складання і подання на затвердження ради проекту відповідного бюджету та забезпечення його виконання; звітування перед відповідною радою про його виконання.

Отже, як бачимо чіткого розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями немає. Компетенція даних органів в деяких сферах збігається. Це призводить до того, що при врегулювання одних і тих же відносин претендують кілька структурних органів, які є протилежними за змістом їх призначення. Питання розмежування повноважень місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування виникають тому, що ці органи часто вступають у конфлікти між собою через різне розуміння межі здійснення ними повноважень. Такі питання виникають між районними державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування сіл, селищ і міст (районного підпорядкування), районними радами, між обласними державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування міст (обласного підпорядкування) і обласними радами.

Проте проблеми взаємовідносин між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування у країнах Європейського Союзу вирішені. Законодавство Європейських країн передбачає максимальне розведення сфер компетенції держави (і її виконавчої влади) з одного боку, та місцевого самоврядування з іншого. Місцеві адміністрації мають повноваження переважно в межах тих питань, які належать саме до сфери компетенції держави. І навпаки, найчастіше суміщення функцій органу держави та виконавчого органу місцевого самоврядування у країнах Європейського Союзу характерне саме для органів місцевого самоврядування.

Делегування повноважень у країнах ЄС відбувається, як правило, від державних адміністрацій до представницьких органів (а також між органами місцевого самоврядування), а не навпаки. Практика делегування повноважень, передусім тих, що пов’язані з виконанням державних функцій, від державних адміністративних органів до органів місцевого самоврядування найбільш

поширеною є в Литві, Естонії, Чехії, Німеччині [5].

Таким чином, з метою уникнення протиріч у взаємовідносинах органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування» та Закону «Про місцеві державні адміністрації» щодо чіткого розмежування повноважень означених органів.

Повноваження в сфері соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету та фінансів в Законі України «Про місцеве самоврядування» залишити без змін. Що ж стосується Закону України «Про місцеві державні адміністрації», то повноваження, які дублюються із Законом України «Про місцеве самоврядування» у вказаних вище сферах, ліквідувати.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80. (дата звернення: 10.04.2019).

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 08.04.2019)

3. Майстро С. В. Розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/4/05.pdf (дата звернення: 10.04.2019).

4. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14 (дата звернення: 10.04.2019).

5. Малик Я. До питання про взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні, 2015. URL: http://www.lvivacademy.

com/vidavnitstvo_1/edu_43/fail/39.pdf (дата звернення: 10.04.2019).

Карелін В.В.
кандидат юридичних наук,
Академія Державної пенітенціарної служби
Єрмак О.В.
кандидат юридичних наук,
Академія Державної пенітенціарної служби

ДО ПИТАННЯ ПРО НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕБУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ДІЛЬНИЦІ КАРАНТИНУ, ДІАГНОСТИКИ ТА РОЗПОДІЛУ

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють питання перебування засуджених до позбавлення волі в дільниці карантину, діагностики та розподілу є Кримінально-виконавчий кодекс (далі – КВК) України 2003 р. та Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 4 листопада 2013 р.

Кримінально-виконавчий кодекс як основний нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що регулює правовідносини у сфері виконання покарань у ст. 95 визначає, що засуджені, поміщені в дільницю карантину, діагностики і розподілу, протягом чотирнадцяти діб піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню.

За результатами медичного обстеження, первинної психодіагностики і психолого-педагогічного вивчення та на підставі кримінологічної, кримінально-правової характеристики на кожного засудженого складається індивідуальна програма соціально-виховної роботи, яка затверджується начальником колонії.

Під час тримання у дільниці карантину, діагностики та розподілу побачення засудженим не надаються, крім побачень з адвокатом [1].

Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу засуджених вказує, що дільниця карантину діагностики та розподілу розміщується у локальному приміщенні з метою унеможливлення безконтрольного спілкування новоприбулих засуджених з іншими засудженими.

У цій дільниці тримаються всі новоприбулі засуджені протягом 14 діб [2].

Починаючи з перебування в дільниці карантину, діагностики, засуджені поставлені в рівні умови відбування покарання, під час яких вони піддаються повному медичному обстеженню, а також первинному психолого-педагогічному та іншому впливу. Під час відбування покарання засуджені проходять через увесь комплекс індивідуальних, соціально-виховних, психотерапевтичних та психокорегуючих заходів, включаючи участь у реалізації програм диференційованого виховного впливу [3, с. 93].

Дільницю карантину діагностики та розподілу очолює начальник, який входить до складу соціально-виховної та психологічної служби установи.

Для ознайомлення новоприбулих засуджених з порядком та умовами відбування покарання складається програма, яка затверджується начальником установи.

Залежно від рівня безпеки установи та категорій осіб, які тримаються в установі, до програми ознайомлення новоприбулих засуджених входять інші питання, які дають змогу засудженим у повній мірі усвідомлювати свої права та обов'язки.

Планування заходів програми ознайомлення новоприбулих засуджених здійснюється таким чином, щоб кожний член робочої групи відвідував дільницю карантину діагностики та розподілу засуджених не менше одного разу на тиждень.

Для проведення занять із новоприбулими засудженими за окремим графіком залучаються інші представники структурних підрозділів установи.

Тримання засуджених в умовах ізоляції (карантину) передбачає: виявлення у засуджених інфекційних, соматичних і психічних захворювань; первинне вивчення даних про особистість засуджених та їх психологічну діагностику; виконання програми ознайомлення засуджених з умовами та порядком відбування покарання; забезпечення особистої безпеки засуджених у період адаптації до умов позбавлення волі.

Медичний нагляд за новоприбулими засудженими здійснюється в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Первинне вивчення даних про засудженого передбачає вивчення: соціально-демографічних даних; кримінально-правових даних; відомостей про окремі нахили, здібності та фізичні особливості.

Психодіагностика проводиться шляхом вивчення психологічних властивостей, процесів та станів засуджених. На підставі психологічної діагностики та узагальнення даних про особистість засуджених психологом розробляються психологічні характеристики, надаються рекомендації щодо організації індивідуально-виховної роботи з ними та заповнюється.

За результатами медичного обстеження та роботи психолога начальник дільниці карантину діагностики та розподілу готує пропозиції комісії щодо вашого розподілу до дільниці ресоціалізації, у певне відділення соціально-психологічної служби (за старою термінологією «загін») та працевикористання. До складу комісії входять керівні особи колонії, а її рішення оформлюється протоколом. Визначення відділення має відбуватись з урахуванням ваших особистісних якостей, кримінально-правової характеристики, робочої спеціальності та трудових навичок [2].

Психологічна характеристика робиться на кожного засудженого. Разом з цим, науковці, які проаналізували конкретні факти в роботі УВП, дійшли висновку про формальний підхід у роботі начальників відділень,

психологів та інших співробітників УВП. Ознаки соціально-психологічного порядку, які знайшли своє втілення в даних класифікаційних групах, на жаль, ними не враховані. Характеристики на засуджених не містять достатніх даних про стан емоційно-вольової сфери засуджених до позбавлення волі. Рекомендації носять часто носять формальний характер. До прикладу витяг із психологічної характеристики засудженого К: «спрямованість особистості як внутрішня, так і зовнішня. При роботі з ним необхідне його попереднє детальне вивчення, перше візуальне враження у більшості випадків оманливе. Доцільно тримати під підвищеним контролем» [4, с. 615].

Врахоховуючи викладене, вважаємо, що чинним КВК України необхідно передбачити підстави і умови продовження тримання окремих засуджених в дільниці карантину, діагностики та розподілу в разі неможливості з певних причин провести їх медичне обстеження, психолого-педагогічне та інше вивчення. Розробка такого механізму буде сприяти зменшенню кількості фактів формального підходу персоналу УВП до вивчення засуджених, оскільки тривалість перебування засуджених в даній дільниці може бути в установленому законом порядку продовжена на розумні строки. Разом з цим, питання про пропозиції щодо конкретних граничних строків такого перебування засуджених повинна здійснюватися, враховуючи достатню емпіричну базу.

Список використаної літератури

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15 (дата звернення: 15.11.2018).

2. Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу засуджених: затв. наказом Міністерства юстиції України від 4 листопада 2013 р. № 2300/5. Дата оновлення:

04.11.2013. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1864-13 (дата звернення: 15.11.2018).

3. Опанасенков О. І. Проблеми застосування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням у період виконання-відбування покарання. *Вісник Харківського нац. ун-ту внутрішніх справ.* 2009. № 3 (46). С. 90-97.

4. Марчук А. І. Вторинна класифікація засуджених до позбавлення волі у сучасній пенітенціарній практиці України. *Актуальні проблеми держави і права.* 2013. Випуск 67. С. 610-618.

Книш Ю.О.
студентка юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Науковий керівник:
Захарчук І.В.
викладач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВІДМЕЖУВАННЯ ПОНЯТТЯ «БАНДИТИЗМУ» ВІД ПОНЯТТЯ «СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ»

З появою ст. 255 КК України, а саме визначення на законодавчому рівні злочину - створення злочинної організації, виникає безліч спірних питань, щодо визначення питання злочинної організації, а також відмежування її від давньо створеної ст. 257 КК України “бандитизм”. Багато науковці приділяють увагу відмежування поняття банди від злочинної організації[2].

Відповідно до п. 10 ППВСУ “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об’єднаннями” від 23 грудня 2005 р. № 13[1] та ч. 4 ст. 28 КК України, [2] злочинна організація – це внутрішньо і зовнішньо стійке ієрархічне об’єднання п’яти і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів чи тільки одного, що вимагає ретельної довготривалої підготовки, або керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

Розглянемо детальніше цю норму, виділимо ознаки злочину передбаченого ст. 255 КК України : склад-щонайменше 5 осіб; стійкість як зовнішня, так і внутрішня; ієрархічність- підпорядкування учасників злочинної

організації організатору, який керує нею; метою є вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів[2].

Об’єктивна сторона злочину може виражатися у таких формах: 1) створення злочинної організації; 2) керівництво злочинною організацією; 3) участь у злочинній організації; 4) участь у злочинах, вчинюваних такою організацією; 5) організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об’єднань.

Суб'єкт загальний. Суб’єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Частиною 2 ст. 255 КК України передбачено спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці особи, яка вчинила злочин, передбачений ч. 1 ст. 255 КК України[2].

Відповідно до ст.257 КК України :

Банда - це озброєна організована група або злочинна організація, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки (абз. 1 п. 17). [1] Окрім загальних ознак, властивих організованим групам і злочинним організаціям, банда має низку специфічних рис.

Об'єктивна сторона злочину передбачає три форми: 1) організацію озброєної банди; 2) участь у банді; 3) участь у нападі, вчинюваному такою бандою[2].

Характерними ознаками банди є: склад- 3 і більше учасники; стійкість внутрішня; озброєність; мета вчинення нападів на громадян, а також підприємства, установи і організації; спосіб вчинення - напад.

Суб'єкт злочину - фізична осудна особа, яка досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона виражається в формі прямого

умислу пов'язаним з спеціальною метою[2].

На практиці бандитизм «в чистому вигляді» трапляється все рідше і рідше. Частенько певна бандитська група входить до складу крупнішого формування і виконує «особливі порушення» по скоюванню корисливо-насильницьких злочинів. Ці злочини скоюються для забезпечення доходів не лише самої банди, але і всієї організації, куди як частина входить сама банда. Таке бандитське угруповання час від часу здійснює озброєні напади на об'єкти власності підприємців і дрібних комерсантів: магазини, офіси, кафе, торговельні точки і так далі [2;3;4].

На мою думку порівнявши ці дві суміжних статті, можна зробити висновок про те, що розмежування їх є дуже важливим особливо на практиці.

Провівши аналіз судової практики за 2013-2018 рр. було винесено за ст. 257 КК України 15 вироків, 80 постанов, 158 ухвал, за ст.255 КК України 13 вироків, 171 ухвалу, 87 постанов[5].

Оцінивши всі дані, можна зробити висновок про розмежування цих злочинів: у ст. 257 КК України йдеться як про злочинну організацію, так і організовану групу, в ст. 255 КК України говориться лише про злочинну організацію; різна мета злочинів, також в злочинній організації відсутня ознака озброєності; організована група має внутрішню стійкість, яка характеризує банду, а злочинна організація як внутрішню, так і зовнішню; також однією спеціальною ознакою, яка відрізняє ці два злочини є передбачені спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за ст 257 КК України[2] .

Список використаної літератури

1. ППВСУ № 13 від 23 грудня 2005 р. "Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями". Електронний ресурс: [Режим доступу]: //zakon.rada.gov.ua.

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III Електронний ресурс : [Режим доступу]: //zakon.rada.gov.ua/ Верховна Рада України.

3. Гладких Р. Б. Криминологическая характеристика преступлений, совершаемых организованными группами против субъектов малого предпринимательства // Юридический мир. — 2000. - № 5. - С. 25-32.

4. Скобликов П. А. Истребование долгов и организованная преступность. — М. : Юрист, 1997. — С. 48-55.

5. Реєстр судових рішень. Електронний ресурс: [Режим доступу]: //zakon.rada.gov.ua.

Козинець О.Г.
к.і.н., доцент,
зав. кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного права
Чернігівського національного
технологічного університету
Макогін Н.О.
студентка ІІ курсу ЮФ групи ППР-171
Чернігівський національний
технологічний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми. Україна першою на пострадянському просторі, якщо не брати до уваги країни Балтії, наважилася на реформу децентралізації. У зв'язку з цим у 2015 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про засади державної регіональної політики» та Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а також внесенні зміни до Бюджетного та Податкового кодексів. Ці події стали початком активного процесу формування таких утворень як об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ). Однак, законодавець не врахував значну кількість нюансів, що призвело до проблем на практиці. Хоча частина недоліків і була виправлена шляхом внесення змін та доповнень протягом наступних років, але деякі проблеми й до сьогодні залишились невирішеними.

Зважаючи на це, в умовах проведення децентралізації влади, дана тема залишається актуальною, оскільки й до сьогоднішнього дня цей процес не втрачає своєї динаміки та викликає бурхливі дискусії як серед пересічних українців, так і науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки процес децентралізації влади розпочався відносно недавно, кількість наукових публікацій з цієї теми є досить

незначною. Серед науковців, що приділили свою увагу цьому питанню можна виділити наступних: Ткачук А., Куценко Т. Ф., Бабій В. В., Письменний В., Олійник Д.І., Павлюк А.П., Патока І.В., Рошило В.І., Оленківська Л.П., Липовська Н.А. та ін.

Метою дослідження є визначення переваг і недоліків процесу об'єднання територіальних громад з точки зору перших результатів, виявлення прихованих ризиків та прогнозування результатів реформи у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Станом на початок квітня 2018 р. в ході реформи децентралізації було створено 725 об'єднаних територіальних громад [1, с.5]. Статистичні дані дають змогу зробити висновок про те, що хоча процес за своєю сутністю є дуже складною трансформацією для країни, позитивні зрушення вже є.

Кінцевою метою децентралізації передбачається створення спроможних територіальних громад унаслідок передачі значних повноважень та ресурсів від державних органів органам місцевого самоврядування. За цих умов зростає роль територіальних громад місцевого самоврядування у соціально-економічному розвитку країни [2, с. 64]. Це означає, що тепер вони самостійно, за рахунок власних ресурсів, уповноважені вирішувати питання місцевого значення в інтересах їх жителів, тобто забезпечувати належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства [2, с. 65].

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», суб'єктами такого об'єднання є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст, а сам процес здійснюється на основі принципів конституційності, законності, добровільності, економічної ефективності, державної підтримки, повсюдності місцевого самоврядування, прозорості, відкритості та відповідальності [3].

Серед позитивних рис утворення ОТГ у теорії можна виділити наступні:

1. Наявність реальних повноважень та значних фінансових ресурсів. Як наслідок, люди матимуть змогу обирати владу, яка буде ефективно працювати на покращення життя громади. Бюджет ОТГ стане значно більшим, з'являться нові джерела його поповнення (наприклад, акцизний збір), що буде гарантією реальних перетворень.

2. Створена ОТГ матиме право управління освітою, тобто можливість якісно навчати дітей на рівні середньої, дошкільної та позашкільної освіти.

3. Сторена ОТГ бере на себе управління медициною. Таким чином, громада буде здатна вирішувати, які медичні заклади створювати, більше уваги буде приділятися літнім людям та людям із обмеженими можливостями. Наразі ж якісної медицини на селі просто не має.

4. З'явиться можливість самостійно вирішувати, які дороги ремонтувати, які вулиці освітлювати, як усувати комунальні та інфраструктурні недоліки тощо.

5. Наближеність влади до людей. Громада зможе контролювати роботу обраної ради за допомогою загальних зборів та громадських слухань.

6. ОТГ матиме більше шансів отримати до свого відання повноваження щодо розпорядження землями за межами населених пунктів.

Однак насправді все не так вдало та просто. Як наголошують експерти, задекларовані процеси проведення добровільного об'єднання місцевих громад, розширення повноважень, зокрема, користування земельними ресурсами, зміна адміністративно-територіального устрою країни несуть у собі приховані ризики, адже практичне їх втілення відбувається часом шляхом примусового об'єднання громад та приєднання територій всупереч принципам добровільності, законності, прозорості та відкритості [4].

Поряд із зазначеними перевагами об'єднання територіальних громад, під час реалізації реформи виник певний ряд проблем та недоліків, найактуальнішими з яких

є наступні:

1. З одного боку, часто примусовий спосіб їх об'єднання без акцентуації на головній меті, заради якої це відбувається, тобто забезпечення локальної демократії та створення умов для найбільш ефективного вирішення соціальних проблем на місцях. А з іншого боку, містечкові інтереси, що формують спротив громад до об'єднання, опір та саботаж [2, с. 67].

2. Проблема утворення територіальних громад навколо міст обласного значення. Створення нової територіальної громади з центром у місті обласного значення вимагає проведення нових виборів міського голови та міської ради, що у більшості випадків суперечить інтересам існуючого депутатського корпусу та міських голів [1, с.8].

3. Проблема активів ОТГ, тобто законодавчого уточнення майнових прав територіальної громади на землю, лісові, водні та інші ресурси, що знаходяться на території сіл, селищ, містечок та навколо них, з метою подальшого ефективного їх використання, забезпечення благоустрою територій та виконання всіх функцій, передусім соціальних [2, с. 67].

4. Неможливість чіткого визначення меж ОТГ. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» територія ОТГ має бути нерозривною, а межі ОТГ визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися [3]. Однак, це можливо лише у випадку об'єднання у тому числі й територій за межами населених пунктів.

5. Неможливість ОТГ розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Повноваження органу місцевого самоврядування ОТГ щодо управління землями обмежуються територією населених пунктів, а повноваження щодо розпорядження землями поза ними обмежуються землями, які перебувають у комунальній власності територіальної громади. Але інтереси та функції

громади щодо її земельних ресурсів простягаються далеко за межі сіл, селищ і міст [5].

6. Дублювання повноважень органів місцевого самоврядування ОТГ, районних рад та районних державних адміністрацій у районах, де ОТГ утворено в межах усієї території. Дуалізм влади на рівні місцевого самоврядування негативно впливає на процеси розподілу комунального майна між ОТГ та районом, ускладнює юрисдикцію органів виконавчої влади на території ОТГ, що утворені в межах різних районів [1, с.13].

7. Реальне розширення повноважень органів місцевого самоврядування створює нову проблему, пов'язану із розподілом владних повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади [1, с.34].

Висновки. За оцінками українських експертів створення ОТГ потребує об'єднання зусиль усіх рівнів влади та постійної підтримки з боку міжнародних партнерів. Проаналізовані вище переваги та недоліки реформи децентралізації свідчать про те, що для уникнення цих та інших проблем необхідно забезпечити ОТГ потрібною інформацією та ресурсами. Серед основних завдань для вдосконалення процесу територіальної організації влади можна визначити наступні: упорядкування районного рівня, системи територіальних органів центральних органів виконавчої влади та формування нового адміністративно-територіального устрою. Незважаючи на складнощі, важливо не зупинятися на півдорозі та завершити реформу, адже саме створення фінансово спроможних ОТГ стане одним із головних каталізаторів економічного зростання, а відтак і реальних соціальних зрушень в Україні.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015-2017. URL:

http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Detsentralizatsiya-v-Ukrai-ni-2014-2017-rr.pdf (дата звернення 07.04.2019)

2. Куценко Т.Ф. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 64-70.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 04.09.2015 № 157-19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19 (дата звернення 07.04.2019)

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року №333р. URL: http://www.kmu.gov.ua (дата звернення 07.04.2019)

5. Бабій В.В. Основні проблеми об'єднаних територіальних громад. URL: http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/33238/1/Бабій%2C%20Скоробагатько.pdf (дата звернення 07.04.2019)

Кондратенко Н.В.
курсант 4 курсу факультету пробації
Академії Державної пенітенціарної служби
Гриб О.О.
курсант 4 курсу факультету пробації
Академії Державної пенітенціарної служби

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЛЬ СИСТЕМИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Дана робота висвітлює важливість становлення служби пробації в Україні. Правопорушення котрі вчиняють громадяни, будучи частиною соціуму, часто провокуються тими чи іншими обставинами. Особи котрі вчинили не тяжкі злочини і усвідомили свою провину не повинні бути ізольовані, і мають можливість сумлінною працею виправити свої помилки, з іншого боку і оточення правопорушників несе за них певну відповідальність. Важливим фактором в роботі служби пробації є елемент соціальної реабілітації засуджених та зменшення економічного навантаження на суспільство. Становлення служби пробації наближає Україну до «європейських стандартів».

В умовах реформування сучасної правової системи та інтеграції міжнародних стандартів у вітчизняне законодавство все більшого значення набуває інститут «служби пробації». Новели кримінального-виконавчого кодексу України та прийняття Закону України «Про пробацію» розширюють права засуджених, що свідчить про початок процесу формування пробаційних інституцій у нашій державі.

Аналіз юридичної літератури свідчить про чималу зацікавленість науковців цією доволі новою парадигмою «пробації» у юриспруденції. Так, зокрема, серед вчених Західної Європи та Північної Америки, можна відзначити таких як: Вітфілд Д.В., Лейленд П., Райнор П., Кунов Ю. Серед українських дослідників проблемами створення

служби пробації займаються Ягунов Д.В., Яковець І.С., Дьомін В.М., Богатирьов І.Г., Денисова Т.А., Беца О.В., Меркулова В.О., Степанюк А.Х., О.Г. Колб.

Метою даної наукової роботи є дослідження доцільності утворення служби пробації України яка аргументується створенням якісно нових підходів до виправлення засуджених, не лише шляхом їх утримання у місцях позбавлення волі, а й із застосуванням альтернативних видів покарань та подальшої їх адаптації у суспільстві.

Пробація – це переважно юридичний термін, який з'явився майже 200 років тому як кримінально-правовий інститут англосаксонського права й був різновидом умовного засудження або умовного звільнення. «Пробація» в перекладі з англійської мови означає «випробування» або «умовне звільнення (від покарання)», а в перекладі з латині - «випробувати» або «віддати під нагляд» [1].

Сьогодні термін «пробація» вживається в кількох значеннях: 1) як концепція соціальної роботи з правопорушниками та іншими соціально вразливими групами; 2) як ієрархічна організаційна структура; 3) як орган державної влади (служба); 4) як умовне невинесення вироку або як умовне звільнення від покарання з випробуванням; 5) як специфічний процес виконання альтернативних покарань; 6) стан, у якому перебуває злочинець упродовж певного терміну: злочинець (probationer) перебуває на «пробації», тобто під пробаційним наглядом (on probation, under probation supervysion); 7) як з'єднувальна ланка між кримінальним процесом, виконанням покарань і соціальною роботою [2].

Отже, пробація як поняття виникає у XIX столітті в англосаксонській системі права та має на меті гуманізувати систему заходів спрямованих на звільнення засуджених від відбування покарання з випробуванням за умови наявності достатніх підстав, що сприятимуть їхньому виправленню.

Донедавна, в Україні контроль за виконанням покарань без ізоляції від суспільства покладалося на кримінально-виконавчу інспекцію Державної пенітенціарної служби, що була побудована ще за радянських часів, та не відповідала сучасному рівню соціально-економічного розвитку суспільства [1], що і призвело до її реорганізації і перетворення у службу пробації. Саме тому одним із пріоритетів українського правової науки та законодавця став комплексний підхід до створення єдиної та ефективної служби захисту прав і свобод людини в процесі виконання покарань.

Запровадження в Україні служби пробації обговорюється вже понад 15 років, однак офіційно, питання пробації було піднято в рамках делегації Державного департаменту України з питань виконання покарань з відрядженням у Королівство Швеції, за результатами якої до Кабінету Міністрів України було подано пропозиції про створення в Україні служби пробації. Це стало свого роду поштовхом до підготовки перших проектів законів у цьому напряму та закріпленню питання пробації у двох державних концепціях: Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України 8 квітня 2008 року №311/2008 та Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженої Указом Президента України 25 квітня 2008 року №401/2008. Проте, неоднозначні погляди щодо доцільності її створення та ефективності методів та функцій, що покладатимуться на таку службу, дещо призупинило її поширення на теренах України. На нашу думку, це було зумовленно не готовністю державної управлінської системи до нових реалій сучасного життя, а також потребою реформування усіх гілок влади та правоохоронних органів. Окрім, цього створення нового органу, це завжди видатки з Державного бюджету, а на жаль фінансово-економічного підгрунття новостворюваний інтитут не отримував.

Поряд з цим, за невеликий проміжок часу, із прагенням нашої держави до євроінтеграції та з метою встановлення відповідності національного законодавства нормам міжнародного права, питання створення служби пробації знову заполонило наш правовий та законодавчий простір.

Розробка дієвого законодавства про пробацію розпочалася із схвалення Указом Президента України Концепції розвитку кримінальної юстиції 24 травня 2011 року №597/2011 та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України 8 листопада 2012 року №631/2012.

Суттєвим кроком нашої держави у запровадження служби пробації стала також ратифікація 16 вересня 2014 року Верховною Радою України Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, ст. 6 якої передбачає провадження діалогу та співробітництва між Україною та країнами Європейського союзу щодо обговорення внутрішніх реформ, які б грунтувалися на таких принципах як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенства права та поваги до прав людини і її основоположних свобод [3].

У відповідності до положень Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, однією з найгостріших проблем Державної кримінально-виконавчої служби України (Державної пенітенціарної служби України) є перевантаженість установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

Зазначена проблема обумовлена низкою чинників, серед яких основними є: нерозвиненість механізму застосування системи запобіжних заходів, альтернативних утриманню під вартою, низький рівень роботи кримінально – виконавчої інспекції, а отже, неефективність покарань, не пов’язаних із позбавленням волі, і, як наслідок, поширеність практики надання судами

переваги покаранням у виді позбавлення волі [4]. Саме тому, вважаємо, що в процесі реформування Державної пенітенціарної служби, їй на зміну приходить абсолютно нова Служба пробації, мета, завдання, види якої, а також правовий статус персоналу органу пробації та суб'єктів пробації визначені чинним Законом України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 року №160-VIII.

На нашу думку, закріплення основних засад функціонування служби пробації на законодавчому рівні стало важливим етапом у впровадженні даного органу, однак не заключним.

Закон України «Про пробацію» визначає, що орган пробації – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує політику у сфері пробації [5]. На сьогодні, служба пробації створюється на базі кримінально-виконавчої інспекції, хоча принципи її діяльності та завдання суттєво відрізняються від попередньої та є значно більшими. Новостворена структура має на меті перейти до цілковито нового механізму попередження вчинення кримінально-караних діянь, виправлення засуджених та їх ефективної ресоціалізіції.

Аналізуючи положення законодавства та профільної літератури розкриємо роль служби пробації через наступні її повноваження:

- *по-перше*, це забезпечення суду досудовими доповідями про обвинувачених. Доволі нове явище для учасників кримінально-виконавчих відносин, але який дозволяє пізнати особу обвинуваченого.

Досудова доповідь полягає у забезпеченні суду формалізованою інформацією про особу, як притягається до кримінальної відповідальності, з метою прийняття судом рішення про призначення міри відповідальності особі [6]. Досудова доповідь складається відповідними органами служби пробації, так званими офіцерами пробації, які вивчають як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на особу злочинця. Так, зокрема, до зовнішніх можна віднести: середовище у якому перебуває

особа у повсякденному житті, побутові умови, її працевлаштування, матеріальне забезпечення, вплив рідних та друзів. До внутрішніх слід віднести, психологічні та психічні характеристи особи, її емоційний стан, світосприйняття тощо. При цьому інформація може отримуватися із різних джерел - серед оточення обвинуваченого, підриємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, врешті - решт від самої особи обвинуваченого. Власне, досудова пробація предбачає особисту участь особи злочинця у підготовці такої доповіді.

Стандартна доповідь повинна містити у собі наступні підрозділи: 1) вступна частина; 2) аналіз конкретного правопорушення; 3) інформація про особу правопорушника; 4) оцінка ризику скоєння правопорушником нових злочинів; 5) ступінь небезпеки можливих рецидивних злочинів; 6) висновок [7]. Таким чином суд отримує максимально можливу інформація про особу обвинуваченого. З однієї сторони, це дозволяє краще скласти уявлення про таку особу, але з іншою сторони, може й спотворити остаточне рішення органу правосуддя.

- *по - друге,* це здійснення нагляду за засудженими. Повноваження, що полягає у комплексі заходів спрямованих на додержання засудженими встановленого їм альтернативного виду покарання за вчинене діяння. Дія пробаційного нагляду поширюється на таких осіб і після відбування ними покарання, таким чином контролюючи поведінку правопорушника з метою його виправлення.

- *по - третє*, орган пробації організовує виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт.

У відповідності до положень ст. 31 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 року № 1129-IV обов'язки уповноваженого органу з питань пробації щодо виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною

діяльністю полягають у:

- веденні обліку засуджених до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- роз'ясненні засудженим особам порядок та умови відбування покарання;
-здійсненні контролю за додержанням порядку та умов відбування покарання засудженими особами;
- здійсненні контролю за додержанням вимог судового рішення власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом за місцем роботи засудженого, а також органом, що має право анулювати дозвіл на заняття відповідним видом діяльності, забороненим засудженому;
- вжитті заходів з припинення порушень вимог судових рішень;
- вжитті першочергових заходів з виявлення засуджених, місцезнаходження яких невідоме;
- зверненні до відповідних правоохоронних органів щодо розшуку засуджених, місцезнаходження яких невідоме.

В разі невиконання власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом судового рішення щодо особи, позбавленої права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, уповноважений орган з питань пробації повідомляє про можливі наслідки невиконання судового рішення, а у разі його подальшого невиконання надсилає матеріали до органу Національної поліції для відповідного реагування [8].

Що стосується виконання покарання у вигляді громадських робіт, то основним завданням органу пробації при його реалізації є здійснення нагляду за належною поведінкою особи правопорушника під час виконання ним у вільний від основної роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування та відбувається за місцем проживання особи.

Натомість виконання покарання у виді виправних робіт полягає у його здійсненні за місцем роботи засудженого, на підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності.

Як бачимо, в даному випадку, служба пробації займає контролюючу позицію щодо особи засудженого, намагається зорієнтувати правопорушника до легітимної поведінки, стимулювати його виправлення для так званого «повернення у суспільство».

- *по-четверте,* служба пробації здійснює реалізацію пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Пробаційна програма - це програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити [5].

На практиці пробаційна програма може здійснюватися не лише пробаційними органами самостійно, а й за участю кола осіб в рамках якого проводить свій час засуджена особа, за сприяння тих же підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності.

Слід наголосити, що виходячи зі статті 76 Кримінального кодексу України [9], обов'язками, які покладає суд на засуджену особу в межах пробаційної програми є: утримання від контактів з особами, які визначені судом, не залишати місця проживанння у визначені судом години, офіційно працевлаштовуватися, періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу пробації, повідомляти про зміну місця свого проживання чи реєстрації тощо.

- *по-п'яте,* соціально-виховна робота із засудженими. Соціально-виховна функція служби пробації та її органів присутня при втіленні у життя кожного повноваження цієї

інституції. Вона проявляється крізь призму чітких та узгоджених дій органу з метою досягнення основної мети - виправлення засудженого.

Характеризуючи соціально-виховну роботу в межах пробації можна виділити такі підходи до її реалізації: 1) індивідуальний підхід, який полягає спілкуванні із кожною особою, яка засуджена, врахуванні усіх її якостей як індивіда з метою її адаптації у суспільстві; 2) диференційований підхід, який змушує надавати правопорушнику консультативну та психологічну допомогу у кожному конкретному випадку, сприяти його працевлаштуванню, залученню до навчання, суспільно корисної праці тощо; 3) профілактичний підхід, що зосереджується на попередженні вчинення повторних протиправних діянь, реабілітації засудженого та його ресоціалізації.

- *по-шосте,* підготовка до звільнення засуджених, які відбувають покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі на певний строк.

Органи пробації у взаємодії з установами виконання покарань, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування сприяють засудженим, які готуються до звільнення у: визначенні місця проживання після звільнення; влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених; госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги; працевлаштуванні працездатних осіб [6]. Момент звільнення засудженого має досить важливе значення для нього, оскільки він стикається з рядом проблем, які самотужки вирішити не просто. Саме тому, на допомогу приходить служба пробації, яка своїм прямим обов'язком має допомогти особі, яка звільняється від відбування покарання у виді обмеження волі чи позбавлення волі на певний строк. Така допомога полягає у нажежному «поверненні» такої особи до соціуму після тривалої чи короткострокової ізоляції.

Таким, чином можна констатувати, що роль служби

пробації є неоціненною для системи виконання покарань. Заявивши про себе в Україні, такий «орган виправлення» виконує ряд надзвичайно важливих наглядових, контролюючих та пенітенціарних функцій. Перебуваючи на стадії становлення, служба пробації як правонаступник кримінально-виконавчої інспекції, все ж має значно ширші завдання та повноваження у сфері кримінально-виконавчих відносин. Труднощі кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення не стануть на заваді роботі «пробації» в Україні, так як механізм уже запущено, і передусім, прагнення, як керівної ланки влади, так і громадянського суспільства, дозволить нам з упевненістю сказати про ефективне впровадження та значущу роль Служби пробації в Україні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Богатирьова О.І. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні: монографія.: Дакор, 2013. – 368 с.

2. Ягунов Д.В. Що стоїть на заваді створення служби пробації в Україні (до питання створення національної моделі пробації) Актуальні проблеми європейської інтеграції: Збірник наукових праць з питань європейської інтеграції та права / за ред. Д.В. Ягунова. – Випуск шостий.-Одеса: Фенікс, 2011.-с.146.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року URL: http://www.rada.gov.ua.

4. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України 8 листопада 2012 року №631/2012 URL: http://www.rada.gov.ua.

5. Закон України Про пробацію від 05 лютого 2015

року №160-VIII URL: http://www.rada.gov.ua.

6. Яковець І.С. Пробація: загальні підходи до визначення поняття та засади впровадження в Україні // Scientific Journal «ScienceRise» №2(2).-Х.: НПП ЧП «Технологический Центр», 2014.- с.154.

7. Ягунов Д.В. Служба пробації: Концепція, засади діяльності, організаційна структура : Бюлетень «Відновне правосуддя в Україні».: Український центр Порозуміння, 2007, - с.62.

8. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV URL: http://www.rada.gov.ua.

9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III URL: http://www.rada.gov.ua.

Кравченко О.В.
студент юридичного факультету, групи ТПР-161
Чернігівський національний
технологічний університет
Науковий керівник:
Барабаш А.Г.
канд. юрид. наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівський національний
технологічний університет

ДОБРОВІЛЬНА ВІДМОВА ВІД ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ НА КОРИСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В сучасних умовах розвитку ринкової економіки основною формою власності на землю виступає приватна. Існує багато способів припинення приватної власності на землю, серед яких і добровільна відмова особи від земельної ділянки. При цьому все частіше зустрічаються випадки такої відмови саме на користь територіальної громади, однак законодавчо механізм реалізації даного права не врегульовано в повному обсязі, що і зумовлює актуальність обраної теми.

Статтею 140 Земельного кодексу України (надалі ЗКУ) встановлено добровільну відмову власника земельної ділянки від права на неї як підставу припинення права власності на землю. Добровільна відмова від земельної ділянки власником відповідно до статті 142 ЗКУ може здійснюватись на користь держави або територіальної громади. Крім того, слід розрізняти добровільну відмову від права власності та права користування земельною ділянкою[1].

Для здійснення відмови від права власності на землю на користь держави або територіальної громади необхідно здійснити процесуальні дії встановлені законодавством.

Відповідно до ч. 1 ст. 142 ЗКУ добровільне припинення права власності здійснюється на підставі заяви власника до відповідного органу. У випадку відмови на користь територіальної громади заява подається відповідній раді – сільській, селищній, міській. Проблемним питанням є відсутність єдиного підходу в науці до підстав набуття територіальною громадою права власності на земельну ділянку. Так, в ч. 4 ст. 83 ЗКУ зазначено, як одна з підстав набуття землі її придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами. Дана норма є неконкретизованою, що негативно відображено на розумінні умов, за яких земельна ділянка може бути набута в комунальну власність [2].

Наступним етапом добровільної відмови від права власності на земельну ділянку є згода відповідного органу місцевого самоврядування на отримання землі, яка посвідчується шляхом укладення угоди про передачу права власності на земельну ділянку. Згідно з ч. 2 ст. 142 ЗКУ угода про передачу права власності на земельну ділянку підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації. В процесі укладення і нотаріального посвідчення договору нотаріус здійснює державну реєстрацію прав власності на земельну ділянку в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. З моменту державної реєстрації права власності на земельну ділянку за територіальною громадою право власності особи є припиненим[3].

В даному випадку по суті не встановлено правила якого цивільного договору мають застосовуватись до даної угоди. Зважаючи на те, що відповідно до ч. 1 ст. 717 Цивільного кодексу України (надалі ЦКУ) за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов’язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно у власність певне майно, то можна зробити висновок, що має місце в даному випадку саме договір дарування, адже у випадку добровільної відмови від земельної ділянки на користь територіальної

громади спостерігаються ознаки саме даного виду договору [4].

Як і у випадку з подарунком, необхідним є зустрічне волевиявлення, де одна сторона за договором бажає відмовитись від права, а інша набути його. Теоретично органи місцевого самоврядування можуть в угоді не дати своєї згоди і добровільна відмова від земельної ділянки на користь територіальної громади не відбудеться. Обов'язковою умовою завершення угоди добровільної відмови власника від права власності на землю є внесення відомостей про припинення права власності на землю у Державний реєстр речових прав на нерухоме майно.

Отже, можна зробити висновок, що законодавче регулювання добровільної відмови від права власності на користь територіальної громади є прийнятне, але не досконале. Так, не конкретизовано, яким чином може набути у комунальну власність земельну ділянку територіальна громада. Ні цивільним, ні земельним законодавством не встановлено правила якого договору повинні застосовуватись до цієї угоди. З аналізу положень ЦКУ та ЗКУ слідує, що до угоди про добровільну відмову від права власності на землю необхідно застосовувати положення про договір дарування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Земельний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 07 лютого 2019 року: Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 324с.

2) Бондарчук Н.В. Проблеми права власності на землю в Україні / Часопис Київського університету права №3. 2012. С. 290.

3) Мірошниченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України, 5-те видання, змінене і доповнене - К.: Алерта, 2013.- 544 с.

4) Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 31березня 2019 р.: - К. Паливода А.В., 2017. – 408 с.

Красногор О.В.
к.ю.н., академік Академії нотаріату України,
аспірант Чернігівського національного
технологічного університету
кафедри публічного управління та адміністрування,
Приватний нотаріус ЧМНО

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В ГАЛУЗІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ НОТАРІУСІВ

Процес становлення національної наукової школи публічного управління та адміністрування, що відбувається в Україні й у розвитку якого вона є визнаним лідером на пострадянському просторі, супроводжується ґрунтовним осмисленням публічно-управлінських процесів, пошуком ефективних шляхів розроблення та впровадження ситуаційно-адекватних публічно-управлінських технологій, визначенням перспективних напрямів подальших досліджень, а також формуванням понятійного та методологічного апарату науки і практики державотворення [1].

У вузькому розумінні публічне адміністрування розглядається як професійна діяльність державних службовців, яка включає всі види діяльності, спрямовані на реалізацію рішень уряду, як міждисциплінарна академічна сфера, що базується на теорії та концепціях економіки, політичних наук, соціології, адміністративного права, менеджменту [9].

Що стосується публічного управління – це вплив суб'єкта, що володіє публічною владою, на об'єкт з метою будь-яких суспільних інтересів [9].

Відповідно до статті 3 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон) нотаріус − це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному

нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [4].

Враховуючи, що нотаріус − це особа, яка виконує делеговані державою функції, держава, в свою чергу, здійснює державне регулювання її нотаріальної діяльності, в тому числі і в галузі підвищення кваліфікації нотаріусами.

Нотаріальна палата України як організація, яка здійснює професійне самоврядування у сфері нотаріату, згідно зі статтею 16 Закону сприяє підвищенню професійного рівня нотаріусів та забезпечує підвищення кваліфікації нотаріусів [4]. Механізм реалізації цих повноважень визначено у Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів.

Проходження нотаріусом підвищення кваліфікації та підвищення свого професійного рівня регулюється:

- Законом України про Нотаріат (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 39, ст.383);
- Порядком підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 29.08.2014 року № 1422/ 5.

Так, статтею 5 Закону передбачено обов'язок нотаріуса постійно підвищувати свій професійний рівень, а в деяких випадках, проходити підвищення кваліфікації [4].

Підвищення кваліфікації нотаріусів здійснюється на принципах доступності, поєднання теорії й практики, диференціації та системності.

Законодавець визначає мету підвищення кваліфікації нотаріусів так: вдосконалення їх професійної підготовки шляхом оновлення, поглиблення і розширення

професійних знань, умінь і навичок, забезпечення інформацією про зміни у чинному законодавстві та практиці їх застосування при здійсненні нотаріальної діяльності [8].

Нотаріус має змогу підвищити кваліфікацію такими способами:

- Самостійне навчання, тобто нотаріус має право на свій розсуд, виходячи з власних потреб, оновлювати, поглиблювати і розширювати свої професійні знання, вміння і навички;

Самостійне навчання, як вид підвищення кваліфікації, може здійснюватися шляхом публікацій науково-практичних статей з питань нотаріату не лише у фахових друкованих виданнях, а й у електронних фахових виданнях. Самостійне навчання може відбуватися шляхом участі у семінарах, що організовані шляхом проведення дистанційного навчання, тощо.

- Навчання за професійними програмами підвищення кваліфікації та за програмами тематичних короткострокових семінарів, які організовуються Центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників юстиції за дорученням Міністерства юстиції.

Існує встановлений перелік напрямків семінарів для підвищення кваліфікації, наприклад, актуальні питання організації нотаріальної діяльності в Україні, правила ведення нотаріального діловодства та архіву, загальні правила та порядок вчинення нотаріальних дій та інші.

Після проходження кваліфікації за професійною програмою, проводиться підсумковий залік. Для прийняття заліку Центром утворюється комісія у складі голови комісії, заступника голови комісії (за потреби), членів комісії та секретаря. У разі успішної здачі видається свідоцтво про підвищення кваліфікації за зразком, встановленим постановою Кабінету Міністрів України від 12 листопада 1997 року № 1260 «Про документи про освіту та вчені звання».

Щороку Міністерство юстиції України затверджує план-графік підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, нотаріусів державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів. План-графік містить інформацію щодо виду, загальної теми та строку підвищення кваліфікації, категорії слухачів та відповідальних за організацію і проведення навчання [8].

Після затвердження план-графік розміщується на офіційному сайті Центру в мережі Інтернет.

Катерина Чижмарь, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, доцент, директор Інституту права та післядипломної освіти, у своїй науковій статті «Підвищення кваліфікації нотаріусів в Україні: проблеми та перспективи» говорить, що питання вдосконалення системи підвищення кваліфікації в Україні є одним з основних напрямків реформування держави, яке здійснюється з урахуванням міжнародного досвіду та відповідно до чітко визначених стандартів, адаптованих до європейських. На її думку, потребує вдосконалення робота щодо методичного забезпечення підвищення кваліфікації та збільшення кількості викладачів, тренерів для реалізації навчальних програм. Недосконалим є програмне забезпечення та якість навчальних програм підвищення кваліфікації. Також необхідно розробити та запровадити дієві механізми вивчення потреб осіб, що здійснюють та забезпечують нотаріальну діяльність у підвищенні кваліфікації, переглянути підходи у визначенні видів та термінів підвищення кваліфікації, посилити методичну підтримку, сформувати зміст навчальних програм, виходячи із цільового спрямування, досвіду діяльності, індивідуальних інтересів і потреб [10].

З метою виконання державного замовлення на підвищення кваліфікації на базі Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників юстиції проводиться навчання з різними категоріями слухачів, у тому числі нотаріусами, консультантами державних нотаріальних

контор, офіційний сайт Інституту права та післядипломної освіти міністерства юстиції України оновлює програми щодо підвищення кваліфікації нотаріусів з повним її описом.

На нашу думку, Україні потребує запровадження єдиної програми проведення курсів, яке має керуватися безпосередньо Міністерством юстиції України та за активної участі нотаріальної палати.

Порядок підвищення кваліфікації передбачає ряд законів України, наприклад, закон України «Про освіту», де «підвищення кваліфікації» - підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань [2].

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень [3].

У 2016 році набув чинності Наказ Міністерства охорони здоров'я від 02.10.2015 року №650, яким затверджено нову редакцію Положення про порядок проведення атестації лікарів відповідно до якого лікарі зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за доповненим переліком напрямів і це є далеко не вичерпний перелік уповноважених суб'єктів підвищення кваліфікації [7].

Отже. підвищення кваліфікації є необхідною складовою для функціонування будь-якої сфери життєдіяльності.

Підвищення кваліфікації кадрів українського нотаріату розвивається і перетворюється в напрямку до професійності, стабільності та фінансової незалежності.

Список використаної літератури:

1. Бакуменко .Д., Бондар І.С., Горник В.Г., Шпачук .В. Особливості публічного управління та адміністрування: навч. Посіб. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. – 256 с.;

2. Закон України Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) Редакція від 19.01.2019;

3. Закон України Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282) Редакція від 05.01.2017;

4. Закон України Про нотаріат Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 39, ст.383 Редакція від 04.02.2019;

5. Інтернет джерело:

dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7218/1/Чижмар К.І. Підвищення кваліфікації нотаріусів - порівняльно-правовий аналіз.pdf;

6. Комаров В. Український нотаріат: перспективи розвитку/ В. Комаров// Юридичний радник.- 2012;

7. Положення про порядок проведення атестації лікарів Наказ Міністерства охорони здоров'я від 02.10.2015 року №650;

8. Порядок підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 29.08.2014 року № 1422/ 5;

9. Публічне управління та адміністрування: слоник-довідник// Руденко О.М. Шершньоа О.В., Бакуменко .Д., Філіпова Н.В., Ткаленко Н.В. За заг.ред. – К.: Кондор-Видавництво, - 2018. – 178;

10. Чижмар К.І. Підвищення кваліфікації нотаріусів в Україні, проблеми та перспективи/ К.І. Чижмар,// Бюлетень Міністерства юстиції України.- 2010. - №8;

Кугук Н.С.
студентка 2 курсу, групи КІПР-171,
юридичного факультету ЧНТУ
Науковий керівник:
Литвиненко В.М.
к. ю. н., доцент, доцент кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу ЧНТУ

ДЕЩО ПРО ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Питання працевлаштування молоді в Україні продовжує бути актуальним. Враховуючи системну кризу нашої країни, ситуація у сфері зайнятості населення навіть погіршилася. Серед безробітних осіб в Україні значний відсоток займають молоді люди, що говорить про їх зіткнення з проблемами працевлаштування. Молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років [1]. А у трудових правовідносинах, якщо звернутися до Кодексу законів про працю, молоддю вважають громадян віком від 15 до 28 років. Це найактивніша група суспільства, яка, маючи необхідний потенціал, кращі показники фізичного здоров'я та витривалості, може поліпшити економічне та соціальне становище суспільства. Водночас молодь є однією з незахищених категорій людей, яка вимушена шукати роботу за кордоном. Така ситуація є досить нелогічною, адже країна втрачає осіб, які могли б стати запорукою прогресивного розвитку нашої держави.

Працевлаштування молоді – це система спеціальних економічних та організаційно-правових заходів щодо забезпечення трудової зайнятості такої категорії населення як молодь, що включає самостійне забезпечення роботою або забезпечення роботою з допомогою відповідних державних і недержавних органів [2, с. 132]. Визначення дає змогу виділити зовнішні фактори, які можуть лежати в основі проблем працевлаштування: економічні,

організаційні, правові. На думку Борданової Л. С. та Рощини Н. В. зовнішні чинники характеризують загальний стан сфери працевлаштування і державного впливу на таку сферу [2, с. 132]. Також виділяють ще внутрішні (особистісні) фактори, що полягають в особливостях конкретної молодої людини як об'єкта працевлаштування, її конкурентоспроможності тощо.

На нашу думку, перш ніж розглянути проблеми, які не дозволяють молодим людям працевлаштуватись, доцільно буде виділити категорії молоді, яким частіше за все найважче отримати роботу. Кушнір І. до безробітної молоді відносить:

– випускників загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

– звільнених у зв'язку зі змінами в організації виробництва;

– військовослужбовців, звільнених зі строкової служби у Збройних силах;

– жінок, які перебували у відпустці з догляду за дітьми, домогосподарок;

– інших категорій (звільнених у зв'язку з плинністю кадрів, школярів 9-10 класів, молодь, незайняту більше одного року, та ін.) [3].

Проаналізувавши ці категорії, ми можемо спостерігати, що більшість з груп мають одну спільну рису: відсутність професійного досвіду. Тобто, можливо, така риса і є основною перепоною для успішного працевлаштування.

Державна служба статистики України опублікувала дані за 2018 рік стосовно безробіття: 36.5% осіб серед всієї молоді безробітні, з яких 17.9% припадає на осіб у віці 15-24 років [4]. Вивчаючи Закони України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. та «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р., у нас одразу виникає питання: чому тоді в Україні така кількість безробітної молоді? Адже відповідно до названих законів держава забезпечує

працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби [1; 5]. Молодь підпадає під дію ч. 2 ст. 14 Закону «Про зайнятість населення», відповідно до якої для працевлаштування громадян з додатковими гарантіями у сприянні працевлаштуванню підприємствам, установам та організаціям з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб встановлюється квота у розмірі 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік. У разі невиконання роботодавцем протягом року квоти для працевлаштування таких громадян, з нього стягується штраф за кожну необґрунтовану відмову у працевлаштуванні таких осіб у межах відповідної квоти у двократному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої на момент виявлення порушення [5]. На нашу думку, основна проблема полягає у незначних санкціях за недотримання встановленої законодавством квоти для працевлаштування громадян. Адже такі штрафи є недостатньо суворими, щоб вони попереджували порушення цієї квоти.

Гарантування на законодавчому рівні певним категоріям молоді першого робочого місця має важливе значення. Проте існує проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками вищих навчальних закладах, запитам роботодавців. І навіть у розпорядженні Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 р. зазначається, що проблемою, яка потребує розв’язання, є недостатній рівень готовності багатьох випускників закладів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що

відповідають здобутій освіті. В цьому ж документі вказано шляхи вирішення цієї проблеми: здійснення комплексу заходів з напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів освіти та роботодавців, спрямованих на забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їх соціальної адаптації у трудових колективах, нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень, доопрацювання моделей та рекомендацій до широкого використання [6]. Тобто для набуття молодими людьми професійних навичок на перше робоче місце потрібно запровадити у повному обсязі дуальну форму здобуття освіти. І, на нашу думку, прийняття Кабінетом Міністрів розпорядження «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» може вирішити це питання, адже даний документ на це й спрямований.

Серед молоді особливе місце займає така категорія, як неповнолітні особи. Адже неповнолітні в трудових відносинах прирівнюються в правах до повнолітніх, однак в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток і деяких інших умов праці користуються пільгами, установленими законодавством України [7]. Такі гарантії обумовлені фізіологічними особливостями даної категорії. Ми вважаємо, що найбільша проблема у працевлаштуванні таких осіб пов’язана з недодержанням роботодавцями законів щодо неповнолітніх. Залучення таких осіб до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні, застосування їхньої праці на важких роботах, роботах зі шкідливими умовами праці, застосування випробувального терміну, укладення трудового договору в усній формі тощо може нашкодити неповнолітній особі як фізично, так і морально та матеріально. Роботодавці іноді користуються необізнаністю неповнолітніх щодо своїх прав, а це вже говорить про низьку правову культуру молоді.

Крім порушення норм законодавства щодо неповнолітніх, існує проблема в небажанні роботодавцями

брати на роботу осіб, які не досягли 18 років. Це зумовлено тими самими гарантіями, які надаються неповнолітнім. Роботодавцям легше та вигідніше знайти на робоче місце особу, яка буде виконувати свої трудові обов'язки згідно з нормальним робочим часом, а не скороченим, та якій буде надаватися щорічна відпустка тривалістю 24 календарних дні, а не 31.

Всі зазначені вище чинники можемо віднести до зовнішніх. Втім, як ми вже зазначали, крім зовнішніх факторів впливу на питання працевлаштування, існують ще й особистісні чинники. Молоді люди, шукаючи роботу, можуть демонструвати конструктивну поведінку, що характеризується адекватним, оптимістичним, цілеспрямованим ставленням до вирішення проблем, використанням переважно індивідуальних можливостей та ресурсів; і неконструктивну, для якої характерні хаотичні пошуки роботи, невіра у власні сили та використання у власних інтересах ресурсів батьків та родичів [8]. Така поведінка, насамперед, обумовлена мотивацією молоді. Тобто, мотивація молоді є одним із найважливіших факторів, що впливає на успішне працевлаштування. Іваницька С. Б. та Мороховець І. О. пропонують ввести в усіх навчальних закладах дисципліну, яку б викладав психолог, формуючи у молоді позитивну мотиваційну поведінку у ставленні до праці, упевненість у собі [9].

Важливе значення серед особистісних чинників, що впливають на працевлаштування молоді, має рівень освіти. Молоді люди, особливо ті, які вперше вступають в трудову діяльність одразу після навчання, мають низький рівень професійної підготовки та майже не володіють досвідом практичної роботи. Переважно через це молоді люди є найменш конкурентоспроможними на ринку праці. І. Кушнір у своїй праці пропонує включити до навчальних програм обов'язкове стажування студентів [3]. Ми вважаємо, таке запровадження допоможе молоді краще набути професійного досвіду.

Отже, проаналізувавши названі проблеми, можемо дійти висновку, що для подолання проблем у працевлаштуванні молоді повинні бути залучені держава, школи, заклади вищої освіти, суспільство, зокрема самі молоді люди та роботодавці. Пропонуємо такі шляхи вирішення названої проблеми: посилити відповідальність за недодержання роботодавцями встановленої законодавством квоти для працевлаштування молоді; здійснювати державою певні матеріальні заохочення роботодавців, що стимулювало б їх брати на роботу молодь, зокрема неповнолітніх.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 16. – Ст.167.

2. Л. С. Борданова, Н. В. Рощина // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2016. - № 13. - С. 130-135.

3. Кушнір І. Проблеми працевлаштування молоді та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drohobych-rada.gov.ua/problemy-pratsevlashtuvannya-molodi-ta-shlyahy-yih-vyrishennya/ (дата звернення: 07.04.2019).

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення: 07.04.2019).

5. Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.

6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 р. № 660-р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p (дата звернення: 07.04.2019).

7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р., № 322-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – Ст. 375.

8. Пшиченко В. Молодь на ринку праці України // Славута. – 2011. – № 4-5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-4-5-2011/molod-na-rinku-praci-ukraïni/ (дата звернення: 07.04.2019).

9. Іваницька С. Б., Мороховець І. О. Проблеми безробіття молоді України // Ефективна економіка. – 2015. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/56.pdf (дата звернення: 07.04.2019).

Куліш М.О.
студент ІІ курсу, групи КПР-172,
юридичного факультету ЧНТУ
Науковий керівник:
Литвиненко В.М.
к.ю.н, доцент, доцент кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу ЧНТУ

ДОДАТКОВІ ПРАВА У СФЕРІ ПРАЦІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ЧИ ДИСКРИМІНАЦІЯ?

В українській та зарубіжній правовій літературі традиційно приділяють велику увагу одному з найбільш яскравих і найпоширеніших негативних феноменів правової дійсності – дискримінації, яка охоплює майже усі сфери суспільних відносин, у тому числі і трудову. Проблема дискримінації спонукає міжнародне співтовариство до вирішення глобального завдання - ліквідувати дискримінацію як в нормативних актах, так і в правозастосовній практиці. Тому більшість сучасних правових держав проводять політику, спрямовану на подолання будь-яких її проявів у всіх сферах суспільного життя, використовуючи для цього низку методів, у тому числі впровадження так званих «позитивних заходів», тобто позитивної дискримінації – заходів з надання особливих прав для певних груп населення, які застосовуються для створення статистичної рівності в посадах, рівнях освіти, доходу і застосовуються для представників різних меншин (расових, етнічних, гендерних і т. п.)[1].

Вперше подібні заходи були застосовані у 60х роках минулого століття, коли в США почали впроваджувати політику позитивних дій (affirmative actions) для подолання багаторічної дискримінації расових меншин. У «Виконавчому наказі № 10925», підписаному президентом Джоном Кеннеді 6 березня 1961 року, містилися положення про те, що «урядові підрядники приймають

позитивні заходи для забезпечення того, щоб при працевлаштуванні і подальшій службі до працівників ставилися однаково, незалежно від їх раси, віросповідання або національного походження»[2]. З плином часу, політику позитивної дискримінації почали застосовувати і до інших категорій населення, зокрема до осіб з інвалідністю, гендерних меншин, молоді, і т.п. На даний момент подібну практику запроваджують у багатьох країнах світу, про що свідчить низка нормативно правових актів, серед яких «Директива Ради ЄС від 27 листопада 2000 року що встановлює загальні рамки рівноправного поводження у сфері зайнятості і професійної діяльності», яка забороняє дискримінацію на підставі расової приналежності, релігійних переконань, інвалідності або статевої орієнтації [3] та «Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації» від 14.03.1989, ч.2 ст.2 якої проголошує: «Держави-учасниці (конвенції) повинні вживати, коли обставини цього вимагають, спеціальних і конкретних заходів у соціальній, економічній, культурній та інших галузях з метою забезпечення потрібного розвитку і захисту деяких расових груп чи осіб, що до них належать, з тим, щоб гарантувати їм повне і рівне використання прав людини та основних свобод»[4].

Подібну анти дискримінаційну політику проводять і в Україні. Так ст. 7 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 чітко визначає, що державна політика щодо запобігання та протидії дискримінації спрямована на недопущення дискримінації та на застосування позитивних дій, а ч.5 ст.1 цього Закону визначає позитивні дії як «спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права і свободи, надані їм Конституцією і законами України»[5]. Прикладом запровадження подібних заходів у сфері

трудового права є ч.3 ст.18 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991: «підприємства, установи, організації, фізичні особи, які використовують найману працю, зобов'язані виділяти та створювати робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю, у тому числі спеціальні робочі місця, створювати для них умови праці з урахуванням індивідуальних програм реабілітації і забезпечувати інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством, надавати державній службі зайнятості інформацію, необхідну для організації працевлаштування осіб з інвалідністю, і звітувати Фонду соціального захисту інвалідів про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України»[6]. Запроваджуючи вищесказану норму, законодавець мав на меті надати певні переваги особам з інвалідністю, адже обираючи між особою з фізичними вадами та без них, роботодавець, у більшості випадків, надав би перевагу другому, не бажаючи створювати необхідні умови праці і нести додаткові фінансові витрати на утримання такого працівника, що стало б перешкодою для забезпечення рівних можливостей при працевлаштуванні і, відповідно, призвело б до дискримінації. Тому використання позитивних заходів для даної категорії населення є прямою необхідністю для забезпечення рівності у реалізації права на працю.

Політика позитивної дискримінації в Україні проводиться і до інших категорій населення, а саме до категорій громадян, зазначених у ст. 14 Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012. Серед таких одинокі батьки з дитиною віком до шести років, або дитиною до 14 років з інвалідністю, особи, які утримують без одного з подружжя особу з інвалідністю з дитинства (незалежно від віку) або особу з інвалідністю I групи (незалежно від причини інвалідності), діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, особи, звільнені

після відбуття покарання або примусового лікування, особи, яким виповнилося 15 років та які за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює, можуть прийматися на роботу та молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах та яка вперше приймається на роботу[7].

Для вищезгаданих категорій осіб проблема реалізації права на працю стоїть дуже гостро, тому законодавець надає їм додаткові права, а саме встановлює квоту у розмірі 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік підприємствам, установам та організаціям з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб, задля подолання дискримінації, враховуючи при цьому ті проблеми, які можуть виникнути при працевлаштуванні[7]. Так, наприклад, для молоді саме пошук першого робочого місця є найбільшою перешкодою для реалізації права на працю, адже як показує практика, зазвичай, роботодавець у якості вимоги при прийомі на роботу висуває стаж роботи, набуття якого можливе лише у разі фактичного працевлаштування. Звідси виникає ситуація, коли молодий спеціаліст не має можливості отримати відповідну посаду, не через брак кваліфікації, а через примху роботодавця. Тому встановлення таких преференцій є необхідністю задля забезпечення рівних можливостей при працевлаштуванні.

Враховуючи сказане варто зазначити, що політика позитивних дій полягає у встановленні рівних можливостей реалізації права на працю для всіх учасників трудових відносин, шляхом встановлення додаткових прав для тих категорій населення, які з тих чи інших причин були в них обмежені. Але чи можна вважати політику позитивних заходів зворотною дискримінацією? Відповідь не це питання законодавець надає нам у ч.2 ст.11 Закону України «Про зайнятість населення»: «Не вважається дискримінацією здійснення заходів щодо додаткового сприяння у працевлаштуванні окремих категорій

громадян»[7]. Отже, запровадження подібних заходів має на меті надання можливостей незахищеним категоріям населення для реалізації права на працю, а не обмеження прав більшості, але внаслідок надання таких преференцій може виникнути ситуація, коли роботодавець буде вимушений обирати серед претендентів на місце представника меншини, спираючись не на професійні якості працівника, а на норми анти дискримінаційного законодавства. Подібна ситуація склалася у США, де представник меншини, якого не обрали серед претендентів на місце через брак кваліфікації, може звинуватити роботодавця у дискримінації: жінка – у статевій, темношкірий – у расовій, представники сексуальних меншин - у дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації і т.д. І як показує практика, зазвичай, вони матимуть правову перевагу. У якості прикладу використаємо справу 2003 року, коли пожежний департамент міста Нью-Хейвен відмовився приймати на роботу групу пожежників на підставі того, що серед тих, хто склав кваліфікаційний іспит, не було жодного представника расової меншини. Скарги пожежників на роботодавця були відхилені суддею Соні Сотомайор, яка у своєму рішенні спиралася на положення наказу президента Джона Кеннеді № 11246 . Її рішення було визнано неправомірним і скасовано лише 29 червня 2009р.[8].

Для того, щоб уникнути подібних казусів, у країнах, які застосовують політику позитивних заходів, законодавець мусить чітко визначати категорії осіб до яких подібні заходи необхідно застосувати та межі проведення такої політики. В українському законодавстві перелік таких категорій осіб міститься у ст. 14 Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012, але межі проведення такого роду анти дискримінаційних заходів не встановлені. Замість цього кожен нормативно-правовий акт підлягає анти дискримінаційній експертизі, відповідно до ст. 8 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012[6]. Саме

ця експертиза вирішує які нормативно-правові акти відповідають анти дискримінаційному законодавству, а які ні, фактично, встановлюючи межі проведення такої політики.

Отже, політика позитивних заходів є прямою необхідністю для забезпечення рівних можливостей при працевлаштуванні для тих категорій населення, які цього дійсно потребують. Подібну практику застосовують у більшості країн світу, у тому числі і в Україні (щодо осіб з інвалідністю, батьків з дитиною (дітьми) віком до шести років, осіб які виховують без одного з подружжя дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю, молоді та ін.). Розглядати подібні заходи у контексті дискримінації варто лише у тому разі, коли надані преференції перешкоджають реалізації прав більшості, тобто у випадках порушення анти дискримінаційного законодавства.

Список використаної літератури

1. Affirmative Action. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://plato.stanford.edu/entries/affirmative-action.(дата звернення 16.03.2019)

2. John F. Kennedy: Executive Order 10925 (1961). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://civilrightsmovement.blogs.wm.edu/2015/02/17/john-f-kennedy-executive-order-10925-1961.(дата звернення - 17.03.2019)

3. Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року що встановлює загальні рамки рівності оправного поводження у сфері зайнятості і професійної діяльності. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ecmi-epp.org/wp-content/uploads/2015/03/Council-2000_78_EC_UK.pdf.(дата звернення – 17.03.2019).

4. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105.(дата звернення - 17.03.2019)

5. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17.(дата звернення 18.03.2019)

6. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/875-12.(дата звернення - 18.03.2019)

7. Закон України «Про зайнятість населення». [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17.(дата звернення - 18.03.2019)

8. June 29, 2009 -- U.S. Supreme Court Rules Against Racial Quotas in New Haven FD! Victory!. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.adversity.net/newhavenfd/default.htm.(дата звернення -19.03.2019)

Максименко М.І.
директор Чернігівського НДЕКЦ МВС України
Власенко О.М.
головний судовий експерт
відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів
Чернігівського НДЕКЦ МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН, ЯКІ ВИЛУЧАЮТЬСЯ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

В умовах сьогодення діяльність правоохоронних органів держави все більше спрямовується на вектор запобігання злочинам. В свою чергу при призначенні покарань за вчинення злочинів суди намагаються застосовувати покарання не пов'язані з позбавленням волі, або застосувати звільнення від відбування покарань з випробуванням з метою виправлення поведінки засуджених по за межами місць позбавлення волі. Це в свою чергу має свої позитивні моменти: так особа не відривається від суспільства, знаходиться в звичайному середовищі, не втрачає соціальні зв'язки, проте обтяжена певними обов'язками. Виконання, протягом певного часу, покладених на неї обов'язків вказує на реалізацію діяльності, метою якої є виправлення особи.

Не зважаючи на позитивні моменти виконання та відбування кримінальних покарань по за межами місць позбавлення волі слід зазначити, що по відношенню до певної частини осіб, які вчинили злочини не доречно та соціально не справедливо застосовувати покарання не пов'язані з позбавленням волі. Саме тому в установах виконання покарань, які виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі, відбувають покарання особи, які вчинили тяжкі та особливо-тяжкі злочини та які мають тривалу злочинну кар'єру (раніше відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк).

Дослідження, які проведені Боднаром І.В., Колбом О.М. та Царюком С.В. вказують на значне криміногенне зараження осіб, які утримуються в установах виконання покарань і пов'язані з цим складності процесу їх виправлення та ре соціалізації, недопущення вчинення ними злочинів, як під час перебування в установах так і після звільнення з них. Одними з важливих причин та умов вчинення злочинів та порушень режиму відбування покарань, зазначеними категоріями осіб, є наявність у них заборонених предметів, виробів та речовин. Саме тому одними з головних обов'язків співробітників установ виконання покарань є перекриття проникнення до засуджених заборонених для використання ними речей виробів та речовин. Зазначена вище діяльність має свої особливості в залежності від видів та особливостей проникнення (приховування) заборонених для використання засудженими забороненими виробами, речами та речовинами. В цій статті ми зупинимось лише на особливостях боротьби з проникненням до засуджених наркотичних речовин.

Проведені дослідження, раніше вказаних авторів, вказують на шляхи проникнення до останніх наркотичних речовин. В переважній більшості випадків вони проникають до засуджених в посилках, передачах та бандеролях, рідше вони заносяться самими співробітниками чи особами, які прибули на короткострокові та тривалі побачення, ще рідше наркотичні речовини перекидаються через огорожу установ виконання покарань. У зв'язку з зазначеним співробітники установ виконання покарань, які проводять обшукові та оглядову роботу повинні володіти навичками виявлення наркотичних речовин по їх візуальних ознаках.

Специфіка установ з виконання покарань полягає у перебуванні чисельної кількості в'язнів, які мають стійку фізичну та психічну залежність від наркотичних засобів та психотропних речовин. Речовини, які викликають таку залежність, як правило, знаходяться у незаконному обігу

та є забороненими. Проте ув'язнені наркозалежні особи знаходять способи «добування» наркотиків.

Співробітники установ з виконання покарань знаходять заборонені предмети та речовини серед особистих речей ув'язнених, а також при оглядах посилок та передач. Звичайно, такі речовини приховуються і маскуються під дозволені предмети та речовини.

Далі розглянемо основні заборонені речовини, які користуються «попитом» серед ув'язнених.

Предметами зловживання можуть бути як природні, так і напівсинтетичні або синтетичні наркотичні засоби та психотропні речовини, які знаходяться у незаконному обігу, та лікарські препарати, які вживаються з немедичною метою.

1. До природних наркотиків відносяться препарати отримані безпосередньо з рослин виду Мак снотворний (Papaver Somniferum L.) та рослин роду Коноплі (Cannabis).

2. До напівсинтетичних та синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин відносяться речовини отримані шляхом синтезу. До цієї групи відноситься велика кількість лікарських препаратів які можуть зустрічатися у вигляді – порошків, таблеток, капсул, а також у вигляді розчинів для ін`єкцій.

Серед наркотичних засобів рослинного походження одними з найбільш поширених в Україні є наркотичні засоби, які одержують з конопель. Це зумовлено доступністю вирощування цієї рослини, простотою виготовлення з неї наркотичних засобів та невисокими цінами на «чорному» ринку.

Об'єктами криміналістичного дослідження є рослини конопель: цілі або різного ступеня подрібнення, суцвіття, стебла, листя. Крім того, надходять продукти переробки: каннабіс, отриманий безпосередньо з рослини, смола канабісу та екстракти (настойки) каннабісу.

До установ з виконання покарань найчастіше попадають каннабіс та смола каннабісу (гашиш).

Каннабіс - це речовина рослинного походження, висушена або невисушена, і в залежності від цього вона має колір від світло-зеленого, зеленого до коричневого, темно-коричневого. Ступінь подрібненості каннабісу може бути різною. Каннабіс є готовим до безпосереднього вживання наркотичним засобом, але разом з тим він може бути використаним для подальшого виготовлення інших речовин, наприклад смоли каннабісу або екстракту каннабісу. Наркотичні засоби, виготовлені з рослин роду Конопля, мають специфічний, характерний для них запах, який дозволяє відрізнити наркотик при первинному огляді.

Каннабіс вживається шляхом інгаляції при палінні в чистому вигляді або в суміші з іншими речовинами (наприклад, тютюном), можливе також його вживання перорально. Смола каннабісу вживається шляхом інгаляції при палінні в чистому вигляді або в суміші з іншими добавками. Можливе вживання смоли каннабісу перорально.

Для незаконної передачі в установу з виконання покарань каннабіс та смолу каннабісу переховують у предметах особистої гігієни, з продуктами харчування та у предметах одягу: у пакетиках занурюють у пляшки з шампунями, гелями для душу, в банки з варенням, пакети з харчовими смаковими добавками (кетчуп, гірчиця, майонез, хрін, тощо), у невеликих за розмірами пакунках приховують у швах одягу, під підкладкою верхнього одягу, тощо.

Також на території України достатньо розповсюджені наркотичні засоби, виготовлені з рослин виду Мак снотворний (Papaver Somniferum L.). Об'єктами криміналістичного дослідження є рослини маку (найчастіше в стадії молочної зрілості), коробочки зі стеблами, коробочки цілі або різного ступеня подрібнення, брикети соломи маку. Крім того, надходять продукти переробки рослинної сировини, отримані як в кустарних, так і в заводських умовах: опій, одержаний безпосередньо з рослини, концентрат макової соломи, та продукт їх

ацетилювання – героїн. Усі вказані об'єкти містять наркотично активні компоненти.

До установ з виконання покарань найчастіше попадають опій, ацетильований опій та героїн. Препарати з рослини мак вживаються переважно у вигляді ін'єкцій, перорально (як їжа), у деяких країнах мак палять.

Опій – сік снотворного маку, що згорнувся. Може надходити у вигляді нашарувань коричневих кольорів на відрізках тканин (марлі), які приховують у предметах одягу (у швах, під підкладкою верхнього одягу, тощо).

Опій ацетильований - це наркотичний засіб, який одержують шляхом ацетилювання опію або екстракційного опію. Він містить у своєму складі, крім алкалоїдів опію, моноацетилморфін, діацетилморфін, ацетилкодеїн, або їх суміш. Як правило, вилучається у вигляді водних розчинів або смоло подібної речовини коричневого або темно-коричневого кольорів, іноді може зустрічатись у формі грудочок, кульок, плиток, які мають характерний запах сухофруктів. Може надходити у вигляді нашарувань коричневих кольорів на відрізках тканин (марлі), які приховують у предметах одягу (у швах, під підкладкою верхнього одягу, тощо). Розчини ацетильованого опію можуть потрапляти до установи з виконання покарань в обрізаних полімерних шприцах із запаяними носиками або у невеликих полімерних, герметично закритих, контейнерах, які можуть приховуватись у предметах особистої гігієни, з продуктами харчування та у предметах одягу.

Героїн – напівсинтетична речовина, отримана шляхом ацетилювання морфіну або речовин, що містять алкалоїди опію (опій або концентрат з макової соломи), і має у своєму складі ацетильовані похідні морфіну, кодеїну або їх суміш.

Героїн має вигляд порошкоподібної речовини від білого до темно-коричневого кольору. Вживається ін'єкційним шляхом, а також інгаляцією шляхом паління або з їжею.

До природних наркотичних засобів відноситься кокаїн, який отримують з листя рослин Кокаїнового куща. Кокаїн, який вилучають із незаконного обігу, найчастіше зустрічається у вигляді білого кристалічного порошку, гранул або комків білого, жовтого або коричневого кольорів. У вигляді порошку може вдихатись через ніс, у вигляді розчину - внутрішньовенно. Має менше розповсюдження, ніж наркотичні засоби, отримані з рослин роду Коноплі та виду Мак снотворний, та значно більшу вартість на «чорному» ринку.

Серед синтетичних наркотичних засобів найбільшим «попитом» в установах з виконання покарань користуються амфетамін, метамфетамін та метадон, а також ще деякі речовини амфетамінового ряду.

Амфетамін та метамфетамін зустрічаються у вигляді порошкоподібних та пастоподібних речовин білого, світло-жовтого, різних відтінків рожевого кольорів, майже завжди мають характерний для них запах «мигдальної кісточки», а також у вигляді злегка мутних розчинів. Наркотичні засоби амфетамінового ряду перебувають у незаконному обігу у вигляді таблеток, різних кольорів та відтінків, як правило круглої форми з відбитими малюнками-символами (корона, пташка, автомобіль, голова індіанця, долар, тощо) або різними написами. Вживаються ці речовини перорально, шляхом вдихання, іноді – ін'єкційно.

Метадон має вигляд кристалоподібної речовини, напівпрозорої, білого кольору (схожий на кам'яну сіль). Вживається перорально.

Амфетаміни та метадон для передачі в установи з виконання покарань фасуються, як правило, у невеликі згортки з фольги, які щільно обтягуються полімерною плівкою та приховуються у предметах особистої гігієни, продуктах харчування та у предметах одягу. Крім того, амфетаміни та метадон можуть безпосередньо додавати до продуктів харчування (кетчуп, варення, тощо). При вживанні такої «їжі» наступає наркотичне сп'яніння.

Знання співробітниками установ виконанняпокарань зовнішніх ознак, за якими можна виявити наркотичні речовини в установах виконання покарнь значною мірою сприяє боротьбі з ними, проте остаточне заключення, що саме виявлена речовина є наркотичною може дати лише судовий експерт.

Використана література:

1. Богатирьов І.Г. Царюк С.В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених, які відбувають покарання в установах максимального рівня безпеки. Монографія.Чернігів. «Деснянські зорі» 210 с.

2. Боднар І.В. Кримінологічні засади запобігання вчинення злочинів в установах виконання покарань закритого типу:дис. Кан. Наук. Харьків 2018р. 276 с.

3. Колб О.Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: дис. докт. юрид. Київ. 2007. 509 с.

Мартиненко А.О.
студентка юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби
Зливко С .В.
к.ю.н., доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби

ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку нашої держави піддаються реформуванню та трансформації практично всі структурні органи виконавчої влади й Міністерство юстиції не є винятком у цьому загальнодержавному процесі. Даний процес є досить кропітким та вимагає термінового вирішення низки нагальних питань, оскільки злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства, крім того численні дослідження вказують на те, що значна частка злочинців-рецидивістів свою першу судимість отримали в неповнолітньому віці. Саме тому Міністерством юстиції України створено окрему організаційну структуру для забезпечення ювенальної пробації. В тринадцяти містах України (Дніпро, Кривий Ріг, Запоріжжя, Маріуполь, Київ, Житомир, Львів, Сєвєродонецьк, Рівне, Одеса, Миколаїв, Харків, Кропивницький та Мелітополь) вже створено Центри ювенальної пробації, діяльність кожного з яких забезпечує персонал у складі 4 працівників (начальник, старший інспектор, психолог, фахівець) [1].

Пробація (від лат. Probatio) – випробування – юридичний термін, що використовується в міжнародному праві для визначення назви й діяльності служби, що історично створювалася для організації роботи з особами, які вчинили кримінально каране діяння, засудженими, але не позбавленими волі, або звільненими з-під варти.

Суть пробації полягає у встановленні певних обмежень і обов'язків, що покладаються судом на правопорушника з метою його соціальної реабілітації [2, с. 45-49]. Відтак, інститут пробації має стати складовою системи ювенальної юстиції як комплекс заходів, що за рішенням суду може бути застосований до особи, котра вчинила злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або іншого виду відповідальності, спрямованого на ресоціалізацію цієї особи [3].

Отже, враховуючи важливість і соціальну значущість впровадження ювенальної пробації в Україні й водночас те, що триває робота з розгортання її повноцінної системи, необхідно звернути увагу на позитивні аспекти зарубіжного досвіду функціонування означеного інституту з метою врахування його під час розробки національних методів та форм роботи з неповнолітніми правопорушниками.

Історичною батьківщиною першої у світі системи пробації загально прийнято вважати США, де вперше суди починають використовувати винятково формальні покарання для неповнолітніх з передачею їх на поруки місіонерам та церкві на безоплатній основі. Саме в Америці у штаті Массачусетс було прийнято перший закон про службу пробації для неповнолітніх, який пізніше було ухвалено і в інших штатах. Прийняття цих нормативно-правових актів суттєво вплинуло на американську систему кримінальної юстиції щодо неповнолітніх та відіграло важливу роль у виникненні та розвитку сучасної концепції пробації. Метою такого заходу було виправлення неповнолітнього злочинця та попередження вчинення повторного злочину внаслідок застосування виховних методів роботи [4, с. 147]. Однією з особливостей кримінальної юстиції щодо неповнолітніх у США є широка співпраця служби пробації з великою кількістю благодійних, релігійних організацій, жіночих клубів, товариств захисту дітей від жорстокого поводження, які

здійснюють постійний нагляд за неповнолітніми злочинцями, який сприяє їх виправленню.

У Канаді ювенальна пробація існує 27 років і її уряд з впевненістю говорить, що такі зміни є позитивними адже органічна потреба в дитячих колоніях почала відпадати, оскільки самі суди та судді зрозуміли, що праця з молоддю вимагає іншого підходу, ніж з дорослими, також не менш важливим є те, що відсоток неповнолітніх злочинців які пройшли пробаційні програми й повернулися до злочинного світу є незначним.

У Франції ювенальна юстиція з'явилася набагато пізніше, ніж в інших європейських країнах і потребувала немалих зусиль. Всі часи значне місце посідав суд присяжних, і тому тільки в цій країні з самого початку було передбачено, крім створення одноособового судді, ще й трибуналу у справах неповнолітніх, а згодом і створення суду присяжних у справах неповнолітніх. За французьким ліберальним законодавством, діти до 13 років взагалі непідсудні. Повна кримінальна відповідальність у Франції починається з вісімнадцятирічного віку. Проте що не все так однозначно в «ювенальному королівстві», свідчить і виданий у Франції у 2000 р. звіт «Про стан справ у судах у справах неповнолітніх і в соціальних службах, про розлучення дітей з батьками», де серед недоліків системи було зазначено необмежену владу над долею дитини з боку соціальних працівників та суддів [5].

У Болгарії соціальна робота з неповнолітніми правопорушниками та нагляд за ними є обов'язком інспекторів Управління з попередження злочинності неповнолітніх, соціальних працівників і громадських наглядачів. Управління і контроль за їх роботою здійснюється національною поліцією. Відповідно до закону, ці управління створюються в структурі місцевих органів влади за пропозицією національної поліції й за ухваленням Міністра внутрішніх справ [4, с. 147]. Інспектори Управління з попередження злочинності неповнолітніх призначаються безпосередньо Міністром

внутрішніх справ; вони є офіцерами національної поліції та повинні мати педагогічну підготовку, що є необхідним для роботи з «ранніми» злочинцями.

На підставі аналізу зарубіжного досвіду функціонування інституту ювенальної пробації, можна констатувати, що діяльність центрів ювенальної пробації позитивно впливає на зниження рівня рецидивної злочинності завдяки вдосконаленій системі нагляду та впровадженій соціально-виховній роботі з особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, та засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

В українському суспільстві погляди вчених з приводу доцільності впровадження в державі інституту ювенальної пробації є неоднозначними. Одні вважають, що вік який визначений у кримінальному кодексі України є достатнім для того, щоб така особа цілком усвідомлювала наслідки своїх дій, саме тому кримінальна відповідальність повинна застосовуватися на загальних підставах, в той час як інші, цілком підтримують таке нововведення, аргументуючи це тим, що неповнолітні не потраплятимуть відразу в місця з підвищеною криміногенністю чим не будуть удосконалювати свої злочинні навички, з таким баченням варто погодитися, оскільки даний спосіб ресоціалізації дозволяє запобігти травматичного впливу на дитину в місцях позбавлення волі.

Не зважаючи на те, що пройшло не так багато часу з моменту коли почала діяти ювенальна пробація, свою ефективність вона вже показала. Підтвердженням цього є статистика, яка свідчить, що протягом 2018 року по обліку уповноважених органів з питань пробації пройшли 2418 неповнолітніх суб'єктів пробації, 64 з яких вчинили повторні злочини під час перебування на обліку. Загальний рівень рецидивної злочинності становить 2,6 %. Разом з тим, 344 неповнолітніх пройшли по обліку секторів ювенальної пробації та лише 5 з них вчинили повторні злочини під час перебування на обліку. Рівень рецидивної

злочинності серед неповнолітніх, які пройшли по обліку секторів ювенальної пробації становить 1,4 % [4].

Роблячи висновок необхідно зазначити, що створення в Україні спеціалізованої системи, яка захищала б права дитини, є вкрай необхідним заходом. Досвід зарубіжних країн свідчить, що соціальна реабілітація дітей, які вступили у конфлікт із законом, є ефективним соціальним механізмом, який дає змогу відновити фізичний, психологічний та соціальний статус неповнолітнього при значній економії коштів на це. Зважаючи на складність демографічної ситуації в Україні, тенденцію до зростання рівня дитячої злочинності та необхідність поліпшення стану справ у цій сфері соціальна реабілітація дітей зазначеної категорії сприятиме їх повноцінній соціалізації, що зрештою дасть можливість зменшити напруженість у суспільстві та запобігти рецидивній злочинності серед неповнолітніх, що є чудовим надбанням для майбутнього нашої держави, тож ми пропонуємо відкрити центри ювенальної пробації в кожному обласному центрі з метою їх більшого територіального охоплення, що, по-перше, дозволить більшій кількості неповнолітніх пройти пробаційні програми й, по-друге, зменшить навантаження на виховні колонії.

Список використаних джерел

1. Проект реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Міністерство юстиції України. URL: https://court.gov.ua/ userfiles/file/sud_1490/den_prapora/model.docx (дата звернення 20.03.2019).

2. Василевич В. В., Михайлова І. М. Кримінологічне обґрунтування запровадження інститутів відновного правосуддя та пробації в Україні. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 45–49.

3. Михайлова І. Пробація щодо неповнолітніх як механізм запобігання злочинам неповнолітніх. URL:

http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/51.pdf (дата звернення 23.03.2019).

4. Опацький Р. М. Зарубіжний досвід впровадження ювенальної юстиції. Юридична наука. 2012. № 2. С. 146–151.

5. Терещук Г. М. Зарубіжний досвід функціонування основних моделей ювенальної юстиції. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 2 (10). С. 116–120.

6. Система ювенальної пробації в дії: пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?p=2699 (дата звернення 25.03.2019).

Марущак Н.В.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права,
Стеченко К.Л.
студентка гр. КЮ-181
Чернігівський національний технологічний університет

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ

Проблема взаємовідносин держави і індивіда завжди була і продовжує перебувати в ряду найважливіших проблем науково-правової думки. Вона має багатовікову історію, і якою би не була держава за своєю сутністю, «який би режим в ній би не панував – взаємини між людиною і державою завжди представляли інтерес не тільки теоретичний, релігійний, філософський, але і прикладний, оскільки без урахування цієї взаємодії, неможливо було б встановити в суспільстві порядок, необхідний для панівної еліти і для демократично обраних правителів [1, с.214].

Між особою та державою існує складний взаємозв'язок, який виражається у наявності зобов'язань як в особи перед державою, так і у держави перед особою. Цей взаємозв'язок закріплюється державою через певні права, свободи та обов'язки. Вони й складають правовий статус особи, котрий реально відображає взаємодію особи з державою та характеризує рівень життя усього суспільства та стан законності у ньому.

Погляди на поняття правового статусу особи не є однозначними. Науковці по-різному визначають цю категорію, характеризують її. Так, О.В. Петришин визначає правовий статус як сукупність суб'єктивних прав, юридичних обов'язків і законних інтересів суб'єктів права [2, с.237]. О.О.Тихомиров вважає, що правовий статус особи – це юридично визначене місце особи у її взаємовідносинах із суспільством та державою[3, с.277].

О.Ф. Скакун характеризує правовий статус особи як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків відповідно до яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві [4, с.377]. М.В. Вітрук визначав правовий статус як систему юридичних прав, свобод, обов'язків і законних інтересів в їх єдності, основу чи ядро її правового становища [5, с.31]. Е.А. Лукашева вважає, що правовий статус особи – це одна з найважливіших політико-юридичних категорій, яка нерозривно пов'язана з соціальною структурою суспільства, рівнем демократії, станом законності [6, с.91].

Слушним, на нашу думку, є визначення Л. А. Луць, яка вважає, що правовий статус особи це закріплені у відповідних джерелах права й гарантовані державою суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи [7, с.124]. Різні розуміння поняття правового статусу дають можливість зробити висновок, що його найсуттєвішою характеристикою є сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків особи. Саме це є основою поняття правового статусу.

Права людини є необхідною складовою правового статусу особи. У структурі правового статусу людина є суб'єктом суспільних відносин. Права суб'єкта суспільних відносин – це можливості людини користуватися благами для задоволення її матеріальних, фізичних та духовних потреб, що зумовлені її природою та соціально-економічним, культурним рівнями розвитку всього суспільства.

Як слушно зазначає О. А. Лукашева, права людини фіксують і висловлюють систему життєзабезпечення особи, без якої неможливим є її нормальний розвиток. Цінність прав людини полягає в тому, що в них закладені ті принципи взаємодії людини і суспільства, які забезпечують нормальну життєдіяльності того чи іншого [8, с.55].

Чинна Конституція Україна виділяє різні види прав, свобод та обов'язків людини і громадянина та їх покоління:

1. Громадянські(особисті) права – це такі права, свободи та обов'язки, які належать людині як члену громадянського суспільства, є природними, невід'ємними, основними, що охоплюють фундаментальні аспекти свободи особи (право на життя, на честь і гідність, на вибір місця проживання, на особисту недоторканність та недоторканність власного житла, на таємницю листування, телефонних розмов, на свободу пересування);

2. Політичні права – це можливості кожного громадянина активно брати участь в управлінні державою, вносити певні пропозиції щодо покращення роботи державних структур та органів (право користуватися рівним правом доступу до державної служби, брати участь у виборах (обирати і бути обраним), надсилати письмові або усні звернення до державних органів, утворювати політичні партії, збиратися мирно і без зброї, проводити мітинги, свобода слова);

Ці дві групи прав мають нормативний характер, оскільки їх зміст є точним, чітко визначеним. Деякі науковці вважають їх негативними, адже по суті держава не повинна виконувати певні дії, щоб забезпечувати їх, а навпаки зобов'язана не зазіхати на ці права. Вони належать до групи прав першого покоління, які повинні здійснювати юридичний захист особи від будь-якого неправомірного втручання.

3. Економічні права – це права, що мають забезпечувати людині можливість користуватися продуктами господарської діяльності, засобами виробництва (право на підприємницьку діяльність, на працю, на приватну власність, на достатній рівень життя, на охорону власного здоров'я, на житло і т.д.);

4. Соціальні права – можливості кожної особи вільно розпоряджатися своєю робочою силою, забезпечувати гідні соціальні умови життя (право на працю, на

відпочинок, на матеріальне забезпечення, на достатній рівень життя);

5. Культурні права – це можливості, що допомагають кожному стати корисним та невід'ємним учасником політичного, культурного, соціального життя (право на освіту, на творчість, на результати творчої діяльності і т.д.);

6. Екологічні права – це невід'ємні можливості користуватися безпечними умовами навколишнього середовища (право на сприятливе навколишнє середовище, на відшкодування шкоди, на вільний доступ до інформації про його стан).

Правовий статус особи охоплює усю систему прав та обов'язків, які має людина й конкретний громадянин. Він має відповідати двом умовам: не змінюватися за своїм змістом (бути відносно сталим) та враховувати реальні зміни, що стосуються людини або суспільства в цілому.

Права та свободи людини становлять ядро правового статусу особи і громадянина. Права людини, їх соціальне призначення в суспільстві – одна з найбільш важливих проблем історичного, соціального та культурного розвитку людства. Вони незмінно знаходилися і знаходяться в центрі уваги філософської, політичної, правової думки.

У національному праві правовий статус особи характеризується широким змістом, в основі якого лежить закріплення прав, свобод та обов'язків громадян України, іноземців та осіб без громадянства. Цінність особистих прав і свобод громадян полягає в тому, що людина виступає як первинний елемент суспільства, що самоорганізується і саморозвивається. Самореалізація індивіда тим ефективніше, чим більше визнається за ним прав і свобод в політичній, соціальній, культурній та інших сферах життя, що забезпечує рівень необхідного різноманіття для повноцінного розвитку соціуму. Безумовним позитивним наслідком цих процесів можна назвати правове визнання людини і її життя в Україні в якості глобальної цінності. Найважливіша роль в

здійсненні прав і свобод належить громадянину, який, сприймаючи норми права, усвідомлюючи їх як безумовну цінність, сприяє функціонуванню механізму правореалізації.

Отже, правовий статус особи і громадянина – це система або сукупність юридичних і природних прав, свобод і обов'язків особи, які закріплені в чинних формах і видах права, зокрема в законодавстві, і складають необхідні потенційні можливості особи мати суб'єктивні права та обов'язки, реалізувати їх у системі суспільних правовідносин, у різноманітних формах діяльності. В основі всіх політичних і соціально-економічних перетворень у суспільстві повинна бути вища мета – забезпечення прав і свобод людини.

Список використаної літератури

1. Права человека / отв. Ред. Е.А. Лукашева. М.: НОРМА, 2003. 573 с.

2. О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський Теорія держави і права : підручник / за ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2015. 368с.

3. О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки / за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 332 с.

4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. К.: Алерта; КНТ; ІДУЛ, 2009. 520 с.

5. Витрук Н.В. Основы теории положения личности в социалистическом обществе. М.: Наука, 1979. 229 с.

6. Общая теория прав человека / под ред. Е.А.Лукашевой. М.: Издательство НОРМА, 1996. 520 с.

7. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права: (навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою)) / Л.А. Луць. К.: Атіка, 2007. 412 с.

8. Лукашева Е.А. Кризисная ситуация в советском обществе и права человека // Права человека: время трудных решений. М., 1991. 176 с.

Онанченко В.С.
студентка юридичного факультету
Академії Державно пенітенціарної служби
Зливко С.В.
к.ю.н., доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка в Україні є сукупність видів економічної діяльності, що не є дозволеними в рамках законодавства, тобто визначальною рисою тіньової економіки завжди є незаконна діяльність. На сьогоднішній день тінізація економіки охопила практично всі сфери господарського життя. Тіньова зайнятість є складовою тіньового сектору економіки, оскільки вона, зазвичай, спрямована проти працівників (позбавляє їх легального працевлаштування, оплати та охорони праці, соціального, пенсійного та медичного забезпечення). Так, у цьому секторі створюються умови для втягування значної частини населення до протиправних дій [1].

Високий рівень тіньової зайнятості населення на ринку праці уже багато років постає одною із головних загроз соціальній безпеці, що актуалізується в умовах перебудови економіки та встановлення європейських стандартів стосовно оплати та охорони праці. Тіньова зайнятість в Україні в останні роки трансформаційних змін стрімко поширюється, охоплюючи значну кількість робочих місць на підприємствах та організаціях, яка призводить до суттєвого зменшення надходжень до дохідної частини державного бюджету, зниження рівня соціальної захищеності економічно активного населення, незаконного звільнення працівників, несвоєчасної виплати заробітної плати, порушення умов праці [2, с. 29].

Тіньова економіка та тіньовий ринок праці тісно взаємодіють. Існування такого соціально-економічного явища, як тіньовий ринок праці зумовлює суттєве скорочення доходів бюджету, а саме – частки податкових надходжень. Натомість – скорочення бюджетних надходжень «тягне» за собою подальше скорочення бюджетних витрат на освіту, науку, культуру, на фінансування соціальної сфери. Найбільший рівень «тіньової» зайнятості, за оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, притаманний таким галузям української економіки: операції з нерухомістю – біля 62,0 %; страхування – 53,0 %; будівництво – 40,0 %; роздрібна торгівля – 32,0 %. «Тіньова» зайнятість у промисловості України на 32,5 % перевищує офіційну [3].

Отже, виходячи з вищезазначеного можемо констатувати, що з метою детінізації економіки в Україні виникає нагальна необхідність детінізації зайнятості України, що нажаль є складною проблемою для органів влади.

Провідну роль у подоланні тіньової зайнятості відведено Державній службі України з питань праці (далі – Держпраці України), на яку покладена функція інспекції праці. У своїй діяльності вона має керуватися принципами, закладеними у конвенціях МОП № 81 та 129, рекомендаціях № 198 та 204 тощо. Крім консультування, роз'яснення положень законодавства про працю та соціальний захист населення країни працівникам та роботодавцям, перевірок підприємств, у тому числі без попереднього повідомлення, вжиття передбачених заходів та застосування санкцій, поновлення прав працівників тощо. Держпраці, спільно з Міністерством соціальної політики та в консультаціях із соціальними партнерами має сформувати засади та механізми реалізації національної політики протидії тіньовій зайнятості на основі достовірної інформації про загальні передумови, конкретні причини та мотиви тіньової зайнятості;

сформувати національну та територіальну систему координації взаємодії різних гілок влади та недержавних інститутів, зокрема соціальних партнерів, що мають у своєму розпорядженні різні інструменти виявлення, оцінювання та подолання тіньової зайнятості.

У Положенні про Державну службу України з питань праці зазначено, що у випадках передбачених законом, посадові особи Державної служби з питань праці (інспектори праці) можуть складати протоколи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення, за порушення вимог законодавства про працю та охорону праці [4]. Так, статтею 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення, передбачено, що фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства, – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, фізичних осіб-підприємців, які використовують найману працю від п’ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне вчинене протягом року таке порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладання штрафу на посадових осіб в розмірі від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів громадян [5].

Поряд з цим, для того, щоб підвищити ефективність і дієвість боротьби з тіньовою зайнятістю необхідно сконцентрувати увагу на заходах які матимуть максимальний ефект. На наше глибоке переконання одним із таких заходів є удосконалення (посилення) санкцій. Слушно з цього приводу зазначає Л. М. Попова, що одним

з напрямків протидії випадкам нелегального працевлаштування є посилення відповідно до Європейських норм адміністративно – правових санкцій за порушення норм трудового законодавства [6].

Таким чином ми пропонуємо наступні заходи щодо удосконалення санкцій:

– перегляд існуючої системи грошових санкцій з метою покарання за недотримання законодавства, особливо у випадку незадекларованої праці;

– запровадження більш дієвих і ефективних додаткових санкцій за недотримання законодавства, що безпосередньо пов'язані із життєво важливими інтересами роботодавців, з метою недопущення одержання роботодавцями економічної вигоди від правопорушень (навіть у випадку сплати штрафів);

– прийняття законодавчого положення про те, що рішення про застосування штрафу повинно містити наказ про виплату сум, належних до сплати працівникам, органам соціального забезпечення та податковим органам, де це доречно із встановленням строку сплати штрафу і зазначенням, що це рішення слугує підставою для виконавчої процедури щодо сплати;

– запровадження правового режиму принципу спільної відповідальності власників, адміністраторів, юридичних представників і директорів роботодавців та інших хто має причетність до прийняття (оформлення) на роботу (зокрема організацій, що перебувають у групових або громадських стосунках із роботодавцем; організацій, фірм і власників будівельних об'єктів, які найняли роботодавця як субпідрядника; власника приміщень, у яких мало місце порушення) як за скоєння порушення, так і за сплату відповідних штрафів;

– запровадження юридичної процедури інспектування з можливістю негайного застосування, яка дозволить інспекторам праці видавати роботодавцеві припис про негайну інтеграцію працівників у його організацію, на умовах безстрокового трудового договору,

без іспитового строку та з визнанням усіх умов праці з самого початку, якщо встановлено факт незадекларованої праці, без обмеження можливості оскарження роботодавцем і працівником такого рішення адміністративного органу в судовому порядку.

Список використаних джерел

1. Завіновський І.С., Старинська М.Ю. Вплив тіньової економіки на ринок праці в Україні. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/21632/1/309-316.pdf (дата звернення: 20.03.2019).

2. Шаульська Л., Якимова Л. Проблеми тіньової зайнятості в контексті структурних трансформації ринку праці. *Схід*. 2017. №2. С. 28–35.

3. Тенденції тіньової економіки. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://www.me.gov.ua (дата звернення: 21.03.2019).

4. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: постанова КМ України від 11.02.2015 р. № 96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF (дата звернення: 21.03.2019).

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page2 (дата звернення: 25.03.2019).

6. Попова Л. М. Адміністративно-правові заходи протидії тіньовій зайнятості. Європейські перспективи. 2015. № 6. С. 113 – 118.

Приходько В.О.
студентка юридичного факультету
група ТПР-161
Чернігівського національного
технологічного університету
Науковий керівник:
Петрик О. Л.
канд. наук з держ. управління,
доцент кафедри кримінального права
та правосуддя ЧНТУ

ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ «ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ» ЗА СТ. 149 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Конституція України проголошує право кожного на свободу та особисту недоторканність, однак із кожним роком частішають випадки порушення даних прав. «Показовим прикладом» порушення основних конституційних прав людини є так зване «біле рабство» (або торгівля людьми), масштабність поширення якого на території України за останні роки, на жаль, лише зростає.

Інформаційне агентство «Уніан» повідомляє, що лише за перше півріччя 2018 року в Україні рівень торгівлі людьми зріс майже на 30% порівняно з 2017 роком [1]. Така ситуація скоріше за все була викликана недосконалістю законодавства, за якого частина злочинців могла уникнути відповідальності, не ефективною роботою правоохоронних органів, не достатньою досліджуваністю теоретично-практичних аспектів даного виду злочинної діяльності тощо.

Із метою приведення у відповідність з міжнародними стандартами 6 вересня 2018 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального Кодексу України», яким суттєво було змінено деякі кримінально-правові аспекти, важливі для кваліфікації даного злочину. Варто відзначити, що за статистичними

даними в 2018 році розкрито на 26% більше злочинів щодо торгівлі людьми, ніж в 2017, що ймовірно викликано саме такими законодавчими змінами.

Дослідженнями злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми досліджували багато науковців, зокрема: В.К. Весельський, В.О. Іващенко, В.А. Козак, Л.Г. Кохан, К.Б. Шевченко, Я.Г. Лизогуб, А.М. Орлеан, В.М. Підгородинський, В.В. Пясковський, О.В. Святун та інші.

Метою дослідження є визначення об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 149 Кримінального Кодексу України (далі – ККУ) та аналіз основних змін до положень вищеназваної статті.

Відповідно до ч. 1 ст. 149 ККУ «торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років [2].

Порівняно з минулою редакцією стаття суттєво розширена в частині визначення об'єктивної сторони злочину. Більшість вчених зазначають, що така диспозиція є доволі складною і не сприяє єдиному комплексному розумінню всіх аспектів злочину. Однак ми погоджуємося з закріпленим законодавчим визначенням, оскільки воно є широким і конкретним, визначає ключові аспекти.

Розглянемо більш детально склад даного злочину, тобто сукупність його об'єктивних та суб'єктивних ознак.

Досить дискусійним питанням у науці кримінального права є визначення об'єкта торгівлі людьми, тому що серед вчених немає єдиної точки зору насамперед про те, чому саме завдає шкоду зазначений злочин. Одна частина науковців стверджує, що безпосереднім об'єктом торгівлі людьми є фізична свобода та особиста недоторканність

людини, а інша переконує, що таким об'єктом є воля і гідність людини.

На думку В. Козака безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, які забезпечують свободу людини, а родовим об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують свободу честі та гідності особи [3, с. 7-8].

Я. Лизогуб визначає безпосереднім об'єктом свободу та особисту недоторканність людини, а родовим – людину, як живу, біологічну істоту [4, с. 8-9].

В різних коментарях до ККУ можна зустріти визначення об'єкту цього злочину як суспільних відносин, які забезпечують особисту волю людини.

На основі вищезазначених думок та законодавчих положень можемо зробити висновок, що під об'єктом даного злочину необхідно розуміти суспільні відносини, що забезпечують свободу, честь та гідність людини, а безпосереднім – свобода та особиста недоторканність людини.

Не менш важливою при кваліфікації злочину є й об'єктивна сторона. Вона має велике практичне значення, адже дозволяє відмежовувати злочин від інших, схожих діянь як злочинних, так і незлочинних. Саме об'єктивна сторона даного злочину й зазнала найбільших змін в новій редакції ККУ від 6 вересня 2018 року.

Торгівля людьми є злочином з формальним складом, адже закінченим він вважається уже з моменту вчинення діяння, спрямованого на обмеження волі людини.

Діянням, що виступає обов'язковою ознакою об'єктивної сторони досліджуваного злочину, законодавець називає безпосередньо торгівлю людиною, її вербування, переміщення, переховування, передача або одержання, що відповідно вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [2].

В свою чергу дефініція поняття «торгівля людьми» визначається у ст. 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» № 3739-VI від 20.09.2011 року, а саме як «здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином» [5]. На нашу думку, недоречним є те, що дане визначення не зазнало змін і не приведено у відповідність із чинним ККУ.

Під вербуванням людини слід розуміти запрошення, набір або залучення шляхом домовленості осіб для їх участі в будь-яких видах діяльності (участь у збройному конфлікті або насильницьких діях особисто чи у воєнізованих формуваннях або групах, працевлаштування тощо). Вербування може бути проведене різними засобами: по телефону, Інтернету, поштою шляхом листування. Згода особи, яку вербують, може бути надана в усній чи письмовій формі.

Переміщення людини означає будь-які дії, які спрямовуються на зміну місця її перебування. Це можуть робити різні особи, але зазвичай воно здійснюється вербувальником. Переміщення є закінченим злочином з моменту зміни місця перебування людини. Часто воно пов'язане з перетином кордону, хоча може відбуватися і в межах країни. За чинною редакцією ст. 149 ККУ переміщення є факультативною ознакою торгівлі людьми. Ми вважаємо це правильним, адже на практиці зустрічаються випадки, коли торгівля людьми відбувається й без переміщення.

Переховування людини – це дії суб'єкта злочину, спрямовані на влаштування особи у приміщеннях,

транспортних засобах, на певних територіях тощо. Закінченою ця форма є з моменту переховування потерпілої особи.

Передача та одержання людини передбачаються фактичне встановлення контролю над місцем перебування цієї особи, над свободою руху, в деякій мірі навіть позбавлення можливості вільного пересування. Якщо розглянути поняття «передача людини» детальніше, то це дії, вчені суб'єктом злочину, які полягають у переданні потерпілого у власність іншій людині–покупцю для подальшого використання. Закінченим діяння можна вважати лише з моменту здійснення самої передачі. Одержання людини є безпосереднім наслідком передачі, воно означає отримання потерпілого й встановлення над ним володіння та контролю. Закінченим є з моменту встановлення фактичного контролю над потерпілим з боку особи, яка його одержала.

Також обов'язковою ознакою об'єктивної сторони даного злочину для таких діянь як вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини є спосіб їх вчинення. Це може бути використання примусу, викрадення, обман, шантаж, використання матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкуп третьої особи.

Обман як спосіб вчинення зазначених у ст. 149 ККУ протиправних дій полягає у повідомленні потерпілому неправдивих відомостей або їх приховуванні, повідомлення яких мало б суттєве значення для поведінки потерпілого.

Шантаж передбачає погрозу розголошення інформації, яку потерпілий бажає зберегти у таємниці, чи неправдивих фактів про особу, погроза чи залякування заподіянням іншої шкоди потерпілому (наприклад, звільненням з роботи, відібранням дитини, виселення з житла тощо), залякування з метою поставити потерпілу особу в залежне становище [6].

У примітці 2 до ст. 149 ККУ надається тлумачення іншого способу вчинення цього злочину – уразливого стану особи, під яким слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин [2].

Ці способи були передбачені і у старій редакції ККУ. У оновленому кодексі перелік способів вчинення протиправних діянь, передбачених ст. 149 значно розширено. Серед нових з'явилися: примус, викрадення, використання матеріальної чи іншої залежності потерпілого або підкуп третьої особи. Слід відмітити, що у науці кримінального права ці способи ще не були детально досліджені та проаналізовані.

Отже, торгівля людьми є кримінально-караним злочином, масштабність якого в кожним роком зростає. Для боротьби з порушеннями основоположних прав людини, що відбуваються в результаті вчинення злочинних дій для торгівлі людьми в ККУ були внесені суттєві зміни. Ми повністю підтримуємо чинну редакцію ст. 149 ККУ, однак вважаємо за необхідне привести у відповідність інші законодавчі та підзаконні акти в цій сфері шляхом внесення до них відповідних змін задля уникнення колізій у законодавстві.

Важливим для притягнення до відповідальності винних осіб у злочині, що розглядається, є правильна його кваліфікація. Особливо частими є наукові дискусії щодо визначення об'єкта посягання. На нашу думку, об'єктом даного злочину є суспільні відносини, що забезпечують свободу, честь та гідність людини, а безпосереднім об'єктом слід визначати свободу та особисту недоторканність людини.

Суттєвих змін зазнала об'єктивна сторона даного злочину. У чинній редакції статті злочинними діяннями

визначаються торгівля людиною, вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію. Значно розширено перелік способів вчинення злочину, що дозволятиме на практиці ефективніше боротися з торгівлею людьми та притягувати більше винних осіб.

Список використаної літератури:

1. В Україні майже на 30% зріс рівень торгівлі людьми. УНІАН – інформаційне агентство. URL: https://www.unian.ua/society/10196346-v-ukrajini-mayzhe-na-30-zris-riven-torgivli-lyudmi.html.

2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України : кодекс від 05.04.2001, редакція від 11.01.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

3. Козак В. А. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину) : Авт. дис…к-та юрид. наук: 12.00.08. Н-на юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 15 с.

4. Лизогуб Я.Г. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2003. 20 с.

5. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. Дата оновлення: 09.12.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17. Дата звернення: 31.01.2019.

6. Мельник М.І., Хавронюк М.І. (ред.) Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 7-ме вид., переробл. та допов. URL:

http://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk/81-uky/1678-avtor-uky.html.

Пророченко В.В.
студент групи КПР-162
Чернігівський національний технологічний університет
Пузирний В.Ф.
доктор юридичних наук, професор
Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ

Адміністративний процес є одним із найбільш складних і суперечливих явищ. Це пов'язано з необхідністю розвитку та вдосконалення сфери публічного-правового регулювання, а також проникненням публічно-правових елементів у приватно-правову сферу й навпаки. Важливу роль у забезпеченні законності у сфері адміністративного процесу відіграє дотримання прав, виконання обов'язків і недопущення зловживання правами суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин. Тому однією зі складових правовідносин є вивчення питання про правовий статус суб'єктів цих відносин, вивчення обсягу їхньої правосуб'єктності.

Різні аспекти адміністративно-процесуальної правосуб'єктності досліджували такі вчені, як В. М. Бевзенко, Т. О. Гуржій, М. В. Джафарова, Ю. В. Дем'янчук, І. В. Ковбас, О. В. Кузьменко, О. М. Тадєєва та інші.

Ю. С. Шемшученко визначає «правосуб'єктність» як здатність фізичних і юридичних осіб у встановленому порядку бути суб'єктами права, тобто носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Правосуб'єктність фізичних осіб складається з їхньої правоздатності й дієздатності. У певних випадках правосуб'єктність включає також деліктоздатність [1, с. 697].

У теорії права правосуб'єктність – це самостійна правова категорія, що існує поряд із правами та обов'язками. Правосуб'єктність відображає правову здатність особи бути носієм прав та обов'язків і являє собою постійне громадянське становище особи, а не спроможність чи здатність володіння правами. Вона є передумовою набуття суб'єктивних прав. При цьому зміст правосуб'єктності розглядається як певний набір суб'єктивних прав кожної особи [2, с. 535-536].

Як зазначає М. В. Джафарова, таке юридичне явище, як «правосуб'єктність» застосовується в усіх галузях права, оскільки має не лише теоретичне, але й практичне значення. Ця правова категорія не лише вказує на склад осіб, які можуть у тому чи іншому випадку вважатися суб'єктами права, а також дозволяє останнім отримувати перелік законодавчо закріплених прав та обов'язків, відображає їхні правові можливості в певних правових відносинах [3, с. 33]. З цією думкою важко не погодитись, оскільки зазначена категорія є невід'ємною складовою, яка притаманна учасникам (суб'єктам) адміністративно-процесуальних правовідносин.

Правосуб'єктністю володіють усі без винятку учасники адміністративного процесу, проте в кожного суб'єкта правосуб'єктність суворо індивідуальна. До адміністративно-процесуальної правосуб'єктності треба відносити не тільки можливість бути учасником відповідних правовідносин, але й інші права та обов'язки, надані законом.

І. В. Ковбас вважає, що адміністративна процесуальна правосуб'єктність також закріплює коло осіб, які можуть бути суб'єктами прав та обов'язків, конкретизуючи тим самим коло правовідносин, що виникає на основі адміністративної процесуальної правосуб'єктності. Наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності дає змогу учасникам адміністративного процесу використовувати процесуальні права та обов'язки, закріплені в законодавстві, для

досягнення тих цілей, що стоять перед ними при вступі в процес [4, с. 77]. Ми підтримуємо наведену думку, оскільки вважаємо, що адміністративна процесуальна правосуб'єктність дійсно виникає в межах певних правовідносин. Відсутність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є перешкодою, яка унеможливлює вступ у відповідні правовідносини та реалізацію в їхніх межах своїх прав, свобод та законних інтересів.

О. М. Тадєєва наголошує, що адміністративна процесуальна правосуб'єктність є передумовою виникнення процесуальних правовідносин та розкриває правовий статус суб'єктів процесуальної діяльності. Кожен учасник адміністративного процесу повинен бути наділений адміністративною процесуальною правосуб'єктністю, яка є сукупністю адміністративної процесуальної правоздатності, адміністративної процесуальної дієздатності та адміністративних процесуальних прав та обов'язків [5, с. 111].

Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність визначає можливість суб'єкта права мати процесуальні права та обов'язки і є юридичним засобом для отримання інших прав і обов'язків, спрямованих на здійснення процесуальних функцій суб'єктів процесуальної діяльності.

Адміністративна процесуальна правоздатність виникає у громадян з моменту їх народження і припиняється зі смертю. В юридичних осіб вона виникає з моменту їхнього створення та припиняється з їхньою ліквідацією. Для участі в адміністративному процесі, крім загальної адміністративної процесуальної правоздатності, необхідною є також наявність конкретної адміністративної процесуальної правоздатності, тобто по цій конкретній справі [6, с. 116].

Для того щоб мати можливість особисто брати участь у розгляді адміністративної справи, недостатньо мати виключно адміністративну процесуальну правоздатність.

Відносно адміністративно-процесуальної дієздатності, то вона в структурі правосуб'єктності є способом особи своїми діями набувати адміністративно-процесуальні права і здійснювати адміністративно-процесуальні обов'язки. Вона належить фізичним особам, які: 1) досягли повноліття; 2) не визнані судом недієздатними. Також вона може належати фізичним особам до досягнення повноліття у спорах щодо публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь [6, с. 117]. Функціональний зв'язок двох названих категорій у структурі адміністративно-процесуальної правосуб'єктності полягає в тому, що адміністративно-процесуальна дієздатність є засобом здійснення адміністративно-процесуальної правоздатності.

Якщо розглядати конкретні адміністративно-процесуальні суб'єктивні права й обов'язки, то їхнє місце в складі адміністративно-процесуальної правосуб'єктності визначається тим, що вони не є виробленими правоздатністю й дієздатністю, а належать суб'єкту права і покладаються на нього відповідно до законодавчих приписів. При цьому галузева правосуб'єктність розглядається як передумова виникнення адміністративних процесуальних правовідносин. Конкретна правосуб'єктність повинна розглядатися як характеристика правового статусу учасника адміністративного процесу. Галузева й конкретна правосуб'єктність нерозривно пов'язані одна з одною, оскільки особа через галузеву правосуб'єктність стає учасником адміністративних процесуальних правовідносин і, отримуючи такий статус, посідає в процесі конкретне процесуальне місце серед інших осіб, які беруть участь у справі.

Таким чином, розвиток теорії адміністративної процесуальної правосуб'єктності свідчить про неоднозначне тлумачення її природи. Ця категорія характеризує властивості суб'єкта права. Такі особливості суб'єкт права отримує з огляду на сферу правового

регулювання, що дозволяє говорити про галузевий склад правосуб'єктності. Відповідно, адміністративна правосуб'єктність як атрибут суб'єкта адміністративного процесу має структурно складний зміст. Елементами системи адміністративно-процесуальної правосуб'єктності є адміністративно-процесуальна правоздатність, адміністративно-процесуальна дієздатність, а також конкретні адміністративно-процесуальні права та обов'язки. Таким чином, адміністративно-процесуальна правосуб'єктність закріплює правове становище суб'єктів адміністративного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2007. 992 с.

2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Харків: Еспада, 2006. 776 с.

3. Джафарова М. В. Структурні елементи адміністративної процесуальної правосуб'єктності. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Т. 2. Вип. 2. С. 32–35.

4. Ковбас І. В. Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність громадян. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2015. № 11. С. 74–78.

5. Тадєєва О. М. Правосуб'єктність учасників адміністративного процесу у справах щодо публічного майна. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 29. Т. 2. С. 108–112.

6. Кузьменко О. В., Гуржій Т. О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. Київ: Атіка, 2008. 416 с.

Пророченко В.В.
студент групи КПР-162
Чернігівський національний
технологічний університет
Науковий керівник:
Барабаш А.Г.
кандидат юридичних наук, доцент
Чернігівський національний
технологічний університет

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ВІДНОСИН ДОБРОСУСІДСТВА У ЗЕМЕЛЬНОМУ ПРАВІ

Земля є одним з найважливіших компонентів навколишнього середовища, незамінним природним ресурсом, основою для реалізації господарської діяльності людини. З урахуванням тенденцій розвитку земельної реформи в Україні особливо актуальним залишається питання про мирне співіснування власників та користувачів сусідніх земельних ділянок. Одним із дієвих правових інструментів, покликаних забезпечити цивілізоване використання землі є інститут добросусідства, який отримав подальший розвиток з прийняттям Земельного кодексу України. В сучасних умовах цей інститут права наповнюється новими за змістом нормами, які утверджують певний алгоритм відносин між власниками і користувачами сусідніх земельних ділянок шляхом дотримання справедливого балансу їх законних прав та інтересів.

Вивченням різних аспектів відносин добросусідства займалися такі вчені як І.В. Гиренко, О.В. Заєць, О.А. Лобов, Р.І. Марусенко, А.М. Мірошниченко, І.В. Мироненко, О.М. Пащенко, А.І. Ріпенко та інші.

Правове регулювання добросусідства на законодавчому рівні здійснюється положеннями глави 17 Земельного кодексу України. З аналізу її положень слідує, що три статті із семи присвячені питанням розмежування

земельних ділянок, встановлення та використання межових споруд, по одній статті відведено для розкриття змісту добросусідства та визначення видів і критеріїв впливу на сусідні земельні ділянки, попередженню шкідливого впливу на сусідню земельну ділянку, а також врегулюванню питань проникнення на земельну ділянку гілок і коренів дерев і кущів. Тому, якщо виходити з норм глави 17 Земельного кодексу України, у сфері відносин добросусідства можна виділити два основні напрями правового регулювання:

- відносини щодо розмежування суміжних володінь і запобігання безпосередньому порушенню меж земельних ділянок. Врегулюванню даних відносин у чинному Земельному кодексі України присвячені статті 105-109;

- відносини щодо здійснення опосередкованих впливів на сусідні земельні ділянки, які не пов'язані з безпосереднім порушенням їх меж. Ці відносини регулюються статтями 103, 104 Земельного кодексу України. При цьому, врегулювання зазначених відносин визначає специфіку добросусідства як такого та становить основну складність [1, с. 96]. Ми підтримуємо дану думку, оскільки вважаємо, що зазначений поділ відображає специфіку правового регулювання відносин добросусідства, яка випливає безпосередньо з положень Земельного кодексу України.

Відповідно до положень частини 1 статті 103 Земельного кодексу України власники та землекористувачі земельних ділянок повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їх цільового призначення, при яких власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається найменше незручностей (затінення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення тощо) [2]. Таким чином, можна зазначити, що норми Земельного кодексу України захищають права та законні інтереси власників та землекористувачів сусідніх земельних ділянок. При цьому

законодавець робить акцент на використанні земельних ділянок в межах їх цільового призначення.

У зв'язку з тим, що зміст поняття незручності має доволі суб'єктивний характер, а самі незручності є специфічною оціночною категорією, на практиці поширеною є проблема доказування наявності певних незручностей, навіть якщо існує випадок зловживання правом. Спричинення незручностей, на відміну від нанесення збитків, не носить явно шкідливого характеру [3, с. 32-33].

В свою чергу у частині 2 статті 103 Земельного кодексу України зазначено, що власники та землекористувачі земельних ділянок зобов'язані не використовувати земельні ділянки способами, які не дозволяють власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок використовувати їх за цільовим призначенням (неприпустимий вплив) [2]. Дана норма за своєю природою має імперативний характер, оскільки не допускає будь-яких інших варіантів поведінки і виступає однією із гарантій від можливих зловживань своїми правами та можливостями власниками або землекористувачами сусідніх земельних ділянок.

Частина 3 статті 103 Земельного кодексу України закріплює, що власники та землекористувачі земельних ділянок зобов'язані співпрацювати при вчиненні дій, спрямованих на забезпечення прав на землю кожного з них та використання цих ділянок із запровадженням і додержанням прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та охорони земель (обмін земельних ділянок, раціональна організація територій, дотримання сівозмін, встановлення, зберігання межових знаків тощо) [2]. Дане положення має важливе теоретичне і практичне значення не лише для захисту прав землевласників та землекористувачів, а і для забезпечення раціонального землекористування.

Таким чином, аналіз норм Земельного кодексу України свідчить про відсутність закріплення поняття

добросусідства на законодавчому рівні. Статтями Кодексу розкривається зміст добросусідства і перераховуються правила добросусідства. Перелік правил є відкритим.

У науковій літературі добросусідство розглядають як окремий вид обмежень прав на землю, що не дає особам самостійних прав на чужу річ, тобто лише обмежує особу у здійсненні нею свого власного права. Разом з тим існує презумпція стосовно відносин добросусідства і обов'язку дотримуватися правил добросусідства, які не потребують державної реєстрації [3, с. 33].

На думку О.А. Лобова, добросусідство у сучасній системі права слід розглядати у таких чотирьох аспектах як (а) комплексний міжгалузевий інститут земельного права, (б) суб'єктивне право, (в) обов'язок землевикористувачів, (г) основоположний принцип земельного права[4, с. 107].

На думку О.В. Зайця, земельно-правове добросусідство – це, по-перше, врегульовані земельним законодавством суспільні відносини між землевласниками, землекористувачами, іншими титульними володільцями земельних ділянок та їх сусідами. Таким чином, сторонами цих відносин є, з одного боку, землевласники, землекористувачі, інші титульні володільці земельних ділянок (ця складова добросусідських відносин завжди може бути визначена в силу вимог статей 125, 126 та інших статей Земельного кодексу України), з іншого – їх сусіди. По-друге, земельно-правове добросусідство – це земельні правовідносини, які складаються по відношенню до певних об'єктів, а саме земельних ділянок. Земельна ділянка визначається у статті 79 Земельного кодексу України як частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. По-третє, земельно-правове добросусідство – це земельні правовідносини, фактичним змістом яких є діяльність землевласників, землекористувачів, інших титульних володільців земельних ділянок, які є сусідами, по використанню цих

земельних ділянок у межах своїх повноважень у відповідності до цільового призначення, але в режимі добросусідства. Тобто суб'єкти цих відносин повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їх цільового призначення, при яких власники, користувачі, інші титульні володільці сусідніх земельних ділянок матимуть можливість найбільш повноцінно використовувати останні у відповідності до їх цільового призначення, співпрацювати у реалізації своїх прав на землю [5, с. 29]. З даною думкою важко не погодитись, оскільки поняття «добросусідство» у Земельному праві може включати всі зазначені аспекти і розглядатися у всіх наведених значеннях.

Таким чином, добросусідство – це закріплений нормами земельного законодавства обов'язок використання земельних ділянок власниками і землекористувачами без завдання будь-якої шкоди і незручностей сусідам. Суб'єктами правовідносин добросусідства виступають як власники земельних ділянок, так і землекористувачі. Дотримання норм земельного законодавства, що регулюють питання добросусідства, має важливе значення не тільки з точки зору захисту прав та законних інтересів землевласників та землекористувачів, але і для побудови дружніх відносин, взаємовигідних відносин між сусідами-землевласниками (землекористувачами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1.Мироненко І. Поняття та зміст відносин добросусідства / І. Мироненко // Підприємництво, господарство і право. 2009. № 11. С. 95- 98.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Земельне право України: загальна частина [текст]:навч. посібн./ А.І. Ріпенко, О.М. Пащенко. Одеса : Видавництво ТОВ «Удача», 2013. 80 с.

4. Лобов О.А. Добросусідство в земельному праві України: історико-правовий аспект / О.А. Лобов // Проблеми законності. 2011. № 116. С. 102-108.

5. Заєць О. Онтологічні та еколого-правові аспекти добросусідства за земельним законодавством України / О. Заєць // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. № 2. С. 28-31.

Руденко В.М.
студент юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Науковий керівник:
Захарчук І.В.
викладач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДОРОЖНЯ КАРТА РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Впровадження Україною стандартів Європейського союзу стало каталізатором реформи адвокатури і адвокатської діяльності.

21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту, які від імені України підписав Прем'єр-міністр А. Яценюк.

27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди.

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Ратифікація угоди про асоціацію з Європейським Союзом забезпечила початок практичного реформування адвокатури України, як одного із інститутів забезпечення принципу верховенства права та доступу до справедливого суду.

Однією з умов досягнення членства в Європейському Союзі є побудова європейської моделі адвокатури.

Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/215, затверджена «Стратегія реформування

судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., яким, передбачені наступні зміни: вироблення оновлених інституційних засад адвокатури України, приведення законодавства про адвокатуру у відповідність до європейських стандартів.

Впровадження реформи адвокатури привела до великого кола дискусій адже по різному бачать змінену адвокатуру в суспільстві, органах державної влади та адвокатському самоврядуванні. Єдине, з чим погоджуються всі, адвокатура потребує змін, як одна з головних частин судової реформи в державі.

В сучасній Україні адвокатура переходить на новий рівень якісного розвитку. На підставі чинного законодавства, європейського і світового законодавства, законодавчих національних новел і проектів, інститут адвокатури продовжує модернізуватися, поступово перетворюючись на самостійний дієздатний орган, що забезпечує надання професійної правової допомоги. Необхідність вдосконалення діяльності адвокатури пояснюється і підвищенням її значення для становлення громадянського суспільства і правової держави. Зростання ролі адвокатури в сучасній правовій системі розглядається як один із способів обмеження державою своєї влади за допомогою створення і функціонування незалежного правозахисного інституту, що сприяє реалізації та захисту прав і свобод людини.

Тенденції діяльності світової адвокатури тяжіють до найбільшої незалежності адвокатів від інших учасників правової системи та влади. В таких умовах створюється найбільш дієва модель правової системи в якій на перше місце ставиться захист прав і свобод людини. Тільки в умовах незалежності самоврядні органи адвокатів і кожен адвокат стає особливим джерелом права та джерелом практичного застосування норм права. В той же час, якість функціонування адвокатури стоїть на кількох основних принципах діяльності адвоката, забезпечення яких створить ефективні умови для швидкого розвитку

адвокатури в Україні, це: незалежність, відповідальність і професійність.

На сьогодні в Україні діє Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012року, якій уособлює в собі всі недоліки трохи трансформованої правової моделі адвокатури, успадкованої з радянських часів. Перехід до нової якості в адвокатурі головне завдання нашого суспільства.

У зв'язку з реформою адвокатури на розгляд Верховної ради поданий законопроект нового Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» №9055. Цей законопроект вже можна назвати найбільш суперечливим. Негативні назви статей з приводу недоліків цього законопроекту вражають.

Самоврядування адвокатів України зустріло цей законопроект вороже саме тому, що в ньому адвокатська незалежність була поставлена під загрозу. Численні засідання, промови та рішення ухвалені адвокатським самоврядуванням показують, що цей законопроект не влаштовує адвокатів через намагання посадити їх на «ланцюг».

Законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» консолідував адвокатську спільноту у захисті права на професію.

Про це заявила у доповіді під час зїзду адвокатів України Голова Національної асоціації адвокатів України Лідія Ізовітова.

«*Ми не можемо погодитися тим, що напрацьований у тіньовий спосіб та наповнений корупційними ризиками і обмеженнями професійних прав законопроект є справжньою реформою адвокатури. Критична позиція адвокатури стосовно законопроекту 9055 закріплена в численних заявах Ради адвокатів України, резолюціях рад адвокатів регіонів, резолюціях конференцій регіонів, публічних виступах багатьох наших колег. Ми чітко бачимо наміри авторів законопроекту розділити самоврядну адвокатуру на маленькі князівства, які будуть*

занадто слабкі для того, щоб протистояти наступу на адвокатуру та захищати кожного нашого колегу, права якого порушено. Ми чітко бачимо наміри перетворити адвокатів на статистів, маріонеток, з декоративною функцією, залежною від суддів та правоохоронців», - сказала Голова НААУ.

Про наступ на адвокатуру свідчить системний аналіз положень законопроекту 9055:

- новий документ на право зайняття адвокатською діяльністю, при тому що нас 45 тисяч

- нова присяга адвоката;

- новий обов'язок адвоката «не зловживати правом на адвокатський запит», а також «не зловживати процесуальними правами» (начебто правильно), до якого процесуальні кодекси вже віднесли, а зміни до КПК пропонують:

- подання скарги на судове рішення, яке не підлягає оскарженню;

- заявлення завідомо безпідставного відводу, який оцінює сам суддя

- неявка захисника у судове засідання без поважних причин,

- звернення до суду із завідомо безпідставним клопотанням, на думку суду, про тимчасовий доступ до речей і документів або накладення арешту на майно.

«*Нам пропонується новий вид дисциплінарного стягнення «Зупинення права на здійснення представництва та захисту клієнтів у суді за вчинення дисциплінарного проступку, пов'язаного із представництвом або захистом клієнта у суді». Йдеться про відсторонення адвокатів від клієнтів*», - сказала Лідія Ізовітова.

Такі правила пропонується запровадити разом з новим обов'язком суду запобігати зловживанню учасниками провадження їх процесуальними правами".

Проект Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055 містить:

- ризики втрати прав та гарантій адвокатської діяльності через інструментарій, який пропонується запровадити через певні положення процесуальних кодексів (у пакеті);

- знищення принципу конфіденційності;

- обмеження конституційних прав громадян на правничу допомогу з перекресленням права громадян на вільний вибір захисника;

- обмеження доступу громадян до професії адвоката;

- повне розбалансування єдиної професійної саморегульованої організації адвокатів (створеної на вимогу ПАРЕ 1995 року для вступу України в Європейську асоціацію);

- численні корупційні ризики, які визнав відповідний парламентський комітет.

Рада адвокатів України впродовж 2018 року провела 14 засідань, 5 з яких були присвячені ризикам законопроекту 9055. З цієї проблеми ми починали 2018 рік. І темою законопроекту Рада адвокатів минулий рік і завершувала.

Рада адвокатів прийняла 8 рішень стосовно неприйнятності законопроекту, необхідності отримати оцінки Венеціанської комісії, ризиків обмеження прав адвокатів, послаблення конституційних механізмів захисту прав громадян. Було направлено безліч звернень до Адміністрації Президента, міжнародних партнерів, Верховної Ради.

Але якщо адвокатів турбує наступ на їх професійну незалежність, суспільство звертає особливу увагу на професійність адвокатів та ціну їх послуг. З початком судової реформи на безоплатну юридичну допомогу можуть розраховувати тільки малозабезпечені громадяни всім іншим доведеться платити адвокату. З огляду на монополію адвоката на представництво в суді, без якісного підвищення професійності адвокатів, клієнти можуть заткнутися з неякісними послугами за немалі кошти. Щоб

цього уникнути реформу адвокатури необхідно було б розпочати зі зміни підходів до юридичної освіти.

Новий проект Закону України «Про правничу освіту», що знаходиться на розгляді Верховної Ради не дає відповіді на питання ефективного способу підвищення якості юридичної освіти, а лише обмежує доступ до неї.

На мою думку кількість адвокатів не можна обмежувати адміністративними чи іншими чинниками. Держава повинна створити умови для безоплатної якісної правничої освіти, підвищення кваліфікації та прозорого отримання статусу адвоката. Ніяких перепон і великих витрат для отримання правничої освіти чи доступу до здачі кваліфікаційних іспитів не може бути.

Не дивлячись на велике значення адвокатської реформи, суспільство до цього часу не включилося в обговорення законодавчих змін, дозволяючи чинним адвокатам підлаштовувати їх під себе. Просвітницька робота з цього питання практично не ведеться. Громадським організаціям не професійного, не юридичного спрямування байдуже до розвитку адвокатури.

Таким чином, реформа адвокатури знаходиться на середині свого шляху і потребує дієвої участі в її запровадженні всього суспільства, а не тільки органів самоврядування адвокатури.

Використані джерела:

1. http://unba.org.ua/news/4107-zakonoproekt-9055-konsoliduvav-advokaturu-u-zahisti-prav-na-profesiyu.html;

2. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557;

Сенченко Н.М.
к.ю.н., доц.кафедри
кримінального права та правосудя
Чернігівський національний технологічний
університет

ДОКАЗИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУДОВОГО ПІЗНАННЯ

Для ефективного вирішення справи в суді ключове значення мають докази як основні інструменти судового пізнання. Фактично будь-яке рішення суду ґрунтується на доказах. Тільки за їх допомогою можна встановити факт порушення матеріального права та правильне застосування відповідних статей процесуальних кодексів. Як слушно зазначено в літературі, «немає доказів - не можна говорити про порушення права. Тому саме докази у судовій справі незалежно від юрисдикції суду - це основа будь-якого судового процесу, і вони мають ґрунтуватись виключно на принципах законності, належності, допустимості, а їх оцінка має вирішальне значення при розгляді правового спору» [1, с. 127].

Про важливість доказів для будь-якого судового процесу наголошується низкою авторів: «докази мають фундаментальне значення для всієї системи судочинства» [2, с. 222], «серед основоположних категорій кримінального процесу докази посідають чільне місце» [3, с. 233], оскільки суттєво впливають на встановлення прав і обов'язків учасників судочинства.

Незважаючи на однакове законодавче закріплення доказів як «фактичних даних» у всіх процесуальних кодексах України (ст. 84 КПК, ст. 57 ЦПК, ст. 69 КАС, ст. 32 ГПК), розуміння цього поняття не перестає бути предметом наукових дискусій.

В процесуальній науці найбільшого поширення набуло так зване «єдине» розуміння доказу, прихильниками якого є, зокрема, М. Треушніков, який стверджує, що «доказ виступає єдністю фактичних даних

як його змістута їх процесуальних джерел» [4, с. 82-83]. Розуміння судового доказу як діалектичної єдності змісту та форми, - як зазначає Т. В. Сахнова, - відповідає змісту процесуального закону. Ця концепція, на думку цього автора, отримала загальне визнання, знайшла відображення в сучасних підручниках і не потребує додаткових аргументів [5, с. 53].

У сучасній теорії доказового права Д. Бочаров, використовуючи семіотичний підхід, висловлює оригінальні погляди про доказ як знакову конструкцію, яка має триелементну функціональну будову: відсилаєдо свого референта («предмет доказу» - факт, який підлягає встановленню), існує як репрезентамент («фактичні дані» - матеріалізоване в належній процесуальній формі повідомлення чи матеріальний об'єкт) і значить завдяки інтерпретанті (витворений "доказовий факт» - квінтесенція смислу доказової інформації; має певний рівень достовірності) [6,с. 129].

На часі висловитись про те, якому із наведених уявлень про докази видається за доцільне імпонувати. На наш погляд, бачення доказу як факту навряд чи заслуговує на схвалення. Треба розмежувати факт і відомості про нього. Якщо б суд оперував лише фактами як тим, що об'єктивно існує, справді, безперечно, безсумнівно, то не треба було б нічого доказувати, а всі рішення були б абсолютно істинними. Факт сам по собі, не будучи відомим суду, доказом ніколи не стане. Факт сприймається судом як доказ лише після того, як він донесений до суду і опрацьований ним у вигляді певної усної, письмової інформації чи за допомогою матеріальних об'єктів чи то пак відомостей чи даних. Тому вважаємо за доцільне підтримати усталену позицію законодавця про те, що доказами є фактичні дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення судової справи.

Доказ у судовому процесі характеризується єдністю елементів:

- об’єктивний зміст (відображений факт об’єктивної реальності), яким є фактичні дані, що інформують про обставини справи;

- суб’єктивна форма (відображення у свідомості конкретного суб’єкта), якою у судовому процесі є процесуальна форма доказів у вигляді процесуальних джерел (засобів доказування). Вказані елементи характерні для будь-якого процесу пізнання, в тому числі і для судового пізнання, яке відбувається при формуванні доказів, і не є тими особливими елементами, які відрізняють судовий доказ від доказу в інших сферах пізнання.

Така особливість проявляється саме під час реалізації судом третього елемента, яким є процесуальний порядокодержання, дослідження та оцінки доказової інформації. Недодержання цього порядку унеможливлює використання фактичних даних як доказів у судовій справі.

Оскільки, наведені три елементи доказу: 1) фактичні дані; 2) засоби доказування як форма доказу; 3) процесуальний порядок їх одержання, дослідження та оцінки - є тісно взаємопов’язані між собою, а усунення будь-якого з них ліквідує доказ в цілому, то це дає підстави вважати доказ системним процесуальним утворенням.

Важливим критерієм класифікації доказів є характер зв’язку фактичних даних (змісту доказів) з фактами, що підлягають доказуванню. За цим критерієм значна група науковців поділяє докази на прямі і побічні [9,с. 277].

Прямі докази - це докази, зміст яких має однозначний зв’язок із шуканими фактами, тобто із змісту доказу можна зробити єдиний висновок про наявність або відсутність факту, що входить до предмета доказування по справі. Побічні докази - це докази, які мають багатозначний зв’язок із шуканими фактами, тобто із змісту доказів можна зробити декілька в рівній мірі ймовірних висновків про відсутність чи наявність фактів, що мають значення для справи. Отже, наявність чи відсутність шуканого факту не може бути встановлено за допомогою одного непрямого доказу.

До іншого критерію класифікації доказів науковці зараховують процес формування відомостей про факти, за яким докази поділяють на первинні та похідні. Первинні(першоджерела, безпосередні) - докази, сформовані в процесі безпосереднього впливу факту на джерело доказу, за допомогою якого при розгляді справи буде отримана інформація про даний факт. Наприклад, це оригінали документів, які є письмовими доказами, або показання свідка - очевидця певної події. Похідні (опосередковані, копії) - відтворюють (копіюють) дані, одержані з інших джерел [9, с. 277]. Наприклад, копії документів, показання свідків щодо інформації про шукані факти, яка стала їм відома з інших джерел, зокрема зі слів інших осіб, із змісту документів.

В юридичній літературі обґрунтовується також така підстава класифікації доказів як джерело, за допомогою якого суд їх одержує. За цією підставою докази класифікуються на особисті, речові і змішані [10, с. 139]. Особисті- це такі докази, які походять від фізичних осіб, які одночасно є джерелом відомостей про факти (пояснення сторін, потерпілих, показання свідків). Речові - це докази, які належать до об’єктів неживої природи, які відтворюють події, явища, дії, наявність чи відсутність яких встановлюється в процесі доказування при розгляді справи у суді (письмові та речові докази). До змішаних доказів зараховують висновок експерта, оскільки, спочатку експерт вивчає докази, надані в його розпорядження, перетворює отримані з цього джерела докази і самостійно стає джерелом нового доказу - висновку експерта.

На часі зазначити, що Європейський суд у своїй практиці не формулює визначення поняття доказів та не проводить класифікацію доказів настільки детально як це відбувається в Україні. Проте в деяких рішеннях Суд виокремлює обвинувальні та виправдувальні докази [7, с. 377], а також прямі і побічні докази, вважаючи повністю прийнятним ухвалення рішення в справах про жорстоке поводження з обвинуваченим лише на основі побічних

доказів, оскільки при порушенні прав людини отримати прямі докази в таких справах зазвичай є складно [8, с. 70]. У низці справ Суд вказує на якісні параметри доказів, зазначаючи, що докази мають бути допустимими [7, с. 377], достовірними, правдивими, надійними та належними, проте Суд не розкриває змісту цих якостей доказів, відносячи це питання до внутрішнього права держави і національних судів.

Отже, докази у судовому процесі - це системне процесуальне утворення, до складу якого входять фактичні дані, засоби доказування як форма доказу та процесуальний порядок отримання та дослідження доказів, на підставі яких у визначеному законом порядку суд встановлює наявність або відсутність обставин, що мають значення для правильного вирішення судової справи.

Докази як інструменти судового пізнання виконують *дві функції,* за допомогою яких власне і відбувається встановлення обставин судової справи:

а) функція інформаційна, відповідно до якої кожен доказ несе певний обсяг інформації про обставини, що мають значення для справи;

б) функція посвідчувальна, відповідно до якої суд обґрунтовує свої висновки у судовій справі лише на підставі і за допомогою досліджених доказів.

Щодо класифікації доказів, то видається за доцільне підтримати усталену класифікацію, відповідно до якої докази поділяються на прямі та побічні, первинні і похідні, особисті, речові, змішані, а в межах кримінального процесу - ще і обвинувальні та виправдувальні.Така класифікація узгоджується з позицією Європейського суду з прав людини, пройшла перевірку практикою і часом та визнається більшістю сучасних дослідників різних форм судочинства.

Список використаних джерел:

1. Лунін С. Поняття принципу змагальності у судовому процесі / С. Лунін II Право України. - 2010. - № 3.

2. Тимченко Г. Основні поняття доказового права України: проблеми законодавчого закріплення / Г. Тимченко// Право України. - 2010.-№12.

3. Конюшенко Я. Поняття доказів у кримінально-процесуальному провадженні, їх зміст і класифікація / Я. Конюшенко// Право України. -2010. - № 3.

4. Треушников М. К. Судебныедоказательства / М. К. Треушников. - М., 2005, 94 с.

5. Сахнова Т. Регламентациядоказательств и доказывания в гражданскомпроцессе / Т. В. Сахнова//Государство и право. - 1993. -№ 7.

6. Бочаров Д. Функціонування доказів яксеміозис: від фактичних даних - до фактів / Д. Бочаров// Право України. -2012. - № 7.

7. Де Сальвиа М. ПрецедентыЕвропейскогоСуда по правам человека. Руководящиепринципысудебной практики, относящиеся к Европейскойконвенции о защите прав человека и основних свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. Де Сальвиа. - СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004.

8. ЮгюрЭрдаль и Хасан БакирчиСтатья 3 Европейскойконвенции по правам человека. Руководство по практическомуприменению / ЮгюрЭрдаль, Хасан Бакирчи / [перевод на русскийязык О. Амшевой]. - Word OrganizationAgaintsTorture, 2006.

9. Штефан М. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підпруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закп. / М. Й. Штефан. - К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005, 624 с.

10. Курылев С. Основытеориидоказывания в советскомправосудии / С. В. Курылев. - Минск, 1969, 178 с.

Сидоренко Є.В.
к.ю.н., зав. кафедри «Правознавства»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Заяць В.А.
студент юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРИРОДНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Головна ідея теорії природного права — існування права як встановленого державою, так і діючого поза нею, поділу права на природне і позитивне. Але якщо позитивне право відбиває особливості місцевих умов окремих країн, то природні права, що існують в усіх країнах, в усіх народів, є для всіх людей невід'ємними і спільними. Це — права громадянина чи всього народу, що йдуть від природи людини і що їх дала людині сама природа, або ж від усталеного порядку, що склався в суспільстві незалежно від будь-якого зовнішнього впливу [1].

Особисті права і свободи людини – це ті права, які мають забезпечити особисті потреби людини. Природний характер цих прав особливо підкреслюється законодавцем.

До особистих (громадянських) належать:

- право на життя;
- на повагу гідності;
- недоторканість особи, її житла;
- таємниця листування;
- свободу віросповідання і світогляду;
- на вільне пересування;
- вибір місця проживання і заняття [1, 2].

Право на життя є першоосновою всіх прав і свобод людини. Життя – це абсолютна цінність світової цивілізації. За його відсутності людина не може мати інших прав.

Але в праві існує таке поняття як «смертна кара». Цей вид покарання застосовувався до правопорушників, які скоювали особливо тяжкі злочини. З часом цей метод покарання втратив свою «репутацію», адже не держава надала людині життя і вона не в праві його забирати. А до подібних осіб повинна застосовувати інші методи покарання [3, с. 245].

Обов'язок держави – ізолювати таку особу від суспільства, та створити умови для неможливості втечі з місць позбавлення волі. Тепер вже світ відмовляється від такого виду покарання. 22 лютого 2000р. Верховна Рада України скасувала смертну кару на території нашої держави.

Право на свободу – це фактично і є сама свобода. Вона є природною властивістю кожної людини. Розвиваючись у суспільстві, людина зобов'язана дотримуватись певних правил поведінки, що вироблені суспільством. Український мислитель Б.Кістяківський писав, що «право лише там, де є свобода особи». Лише вільна особа може наділятися певними правами і реалізовувати їх. Адже, звертаючись до трагічних подій минулого, слід зазначити, що раб не мав жодних прав. Навіть право на життя було частковим: власник міг розпоряджатись рабом на власний розсуд, без обмежень. Такий клас населення вважали матеріальними, а не духовними істотами. Загальна декларація з прав людини забороняє рабство і работоргівлю.

Згідно статті 29 Конституції України, кожному гарантується право на свободу і особисту недоторканність.

Природні права є і основними, фундаментальними правами, які закріплюються в основоположних документах: у Загальній декларації, Міжнародному пакті про права людини, Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950р., у конституціях тощо. Основними називаються і конституційні права в рамках національних правопорядків. Основні (природні) права – це найбільш загальні права людини і громадянина.

Основні права є своєрідною «серцевиною» системи права і системи законодавства, оскільки виражають потреби, особливо значущі для нормальної життєдіяльності особи. вони – початкові, закладають основу національного правового статусу особистості. Основні права – невід'ємна частина конституціоналізму.

Для людини вони є необхідними передумовами забезпечення умов гідного і вільного існування особистості; природного права на участь у вирішенні питань упорядкування і управління тим суспільством, членом якого вона є; економічних і соціальних умов, необхідних їй для задоволення життєво необхідних матеріальних і духовних потреб.

Крім того, саме існування держави, суспільства забезпечується сукупною діяльністю людей у всіх сферах їх життєдіяльності – політичній, економічній, духовній. Без реалізації права на свободу підприємництва не було б створене економічне середовище, без реалізації виборчих прав громадян – неможливе формування демократичних структур управління суспільством [4].

Приватне життя визначається як у фізичній, так і у духовній сферах. Воно контролюється особисто індивідом і має певний суверенний статус. Законодавство передбачає невтручання в особисте життя громадян: таємницю заповіту, усиновлення, грошового внеску, листування, телефоно-телеграфні переговори, передбачено ст. 31 Конституції України [2].

Право на недоторканність житла означає, що ніхто не може без законної підстави увійти до житла проти волі осіб, що в ньому проживають. Подібний зв'язок сприйнятий і ст. 30 Конституції України [2].

Законодавство передбачає таємницю інформації в усіх її значеннях. Але в сучасному світі з розвитком високих технологій існує серйозна загроза, що отримана інформація може бути використана державою для контролю за приватним життям громадян, для посилення свого панування над ними [5, с. 239].

Природні права людини охоплюють не тільки найважливіші соціальні цінності, а й юридичні явища. Саме тому в більшості конституцій розвинених демократичних країн природним правам відведено особливе місце. Це зроблено з однією метою – надати можливість цим правом поставити державну владу в дуже суворі рамки поведінки.

Таким чином, природні права надаються людині від її народження, незалежно від її походження, релігійних чи політичних поглядів, а також становища в суспільстві.

Джерела:

1. ПРИРОДНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції історичного та правового спрямування [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=792

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (станом на 21.02.2014) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст. 141.

3. Конституційне право України.: Підручник. / За заг. Ред. Погорілка В.Ф., - К.: Препедент. 2009. – С.245.

4. «Основні (природні) права людини і громадянина » [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.ratadmin.gov.ua/

5. Сравнительное конституционное право / Под.ред. А.И. Кевира, В.Е. Чиркина, Ю.А. Юдиана. – М.: Изд-во «Манускрипт», 1996 – С.239.

Сидоренко Є.В.
к.ю.н., зав. кафедри «Правознавства»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Кирієнко К.С.
студент юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2019 РОКУ

Чергові вибори президента України відбуваються раз на п'ять років і регламентуються статтею 103 головного закону держави - Конституції України, а також Законом України «Про вибори президента України» та Законом України «Про Центральну виборчу комісію (ЦВК)». Згідно з Конституцією України, для того щоб стати кандидатом у президенти, потрібно:

- бути громадянином України;
- досягти 35-річного віку;
- мати право голосу на виборах;
- проживати в Україні протягом 10 років перед днем виборів;
- володіти державною мову [1].

Крім того, кандидатові потрібно внести в Центральну виборчу комісію (ЦВК) "виборчу заставу" на суму у 2,5 мільйона гривень. Таким чином коло потенційних кандидатів відразу звужується. ЦВК повертає заставу тільки тим кандидатам, хто потрапив до другого туру виборів або ж переміг. Одна й та сама особа не може обіймати вищу посаду в державі понад два строки підряд. Висунути кандидатуру можна через висування політичною партією або шляхом самовисування. Також кандидат повинен надати декларацію про доходи за рік, що передує року початку виборів (ст. 49 Закону України «Про вибори президента України») [2]. Перегони триватимуть 90 днів.

Перший тур голосування відбудеться 31 березня, а якщо жоден кандидат не набере понад 50 відсотків голосів, то другий тур має відбутися 21 квітня.

Центральна виборча комісія України (ЦВК) на 8 лютого, останній день реєстрації, зареєструвала 44 кандидати в президенти на виборах, які відбудуться 31 березня [3].

Вибори президента України проводяться за єдиним загальнодержавним одномандатним виборчим округом, до якого входить вся територія України. Для проведення виборів президента України виконавчими комітетами сільських, селищних, міських (міст, де немає районних рад), районних у містах рад або органами, що відповідно до закону здійснюють їх функції, складаються списки виборців по кожній виборчій дільниці. Голосування проводиться у день виборів або в день повторного голосування з 8 до 20 години. Якщо всі кандидати у президенти України до дня виборів зняли свої кандидатури, ЦВК не пізніше як на двадцятий день після встановлення результатів виборів вносить до Верховної Ради України подання про призначення повторних виборів [2].

Для проведення голосування на виборах президента у закордонному виборчому окрузі використовуються закордонні виборчі дільниці, утворені ЦВК на постійній основі. Громадянин України, який проживає або перебуває у період підготовки та проведення виборів за межами України, реалізує своє право голосу на виборах на загальних підставах, незалежно від правових підстав перебування на території іноземної держави, а також перебування чи неперебування на консульському обліку в дипломатичній установі України. Для того, щоби взяти участь у голосуванні, треба бути включеним до списку виборців на закордонній виборчій дільниці (про це варто подбати завчасно), особисто прибути на закордонну виборчу дільницю, маючи при собі документ, що

підтверджує громадянство України та є підставою для отримання виборчого бюллетеня [4].

За даними міністерства соціальної політики України, станом на листопад 2018 року на облік було взято 1,5 мільйона переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та анексованого Криму. Вони не мають можливості обирати місцеву владу та половину Верховної Ради України за мажоритарною системою, адже таке голосування прив'язане до місця реєстрації громадянина [4]. Утім, ці особи можуть голосувати на президентських виборах та обирати 225 депутатів парламенту за партійними списками. Але для цього треба звернутися до територіальних виборчих комісій за місцем проживання для тимчасової зміни місця голосування. Нещодавно ЦВК спростила цю процедуру для переселенців - відтепер їм не треба додатково підтверджувати причини перебування не за місцем реєстрації, а достатньо лише пред'явити паспорт з реєстрацією в Криму чи на непідконтрольній частині Донбасу.

Джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (станом на 21.02.2014) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст. 141.

2. Закон України «Про вибори президента України» від 05.03.1999 № 474-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 14, ст.81).

3. Вибори Президента України [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.dw.com/uk/

4. Закон України «Про Центральну виборчу комісію (ЦВК)» від 30.06.2004 № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 36, ст.448.

5. Міністерство соціальної політики України, офіційний веб-портал[Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.msp.gov.ua

Сидоренко Є.В.
к.ю.н., зав. кафедри «Правознавства»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Рябченко М.С.
к.ю.н., доцент кафедри «Правознавства»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СТРАХОВИЙ СТАЖ ТА ТРУДОВИЙ СТАЖ

Поняття «страхового стажу» введено Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1], який набув чинності з 1 січня 2004 року.

З цього часу поняття «трудовий стаж» замінюється поняттям «страховий стаж» та є одним із основних факторів, що впливають на розмір майбутньої пенсії.

Під страховим стажем розуміють період, протягом якого особа або її роботодавець сплачували страхові внески до Пенсійного фонду України.

Трудові книжки ведуться на всіх працівників, які працюють на підприємстві, в установі, організації усіх форм власності або у фізичної особи понад п'ять днів, а також позаштатних працівників за умови, якщо вони підлягають державному соціальному страхуванню. До трудової книжки заносяться, зокрема, відомості про роботу. Але варто зауважити, що записи в трудовій книжці про трудову діяльність працівника, що підтверджують трудовий стаж, не завжди відповідають його страховому стажу [2].

Так, трудовий стаж до 1 січня 2004 року зараховується як страховий стаж.

Для того, щоб до страхового стажу було зараховано один робочий місяць, сума внеску до Пенсійного фонду повинна бути не меншою, ніж та, що обчислена із мінімальної заробітної плати, тобто не менше розміру мінімального страхового внеску.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок [2].

Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення відповідної доплати.

В окремих випадках для підтвердження страхового стажу застрахованої особи крім трудової книжки потрібні додаткові документи, що підтверджують періоди, впродовж яких застрахованою особою страхові внески не сплачувались, але які відповідно до законодавства про соціальне страхування, зараховуються до страхового стажу:

– довідки з попередніх місць роботи працівника про заробітну плату, з якої сплачувались страхові внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; листки непрацездатності;

– відомості про нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності та вагітності та пологах із зазначенням періодів, за які надавалися страхові виплати;

– накази про надання відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

– довідки про періоди одержання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [2].

Під поняттям «загальний трудовий стаж» розуміється сумарна тривалість роботи робітником або службовцем, або в іншій суспільно-корисній діяльності, якщо їх включення в трудовий стаж передбачено чинним законодавством.

Загальний трудовий стаж відрізняється від спеціального тим, що при його обчисленні тривалість перерв у трудовій діяльності, причини звільнення і характер роботи не мають значення. Поняття загального та

спеціального трудового стажу застосовувалося в пенсійному законодавстві для визначення права на призначення пенсій за віком, пенсій на пільгових умовах та за вислугу років.

Спеціальний трудовий стаж – це тривалість роботи у певних галузях народного господарства, у певних умовах праці, у визначених місцевостях чи природно-кліматичних умовах, за професіями, посадами. Спеціальний трудовий стаж враховується при призначенні пенсії за віком на пільгових умовах, а також пенсії за вислугу років [2].

Пенсія науковому (науково-педагогічному) працівникові призначається при досягненні пенсійного віку: чоловікам – за наявності страхового стажу не менше 35 років, серед них стажу наукової роботи не менше 20 років; жінкам – за наявності страхового стажу не менше 30 років, серед них стажу наукової роботи не менше 15 років.

Відповідно до ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1] особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років за наявності страхового стажу не менше 15 років по 31 грудня 2017 року. Починаючи з 1 січня 2028 року - не менше 35 років.

До страхового стажу для визначення права на призначення пенсії відповідно до ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» будуть включатися (крім безпосередньо періодів сплати страхових внесків) такі періоди:

1) ведення підприємницької діяльності із застосуванням спрощеної системи оподаткування:

з 1 січня 1998 року по 30 червня 2000 включно, при підтвердженні довідкою про реєстрацію в якості суб'єкта підприємницької діяльності;

з 1 липня 2000 року по 31 грудня 2017 включно, за умови сплати страхових внесків незалежно від сплаченого розміру (крім випадків звільнення (відмови) від сплати єдиного внеску)

2) проходження військової служби до 31 грудня 2017

включно;

3) перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами з 1 січня 2004 року по 30 червня 2013 включно;

4) перебування у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку з 1 січня 2004 року до моменту введення сплати страхових внесків жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

5) навчання у вищих навчальних закладах з денною формою навчання на умовах державного замовлення, а також навчання в аспірантурі і докторантурі з 1 січня 2004 року по 31 грудня 2017 включно [1].

Для осіб, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, у фізичних осіб — підприємців на умовах трудового договору (контракту) за договорами цивільно-правового характеру, у тому числі інваліди, які працюють у платників фіксованого сільськогосподарського податку та фізичних осіб — підприємців ставка страхового внеску становить 35,2 % від мінімальної заробітної плати.

Список джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - №№ 49-51. - ст. 376.

2. Обчислення страхового стажу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.pfu.gov.ua/35073-obchyslennya-strahovogo-stazhu

Суржик В.Г.
кандидат економічних наук, доцент
старший судовий експерт
сектору економічнихдосліджень
Чернігівського Науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ СУДОВО – ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто основні проблеми методичного забезпечення судово-експертної діяльності спеціалізованих установ судової експертизи. Також висвітлено актуальні проблеми технологій судово-експертної діяльності, обґрунтовано тезу про те, що методологія судової експертизи є основою для розробки і використання технологій судово-експертної діяльності.

Ключові слова:методологія судової експертизи, судовий експерт, експертні дослідження.

Актуальність теми дослідження. Судові експерти науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України в своїй практичній діяльності використовують різноманітні методи технології судово-експертної діяльності. Сучасна теорія судової експертизи наразі на нашу думку не приділяє достатньої уваги проблемам методології експертизи і проблемам технології судово-експертної діяльності. Тому обрана тема на цей час э актуальною.

Постановка проблеми. На нашу думку розвиток судової експертизи без рішення проблем методології і проблем технології судово-експертної діяльності буде неможливим, оскільки в склад теорії судової експертизи не включено кілька важливих закономірностей. Дослідження технологій судової експертизи надає можливість вирішити практичні проблеми за допомогою теоретичного аналізу. В 2016 році було виконано біля 218 тисяч судових експертиз,

а в 2017 році було виконано більше ніж 250 тисяч судових експертиз [3, http://dndekc.mvs.gov.ua]. Тому, оскільки наразі судові експертизи виконуються масово, на сьогоднішній день дуже важливо здійснювати контроль за якістю експертиз і використовувати єдину методологію судової експертизи, що вимагає практичного вирішення проблем методичного забезпечення технологій судово-експертної діяльності. Звичайно, крім розробки нових методів експертиз, обов'язково необхідно визначати технічні параметри для контролю щодо достовірності результатів судової експертизи.

Постановка завдання. Наразі необхідно визначити і дослідити актуальні проблеми методології судової експертизи з метою вирішення теоретичних і прикладних питань, а саме:

- розробити ефективні шляхи забезпечення високої якості судово-експертної діяльності, а саме удосконалити науково-методичне забезпечення;
- визначити межі об'єкту судової експертизи та підвищити ефективність реалізації судово-експертної діяльності;
- дослідити та удосконалити шляхи розробки методик судово-експертних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Судово-експертна технологія – суворо регламентована процедура рішення експертного завдання з використанням систематизованих методів експертизи. Сучасне правосуддя все більше підвищує вимоги щодо достовірності і обґрунтованості висновків експертів. Великий обсяг методів і технологій експертного дослідження ускладнює оцінку висновків експерта. Суди безумовно зацікавлені в детальній регламентації технологій судових експертиз, що в свою чергу дозволить уникнути використання непридатних інструментів оцінки висновків експерта. Тому на сучасному етапі розвитку методичного регулювання виробництва судових експертиз в Україні і в інших країнах виник значний взаємний інтерес судово-експертних

установ і учасників судовиробництва, які організовують контроль за дотриманням експертом технології експертного дослідження.

На думку А.І. Шведа, методологію експертних досліджень необхідно розглядати в якості основної форми нормативних знань про судово-експертні технології [1, с. 15]. З метою організації ефективної системи забезпечення якості експертних досліджень в першу чергу необхідно приділяти значну увагу розробці і застосування методів експертиз. Судово-експертна технологіяє основою судово-експертної діяльності, тому застосування виключно технологій, що залучені з інших сфер діяльності, не відповідає характеру експертних завдань. Методи, що регламентують технологію судово-експертної діяльності, повинні бути суворо формалізовані і містити об'єктивні вимоги, дотримання яких гарантує достовірність і повноту результатів.

Однією з серйозних проблем методології судової експертизи є суб'єктивність багатьох типових методів. При застосуванні таких методів достовірність результатів гарантується досвідом, рівнем професіоналізму експерта. Але на практиці існують випадки розбіжності висновків експертів, обумовлені суб'єктивним методами досліджень. Тому, на нашу думку необхідно для суб'єктивних методів не застосовувати статус повноцінного нормативного документа (системи приписів), що визначає технологію судово-експертної діяльності. На сьогоднішній день на жаль подібних суб'єктивних методів достатньо багато. Їх необхідно доопрацювати до рівня повноцінної об'єктивної технології. Ми в цьому бачимо одно з актуальних напрямів удосконалення методології судової експертизи на сучасному етапі. Вважаємо що технологічний характер методів експертної діяльності є визначальним, крім того на нашу думку необхідно визначити механізм: розробки і застосування методів; їх правовий статус, контроль якісних параметрів методів експертизи. На жаль, на сьогодні не всі ці проблеми вирішені згідно з поточною

нормативно-правовою базою судово-експертної діяльності, тому є актуальними.

Розробка технології судово-експертної діяльності на основі різних методів судової експертизи, тобто стандартних операційних процедур чи інших регламентованих методів, є одним з провідних напрямів в роботі судового експерта. На думку А.І. Шведа це вносить творчий елемент в професію судового експерта [1, с. 16]. Однак тут є своя форма методології судової експертизи – конкретні вимоги до розробки технології судово-експертної діяльності, а саме мова йде про правила побудови методики, погодження всіх її елементів, що ґрунтуються на загальних законах судово-експертних досліджень. Особливо це стосується самостійної розробки конкретної методики для нетипової ситуації. Однак до цього часу ґрунтовні комплексні дослідження щодо цієї проблеми не проводились. Тому вважаємо доцільним в найближчій перспективі здійснити таке дослідження і висвітлити їх результати в наступних наукових публікаціях.

Зазначимо, що після актуалізації та розробки основних положень понятійного апарату у галузі методичного забезпечення судової експертизи, на наш погляд, є необхідність в удосконаленні методик судових експертиз, зокрема економічних, з метою послідовної їх уніфікації. Після завершення такої, великої за обсягом, роботи основним напрямком удосконалення методичного забезпечення судово-експертної діяльності буде підтримання вказаного забезпечення в актуальному стані у зв’язку з появою, наприклад, нових видів судової експертизи в рамках існуючих її родів, нових основних об’єктів дослідження, розробки нових методів тощо. Удосконалення методичного забезпечення автоматично потягне за собою сплеск оновлення наукових знань в загальній теорії судової *експертології* та в конкретних видах судової експертизи.

Успіхи українських судових експертів-криміналістів

вже отримали визнання міжнародною правоохоронною спільнотою. У 2002 році ДНДЕКЦ здобув повноправне членство в Європейській мережі судово-експертних установ (ЄМСЕУ-ENFSI) - офіційному консультаційно-дорадчому органі Європейського Союзу з питань судової експертизи. Під егідою цієї організації проводиться плідна робота з акредитації лабораторій за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025.

Наступним кроком у цій діяльності є подальше розширення сфери акредитації всіх державних спеціалізованих установ судової експертизи та подання заявки на вступ до Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI), яка нараховує понад 50 установ різних країн світу.

Досвід акредитації експертних установ за міжнародними стандартами систем управління якістю, набутий під час практичної діяльності в державних спеціалізованих установах судової експертизи, з наступним членством в ENFSI дає підстави для визначення ще одного напряму вдосконалення методичного забезпечення - обміну інформацією щодо методів (методик, технологій) під час проведення засідань секцій ENFSI. Робота з акредитації на міжнародному рівні, одним з етапів якої є удосконалення методичного забезпечення, дає підстави для участі судових експертів державних спеціалізованих установ судової експертизи в роботі міжнародних експертних комісій.

Література

1. Швед А.І. Актуальні проблеми судово-експертних технологій в теорії судової експертизи і практиці судово-експертної діяльності / А. Швед. // Криміналістичний вісник. – 2017. - № 1. С. 13.

2. Рувін О.Г. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень крізь призму вимог міжнародних стандартів систем управлення якістю, гармонізованих в Україні (на прикладі трасологічних

експертиз) / Рувін О.Г., Полтавський А.О., Молибога М.П. // Криминалистика и судебнаяэкспертиза. — 2015. — Вип. 60. — С. 94—105.

3. Довідка про основні результати діяльності Експертної служби МВС України за 12 місяців 2016 і 2017 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dndekc.mvs.gov.ua/?page_id=383 .

4. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.94р. №4038-12-ВР.

5. Кофанов А.В. Криміналістична техніка / А. Кофанов. – К.: КИЙ, 2006. – 455 с

6. Пілюков Ю.О. Формування поняття інформації у криміналістиці та судово-експертній діяльності / Ю. Пілюков. // Криміналістичний вісник. – 2017. - № 1. С. 25.

7. Білуха М.Т. Судово – бухгалтерська експертиза / М. Білуха. – К.: ВОЛЯ, 2004. – 654 с.

Теремецький М.В.
студент юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби
Зливко С.В.
к. ю. н., доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА В НАЦІОНАЛІНІЙ ПОЛІЦІЇ ЯК ВИД МІЛІТАРИЗОВАНОЇ ДЕРЖАНОЇ СЛУЖБИ

Реформуванням системи правоохоронних органів зумовило виникнення нового напряму державної служби, а саме державної служби в правоохоронній сфері.

Державна правоохоронна служба є професійною діяльністю громадян на посадах державної служби в державних органах, які здійснюють правоохоронну функцію, пов'язану з застосуванням правових заходів і засобів переконання і примусу при захисті прав та інтересів громадян від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та публічної безпеки, забезпечення особистої та громадської безпеки, виконання рішень щодо залучення до юридичної відповідальності [1].

З огляду на вище зазначене можна вести мову про наявність певних особливостей (специфіки) державної служби в правоохоронній сфері. На підставі особливостей та з урахуванням певних ознак притаманних правоохоронним органам можна класифікувати як окремий вид державної служби.

Щодо класифікації видів державної служби серед вчених немає одностайності, але ми вважаємо, що найбільш переконливою є аргументація вчених, на думку яких у загальному плані ми можемо вести мову про існування двох основних видів державної служби: цивільної та мілітаризованої, кожна з яких характеризується власним набором специфічних ознак

(інколи ці два види державної служби ще позначають поняттями «служба в державних органах» і «служба у військових та воєнізованих формуваннях») [2, с. 262].

Отже, одним із видів державної служби є мілітаризована служба. Саме на неї покладено низку завдань із забезпечення функцій держави в сфері забезпечення національної безпеки держави. Передусім йдеться про воєнну безпеку, державну, правову, інформаційну та деякі ін.. Одним із видів таких мілітаризованих формувань є саме реформована Національна поліція України.

Мілітаризована служба, як вид державної служби – це держана служба особливого характеру, яку здійснюють особи, які досягли відповідного віку (18 років), які здійснюють покладені на них законом завдання з захисту життя і здоров'я людей, забезпечення безпеки громадян і встановленого порядку управління.

Таким чином можна дійти висновку, що служба в поліції є одним із видів державної служби, а саме мілітаризована, і має свої особливості які характерні тільки їй.

Основними завданнями поліції, як виду мілітаризованої державної служби зазначені в ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», а саме: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [3].

Однією з відмінностей, а з іншого боку і особливістю служби в поліції, що дозволяє відносити її до мілітаризованого виду державної служби – це наявність форменого одягу і спеціальних звань, складання присяги при вступі на службу, право на зберігання, носіння, та застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів захисту, особливий порядок та звільнення зі служби.

Служба в поліції характеризується низкою ознак, які притаманні державній службі в цілому:

1) служба в поліції – це специфічний вид предметної діяльності людини, яка реалізується в інтересах забезпечення життєдіяльності суспільства;

2) межі, форми і засоби здійснення діяльності визначаються державою;

3) державна служба в поліції є професійною діяльністю, тобто потребує певних навичок, знань, умінь для її здійснення;

4) діяльність полягає у виконанні повноважень державного органу, специфічних посадових обов'язків за дорученням держави та від її імені;

5) служба в поліції здійснюється за грошову винагороду, що підкреслює особливості в оплаті праці, встановлені для цієї категорії державної служби;

6) взаємини між співробітниками будуються на основі характерних публічної служби влади і підпорядкування;

7) правовий статус, порядок проходження служби встановлює держава.

Поняття державної служби та державного службовця регулюється Законом України «Про державну службу». Означений закон не містить визначення поняття державного службовця в правоохоронній сфері, і дія його не поширюється на діяльність поліції, про що зазначено в п. 17 ч. 3 ст. 3 «…осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів та працівників інших органів, яким присвоюються спеціальні звання, якщо інше не передбачено законом» [4].

На противагу ч.ч. 1, 2 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію» визначають, що служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень. Час проходження служби в поліції зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної

служби .

Щодо визначення поняття державної служби в поліції, то в легальному визначенні недостатньо висвітлено особливості служби в поліції, не вказано особливості осіб які мають право проходити службу, а лише зазначено, що вона є державною службою і має особливий характер, а який саме характер не зазначено [5, с. 82].

Стосовно цього більш вдалим є визначення такого різновиду мілітаризованої служби, як військова служба, що надано у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Зокрема, у цьому нормативно-правовому приписі вказується, що військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби [6].

У цьому визначенні до тих характеристик мілітаризованої служби, що було наведено у Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 59), додається вказівка про те, що особи, які її проходять, повинні бути придатними до такої служби за станом здоров'я та віком. Крім того, у цьому визначенні більш чітко вказуються завдання, що постають як перед такою службою, так і особами, які її проходять. Проте такі вказівки можна було б закріпити й у ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію», оскільки до стану здоров'я та віку поліцейських у Законі також висунуто відповідні вимоги.

Так, у ч. 2 ст. 61 зазначеного Закону чітко вказано, що поліцейським не може бути особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік таких захворювань затверджується

Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я [3].

Щодо змін які можна в нести у визначення поняття державної служби в поліції, то Т. Кагановська пропонує наступне визначення: служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я, віком і моральними якостями громадян України – поліцейських, пов'язаній з охороною прав і свобод людини та громадянина, забезпеченням публічної безпеки і правопорядку, протидії злочинності, а також з виконанням інших покладених на поліцію повноважень[5, с. 82–83].

Ми ж в свою чергу пропонуємо таке визначення державної служби в поліції – це державна служба особливого характеру, яку здійснюють громадяни України, які за віковими, моральними і фізичними якостями є придатними до її проходження, та забезпечують виконання покладених на них повноважень та завдань визначених Законом України «Про Національну поліцію» та Конституцією України, та іншими нормативно-правовими актами.

Також доцільно було внести визначення державної служби в поліції до Закону України «Про Національну поліцію», або затвердити відповідне положення яке б регулювало даний вид служби в поліції зокрема та правоохоронних органах, взагалі й визначало поняття даної служби її вид, поняття статусу службовця, поняття посади, класифікація посад та інші питання які стосуються державної служби в правоохоронній сфері.

Список використаних джерел:

1. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Поняття державної служби в правоохоронній сфері України. Науковий візник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 4. URL: http://www2.lvduvs.

edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/04_2017/23.pdf (дата звернення: 02.04.2019).

2. Державна служба: навч. посіб. / за ред. С. М. Серьогіна, Д. І. Дзвінчука. Івано- Франківськ: ІФТУНГ, 2012. 542 с.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 02.04.2019).

4. Про державну службу: Закон України від 10.12. 2015 р. №889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 (дата звернення: 02.04.2019).

5. Кагановська Т. Проблема визначення поняття мілітаризованої служби як виду державної служби. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 4(16) С. 79–86.

6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. №2332-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12 (дата звернення: 02.04.2019)

Тимофєєва Н.В.
кандидат юридичних наук,
завідувач сектору почеркознавчих
досліджень, технічного дослідження
документів та обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Чернігівського НДЕКЦ МВС України

РОЛЬ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Зростання темпів та обсягів виробництва внаслідок розвитку ринкових відносин, підвищення вимог до управлінської діяльності менеджменту, а також кваліфікації найманих працівників зумовлює потребу у переосмисленні та новій оцінці деяких підходів щодо визначення та встановлення причин виробничого травматизму, високий рівень якого справедливо викликає занепокоєння у суспільстві та органах державної влади протягом тривалого часу.

Незважаючи на те, що право людини на безпечні і здорові умови праці гарантовано Конституцією та іншими законами нашої держави, а задля забезпечення цього права працює низка спеціально створених для виконання відповідних функцій органів державної влади, нещасні випадки на виробництві трапляються постійно, а найбільш тяжкі, що призводять до загибелі людей викликають значний суспільний резонанс тим самим підриваючи авторитет органів державної влади та представників бізнесу.

За таких умов кримінальна відповідальність за злочини проти безпеки виробництва, безпосереднім об’єктом яких є суспільні відносини, які забезпечують передбачене Конституцією України право кожної людини на належні, безпечні і здорові умови праці, є одним із важливих засобів охорони життя, здоров’я, честі, гідності, недоторканності і безпеки людини як найвищої соціальної

цінності, а також певним засобом виховного та превентивного впливу на громадян.

Проте, як свідчать результати вивчення практики розслідування злочинів проти безпеки виробництва, аналітичні матеріали, результати перевірок, звітні та облікові дані, а також публікації, у яких діяльність органів внутрішніх справ справедливо піддається критиці у частині неналежного реагування на злочини, відповідальність за які передбачена ст. 271-275 КК України, існують системні проблеми у цій діяльності.

Хотілося б наголосити на одній з них, що стосується ролі спеціаліста у кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

Не можливо переоцінити роль спеціальних знань під час розслідування злочинів проти безпеки виробництва, проте на практиці звернення до них не можна визнати достатнім. Як засвідчили результати опитування слідчих, вони часто не володіють інформацією щодо можливостей залучення допомоги спеціаліста, не можуть визначити коло таких спеціалістів.

Тому, доцільно приділити цьому питанню окрему увагу.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [ч. 1 ст. 71 КПК України].

Вирішення проблеми підбору та визначення спеціаліста передбачає обізнаність про структуру, можливості та кваліфікацію співробітників експертних та науково-дослідних установ, також варто знати про можливості залучення допомоги інженерно- технічних працівників, осіб які мають досвід участі у комісіях з технічних розслідувань нещасних випадків на виробництві, викладачів профільних вузів та інших осіб, які володіють відповідними спеціальними знаннями.

Під час розслідування злочинів проти безпеки виробництва допомога спеціаліста може бути використана:

1) для фіксування процесуальних дій за допомогою технічних засобів;

2) для подання допомоги під час проведення слідчих (розшукових) дій;

3) для одержання консультацій з питань охорони праці, техніки безпеки, роботи виробничого обладнання, законодавчого та нормативно-правового регулювання певних видів діяльності тощо.

Як свідчать результати вивчення практики розслідування злочинів проти безпеки виробництва, особливе значення має допомога спеціаліста при проведення огляду виробничого обладнання, машин, механізмів, устаткування, приладів, знарядь праці, засобів індивідуального захисту, тобто складових виробничої діяльності, достатніми знаннями про будову, функціонування та призначення яких слідчі зазвичай не володіють.

Допомога спеціаліста необхідна також для проведення огляду документів підприємства, це дозволить оптимізувати роботу слідчого, точно та раціонально побудувати його роботу, зосередити увагу на пошук та фіксацію доказової інформації.

Крім того, допомога спеціаліста буде потрібною і під час проведення слідчого експерименту, особливо, якщо він проводиться в умовах виробничого процесу .

Підготовка та проведення допитів різних категорій осіб також потребує допомоги спеціаліста насамперед, для формулювання запитань допитуваним.

Отже, навіть такий короткий та стислий перелік можливостей вирішення завдань розслідування із залученням допомоги спеціаліста переконливо доводить важливість цієї діяльності у кримінальних провадженнях про злочини проти безпеки виробництва.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – Київ : Юстініан, 2012. – 1224 с.

2. Пясковський В.В., Чорноус Ю.М., Іщенко А.В., Алєксєєв О.О. та ін.Криміналістика: підручник. К.: ЦУЛ, 2015. 544 с.

3. Романюк Б. В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства : навч. посіб. / Б. В. Романюк. – Київ : Аванпост-Прим, 2010. – 304 с.

Ткаченко О.Г.
кандидат юридичних наук, начальник факультету пробації Академії Державної пенітенціарної служби
Кисельов Д.В .
курсант 4 курсу факультету пробації Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ МОДЕЛІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У сучасній проекції розвитку та побудови правової держави з демократичними цінностями є необхідність створення належного механізму превенції злочинності та виправлення неповнолітніх злочинців. Соціальний та економічний розвиток будь-якої держави залежить від її людського потенціалу, а тому вивчення зарубіжного досвіду впровадження ювенальної юстиції та пробації для неповнолітніх, як системи захисту прав неповнолітніх, превенції злочинності серед неповнолітніх є надважливим завданням будь-якої правової держави.

Метою даної наукової роботи є аналіз особливостей основних моделей ювенальної пробації, які склалися у англосаксонських, континентальних та скандинавських країнах, їх спільні та відмінні риси, а також їх значення на сучасному етапі впровадження відповідного правосуддя стосовно неповнолітніх.

Загальні аспекти зарубіжного досвіду запобігання рецидивній злочинності неповнолітніх, створення та функціонування служби пробації та суб'єктів пробації за кордоном були предметом дослідження таких вітчизняних учених: О. В. Беци, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, Н. В. Буруковської, О М. Джужи, В. М. Дрьоміна, В. В. Голіни, В. А. Кирилюк, О. О. Книженко, О. Г. Колба, М. О. Колесник, Н. М. Крестовської, О. М. Литвинова, І. М. Михайлової, Д. В. Ягунова, І. С. Яковець, О. Б. Янчука та інших.

В умовах розбудови України, як сучасної міжнародної, демократичної держави – є становлення інституту пробації, та впровадження, розвиток моделі ювенальна пробація.

Як зазначає стаття 1 п.6 Закону України «Про пробацію», що пробація − система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [1].

З метою здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо неповнолітніх, засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, неповнолітніх осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; забезпечення судів інформацією, що характеризує неповнолітнього обвинуваченого; виконання адміністративних стягнень щодо неповнолітніх осіб у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт; реалізація пробаційних програм щодо неповнолітніх осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням – створено сектор ювенальної пробації, який є уповноваженим органом з питань пробації, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та пробації щодо неповнолітніх [2].

Станом 01.03.2019 в секторах ювенальної пробації перебуває 166 неповнолітніх 155 хлопців та 11 дівчат, а в уповноважених органах пробації перебуває 1004 чоловік [3].

В рамках реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні створено окрему організаційну структуру для забезпечення ювенальної пробації.

Це 14 центрів ювенальної пробації (Дніпро, Кривий

Ріг, Запоріжжя, Мелітополь, Маріуполь, Київ, Житомир, Львів, Рівне, Одеса, Миколаїв, Харків, Кропивницький, Полтава) [3].

Саме в сучасних умовах пробація для неповнолітніх є основним рушійним початком та головним інструментом у боротьбі зі злочинністю серед неповнолітніх.

Сьогодні служба пробації є найважливішим інститутом сфери кримінального правосуддя і попередження злочинів у багатьох країнах світу. Проте в різних країнах є відмінності щодо характеру, функцій та організаційної побудови служби. Так, в одних державах законодавець визначає застосування пробації як покарання (наприклад, Швеція, Фінляндія, Латвія), в інших – відносить до інших заходів кримінально-правового характеру (наприклад, Англія, Данія), в третіх – пов'язує застосування цих заходів із звільненням від покарання (наприклад, Естонія), а в деяких країнах взагалі не позначає природу цього інституту (наприклад, США) [4].

В Україні пробація це своєрідна система наглядових дій у сфері виконання кримінальних покарань не пов'язаних з позбавленням волі.

Цікавим є той факт, що історично батьківщиною ювенальної пробації, так і пробації взагалі являється США. Саме в США суди почали призначати формальні види покарань не пов'язані з позбавленням волі для неповнолітніх, такі як передача порушника в руки церкві, місіонерам та іншим волонтерам на поруки. Стосовно служби пробації щодо неповнолітніх, то закон вперше було розроблено в штаті Масачусець США. Особливістю служби пробації в США полягає в тісній співпраці з волонтерськими організаціями, благодійниками.

Досить цікавим є досвід Грузії, адже так само як і в нашій країні там реалізуються спеціальні програми, впроваджуються спеціальні реабілітаційні програми для неповнолітніх, якими передбачається професійна підготовка та психологічна допомога. Здійснюється тісна взаємодія з урядовими, громадськими, волонтерськими, та

релігійними організаціями. На нашу думку ця модель є більш адаптованою під модель сучасної ювенальної пробації України.

Так, у Великобританії, Данії, Швеції функції догляду за неповнолітніми правопорушниками та проведення з ними реабілітаційної роботи, як правило, передається ювенальним соціальним службам. Це не знімає із засуджених кримінального покарання, проте функції його виконання виконує не установа виконання покарання, а саме соціальна служба, що має зменшити стигматизацію неповнолітнього та робить допомогу неповнолітньому більш фаховою.

Пробація для неповнолітніх у цих країнах передбачає такі заходи: відвідування пробаційних, денних центрів, де підліток перебуває кілька годин на день та бере участь у навчальній, трудовій, дозвільній діяльності, розвиває професійні навички, займається спортом, технічною творчістю тощо. У пробаційних центрах також здійснюється виховна і корекційна робота з неповнолітніми. Можливе також цілодобове перебування і проживання в стаціонарних установах – виправних гуртожитках [4, с. 27–28]. Проте в будь-якому випадку пробація щодо неповнолітніх включає такі її основні компоненти, як нагляд та проведення системної соціально-педагогічної роботи, яка передбачає виховні, корекційні заходи і послуги з подолання соціальних проблем.

На сьогодні зарубіжний досвід свідчить, що у разі спільної діяльності органів пробації з різними організаціями (волонтерськими, релігійними, урядовими), яка полягає у забезпеченні індивідуального підходу до неповнолітнього та встановлення з ним довірливих підтримуючих взаємовідносин у нього формується мотивація законослухняного життя та подолання власних проблем, збільшується прихильність до суспільства. Перевагою такої співпраці є можливість роботи різних фахівців за єдиним планом. Крім того, основні заходи пробації визначаються рішенням суду, а отже, у

неповнолітнього навіть за умов недостатньої мотивації не буде законних можливостей ухилятися від участі у реабілітаційних заходах.

Враховуючи досвід Республіки Молдова відповідно до закону «Про пробацію» (2008 р.) «Пробація – організація і виконання діяльності по наданню психосоціальної та іншої допомоги, а також нагляд за особами, які перебувають на стадії кримінального переслідування, або при виконанні кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, звільнені від кримінального покарання та переслідування, а також заходи щодо корекції соціальної поведінки особи, яка знаходиться під наглядом» [5 ст.2].

Зокрема, у Франції інститут пробації щодо неповнолітніх вважається альтернативним видом покарання (накази про пробацію), і під нею розуміється умовне засудження, що супроводжується наглядом. У Болгарії, даний інститут розглядається у першу чергу як один із видів покарання у болгарській кримінально-виконавчій системі.

Отже, інститут пробації – це термін, що прийшов до нас із західних правових систем. Специфіка інституту пробації полягає у тому, що загальноприйнятого терміну для його позначення не існує. Пробація – це одночасно і новостворений соціальний інститут, що працює разом з пенітенціарною системою і багатофункціональна система, що реалізується як процес виконання кримінального покарання; як процес виправлення та розвитку особистості засудженого не; як форма соціально-правового контролю; міра попередження правопорушень під час відбування покарання і рецидиву злочинів після звільнення, а також засіб ресоціалізації засуджених. Що свідчить про багатогранність цього інституту.

Досвід зарубіжних країн показав що діяльність заходів пробації, які застосовувалися до неповнолітніх давали позитивні результати і кількість підлітків, які вчиняли повторні злочини значно зменшилася. Тому у

таких країнах, як Скандинавія, Німеччина, Нідерланди спеціальні закриті установи для підлітків-злочинців уже давно замінили службами пробації.

Також слід зауважити, що впровадження пробації в Європейських країнах має також і економічний характер. Адже цікавим прикладом є те, що у Фінляндії середня вартість на одного клієнта пробації становить 2800 євро, а на засудженого – 44 600 євро, у Швеції на пробацію витрачають в рік – 77 млн євро, на тюрми – 324 млн євро, а на СІЗО – 143 млн євро [6].

Тому в сучасних умовах обмеженого фінансування приклад переходу від виховних колоній до створення більшості центрів ювенальної пробації є дієвим для нашої країни.

Незважаючи на відмінності, характерні різним країнам, системі пробації має і певні спільні особливості, а саме: рішення щодо направлення неповнолітньої особи на пробацію виноситься судом і пов'язується з умовами та вимогами до поведінки засудженого. І, найчастіше, такими умовами є: перебування під наглядом офіційної особи (офіцера пробації), установи (служби пробації), соціальної служби або окремої особи з-поміж соціального оточення засудженого, утримання від скоєння повторних правопорушень та інших незаконних, аморальних або ризикованих дій, нездорового способу життя, обов'язкове працевлаштування та систематична трудова діяльність або навчання, заборона на зміну місця проживання та пересування без дозволу особи, що наглядає; систематичні відвідування установи, що здійснює пробацію, за затвердженим судом графіком [7]

Отже проаналізувавши досвід зарубіжних країн в сфері здійснення пробації відносно неповнолітніх, можна сказати, що модель пробації щодо неповнолітніх вже виправдала себе та зарекомендувала себе, як дієвий механізм здійснення превенції стосовно вчинення злочинів, вчинення рецидивів та повторності злочинів.

Важливим досягненням нашої країни є те, що в нашій

країні вже діє інститут пробації та створено центри ювенальної пробації.

Дійсно враховуючи досвід зарубіжних країн доцільно б збільшити кількість центрів ювенальної пробації по всій території держави, та надати повноваження цим центрам здійснювати політику не тільки з виконання кримінальних покарань, а розроблення моделі центру, де неповнолітні особи могли б отримати консультації в правовому полі, профорієнтаційному спрямованості.

Важливим є перехід від моделі виховання неповнолітніх злочинців не у виховних колоніях, а в центрах пробації. Цікавим було б створення на базі виховних установ баз «пробаційних таборів», в які неповнолітні правопорушники поміщувались кожні 10 днів кінця місяця та перебували б під наглядом офіцерів пробації протягом призначеного строку покарання.

Доцільним було впровадження обов'язковості відвідування сектору ювенальної пробації кожного дня для проведення занять з неповнолітніми особами.

Дієвим та актуальним є досвід зарубіжних країн щодо створення пробаційних гуртожитків для неповнолітніх. Суть цих гуртожитків полягає в тому, що особа щодня після 20:00 зобов'язана прибути до гуртожитка для проведення ночівлі. По-перше такі гуртожитки відносно не обмежують особу в свободі пересування, сприяють активній соціалізації неповнолітнього злочинця.

Таким чином, система запобігання злочинності неповнолітніх в Україні потребує впровадження нових стратегій та напрямів протидії вчиненню повторних злочинів неповнолітніми, які вступили у конфлікт із законом. Проаналізувавши зарубіжний досвід, можемо стверджувати, що перебування під постійним контролем працівника служби пробації та насиченість реабілітаційних заходів зменшує ризик для вчинення засудженим підлітком повторних протиправних дій або інших асоціальних вчинків. При цьому ефективність роботи

служби пробації у запобіганні рецидивним злочинам неповнолітніх пов'язана із взаємодією із різними благодійними, волонтерськими та релігійними, урядовими організаціями.

Список використаної літератури

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. №160-VIII. Дата оновлення 21.12.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19 (дата звернення 10.04.2019)

2. Типове положення про сектор ювенальної пробації URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z1031-17

3. Ювенальна пробація в цифрах URL:http://www.probation.gov.ua/?page_id=153

4. Служба пробации за рубежом URL:http://territoriaprava.ru/topics/34445

5. Про пробацію: Закон Республіки Молдова від 14.02.2008 р. URL: http:// Monitorul Oficial. – № 103-105. – ст. 389

6. Практика виконання альтернативних покарань URL: http://uk.xlibx.com/4pedagogika/1272779-6-biblioteka-pracivnika-kriminalno-vikonavchoi-inspekciiinformaciyniy-byuleten-specialniy-vipusk-praktika-vikon.php.

7. Характеристика служби пробації як виду покарання, альтернативного позбавлення волі URL: http://bo0k.net/ index.php?p=achapter&bid=8956&chapter=1

Шамрук Н.Б.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського праваі процесу
Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА, ЯК ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В НОВІТНЬОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Реалізація особистих прав людини, гарантування права на життя і здоров’я, на вільний особистий розвиток є одним із головних завдань правової соціальної держави, якою проголошена Україна. Забезпечення цих прав безпосередньо пов'язане із протидією насильницьким вчинкам і, зокрема, домашньому насильству. Як свідчить практика, це явище не має географічних кордонів, воно існує серед усіх рас, класів та релігій, а його наслідками можуть бути як загроза життю та здоров'ю особи, так і завдання суттєвої психологічної травми. До того ж саме психологічне домашнє насильство є найпоширенішою формою протиправних дій в українських родинах з найвищим ступенем латентності. А тому, наразі суспільство потребує надання правильної правової оцінки таким діям та впровадження в життя цілого ряду правоосвітніх заходів з метою запобігання цьому явищу.

Проблемами протидії домашньому насильству вітчизняні вчені та законотворці цікавлять вже досить давно, що підтверджується чималою кількістю публікацій та прийняттям наступного більш досконалого та такого, що відповідає вимогам сучасності профільного закону та значної кількості підзаконних нормативно-правових актів. Суттєва увага в цьому болючому питанні приділяється фізичному та сексуальному насильству, що вчиняється в сучасних українських сім’ях, проте, поза увагою і на сьогоднішній день залишається психологічне насильство,

яке є чи не найпоширенішим і, як правило, виступає в сукупності з іншими видами домашнього насильства. До того ж на даний час існує чимало перепон в доведенні, як факту вчинення такого правопорушення так і вини домашнього агресора. Усе це обумовлює потребу в науковому аналізі проблем захисту потерпілих саме від психологічного домашнього насильства.

Початок 2019 р. ознаменувався підвищеною увагою українського суспільства до прагнень з боку держави боротися з проявами домашнього насильства в українських родинах через набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Цей нормативний акт остаточно закріпив вже всі положення нового Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», тим самим намагаючись в повній мірі втілити в життя ст. 3 Конституції України де зазначено, що людина її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Так ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» окрім того, що дає досить обширне та детальне тлумачення поняття даного явища, фактично визнає існування цієї проблеми сучасного суспільства та визначаючи чотири його форми, що можуть мати місце в українських родинах та за які кривдник нестиме юридичну відповідальність. В цьому контексті варто зауважити, що наукових публікацій, присвячених домашньому насильству в його найпоширеніших формах (фізичне та сексуальне) є вже чимало, проте хотілося б звернути увагу на невивченості та підвищеній латентності такої форми домашнього насильства, як психічне насильство. Так вищевказаний закон дає наступне тлумачення даного явища, розглядаючи його як форму

домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [2]. Варто звернути увагу, що в порівнянні з Законом України «Про попередження насильства в сім'ї», що втратив чинність, нове тлумачення більш розширене та дозволяє виокремити наступні характерні риси даної форми домашнього насильства:

- діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи та контролювання репродуктивної сфери;
- діяння можуть виражатися в словесних образах, погрозах (у т.ч. на адресу третіх осіб), приниженні, переслідуванні, залякуванні тощо;
- такі дії (бездіяльність) мають викликати у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинити емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдати шкоди психічному здоров'ю особи.

До того ж, варто зазначити, що в сучасному розумінні поняття «психологічне насильство» законодавець удосконалив

- прибравши фактор «навмисності» тим самим даючи зрозуміти, що психологічний тиск на іншого члена родина може вчинятися і без умислу і це буде вважатися протиправною поведінкою;
- чітко окресливши мету (спрямування) такого тиску – обмеження волевиявлення або контроль репродуктивної сфери;
- та включив в протиправність даного поняття діяння спрямовані на третіх осіб з метою досягнення результатів такого тиску.

Це, звичайно, значний крок вперед в плані не тільки визнання державою такої форми насильства, але і більш чіткого розуміння суті цього явища. Проте, не менш важливим на сьогодні є можливість та реальність доведення вчинення домашнім агресором такого насильства відносно члена родини. Адже, інші форми вчинення домашнього насильства (фізичне, сексуальне чи економічне) за правило мають матеріальні сліди або свідків, інша справа - психологічний тиск (навіть несвідомий) на члена сім'ї. Ця форма насилля достатньо поширена, до того ж досить часто застосовується в поєднанні з іншими та, як правило, жертва навіть не в змозі кваліфікувати її як протиправне посягання на її права і свободи гарантовані державою.

Доволі широкий спектр форм психологічного тиску, що може підпадати під поняття окреслене законотворцями, значно утруднює процес доведення вини домашнього агресора. Сюди можна віднести:

образливі зауваження, які, як правило, плутають з критикою;

їдкі жарти чи образливі зауваження (різного роду) досить часто озвучені публічно;

різного роду заборони (заборона зустрічатися з рідними, друзями, навчатися, працювати тощо), які досить часто плутають з турботою;

контроль різних сфер життя;

приниження значущості та знецінення досягнень партнера;

використання лайливих слів та образливих жестів з метою приниження жертви;

маніпуляція та погрози;

перекладання своєї відповідальності на жертву, що, відповідно, підриває її віру у власну суспільну цінність, впевненість в себе;

тримання жертви в атмосфері страху та навіювання почуття вини тощо.

Цей перелік, на жаль, невичерпний та не має кінця, а

найважливіше, що психологічний тиск на жертву мультикомпонентний і кожен випадок такого тиску потребує індивідуального підходу як психологів так і юристів як для визначення міри негативного впливу на жертву так і для визначення ступеня покарання кривдника.

Інша проблема полягає в тому, що навіть діагностувавши такий критичний стан психіки потерпілого, досить складно довести причинно-наслідкові зв'язки, пов'язавши їх з конкретним джерелом походження (певним агресором), що є величезною проблемою для практичного застосування Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» саме в цій частині. Також на державному рівні не розроблено чітких конкретних критеріїв розмежування ступеня психологічного тиску для можливості його кваліфікації як домашнього психологічного насильства та відповідно алгоритму доведення такого насильства і притягнення винних до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР ІІ. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5. Ст.35.

3. І. А. Кочергіна. Критерії та форми психологічного насильства. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Київ. 2016 р. С.314-324.

4. І. А. Кочергіна. Психологічне насильство над жінкою: причини і наслідки. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2017. Вип. 1. С. 68–76.

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА (СОЦІАЛЬНІ, ГУМАНІТАРНІ ТА ПРИКЛАДНІ НАУКИ)

Болдирева В.М.
викладач, доцент кафедри
Загальнонаукових, соціальних
та поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

НОВІ СЛОВА, ЗНАЧЕННЯ ЯКИХ ПОТРІБНО ЗНАТИ

ХХІ століття називають епохою розвитку новітніх технологій, епохою злиття людини і техніки.З'являються нові явища: люди зі смартфонами, в окулярах віртуальної реальності, з блютуз навушниками, на пробіжці з музичними плеєрами, «розумна колонка» на сімейному обіді, дитина, яка не вміє ще ходити, але яка грається на планшеті.Змінюються стосунки між людьми, старі правила і форми поведінки поступово трансформуються. Звичайно, виникають й нові слова і терміни, які називають новостворені поняття. Проблема тільки в тому, що вони не відразу стають масовими і багатьом людям спочатку важко зрозуміти, що криється за незнайомим словом.

Ми намагаємося і маємо крокувати в ногу із часом. Тож, краще вивчити їх сьогодні, щоб не боятися виглядати несучасним або необізнаним у спілкуванні завтра.

Ось добірка важливих, але поки не дуже розповсюджених соціальних термінів.

1. Цисґендер.

«Цисґендер» – слово, складене з латинського cis – «однобічний» і англійського gender – «стать», «гендер». Так називаютьлюдей, чия біологічна стать збігається з гендером, тобто характеристиками, які він

надає.Наприклад,якщо ви народилися жінкою, вам з дитинства комфортно в своєму тілі та в загальному ви відповідаєте уявленням суспільства про те, як повинна виглядати і поводитися жінка – отже, ви цисґендер. Термін «циссексуальність» був уперше використаний німецьким сексологом ФолькмаромЗігушем (VolkmarSigusch) у 1991 році для позначення того, що збіг біологічної статі та ґендеру, який уважається нормою, не є самим собою зрозумілим [1, с.258].

2. Ейблізм

Цей термін утворився від англійського слова able – «той, що може, здатний, придатний». Він означає дискримінацію за фізичними можливостями:коли людям з обмеженнями надаються негативні риси характеру, інтелектуальних здібностей і т.д..

У суспільстві звичайна людина розглядається як норма, в той час як людина з інвалідністю є відхиленням від норми, і це одне з головних проявів ейблізму. Інвалідність сприймається як щось, що потребує усунення, найчастіше з допомогою медичного втручання. Тобто, інвалідність це свого роду помилка, ніж підтвердження людського розмаїття - як раса, стать або сексуальна орієнтація.Один з найчастіших проявів дискримінації по відношенню до людей з інвалідністю - це заперечення їх незалежності. Так, наприклад, коли офіціант звертається до супровідника людини з інвалідністю, а не безпосередньо до нього самого [2].

У багатьох країнах вже борються проти цієї проблеми: роблять соціальні простори більш зручними для інвалідів, створюють робочі місця, де можуть працювати люди з особливостями розвитку чи хронічними захворюваннями, в масовій культурі в головних ролях з’являються герої з фізичними або психічними обмеженнями. Ця проблема досі актуальна, і добре, що сьогодні у неї є назва.

3. Ейджизм.

Корінь цього терміна англійське слово age – «вік». Він привертає увагу до досить важливої і поширеної проблеми – упередженого ставлення до людей старшого віку.Дискримінаціялюдини на підставі її віку, поширена як у формальних, так і в неформальних сферах життя суспільства. Проявляється в готовності адекватно сприймати і співпрацювати лише з людьми, які відповідають заздалегідь установленим віковим критеріям. Сучасний світ підлаштовується під молодь: починаючи від працедавців, які люблять брати на роботу тих, кому 30, а не 60, і закінчуючи стосунками для знайомств, де зрілій людині дуже важко познайомитися з кимось[3, с. 161].

Негативні стереотипи про літніх людей, ігнорування їх потреб і упереджене ставлення– все це ейджизм.

4. Бодіпозитив.

Навколо цього терміна безліч суперечок і нерозуміння. Деякі люди навіть думають, що це пропаганда недоглянутості та зайвої ваги, і тому негативно ставляться до нього. Насправді бодіпозитив – це лише заклик приймати своє тіло таким, яким воно є, і не засуджувати тіла інших людей.Термін походить від англійських слів body – «тіло» і positive – тобто, позитивне ставлення до нього.

Бодіпозитив – це прийняття свого тіла, незалежно від ваги. З іншого боку, це і лояльне ставлення до зовнішності інших. При цьому зовсім не означає, що справжні прихильники бодіпозитиву – ледачі ненажери. Вони ведуть активне життя, насолоджуються смачною здоровою їжею, на ній не зациклюючись, і з радістю проявляють себе в цьому світі.

Саме з бодіпозитиву часто починається прийняття себе, дружба з собою, готовність опрацьовувати накопичені травми. А ще це найкоротший шлях схуднути для тих, хто до цього прагне. Тому що бодіпозитив передбачає відсутність стресу, самоосуду [2].

Бодіпозитив нагадує, що крім стрункіх, молодих, високих і світлошкірих моделей на світі безліч людей з

іншим розрізом очей, вагою і навіть з відсутніми частинами тіла. І всі вони мають право відчувати себе комфортно в своєму тілі, не намагаючись підігнати його під нав'язані стандарти краси.

5. Бодішеймінг.

Пряме значення цього слова – «соромити за тіло», від англійського body – «тіло» і shame – «сором». На жаль, з цим явищем зустрічалися майже всі. Дівчинка, яка на голову вища за всіх однокласників або капловухий хлопчик – часто таких особливостей тіла досить для глузувань, а іноді й цькування. Високий, худий, товстий, лисий, з довгим носом, волоссям та ін.: якщо людину судять за особливостями її тіла і зовнішності, це називається бодішеймінгом.

Бодішеймінг – це явище, коли одні люди критикують інших за особливості зовнішності, що виходять за межі загальноприйнятих стандартів краси.

Більшість нових термінів звучать незвично, однак роблять видимими багато суспільних проблем – хоча б заради цього їх варто знати. Будьте обізнаними і використовуйте будь-які з цих слів у повсякденній мові.

Список використаних джерел

1. Словник гендерних термінів / уклад.: З. В. Шевченко; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. - Черкаси : Чабаненко Ю., 2016. 335 с.

2. Цисгендер, ейджизм і ще 10 нових слів, значення яких сьогодні соромно не знати. URL: http://www.tutkatamka.com.ua/.

3. Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект [Текст] : колект. монографія / [Барбелко Н. С. та ін.] ; за заг. ред. проф. Н. А. Сейко, [відп. ред. Н. П. Павлик]. - Житомир : Волинь, 2014. - 219 с.

Борець Ю.В.
кандидат психологічних наук
доцент кафедри психології
Академії Державної пенітенціарної служби

СПЕЦИФІКА ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Постановка проблеми. Останнім часом активно входять в обіг суспільної практики поняття «соціономічні професії», «соціономічні спеціальності», однак ці терміни не зафіксовано в класифікаторі професій [1, с. 7-8]. Окрім того, науково не обґрунтовано виділення соціономічних професій як окремої категорії у професійній освіті, не визначені характеристики соціономічних професій у профорієнтології [2, с. 68-73].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У соціономічних професіях, як зазначає О.М. Корніяка [3, с. 79-87], де головним об'єктом пізнання і праці виступає людина, особливе значення має комунікативна компетенція. Адже виконувана представниками професій типу «людина-людина» діяльність – це міжособистісне сприйняття і спілкування, постійне налагодження взаємодії між людьми, що потребує вияву суб'єктом не тільки професійної, а й психологічної (а саме соціально-перцептивної) компетенції, яка детермінує успішне здійснення ним професійної і громадянської діяльності.

Вона охоплює цілу низку ієрархічно підпорядкованих компетенцій: інформаційну компетенцію, що виражається у чіткій комунікації і правильному передаванні інформації; компетенцію соціальної взаємодії у відповідності з суспільними морально-правовими нормами, здатністю діяти злагоджено у спілкуванні; компетенцію у сприйманні та розумінні іншої людини, невіддільну від рефлексивності й соціальної перцепції суб'єкта спілкування.

З погляду Л.В. Буркової [2, с. 68-73], незважаючи на те, що напрями підготовки означених професій

перебувають у різних галузях знань, інтегрувальними в них є: 1) соціономічна сфера діяльності; 2) комунікативно-соціальний простір; 2) соціально-психологічні умови спілкування; 3) спілкування виступає як засіб реалізації ділового безпосереднього або опосередкованого контакту; 3) метою професійної діяльності є моделювання тенденцій у різних сферах соціальної взаємодії для допомоги й підтримки; 7) людина або соціум виступають не лише як соціальне середовище, а, передусім, як об'єкт і предмет діяльності. Доцільним, на її погляд, для виокремлення соціономічних професій є визначення поняття «соціономічна сфера». ***Соціономічна сфера*** подається авторкою як взаємопов'язаний комплекс соціальних взаємодій, що реалізується через організацію, управління, дослідження та корекцію соціальних відносин на всіх суспільних рівнях. Спектр соціономічної сфери охоплює вирішення практичних проблем, що пов'язані з процесами соціалізації особистості, теоретичною розробкою та практичним застосуванням технологій підтримки й розвитку соціальних стосунків на різних рівнях суспільної взаємодії. Відповідно до цього людина або група людей для представників соціономічних спеціальностей є не соціальним середовищем виробничої сфери, а предметом професійної діяльності. Згідно з цим соціономічні професії пов'язуються з вивченням і поясненням соціальних стосунків, соціального розвитку суспільства, впливом на соціальні процеси у міжлюдській взаємодії. Саме тому за Л.В. Бурковою: соціономічні професії − «це професії, що вирішують професійні завдання, пов'язані з соціальними стосунками в суспільстві, зміст яких зосереджено на їх розвитку, регуляції, дослідженні соціальних закономірностей і тенденцій, збереженні, трансформації історично визначених і прийнятих у суспільстві форм культури й традицій на всіх рівнях соціальної взаємодії: психолог, педагог, соціальний педагог, соціальний працівник, журналіст, політолог, соціолог, юридичні професії» [2, с. 72]. Особливості соціального змісту життя,

світові інтеграційні тенденції його розвитку актуалізують потребу у фахівцях-соціономістах, здатних працювати в соціальній сфері, вирішувати в ній нагальні проблеми.

Виклад основного матеріалу. Предметом професійної діяльності фахівця соціономічного профілю постає соціальна взаємодія, а змістом – різні аспекти її відтворення в суспільстві. Термін «соціономічні професії» використовується у наукових дослідженнях останніх років багатьма науковцями. До цієї групи професій дослідники відносять ті, що, згідно з класифікацією Є.О. Климова, входять до типу «людина-людина», наголошуючи, що робота з людьми є основною ознакою професійної діяльності соціономістів. Таке розуміння суті соціономічних професій відображається на з'ясуванні методологічних та теоретичних підходів до реалізації освітнього процесу у вищій школі, що впливає на якість підготовки фахівців.

Підготовка фахівців у вищій школі є складником окреслених соціальних процесів, що відбуваються у світі та трансформуються в нашому суспільстві. Рівень підготовки фахівців має задовольняти потреби, породжені такими процесами, та сприяти реформуванню системи вищої освіти.

Оскільки до розгляду нашого дослідження беруться тільки дві спеціальності соціономічного профілю – психолога і юриста, то доцільно навести їх психограми із загального професіографічного аналізу професій.

У науковій літературі поняття «професіограма» трактується як повний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимоги, які вона ставить перед людиною. Психограма являє собою перелік найбільш значимих психологічних якостей особистості, наявність яких сприяє успішному виконанню професійної діяльності.

Професія «Психолог». ***Основні види діяльності:*** дослідження розвитку психіки та закономірностей психічних процесів; вивчення психічного розвитку дітей

різного віку, внутрішнього світу та поведінкових особливостей людини; вивчення поводження людей у малих і великих групах, творчої діяльності людей, особливостей праці, поведінки в стресових ситуаціях; дослідницько-аналітична робота (робота з одержаною інформацією, адаптація психодіагностичних методик до умов реальної практики); інформування клієнта про те, що з ним відбувається; психологічне консультування, надання допомоги людині у вирішенні різних скрутних ситуацій; організація групових заходів, ведення тренінгів, семінарів, читання лекцій; профілактика і корекція небажаних проявів психіки людини, а також зміцнення й формування необхідних психологічних якостей особистості; професійний добір і підбір кадрів; психологічний супровід кар'єри; вивчення психологічних особливостей (педагогічного, медичного, юридичного, виробничого та ін.) процесів.

Якості та здібності, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності: високий рівень розвитку концентрації і стійкості уваги, її переключення і розподілу, а також утримувати в центрі уваги одночасно кілька предметів чи робити одночасно кілька дій; розвинута образна і словесно-логічна пам'ять; високий рівень розвитку образного мислення; розвиток логічного мислення; комунікативних здібностей (спілкування і взаємодія з людьми, уміння встановлювати контакти); уміння слухати; вербальні здібності (уміння говорити чітко, ясно, виразно); ораторські здібності; здатності до самоконтролю.

Особистісні якості, інтереси та схильності: високий ступінь особистої відповідальності; терпимість, безоцінне ставлення до людей; інтерес і повага до іншої людини; прагнення до самопізнання, саморозвитку; оригінальність, спритність, різнобічність; допитливість і научуваність; творчий початок; тактовність, вихованість; ініціативність; цілеспрямованість, наполегливість; інтуїція, уміння прогнозувати події; уміння зберігати таємницю.

Якості, що перешкоджають ефективності професійної діяльності: психічна й емоційна неврівноваженість, агресивність, замкнутість, нерішучість, невміння зрозуміти позицію іншої людини, ригідність мислення (нездатність змінювати способи рішення задач відповідно до мінливих умов середовища), низький інтелектуальний рівень розвитку.

Галузі застосування професійних знань: соціальні організації (дитячі будинки, притулки, будинки пристарілих, інвалідів, дитячі центри творчості та дозвілля);освітні установи (школи, дитячі сади, вузи); установи по підбору й добору персоналу (кадрові агентства, центри зайнятості, центри профорієнтації); медичні установи (лікарні, поліклініки, наркологічні центри, реабілітаційні центри); психотерапевтичні, психологічні консультативні служби; підприємства, фірми; правоохоронні органи (суди, дитячі приймачі-розподільники, колонії, прокуратура, районні управління внутрішніх справ); робота на телефоні довіри; робота в МНС, службах порятунку; військові організації.

Медичні протипоказання: дефекти мови, зору і слуху; захворювання нервової системи; інфекційні та психічні захворювання.

Професія «Юрист». *Основні види діяльності:* консультування осіб, що потребують юридичної допомоги (правова допомога, довідково-інформаційна робота з питань законодавства); вивчення законів, нормативно-правових актів, міжнародних договорів (також облік діючого законодавства й інших нормативних актів) та застосування їх на практиці; складання юридичних документів, контрактів, актів (договорів, ліцензій) майново-правового характеру, сприяння в їхньому оформленні; тлумачення законів; контроль за дотриманням законності (правове регулювання соціальних норм і відносин); здійснення методичного керівництва правової роботи на підприємстві; створення архіву судових і арбітражних справ; участь у процесі законотворчості

(розробка законів і правових документів); забезпечення правового захисту громадян, організацій, держави; вивчення міжнародної правової практики; правова пропаганда; участь у судових процесах (захист справ у суді чи підтримка обвинувачення).

Якості та здібності, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності: логічне, аналітичне мислення; високий рівень розвитку понятійного мислення (володіння науковими поняттями і здатність сприймати та розуміти різні терміни); розвиток концентрації та стійкості уваги (здатність протягом тривалого часу зосереджуватися на визначеному виді діяльності); високий рівень розвитку короткочасної і довготривалої пам'яті; вербальні здібності (уміння правильно і зрозуміло виражати думку); здатність до переконання; комунікативні навички; схильність до дослідницької діяльності; обізнаність в різних наукових галузях; високий рівень розвитку дедуктивного мислення (уміння мислити від загального до окремого); здатність до всебічного, адекватного сприйняття ситуації; уміння вести переговори.

Особистісні якості, інтереси та схильності: організованість; впевненість у собі; чесність і порядність; відповідальність; акуратність; ерудованість; об'єктивність; комунікабельність; розвинена інтуїція; емоційно-психічна стійкість; енергійність; наполегливість, принциповість; прагнення до самовдосконалення; уміння швидко відновлювати працездатність.

Якості, що перешкоджають ефективності професійної діяльності: відсутність інтересу до роботи; нерішучість; невміння швидко приймати рішення; невміння протистояти зовнішнім факторам (особам, ситуаціям); нечесність; не принциповість; нездатність глибоко осмислювати що відбувається; безтурботність; погана дикція.

Галузі застосування професійних знань: державні та недержавні організації, підприємства, установи, організації різних форм власності, що є юридичними особами;

адвокатура, прокуратура; суди; приватне чи індивідуальне підприємництво; органи попереднього слідства та дізнання; нотаріальні контори; юридичні консультації; державні органи забезпечення охорони порядку та безпеки (ОВС, органи забезпечення безпеки, органи податкової служби і податкової поліції, митні органи, органи юстиції (Міністерство юстиції, служба судових приставів); освітні установи; приватні детективні служби.

Медичні протипоказання: дефекти зору і слуху; захворювання нервової системи; розлади психіки.

Отже, загальною особливістю спеціалістів соціономічних професій, до яких відносяться професії психолога і юриста, де предметом праці виступають соціальні стосунки на різних рівнях соціальної взаємодії (їх розвиток, формування, корекція, управління, експертиза тощо) є те, що такі фахівці в своїй професійній діяльності мають справу з різного роду соціальними проблемами, які формують специфічний професійний клас задач. Варто зауважити, що соціальні ситуації, в яких задіяні стосунки між людьми, частіше всього характеризуються складністю, динамічністю і невизначеністю. При цьому не стверджується, що спеціалісти вирішують тільки такого роду задачі. Вони мають справу і з простими, визначеними, статичними задачами, які відносяться до нормативного виду задач. Але їх відсоток у практичній діяльності значно менший. Вирішення таких завдань ґрунтується, зокрема, на знанні закономірностей функціонування й розвитку психіки або законодавчої, нормативної бази в юриспруденції. У більшості своїй здатність вирішення професійних задач потребує від фахівця соціономічного профілю уміння ідентифікувати проблеми, визначати їх ознаки, аналізувати та моделювати ситуацію, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, знаходити серед альтернатив рішення та прогнозувати їх вплив на розв’язання проблеми, проектувати або розробляти план дій, застосовувати їх в реальному режимі часу, оцінювати результати рішень та

свою професійну діяльність в цілому. Звідси, вимоги до професійної діяльності і, логічно, до рівня підготовки майбутніх фахівців.

Фахова підготовка майбутніх фахівців соціономічних професій до професійної діяльності і громадянське її спрямування розпочинається у студентські роки [4, с. 227-232], оскільки вік студента характеризується як період складних перетворень в інтелекті, сенсо-ціннісному самовизначенні у різних сферах життєдіяльності (зокрема, в політиці, економіці, екології, громадській активності тощо) та розвитку пізнавальних процесів. У психології розглядається процес розвитку у цьому віці як безперервне зростання працездатності та продуктивності, динаміки прогресивного руху без будь-яких знижень та криз, тому у студентському віці мають проявлятися найбільші можливості для розвитку громадянської компетентності. Саме у цьому віковому діапазоні містяться сенситивні періоди, які доречно залучати до становлення і оформлення громадянського самоздійснення, самоусвідомлення власної громадянської позиції, розвитку громадянської компетентності майбутніх фахівців соціономічного профілю у професійному навчанні. У цьому періоді онтогенезу поєднуються і взаємообумовлюються особистісні, суспільно-громадянські і фахові надбання, де зростання однієї соціально-психологічної функції супроводжується або компенсується іншою, здійснюється селекція раціонального та емоційного в адаптивних проявах здорового глузду прослідковується зниження асоціальних і дисфункціональних впливів, мобілізуються можливості інших функцій, що надходять від вимог соціономічної практики.

Громадянська компетентність, як системна якість особистості майбутніх фахівців соціономічних професій, формується у процесі соціалізації та є відображенням її змісту і якості, в суспільній практиці, де виокремлюються такі компоненти як суспільно корисна спрямованість,

власна життєва філософія з основних економічних, екологічних, правових, політичних проблем сучасності, етнічна ідентичність, позитивна Я-концепція, соціальна рефлексія, відповідність сенсожиттєвих орієнтацій громадянським очікуванням, соціальна мобільність як постійна готовність до суспільної праці, розвинена громадянська свідомість [5, с. 32-35]. Особливостями формування громадянської компетентності фахівців соціономічних професій є досягнення високого рівня розвитку моралі та етики у взаємодії з людьми, результатом чого є спрямованість на служіння як громадянський сенс та готовність до особистісного зростання й самовдосконалення. Тому і виникає потреба вивчення провідних психологічних чинників як у підготовці майбутніх фахівців соціономічного профілю до професійної діяльності, так і до громадянської їх активності.

Список використаної літератури:

1. Нікітіна І. В. Психологічні особливості суб'єктного самовизначення особистості в період повноліття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія та історія психології». Київ, 2000. 18 с.

2. Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій. Практична психологія та соціальна робота. Випуск №7, Київ, 2010. С. 68-73.

3. Корніяка О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності педагогів і психологів на етапі їх професійної майстерності. Актуальні проблеми психології. Том V. Випуск 11, Київ, 2011. С.79-87.

4. Онуфрієва Л. А. Дослідження психологічних детермінант розвитку професійної самосвідомості та особистісної зрілості майбутніх фахівців соціономічних професій. Збірник наукових праць. Психологічні науки. Том 2. Випуск 10(91). Київ, 2012. С. 227-232.

5. Тоба М. В. Когнітивне спілкування в педагогічній діяльності: прикладний та теоретичний аспекти. Практична психологія та соц. робота. Випуск № 12 (153). Київ, 2011. С. 32–35.

Дем'яненко Ю.О.,
кандидат психологічних наук, доцент
старший науковий співробітник
відділу наукової діяльності
та міжнародного співробітництва
Академії Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТРЕСУ

Психосоматична природа деяких захворювань вже не вимагає доказів. Інтенсивність та напруженість життя сучасної людини все частіше призводить до збільшення статистичних показників по таким захворюванням як: ішемічна хвороба, гіпертонія, онкологічні захворювання,депресії, алкоголізм. Всі ці, та багато інших хвороб виникають через хронічні стресові реакції які руйнують клітини нашого головного мозку та змушують наш організм раніше старіти.

Сучаснідослідженнявказують, що стрессампособі не є чимось негативним, а навпаки носить мобілізуючу функцію – він ніби є своєрідним поштовхом до дії. Потенційно небезпечним є довготривалий, хронічний стрес, який знижує адаптаційні можливості людини, ускладнює пристосування до швидко змінюваних умов життєдіяльності людини.

Стрес легко виявити по зовнішнім ознакам: людина стає надмірно дратівливою, проблеми зі шкірою, різке збільшення або зменшення ваги, зниження імунітету, що призводить до частих застуд, розлади шлунково-кишкового тракту, розсіяна увага, випадіння волосся, головні болі, зниження сексуального потягу, розлади сну, не приємні відчуття в області серця.

Вітчизняні дослідникиу стресових станахсуттєву роль відводять нервовій системі яка безпосередньо впливає на всі системи організму. І якщо перший дослідник стресу Ганс Сельє розглядав його як неспецифічний адаптаційний

синдром що виникає в організмі у відповідь на різноманітні впливи, такими впливами могли бути і погодні умови, і сімейні проблеми, і отримані травми як фізичні (підвищення температури, перепади артеріального тиску, кишкові спазми) так і психологічні (уявлення, думки, спогади, конфлікти).

Сучасні науковці все частіше говорять про емоційний стрес, що виникає через довготривале незадоволення життєво важливих потреб. Даний факт дає можливість говорити про існування суб'єктивного фактору у виникненні та розвитку стресу.Оскільки, кожна людина по-різному реагує на одні й тіж самі проблемні ситуації – для когось проблеми на роботі не мають значення, для когось негативно пливають на самопочуття. Відповідно наша свідомість «не стільки відражає, скоріше а відображає реальність»[1, с.19], переломлюється через призму нашої свідомості.

На особливості сприйняття оточуючої дійсності впливають: сукупність різноманітних рефлексів що виникли протягом життєдіяльності, життєві установки (динамічні установки, статистичні установки, варіабельні установки).

Тому перед сучасною людиною стоїть завдання не тільки своєчасно розпізнати дистресові стани, але й розвинути індивідуальні навички подолання негативних наслідків стресу шляхом засвоєння екстреного збереження та відновлення психоемоційної рівноваги.

Оскільки стрес може проявлятися на декількох рівнях (фізіологічному, емоційному, когнітивному), тому робота із стресовими станами повинна враховувати особливості виникнення, вираження і протікання відповідних реакцій

Так, при роботі з когнітивною сферою до таких заходів можна віднести вправи направлені на зміну негативного мислення. ЛарейКві пропонує наступні способи:

- визнати, що упереджене сприйняття реальності це природно для людини. «Мозок накопичує інформацію , яка

погоджується з нашими поглядами, цінностями і нашим сприйняттям себе. Вибірковість пам'яті захищає нас від перевантаження інформацією» [2] Тому необхідно взяти за правило вчитися новому, аналізувати які життєві принципи допомогали робити правильний життєвий вибір, якому можна було б довіряти в майбутньому, для цього необхідно розуміти мотиви власної поведінки;

- визнати свої слабкості – «коли ми відхиляємо негативний стереотип, що стосується нас, членів нашої команди, певної ситуації, ми розвиваємо у собі моральну стійкість»[2], що допомагає визнавати негативні сторони ситуації, не втрачаючи надії на успіх в майбутньому.

- моральна стійкість - це вміння контролювати свої психічні реакції, замість того щоб дозволяти їм контролювати наші вчинки і думки. «Усвідомлення того що як позитивні так і негативні стереотипи впливають на нашу поведінку – вірний ключ до успіху» [2]

Якщо розглядати стрес як фізіологічну реакцію на події, то треба звернути увагу на те, що в цей час відбувається викид гормону адреналіну,норадреналіну, корти золу. В сучасних умовах людина майже не витрачаємо ці гормони на активне фізичне навантаження, що призводить до їх накопичення і з часом вони починають руйнувати наш організм. Тому вчені Мічіганського університету рекомендують не менше 3-х прогулянок в тиждень на природі, які зменшували рівень кортизону та знімали напруження.

Ефективною технікою роботи з емоційними станами є «самомоніторінг». Його мета – виявлення і довільне подолання емоційної напруги. Для її виконання необхідно відповісти собі на наступні запитання: «Яка в даний момент моя міміка?», «Як мої м'язи? Чи не напружені вони?», «Як я дишу?». [1]Дана техніка побудована на взаємодії між нашими емоціями та тілом. Надаючи своєму тілу впевнену позу, підтримуючи спокійну міміку ми досягаємо таких самих емоцій.

Крім того психологи дають наступні поради, щодо

запобігання накопичення стресу:

- намагайтесь уповільнити темп життя;
- заздалегідь плануйте день;
- чергуйте роботу та відпочинок;
- висипайтеся;
- основні прийоми їжі мають стати часом відпочинку;
- не намагайтесь зняти стрес алкоголем та таблетками;
- відводьте час для релаксації;
- намагайтеся відволікатися від рутинних справ прогулянками, походами на концерт та читанням;
- зосереджуйтесь на позитивних обставинах життя;

Таким чином, зосереджуючи свою життєву енергію на позитивних думках та позитивних емоціях, раціонально використовуючи внутрішні резерви організму, виконуючи помірне фізичне навантаження, ми можемо зменшити тиск стресогенних факторів

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Каменюкин А.Г. Ковпак Д.В. Антистресс-тренинг – СПб.: Питер, 2008. – 224 с.

2.Embracestress – it’sgoodforyou http://www.bbc.com/capital/story/20150618-why-you-should-embrace-stress

Запорожець О.М.
студент 3 курсу
Академії державної пенітенціарної служби
Дем'яненко Ю.О.,
кандидат психологічних наук, доцент
Академії державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОДНОЛІТКАМИ

Спілкування є однією з найважливіших людських потреб. Взаємодія з іншими людьми викликає найбільш гострі переживання, наповнює змістом наші дії й вчинки.

Формування міжособистісних відносин є надзвичайно актуальним, тому що останім часом виникає величезна кількість негативних і деструктивних явищ саме у осередку молодих людей. Жорстокість, підвищена агресивність, ізольованість, які ми спостерігаємо серед підлітків та юнаків мають власні витоки в ранньому та дошкільному віці.

Аналіз літератури показав, що такі педагоги та психологи як: А.А. Рояк,В.М. Холмогорова, В.Р. Кисловская, Р.А. Іванкова, Р.Л. Кричевський, С.В. Корницька, Т.А. Рєпіна, Т.В. Антонова, Е.О. Смирнова, Е.В. Субботский, Я.Л. Коломінський та ін., переймалися проблемою формування міжособистісних відносин дітей дошкільного віку з однолітками[1; ст.44].

Міжособистісні відносини - суб'єктивно пережиті взаємозв'язки між людьми, об'єктивно проявляються в характері та способах взаємних впливів людей у ході спільної діяльності. Це система установок, стереотипів, орієнтацій і очікувань і інших диспозицій, через які люди оцінюють один одного і сприймають.

Взаємодія з однолітками – є важливою складовою розвитку особистості метою якої є формування особистості дитини. В ході спілкування вона створює

комунікативні вміння і навички, формує знання про оточуючих і про власне «Я» за допомогою порівняння себе з однолітками, а вже після і з більш старшими.

Дошкільний вік - є найбільш критичним етапом у вихованні, тому що є віком початкового розвитку особистості дитини. На даній стадії в спілкуванні дітей з однолітками з'являються досить непрості відносини, які мають великий вплив на формування його як особистості. Між дошкільнятами розгортається складна і часом драматична картина відносин. Вони дружать, сваряться, миряться, ображаються, ревнують, допомагають один одному, а іноді роблять дрібні "капості". Всі ці відносини гостро переживаються і несуть масу різноманітних емоцій. Емоційна напруженість і конфліктність у сфері дитячих відносин значно вище, ніж у сфері спілкування з дорослим. Батьки іноді не підозрюють про ту широку гаму почуттів і відносин, яку переживають їхні діти, і, природно, не надають особливого значення дитячій дружбі, сварокам, образам[7; ст.33].

У психолого-педагогічних дослідженнях відзначається, що в спілкуванні з однолітками у дітей відбувається збагачення власного образу, формується здатність до співпереживання (В. В. Абраменкова, С. Г. Якобсон); критичність суджень і дій, незалежність (Е. В. Субботский); відбувається засвоєння норм поведінки, формування ціннісних орієнтацій, адекватної самооцінки, коригування впливів неблагополуччя в сім'ї (А. А. Рояк); самоствердження, визнання іншими своєї значимості (Е. О. Смирнова); формується і розвивається мова (А. Г. Рузская); відбувається моральна саморегуляція (С. Г. Якобсон, В. М. Холмогорова); рзвивається самосвідомість і самооцінка (М. І. Лісіна)[4; ст.105].

Спілкування з однолітками є школою соціальних відносин (В. С. Мухіна). Воно стимулює подолання дитиною езопової позиції, виникнення кооперативно-змагального співробітництва, формує здатність

враховувати у своїй діяльності позицію і результати дій партнера (Е. Е. Кравцова)[6; ст.15].

Ряд дослідників (Т. Н. Бабаєва, Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, Я. Л. Коломінський, М. І. Лісіна, Т. А. Рєпіна) стверджують, що дитячі відносини – це та сфера морального виховання, якої обов'язково необхідно займатися, щоб не упустити сприятливий період розвитку особистості[5; ст.67].

Стрижнем і показником морального розвитку особистості вважається гуманістичний характер її ставлення до людей, до самої себе. З точки зору гуманізму дана позиція виражається в співчутті, співпереживанні, чуйності, доброзичливості.

Для отримання соціально-психологічного досвіду дитина потребує постійного розширення кола спілкування. У спілкуванні з однолітками діти починають проводити більше часу. Від молодшого до старшого віку значущість спілкування з однолітками зростає. Зміст, форми, інтенсивність спілкування істотно змінюються з віком. норми та цінності, засвоєні головним чином в спілкуванні з дорослим, дошкільник реалізує їх в спілкуванні з однолітком. Дорослий для дитини - є зразком для наслідування, еталоном поведінки. Одноліток – це партнер по спільній діяльності. Спілкування з однолітком позитивно впливає на розвиток особистості дитини, так в процесі взаємодії дитина вчиться узгоджувати власні дії з діями інших дітей. Спілкуючись в грі або в реальному житті діти вчаться застосовувати на практиці норми поведінки, відтворюють відношення дорослих, а також оцінюють себе і своїх товаришів. Дошкільник практично не здатний виділяти особистісні якості однолітків, він лише зауважує їх ставлення до себе[2; ст.77].

У процесі спілкування з однолітками дитина застосовує і перевіряє дієвість одержаних ним у спілкуванні з дорослими способів діяльності та норм людських взаємин. Взаємовідносини дошкільників в групах однолітків характеризуються нестійкістю і

ситуативністю (сварки та примирення один з одним відбуваються по кілька разів протягом дня), але цей вид спілкування - необхідна умова для засвоєння визначених норм взаємодії.

Таким чином, необхідно відзначити, що міжособистісні відносини дітей дошкільного віку з однолітками є досить складним і суперечливим процесом, який складається в цілісну систему з внутрішньою структурою і динамікою розвитку. Відносини дуже важко визначити, вони частково відображаються в поведінці дитини і вимагають спеціальних методик для виявлення. Досвід отриманий при взаємодії з однолітками, безпосередньо впливає на подальший розвиток дитячих відносин, набутті навичок конструктивної взаємодії. У дошкільному віці, дитина або прагне до спілкування з іншими людьми та новим контактам, або пасивно, необережно ставиться до оточуючих. ці процеси впливають і відображаються на подальшому розвитку дитини. У цій ситуації необхідно проводити корекційну роботу з метою подолання труднощів міжособистісного спілкування, створювати умови для успішної взаємодії дітей. Вся ця робота буде позитивно впливати на формування емоційно і психологічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абраменкова В.В. Развитие гуманных отношений ребенка и социальная психология детства // Вопр. психологии. - 1986. - № 4

2. Авраменко В.В. Психологические особенности межличностных отношений в дошкольной группе детского сада: Автореф. Дис. . канд. Психол. наук. Минск,- 1992.

3. Алифанов С.А. Современные проблемы исследования лидерства (по материалам зарубежной психологии) // Педагогическое взаимодействие: психологический аспект. М., 1990. - С. 88-106.

4. Андреева Г.М. Социальная психология. 2-е изд., доп. и перераб. М.: Изд-во МГУ, 1988. - 429 с.

5. Антонова Т.В. Актуальные проблемы социального развития в дошкольном возрасте // Как помочь ребенку войти в современный мир / Под ред. Т.В. Антоновой. М., 1995. - С. 10-26.

6. Артемова Л.В. Моральное воспитание дошкольников. Кишинев, 1993.

7. Бодалев А.А. О взаимосвязи общения и отношения. Вопросы психологии, 1994. № 1. С. 327.

ZhovtokVolodymyr
graduate student
Chernigiv National Technological University,
Chernigov, Ukraine
Igor Oliychenko
Doctor of Public Administration, professor
Chernigiv National Technological University,
Chernigov, Ukraine

E-GOVERNMENT AND E-GOVERNANCE AS A WAY TO MAKE PUBLIC ADMINISTRATION MORE EFFECTIVE

Nowadays, all countries has to use limited resources rationally to be successful and competitive. Today, it is the best choice to use e-government and e-governance for solving this task. Such an approach makes it possible to increase the effectiveness of the interaction of the state with citizens and businesses. In particular, the introduction of such a system will allow developing countries to make a breakthrough in development.

Through e-Governance, the citizens can get the government services faster, qualitative, and more convenient. Accordingly, one of e-governance goals is to minimize the interaction of people with the authorities [1].

Considering this, we should clearly understand the difference between e-government and e-governance. We define e-Government as set of integrated information and communication technology, in public administration. It helps to optimize budgets of all levels, to enhance accountability, transparency, efficiency, and to improve citizen participation experience [2].

The goals of E-Government:

- improving and enhancing communication between various government agencies;
- getting easier and more effective access to information;

- optimization and simplification of administrative processes;
- improving the quality of public services;
- lowering the level of bureaucracy;
- improving efficiency in Public Management.

As for electronic governance, it includes development, deployment and enforcement of the policies, laws and regulations to develop cooperation, networking and partnerships between government units, citizens and the business. Primarily, e-governance is a tool for convenient and quick provision of various government services for citizens [3]

The goals of E-Governance:

- improving the productivity and efficiency of government agencies;
- efficient and effective government;
- broadening public participation;
- improving the business environment.

All things considered (Overall), e-Government is a tool for the application of Information and communications technology in government operations. In relation to e-Governance, it implies the use of Information and communications technology to support functions and structures of the system [4]. Finally, e-Governance is a function, and e-Government is a system, Moreover, e-Governance is a two-way communication protocol while e-Government is a one-way communication protocol [5].

Generally, having found out the differences between e-government and e-governance, it also is important to consider e-Governance Models.

e-Governance Models

- G2G (Government to Government) involves the exchange of information between government agencies or departments within the confines of government
- G2C (Government to Citizen) is the interaction between government and the citizens to provide one-stop, online access to information and services. It presupposes an access what citizens need fast and easily.

- G2B (Government to Business) has the objective to reduce burdens on business. There are reducing red-tapism, establishing transparency and a
- ccountability in the business environment. In addition, it provides one-stop access to information.
- G2E (Government to Employees) provides online facilities to the employees to increase satisfaction and moral. Furthermore, it aims to bring employees together and improve knowledge sharing.

In conclusion, the implementation of a full-fledged e-governance and e-government are one of the priorities to be solved in the coming decade by most countries. It will allow to get new opportunities, including saving and reallocating financial and time resources. In addition, such a policy will contribute to the openness and availability of digital services, as well as it will increase the efficiency of the management sector.

References

1. Irani Z, Love PED, Elliman T, Jones S, Themistocleous M (2005) Evaluating e-government: learning from the experiences of two UK local authorities. Information Systems Journal 15:61–82

2. Anthopoulos LG, Triantafyllou D, Fitsilis P (2012) E–strategic management lessons from Greece. In: Weerakkody V, Reddick CG (eds) Public sector transformation through E-government: experiences from Europe and North America, 1st edn. Routledge, New York, pp 224–241

3. Batini C, Viscusi G (2011) Planning egovernment information systems: methods and experiences from the eG4M framework. In: Proceedings of the 12th annual international digital government research 2011, pp 371–372

4. EphiasRuhode, E-Government for Development: A Thematic Analysis of Zimbabwe's Information and Communication Technology Policy Documents, The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries, 73, 1, (1-15), (2017).

5. D. Rabina, "United Nations Global E-Government Readiness Report 2005: From E-Government to E-Inclusion. New York: Department of Economic and Social Affairs", Government Information Quarterly, vol. 24, pp. 903-904, 2007.

Мірошниченко О.М.
кандидат психологічних наук, доцент,
начальник кафедри психології
Академії Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ КЕРІВНИХ КАДРІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР ТА ВІДОМСТВ

Низький відсоток осіб з числа резерву, призначених на керівні посади, звільнення на першому році служби з управлінської посади, в тому числі і з негативних мотивів, показують, що проблема психологічної підготовки та управлінської адаптації майбутніх керівників силових структур та відомств вельми актуальна у сучасних умовах реформування силових структур та відомств.

При всьому різноманітті роботи з резервом кадрів на керівні посади, саме професійний відбір перспективних співробітників і їх підготовка до виконання більш складних управлінських функцій має першорядне значення.

Професійний відбір, це прийняття кадрових рішень на основі вивчення та прогностичної оцінки професійної придатності до оволодіння професією, виконання професійних обов'язків і досягнення необхідного рівня майстерності, здійснюється при комплексному використанні ряду критеріїв: медичного, фізіологічного, педагогічного і психологічного.

Основні напрямки роботи психологів з резервом кадрів на управлінські посади наступні:

– психологічне обстеження співробітників, що складають резерв кадрів на висунення (професійний відбір);

– психологічна підготовка співробітників до управлінської діяльності;

– консультування керівника підрозділу при призначенні кандидата на вакантне місце;

– надання психологічної допомоги новопризначеному керівнику при входженні в нову посаду.

При використанні психологічного критерію проводяться наступні заходи:

– психологічна діагностика;

– побудова прогнозу успішності діяльності в даній професійній області;

– перевірка прогнозу по реальній ефективності здійснення професійної діяльності.

Підставою для проведення психодіагностичного обстеження кандидата в резерв є як заявка від керівника підрозділу або співробітника кадрового апарату, так і планові заходи психологічної служби.

Основні напрямки психологічного вивчення осіб, які перебувають у резерві кадрів на висунення:

– Професійна компетентність (життєвий і професійний досвід);

– Спрямованість особистості (професійна спрямованість співробітника);

– Пізнавальні здібності (інтелектуальний потенціал і когнітивний стиль діяльності співробітника);

– Емоційна зрілість, (емоційно-вольовий потенціал, рівень особистісної зрілості співробітника);

– Комунікативні якості і вміння співробітника;

– Організаторські здібності;

– Соціально-психологічний статус у колективі.

Психологічне вивчення осіб, які перебувають у резерві кадрів на висунення, передбачає використання методів, загальноприйнятих в психологічній практиці: спостереження; біографічний метод; архівний метод; метод незалежних характеристик; психодіагностична бесіда; психологічне тестування (експеримент).

Для цілісного вивчення осіб, які перебувають у резерві кадрів на висунення рекомендовані (за вибором психолога) психодіагностичні методики:

1. 16 PF Cettell (або MMPI) – інтегральне вивчення особистості.

2. РОІ Е. Шострома – вивчення рівня особистісної зрілості.

4. УСК - вивчення рівня та локалізації суб'єктивного контролю.

5. Орієнтаційна анкета Кучера-Смекалов – вивчення спрямованості активності.

6. КОС – вивчення комунікативних, організаторських схильностей.

7. ВЛТ – вираженість лідерських тенденцій.

8. Елерса – мотивація досягнення і уникнення невдачі.

9. Ділові ситуації Хитрово (варіант Розенцвейга).

10. Методика Е.Шейна «якоря кар'єри» – кар'єрні орієнтації.

11. Стиль керівництва по Журавльову.

12. Аналіз обмежень керівника (АОР) М.Вудкока, Д.Френсіса.

13. Тест Равена – вивчення інтелекту.

14.– стиль діяльності керівника.

15. Опитувальник рольової спрямованості керівника.

16. Тест Гілфорда-Салливена – вивчення соціального інтелекту.

17. СМ – вивчення стилю мислення і діяльності.

18. МВІ – синдром «вигорання».

19. Опитувальник професійної дезадаптації.

Психологічна підготовка співробітників до управлінської діяльності повинна здійснюється на основі основних труднощів, з якими стикаються співробітники, а також з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей. Подальша корекція виявлених в ході індивідуальних консультацій психологічних труднощів відбувається в ході спеціалізованої програми психологічної підготовки резерву кадрів.

Дослідження показують, що неможливо виділити універсальний, ефективний стиль командоформування, але

надати допомогу при знайомстві з новим колективом, підборі співробітників, що відповідають поставленим перед підрозділом завданням, аналізі їх сильних і слабких сторін - першорядна мета пенітенціарного психолога при консультуванні нового керівника. В рамках цієї роботи повинні здійснюватися:

– з'ясування керівником своїх можливостей і пошук оптимальної позиції з «ключовими фігурами»;

– розробка технології оптимального входження в управлінську посаду;

– відпрацювання техніки представлення в новому колективі (створення «іміджу», прояснення власного бачення майбутніх цілей та завдань колективу);

– розробка «ландшафту цілей».

Тому для управління процесом входження в посаду психологу необхідно розробити методику введення в колектив нового керівника. Вона повинна дати відповіді на ряд питань:

– яку інформацію про нового керівника повідомити колективу;

– як уникнути випередження офіційної інформації про призначення недоброзичливими чутками;

– як представляти колективу нового його члена (процедура і ритуал);

– яким чином доцільно вести себе на новому місці;

– як встановити контакти з людьми та інше.

Психологічна допомога новопризначеному керівнику при вступі на нову посаду може полягати в наступному:

а) консультування керівника підрозділу при призначенні кандидата на вакантне місце;

б) надання психологічної допомоги призначеному керівникові при входженні в нову посаду і надання йому необхідної інформації про колектив;

в) формування оптимального стилю керівництва відповідно до особливостей міжособистісних відносин у службовому колективі;

г) підготовка колективу та інших підрозділів до приходу нового керівника.

Найбільш ефективною формою підготовки майбутніх керівників є соціально-психологічний тренінг, а саме:

– тренінги публічного виступу (на нараді, перед натовпом, по телебаченню);

– тренінг спілкування в діаді (вміння слухати, переконувати, керувати і впливати в ході бесіди);

– тренінг спілкування в групі (вміння враховувати думки і настрої колективу, впливати на динаміку відносин, думок і т. п.).

Важливою формою професійної та психологічної підготовки кандидатів на управлінські посади є виконання обов'язків керівника в період відсутності постійного начальника або стажування на відповідній посаді. Доцільно, щоб по закінченні цього терміну, «стажер» представив не просто формальний звіт про виконану роботу, а в ході індивідуальної бесіди були проаналізовані психологічні труднощі, з якими він зіткнувся, а також було уточнено (скоректований) план подальшого особистісного росту (самоменеджменту).

Отже, можна зробити наступні висновки: незалежно від займаної посади всі співробітники, окрім загальних професійних знань, повинні мати і психологічну підготовку, так як діяльність співробітників силових структур та відомств має чітко виражену спрямованість на спілкування і взаємодію з людьми. Психологічна підготовка є частиною професійної і включає формування знань і вмінь, необхідних як для всіх категорій співробітників, так і суто спеціальні, виходячи з характеру діяльності.

Психологічна робота по супроводу персоналу повинна проводитися тактовно і бути спрямована на корекцію і позитивний розвиток проблемних особистісних якостей. Найбільш ефективними методами є соціально-психологічні тренінги, регулярний аналіз поведінки

співробітників у конкретних ситуаціях (після служби), індивідуальне консультування.

Настояща У.В.
старший викладач кафедри психології
Академія Державної пенітенціарної служби,
м. Чернігів

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В СЕРЕДОВИЩІ ЗАСУДЖЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Анотація

В статті розглядаються причини виникнення конфліктів у середовищі засуджених в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України. На основі практичних даних та емпіричних досліджень науковців наводиться ряд основних причин виникнення конфліктів серед засуджених. Аналіз практичних даних вказує на те, що найбільш типовими порушеннями серед засуджених, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, є розпалювання конфліктів.

Abstract

Ключові слова: конфлікт, причини та динаміка конфліктів, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, засуджені.

Keywords:

Key words: conflict, reasons and dynamics of conflicts, penitentiary institutions, investigative isolators, convicts.

Виклад основного матеріалу.

Конфлікти серед осіб, які відбувають покарання у виправних колоніях, являє собою важливу психологічну проблему, що має яскраво виражене практичне значення, оскільки вплив на особистісну сферу засуджених осіб

направлено на переорієнтацію їх протиправної поведінки і вироблення стійкої правослухняної поведінки.

В ході аналізу реальних конфліктних ситуацій було виявлено, що об'єктивною основою конфліктів є незадоволеність значної частини засуджених матеріальними, побутовими умовами, сусідство із певною категорією засуджених у відділеннях, а також сукупністю соціальних і психологічних відмінностей серед засуджених та структурних проблем організації позбавлення волі.

Суб'єктивними причинами конфліктів є недостатня управлінська підготовка частини керівників, начальників відділень соціально-психологічної служби з точки зору ефективного управління в повсякденних умовах, недотримання прав засуджених, порушення справедливості при організації діяльності засуджених, слабкий облік начальниками відділень соціальних характеристик засуджених.

Такі науковці як Г.Г.Шиханцев, В.П.Москалець, В.В.Сулицький, Г.М.Федоришин вважають причиною виникнення конфліктів в середовищі засуджених з певними періодами знаходження в місцях позбавлення волі, коли йдеться про зміну психічних станів. [1; 2; 3; 4] необхідність володіння співробітників установ виконання покарань даними знаннями зменшить частоту виникнення конфліктних ситуацій.

1. період адаптації, коли особа повністю усвідомила невідворотність процесу відбування покарання і змирилась із новими умовами в які вона потрапила. Даний період триває 3-4 місяці, може розтягнутись до півроку. В даний період засуджений особливо гостро відчуває обмеженість власних потреб, необхідність зміни поведінки згідно правил внутрішнього розпорядку, що в свою чергу викликає в одних осіб стан підвищеної дратівливості, а в інших проявляється станом пригніченості. Даний психічний стан характеризується процесом ломки раніше усталених стереотипів життя, що виникає під впливом режиму установ виконання покарань. Засуджений повинен

змінюватись, підстроюватись під режим колонії, дотримуватись правил, що диктує нормативно-правова база установи. Все це веде до виникнення різних негативних емоцій, зниження життєво активності, пригніченості, підвищеної збудливості, проявам дратівливості. Підвищення збудливість приводить до різноманітних зривів, порушень режиму умов тримання, розпалювання конфліктних ситуацій тощо. Всі ці зміни в емоційному стані відбуваються допоки в засудженого не виробляться якості, необхідні в нових умовах перебування.

2. Період розвитку та виявлення інтересів до нових умов життя. Цей період характеризується появою та розвитком позитивних станів, емоцій, які викликають підвищену психічну активність у засудженого. Виникають нові інтереси такі як активна участь в житті колективу засуджених, організація дозвілля в умовах несвободи, спроби налагодження стосунків з родичами тощо. В даний період засуджений прагне проявити себе серед інших засуджених, зайняти певну нішу в ієрархії світу засуджених, завоювати авторитет. В більшості своїй засуджені не прагнуть змінити деструктивну поведінку на позитивну і намагаються завоювати собі авторитет спробами розпалювання конфліктних ситуацій, демонстрацією власної сили у бійках, гноблення та приниження інших засуджених. Якщо засуджений позитивно відноситься до вимог адміністрації та не виявляє супротив при проведенні соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, то це сприяє появі нового кола інтересів, розширення структури виконуваних соціальних ролей, що сприяє позитивній зміні психології засуджених, зменшення конфліктності.

3. Період поєднання зовнішнього впливу із самовихованням. В даний період засуджений ставить цілі у своєму житі, планує шляхи їх досягнення, в деяких, особливо позитивноспрямованих засуджених, з'являється провина за скоєний злочин та велике бажання

відшкодувати заподіяну шкоду постраждалій стороні. Конфлікти в даному періоді мінімальні.

4. Період, що передує звільненню. Очікування звільнення часто супроводжується переживанням ймовірних труднощів, які можуть очікувати в нових умовах (в сім'ї, на роботі тощо), а тому можуть розвиватися психічні стани пригніченості, підвищеної дратівливості; амбівалентність тощо. В даний період спостерігається збільшення конфліктних ситуацій.

5. Прагнення до лідерства, продемонструвати свою силу, підвищена емоційна збудливість окремих засуджених. Більшість учасників реальних конфліктів є носіями акцентуйованої свідомості, в якій виниклі суперечності відображаються в емоційно конфліктній формі. Можливе при цьому «звуження свідомості» пригнічує в індивідах відчуття здорового глузду, веде до неадекватної оцінки можливих наслідків конфлікту, а перемога над опонентом часто виявляється «пірровою перемогою».

6. Низький культурний рівень більшості засуджених, не бажання дотримуватись правил спільного проживання;

7. Негативне ставлення до праці та бажання привласнити продукти чужої праці тощо.

Також можна виділити ще декілька причин виникнення конфліктів в середовищі засуджених:

1) замкненість середовища та обмеженість спілкування; обмеженість соціально-корисних зв'язків та шляхів задоволення нагальних потреб; низький соціальний статус особистості; нестабільність складу засуджених.

2) приналежність засуджених до різних груп, труднощі з адаптацією, підвищена напруженість.

3) моральна та соціальна занедбаність більшості засуджених.

4) розлади психічного здоров'я, наркоманія, алкоголізм, деградація особистості; невміння розв'язувати стресові ситуації.

Розглядаючи проблему конфліктів в місцях позбавлення волі, слід зазначити, що умови ізоляції засуджених від суспільства, посилена регламентація життєдіяльності, примусове одностатеве спілкування - це фактори, які збільшують імовірність виникнення конфліктних ситуацій.

В свою чергу, в місцях позбавлення волі можна виділити ще ряд не менш важливих причин конфліктів:

1) конфлікти, пов'язані з недоліками в організаційній та виробничій діяльності в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, несприятливими умовами праці та побуту засуджених;

2) конфлікти, обумовлені помилками, які допущені при комплектуванні колективу засуджених, підборі та розстановці активу, а також послабленням виховної роботи серед засуджених;

3) конфлікти, пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями окремих особистостей (підвищена самооцінка, егоїзм, хворобливе самолюбство, різкість у спілкуванні з оточуючими, жорстокість, бездушність, аморальність, нездоровий інтерес до азартних ігор, схильність до алкоголізму та наркоманії тощо).

Значно впливають на рівень конфліктності нездорова морально-психологічна обстановка (пригнічений настрій, кругова порука, паразитизм), наявність негативно спрямованих груп та окремих засуджених.

До створення конфліктних ситуацій в місцях позбавлення волі, як показує практика, найбільш схильні засуджені, вік котрих коливається від 18 до 25 років та які відбувають покарання за насильницькі злочини. Мотив усіх конфліктів у цьому середовищі засуджених - прагнення задовольнити свої егоїстичні потреби.

Висновки. Розглядаючи конфлікти, потрібно пам'ятати, що немає універсального способу для їх вирішення. Кожний конфлікт по-своєму неповторний, але у той же час є типові риси цього соціального явища.

Спільним у конфліктах засуджених є їх криміногенна сутність, яка диктує необхідні з точки зору права і моралі дії співробітників - аналіз ситуації і своєчасне прийняття заходів з метою їх ліквідації.

Таким чином, персонал пенітенціарних установ повинен передбачати виникнення таких ситуацій, володіти технікою їх вирішення. Ми розуміємо, що повністю виключити виникнення конфліктних ситуацій в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, думається, неможливо, проте попереджати конфлікти в середовищі засуджених і мінімізувати їх негативні наслідки, необхідно.

Список використаних джерел:

1. Москалець, В.П. (2002), Психологія суїциду, Плай; Івано-Франківськ.

2. Сулицкий, В.В. (1999), «Аффекты и суицидальные реакции осужденных мужчин», Практична психологія та соціальна робота , Одеса.

3. Федоришин, Г.М. (2004), Пенітенціарна психологія : курс лекцій, Плай, ІваноФранківськ.

4. Шиханцев, Г. Г. (1998), Юридическая психология : учеб. для вузов, Зеркало, Москва.

Селюк М.В.
курсант
Академії державної пенітенціарної служби
Дем'яненко Ю.О.,
кандидат психологічних наук, доцент
Академії державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МАТЕРИНСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Актуальність теми обумовлена тим, що материнська депривація є патогенним фактором в відношенні цілого ряду особистісних розладів. Найбільш яскраво і чітко наслідки материнської депривації проявляються у вихованців дитячих будинків, інтернатів. Нажаль, з кожним роком кількість дітей, що туди потрапляє зростає. Дослідження вказують про зовсім іншу картину особистісного розвитку таких дітей, особливо, якщо вони опинились в таких умовах з самого народження.

Термін «материнська депривація» є багатозначним, що робить важким пошук чіткого визначення. Ми визначаємо материнську депривацію, як явище при якому дитина відчуває недостатність постійного, тісного контакту із матір'ю або іншою важливою для нього людиною.

Е. Еріксон в свій час стверджував, що дитина в ранньому дитинстві повинна знаходитись в колі рідних та люблячих дорослих, інакше її розвиток буде мати специфічні особливості, що межують з патологією. Й. Лангеймер і З. Матейчик материнську деривацію розглядали як недолік постійних і тісних відносин дитини з матір'ю [4, с. 54].

Більшість існуючих досліджень з проблеми впливу материнської деривації на розвиток особистості дитини направлені на вивчення особливостей поведінки дітей, що виховуються в дитячих закритих закладах, так як вони представляють собою яскраву ілюстрацію «дитини з

депривацією». Депривація у таких дітей може проявлятися, як у вигляді легких змін особистості, не виходячи за межі нормальної емоційної картини, так і в грубих порушеннях розвитку особистості [7, с. 68]. Перші публікації з материнської деривації з'явились ще в другій половині XX ст., а в цілому дослідження продовжували протягом кількох десятиліть. Проведені психологічні дослідження в свою чергу продемонстрували, що материнська депривація – це фактор, який накладає відбиток на весь подальший розвиток особистості [6, с. 34]. В 1945 р. була опублікована наукова праця Р. А. Шпіца «Госпіталізм». Автор описав випадок депривації дітей, котрий закінчувався їх смертю. Важливою гілкою в розумінні деривації являлась робота Дж. Боулбі «Материнське піклування і психічне здоров'я», яка вийшла в 1951 році. Автор довів, що дитина в ранньому віці повинна виховуватись в атмосфері емоційного тепла і повинна бути прив'язана до матері чи до людини, яка її замінює. У. Гольдфарб и Г. Шпіц підкреслювали важкі наслідки довготривалої повної материнської депривації і її драматичний вплив, стійке і глибоке втручання в структуру особистості, яке в подальшому формується на зниженому (примітивному) рівні, з паталогічним «жорстоким» характером, схильністю до правопорушень і навіть психозу [2, с. 154]. Материнська деривація розглядається як важкий стан індивіда, що приводить до специфічного типу особистості, характерного для вихованців дитячого закладу. Діти, позбавлені материнства, описувались як «потенційні злочинці», що відрізняються підвищеною жорстокістю та агресивністю, відсутністю соціально – етичних норм в поведінці. Ці діти слабко проявляють емоції, були безучасні – не плакали і не сміялись, часто годинами розкачувались, не вміли ходити і говорити до трьох років. Крім цього порушувалась сфера спілкування дітей. Діти погано прив'язувались до дорослого, а стабільної прив'язаності не було ні до кого [5, с. 78].

Вітчизняні психологи бачили зв'язок перебування дітей в спеціалізованих закритих закладах з їх наступною кримінальною поведінкою. Інші вченні вважали, що діти позбавлені материнського піклування в дитячому віці можуть стати нормальними дорослими. Сучасна психологія і педагогіка має достатньо цілісну картину, що описує особливості психічного розвитку дитини, яка зростає поза сім'ї – його емоції, мова, особливості взаємовідносин із однолітками та дорослими [3, с. 214] . В кожному віці етапи розвитку особистості дитини проходять становлення тих чи інших рис психіки, властивих саме цьому періоду. У вихованців інтернату становлення психіки має якісно інші закономірності , ніж у дитини, яка виховується в сімейному колі.. Відсутність домашніх запахів, які в сім'ях бувають сезонними, святковими, буденними, ситуативними і регулярними – тільки один і дуже невеликий аспект, характеризуючий глобально іншу атмосферу дитячого будинку. Тому спеціалісти вживають поняття «збіднене середовище перебування» дітей, що знаходяться поза сім'єю [6, с. 205].

Виходячи з вищеозначеного, ситуація перебування дитини в інтернатах усіма дослідниками розглядалась як стресова та трагічна, така, що залишає глибокий відбиток на його долю. Психічні порушення, що з'являються в умовах материнської депривації залежать від часу впливу депривацioного фактору, тобто чим раніше з'явилась депривація, тим тяжчі наслідки її впливу.

Головним завданням у вирішенні проблеми материнської деривації і її наслідків являється питання про корекцію психічних порушень викликаних деривацією. Аналіз можливих шляхів реабілітації депривованих дітей дозволив дослідникам зробити кілька важливих висновків і скласти план і шляхи запобігання розвитку психічних відхилень у дітей позбавлених батьківської любові та турботи.

По – перше, діти із дитячих будинків слабо орієнтовані на дорослого, хоча саме дорослий забезпечує

розвиток дитини. Таким чином, початковий етап реабілітації має включати формування стійкої орієнтації на дорослого.

По – друге, в будь якому віці робота з дитиною повинна проводитись індивідуально.

По – третє, робота повинна протікати в атмосфері, наближеній до сімейної в повній любові та взаєморозумінні.

Відповідно, науковці роблять висновок, що соціальна реабілітація дітей їх здатність встановлювати соціальні контакти і жити в суспільстві можлива при визначених умовах, а саме: формування індивідуальної моделі спілкування дитини з дорослим, суворо індивідуальне спілкування з депривованою дитиною, можливість дитини обирати партнера по спілкуванню, одночасна робота зі всією групою депривованих дітей [1, с. 15]. Але, не дивлячись на суперечності між психологами з приводу можливості компенсувати наслідки материнської депривації, їх думка сходиться в одному: материнська депривація здійснює неймовірно сильний вплив на психічний розвиток дитини і веде за собою формування і прояв різного роду патологій. У дітей вихованців дитячих будинків відмічається підвищена схильність до виникнення страхів. Психічні розлади у дітей відправлених у спеціалізований заклад закритого типу в шкільному і підлітковому віці, проявляється не так інтенсивно, тому найбільш чутливим вважається ранній вік. Психічні порушення викликані материнською деривацією, призводять до того, що до більшості життєвих ситуацій вихованці дитячих закладів виявляються не підготовленими. Наслідки цих порушень випливають в дорослому житті до якого вихованцю схожого закладу важко адаптуватись.

Отже, відсутність матері в житті дитини зменшує шанси на нормальний розвиток без порушень. Через це, існує необхідність як можна швидше відправити дитину із дитячого будинку в сім'ю. Тому в сучасних розвинутих

країнах світу відходять від практики будинку для дітей інтернатного типу, а намагаються знайти для дитини позбавленої батьківського піклування або опікунів або прийомну сім'ю, для повноцінного розвитку особистості та виховання свідомого громадянина.

Список використаної літератури

1. Александрова Л. Ю. Особенности присвоения вербально - просодического опыта детьми раннего возраста в условиях материнской депривации // Вестник Новгородского государственного университета. – 2008.

2. Кожина А. М., Фролова Т. В. Педиатрия : состояние психического здоровья детей, проживающих в условиях материнской депривации // Медицина сегодня и завтра. - 2009.

3. Куровский В. Н., Пяткина Г. Н. Материнская депривация и ее структурные компоненты // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2010.

4. Матейчик З., Лангмейер Й. Психическая депривация в детском возрасте. – Прага, 2006.

5. Микиртумов Б. Е., Кощавцев А. Г., Гречаный С. В. Клиническая психиатрия раннего детского возраста. – СПб. : Питер, 2001.

6. Ослон В. Н., Холмогорова А. В. Пути решения проблемы сиротства в России. – Москва. : ООО «Вопросы психологии»

7. Прихожан А. М., Толстых Н. Н. Особенности психического развития младших дошкольников, воспитывающихся вне семьи // Вопросы психологии. – 2002

Співак В.В.
кандидат філософських наук,
Академія Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО РОБОТИ З ЗАСУДЖЕНИМИ

Згідно державної пенітенціарної політики – релігійні організації є одним з партнерів Державної пенітенціарної служби України у соціально-виховній та реабілітаційній роботі з засудженими. Основними принципами співпраці ДПтС України з релігійними організаціями у роботі з засудженими є законність, партнерство, рівність, толерантність, відкритість та прозорість, що дозволяють успішно задовольняти релігійні потреби засуджених, сприяти їх виправленню та ресоціалізації та дотримуватись чинного законодавства і режимних вимог у місцях позбавлення волі.

Проблемам впливу релігійних організацій на середовище засуджених присвятили свої праці М. Жолтані, С. Замула, О. Любич, О. Шкута, І. Пахомов, К. Пантелей, А. Тонконогов та інші.

Метою даної розвідки є огляд та узагальнення особливостей і форм залучення релігійних організацій до роботи з засудженими.

Державна пенітенціарна служба України активно співпрацює з релігійними організаціями в рамках чинного законодавства України. Головною метою цієї співпраці є сприяння перевихованню засуджених у місцях позбавлення волі, їх духовне відродження та повернення до нормального способу життя після звільнення. В установах Державної пенітенціарної служби України з засудженими активно працюють представники релігійних конфесій, діють культові об’єкти (храми, каплиці, молитовні кімнати та куточки), створюються необхідні умови для всебічного забезпечення релігійних потреб віруючих.

На сьогодні кожну з установ Державної пенітенціарної служби України відвідують представники різних релігійних напрямків. Під час відвідування установ священнослужителі проводять просвітницьку роботу із засудженими у плані релігійного навчання, духовно-морального виховання тощо. Традиційним стало проведення, у місцях позбавлення волі богослужінь, релігійних обрядів, проповідей, святкових заходів релігійного змісту, бесід з основ релігійної моралі. Представники релігійних конфесій також приймають участь у повсякденному духовному житті установ виконання покарань, при цьому позитивно впливаючи на формування високої моральної та правової свідомості у засуджених.

На даний час в установах кримінально-виконавчої служби України діють понад 70 храмів, біля 50 каплиць, близько 200 молитовних кімнат та молитовних куточків. Загальна чисельність віруючих засуджених, які постійно відвідують заходи релігійного характеру, становить 38 тисяч чоловік. Духовно-просвітницьку роботу із засудженими проводять понад 2300 священнослужителів та волонтерів, які є представниками 103 релігійних організацій, офіційно зареєстрованих в Україні. Ще понад 20 культових об'єктів знаходяться на стадії активного будівництва. Ведеться активна робота по відродженню та передачі релігійним громадам храмів, що були закриті за радянської влади та перебувають на території установ служби і використовуються не за первісним призначенням.

Співпраця релігійних організацій з кримінально-виконавчою службою полягає у сприянні органам і установам виконання покарань у виправленні і ресоціалізації засуджених осіб та створенні належних умов для їх тримання, організації виховної роботи з особами, засудженими до позбавлення волі, та контролю за їх поведінкою під час відбування покарання, надання допомоги у соціальній адаптації особам, звільненим від відбування покарання. Багато релігійних організацій

ведуть активну роботу з особами, що звільнилися з місць позбавлення волі з метою релігійного виховання та запобігання рецидивам злочинної поведінки. Часто особи що в минулому відбували покарання виконують у таких організаціях обов'язки служителів культу (пастирське служіння) та волонтерів і працюють з особами, що відбувають покарання чи щойно звільнилися з установ виконання покарань.

Духовне виховання засуджених не обмежується проведенням богослужінь, з цією метою в колоніях створюються недільні школи для засуджених, головними завданнями яких є духовно-просвітницька робота з різними категоріями засуджених, їх катехізація та консультування з різних питань, що стосуються релігійного світогляду та моралі. В таких школах проводять роботу представники релігійних громад та компетентні співробітники ДПтС України.

При храмах та школах як правило створюються доволі великі бібліотеки з широким асортиментом літератури духовного змісту. Регулярно проводяться перегляди відеофільмів духовного змісту і прослуховування аудіо-записів проповідей, бесід духовного змісту та духовних пісень. Однією з форм роботи є колективні читання духовної літератури з послідуючим обговоренням та курси по вивченню Біблії самими засудженими з допомогою представників релігійних організацій.

У напрямку реалізації соціально-виховної та психологічної роботи з неповнолітніми в'язнями, як найбільш вразливої категорії засуджених, сприяння процесу в їх соціальній адаптації та реінтеграції в суспільство, ДПтС України налагоджено співпрацю з представниками релігійних організацій, які шляхом проведення культурно-просвітницьких заходів, надання матеріальної гуманітарної допомоги, сприяють покращенню умов утримання та морально-психологічного клімату в середовищі неповнолітніх та мінімалізації

негативних наслідків їх перебування в місцях позбавлення волі.

Для забезпечення ефективної та повноцінної організації вільного часу засуджених та надання їм дієвої допомоги після звільнення з місць позбавлення волі в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах проводяться заходи з патріотичного, морально-естетичного, духовно-просвітницького та спортивного виховання засуджених. До проведення цих заходів активно залучаються представники релігійних організацій.

Однією з форм таких заходів є проведення товариських спортивних матчів з футболу та інших видів спорту між командами засуджених та релігійних організацій. Подібні зустрічі завжди викликають великий інтерес з боку засуджених, адже це – не лише шанс позмагатись, але й можливість спілкування у невимушеній атмосфері, що позитивно впливає на емоційне та психологічне самопочуття учасників та глядачів. Розповсюдженим є проведення в установах виконання покарань представниками релігійних організацій театралізованих вистав (як власними силами так і з залученням засуджених у якості акторів) на духовну тематику, що сприяють моральному вихованню засуджених через засоби естетичного та емоційного впливу. Священнослужителі всіх напрямків беруть активну участь в організації та проведенні святкувань з нагоди пам’ятних дат, державних та релігійних свят.

Отже форми залучення представників релігійних організацій до роботи по виправленню та ресоціалізації засуджених є доволі різноманітними, а самі організації проявляють до даної роботи значне зацікавлення, проте дана співпраця не є стихійною ініціативою адміністрації окремих установ виконання покарань та релігійних громад. Державна пенітенціарна служба України уклала ряд угод з домінуючими в Україні релігійними напрямками, що передбачають активну співпрацю в даній галузі. Також організована взаємодія із заснованою в 2001 р.

Українською Міжконфесійною Християнською місією «Духовна та благодійна опіка в місцях позбавлення волі», що об'єднує 12 найбільших християнський конфесій. Дана організація також представляє Україну в Міжнародній асоціації тюремного служіння (PFI).

Згідно «Положення про порядок реалізації у виправних та виховних колоніях програм диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі» запроваджується програма «Духовне відродження», що включає релігійно-просвітницьку роботу з усіма категоріями засуджених з метою підвищення значення духовних традицій і християнської культури в моральному вихованні засуджених, розвиток корисної ініціативи та творчих здібностей, запобігання морально-психологічній деформації, пов'язаній з позбавленням волі. Дана програма передбачає проведення у вільний від роботи час низки заходів, зокрема: відвідання богослужінь та інших релігійних заходів, які проводять священнослужителі у колонії; участь у заходах пізнавальної спрямованості, навчання у школі духовної просвіти; перегляд кіно-, відеофільмів та телевізійних передач, прослуховування радіопередач релігійного характеру; ознайомлення з релігійною пресою (організація передплати на відповідні періодичні видання); відвідання бібліотеки для читання духовної літератури, тощо.

Взаємодія ДПтС України з релігійними організаціями у сфері духовної опіки засуджених відбувається вже не одне десятиліття, що відповідає аналогічному позитивному досвіду розвинутих європейських країн, в яких законодавчо забезпечені механізми реалізації права засуджених осіб на свободу віросповідання та задоволення їх релігійних потреб. Така практика вже багато років успішно розвивається в Німеччині, Франції, Великій Британії та інших країнах Європейського Союзу. У більшості з них запроваджено інститут тюремного капеланства, що передбачає договірні відносини з релігійними організаціями чи священиками, які виконують

роботу з надання душпастирської опіки арештантам або засудженим особам, а також оплату цієї роботи з державного бюджету. На спільних круглих столах та конференціях, що проводились ДПтС України та релігійними організаціями неодноразово порушувалось питання про співробітництво у розробці спільних законодавчих ініціатив для формування інституту в'язничного капеланства в Україні. Даний процес впровадження інституту капеланства, вочевидь, має враховувати багатоконфесійні особливості України і здійснюватися поступово. Це передбачають і численні декларації та міжнародні акти підписані Україною. Було створено робочу групу, яка включала спеціалістів ДПтС, представників Громадської ради при ДПтС України та представників Місії «Духовна та благодійна опіка в місцях позбавлення волі». В результаті – у вітчизняному законодавстві було здійснено відповідні зміни та затверджено інститут в'язничного капеланства, що наразі перебуває в стані становлення та розвитку. Інститут в'язничного капеланства є шляхом до повноцінної реалізації прав засуджених та ув'язнених на духовну опіку.

Задля того щоб розробити правові механізми реалізації цього права для осіб, які позбавлені волі, налагоджується співробітництво органів державної влади, відповідальних за пенітенціарну політику, з церквами і релігійними організаціями як суб'єктами, які безпосередньо задіяні у задоволенні релігійних потреб арештантів чи засуджених. Зацікавлені релігійні організації повинні стати учасниками законотворчого процесу у сфері формування пенітенціарної політики. Іншими проблемними питаннями цієї галузі на думку дослідників залишаються**:** необхідність законодавчого забезпечення таємниці сповіді; спрощення та скорочення тривалості процедури доступу священників до осіб, які на час слідства перебувають у СІЗО, зокрема за ініціативою ув'язнених; розв'язання практичних питань соціальної адаптації осіб, що відбули покарання; духовна опіка та

задоволення релігійних потреб працівників закладів пенітенціарної системи тощо.

Таким чином співробітництво ДПтС України та релігійних організацій є доволі різноманітним та плідним.

Строн О.В.
курсант 3 курсу
Академії державної пенітенціарної служби
Дем'яненко Ю.О.
кандидат психологічних наук, доцент
Академії державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасному світі людина з усіх сторін знаходиться під тиском загальних вимог оточуючих, які її постійно оцінюють. Самооцінка впливає на всі сфери життєдіяльності особистості, а також на її життєву позицію Від адекватної самооцінки особистості залежить чи буде вона жити в гармонії з оточуючим світом, чи вибудує вона адекватні взаємовідносини з іншими людьми, чи буде вона активною особистістю з громадянською позицією.

Вивченню самооцінки присвятили свої роботи такі науковці як У. Джеймс, К. Левін, К.Роджерс. С.Л.Рубінштейн, А.Н.Леонтьєв, А. Захарова, І.І.Чеснокова, Л.Д.Олейнік, В.В. Столін, С.Р. Пантелеев, І. Кон.

Науковці розуміють самооцінку як оцінку особистості самої себе, своїх можливостей, якостей і власного місця серед інших людей. Це ядро особистості і найважливіший регулятор її поведінки. Від неї залежать взаємовідносини людини з навколишніми його людьми, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Самооцінка пов'язана з рівнем вимогливості людини, тобто ступенем труднощів при досягненні цілей, які вона ставить перед собою. Розбіжність між вимогами до людини і її реальними можливостями спричиняє деформацію самооцінки, внаслідок чого поведінка особистості стає неадекватною (виникають емоційні зриви, підвищена тривожність і т. д.). Об'єктивність самооцінки

проявляється і в тому, як людина оцінює можливості і результати діяльності інших людей, вона є найважливішим показником розвитку особистості, оскільки дає змогу людині робити активний вибір у найрізноманітніших життєвих ситуаціях, визначає рівень її прагнень і цінностей, характер її відносин з оточуючими.

Самооцінка починає формуватися ще в ранньому дитинстві, коли дитина відокремлює себе від оточуючих людей і продовжує видозмінюватися протягом усього життя, стаючи все більш критичною і змістовною. Сензитивним періодом для становлення самооцінки як особливого компонента самосвідомості є молодший шкільний вік, тому важливим і необхідним є починати процес формування об'єктивної самооцінки саме в цей віковий період.

На сучасному етапі в початковій школі пріоритетною метою навчання є розвиток особистості школяра. Особистісний розвиток молодшого школяра співвідноситься з формуванням його самосвідомості, важливою і невід'ємною частиною якого є сформованість самоконтролю і самооцінки. Л.С. Виготський зазначав, що саме в семирічному віці починає складатися самооцінка як узагальнене, позаситуативне і разом з тим диференційоване ставлення дитини до самої себе. [1, с. 64-65]. Самооцінка - найважливіша особистісна інстанція, що дозволяє контролювати власну діяльність з точки зору нормативних критеріїв, будувати свою цілісну поведінку відповідно до соціальних норм. Тому необхідно починати формування дій самоконтролю і самооцінки з першого року навчання дитини в школі. Від того, наскільки повноцінно молодші школярі освоять дії контролю і оцінки, буде залежати їх подальше навчання.

Дитина приходить до школи з певними уявленнями і ставленням до самої себе, що сформувалися переважно в ході ігровій діяльності, в процесі спілкування з батьками та однолітками. І саме на початку шкільного життя

розпочинаються труднощі, що зумовлені його певними особливостями:

- змінюється соціальна ситуація розвитку - на зміну ігровій діяльності приходить навчальна;

- в нових умовах дитина стає об'єктом постійних оцінок з боку вчителів та однокласників, що не завжди співпадають з її власними уявленнями про себе;

- вперше у дитини виникає внутрішня боротьба переживань, яку вона починає усвідомлювати як протиріччя між сприйняттям себе та оцінками з боку оточуючих.

Становлення самооцінки особистості тісним чином пов’язане з формуванням «Я-концепції». У молодших школярів - учнів перших, других і третіх класів - формування "Я-концепції" значною мірою залежить від їх успіхів в учбовій діяльності, що є провідною діяльністю даного вікового періоду. І оскільки успіхи учня оцінює вчитель, то він і стає основним значущим іншим, під впливом якого в учнів перших та других класів формуються уявлення про свої навчальні здібності, які складають основний зміст реального "Я" дитини. Досить часто молодший школяр, в залежності від оцінок, робить висновок не лише про свої здібності, але й про себе в цілому. [2; с. 26] Однак, дітям важко одночасно бути тим, хто оцінює і тим, кого оцінюють, тобто дивитись на себе з боку інших, у результаті здатність оцінювати інших розвивається швидше від здатності оцінювати власне "Я".

Становлення соціального "Я" молодшого школяра - одного із найважливіших структурних елементів "Я-концепції" - відбувається не лише під впливом оцінок дорослих - вчителів, батьків, але й ровесників. У сформованих дорослими колективах завжди існують мікрогрупи, що створюються на основі власних симпатій та спільності інтересів.

Соціальні контакти молодшого школяра з ровесниками неминуче впливають на становлення його "Я-концепції". Поряд з дорослими діти створюють своє

"суспільство", що складається із різноманітних груп, в яких встановлено певні рангові категорії, за якими оцінюється кожний учасник групи.[3; с. 45] Дитина пізнає себе як зосередження різних можливостей. Сама різноманітність оточення, в якому може опинитись молодший школяр, і в якому він може себе уявити, виступає чинником консолідації особистості. Образ іншого, а саме, образ близької людини, в кожної людини формується, під впливом емпатії, тобто здатності співпереживати іншому, що виступає передумовою формування емоційно забарвленого образу себе.[4; с. 68]

З віком емоції молодших школярів стають тривалішими, стійкішими та глибшими. Такий рівень розвитку емоційної сфери особистості зумовлює в учнів початкової школи появу постійних інтересів, тривалих товариських стосунків, що ґрунтуються на цих спільних і досить міцних інтересах.

Отже, самооцінка - це необхідний компонент розвитку самосвідомості, тобто усвідомлення людиною себе, своїх фізичних сил, розумових можливостей, вчинків, мотивів та цілей власної поведінки, свого ставлення до інших людей та до самої себе.

Не можна говорити про стійки риси характеру і твердо сформовані погляди на життя у дітей молодшого шкільного віку, але все ж у багатьох випадках досить чітко можна простежити, в якому напрямку розвивається особистість, наскільки стійкі її позитивні якості. Так само можна простежити виникнення недоліків в поведінці, бо вони свідчать про розвиток особистості по низхідній.

При правильному напрямку розвитку особистості навчальна діяльність учнів ґрунтується на широких соціальних мотивах і на пізнавальних інтересах. Процес навчання викликає у дитини позитивні почуття. Сумлінне ставлення до навчання, як правило, супроводжується дисциплінованістю поведінки. Успіхи в навчальній діяльності створюють у школяра стійкий гарний настрій, народжують бадьорість, активність, впевненість у власних

силах. Під дією оцінки вчителя, його схваленню чи не сприйняття активно формується самооцінка дитини. Тому такою важливою є фігура першого вчителя та його відношення до дитини в перші роки навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Виготський Л. С. Криза семи років / Л. С. Виготський // Вікова та педагогічна психологія: Хрестоматія / Л. С. Виготський. Академія, 2013. - 367с.

2. Каменська О. М. Психологія розвитку та вікова психологія: конспект лекцій / О. М. Каменська. Фенікс, 2008. - 251 с.

3. Співак Л. М. Діагностика і корекція " Я-концепції" молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: навчальний посібник для студ. вузів / Л. М. Співак . - Вид. 2-е, доп . - К: Каравела, 2011 . - 223 с.

4. Тихомирова Є. Т. Соціальна педагогіка. Самореалізація школярів у колективі / Є. Т. Тихомирова. Академія, 2008. - 144 с.

5. Обухова Л. П. Вікова психологія / Л. П. Обухова. Юрайт, 2010. - 374 с.

6. Гамезо М. В. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посібник для студентів всіх спеціальностей педагогічних вузів / М. В. Гамезо, О. О. Петрова, Л. М. Орлова. 2013. - 512 с.

Ямполець П.В.
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри загальнонаукових,
соціальних і поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ГОСПОДАРСЬКІ ЕКСПЕРИМЕНТИ КОМПАРТІЇ І ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗГОРТАННЯ НЕПУ

XV з'їзд ВКП(б) 2 – 19 грудня 1927 р. розробивши директиви по складанню першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства, окреслив найважливішим першочерговим завданням розгортання колективізації сільського господарства і ,,визначив практичні шляхи розв'язання цього історичного завдання"[2, с.11]. З'їзд також засудив курс на ,,надіндустріалізацію". У резолюції з'їзду ,,Підсумки і передумови соціалістичного будівництва" було визнано, що ,,нова економічна політика" заклала основи правильного поєднання державної соціалістичної промисловості з дрібними і найдрібнішими господарствами простих товаровиробників – селян[2, с.29]. У цій же резолюції приведено застереження, що дуже неправильно ,,виходити з вимоги максимального перекачування коштів із сфери селянського господарства у сферу індустріалізації, бо ця вимога означає не тільки політичний розрив з селянством, а й підрив сировинної бази самої індустрії, підрив її внутрішнього ринку, підрив експорту і відтак порушення всієї народногосподарської системи" [2, с.32].

Відносно співвідношення між фондами нагромадження та споживання, тобто в галузі споживання та виробництва, директива з'їзду застерігала, що не можна виходити одночасно із максимальної цифри того чи другого [6, с.147].

В резолюції з'їзду „Проблема п'ятирічного плану і господарська політика партії" окреслені були наступні головні проблеми промисловості, які необхідно було розв'язати протягом першої п'ятирічки: зниження відпускних цін на продукцію промисловості; зниження собівартості; підвищення заробітної плати і подальше зростання життєвого рівня робітничого класу[2, с.37]. В свою чергу про необхідність піднесення матеріального рівня трудящих неодноразово говорилося на X зїзді КП(б)У, що проходив наприкінці листопада 1927 року[3, с.112]. Так, виступаючі на з'їзді постійно наголошували, що питання індустріалізації повинні розв'язуватись виключно у зв'язку з покращенням матеріального становища робітників[3, с.113]. На другій всеукраїнській конференції КП(б)У (квітень 1929 року), де обговорювались завдання п'ятирічного плану, також підкреслювалась необхідність боротьби з безробіттям, потреба в поліпшенні добробуту трудящих та продуктивності праці[3, с.129].

Проте, історична дійсність була зовсім іншою. Переважна більшість рішень з'їздів та конференцій керівної партії стосовно добробуту трудящих так і не була реалізована протягом періоду дослідження. Зокрема, декларація про поступове запровадження 7 – годинного робочого дня на промислових підприємствах країни при збереженні існуючого рівня заробітної плати (Пленум ЦК ВКП(б), листопад 1928 року) обмежилась експериментом на деяких виробництвах легкої промисловості республіки (всупереч визначених пленумом темпів – 20% у 1928 – 1929 рр.) [7, с.134]. До того ж керівництво держави запровадило практику вирішення питання нестачі коштів за рахунок державних позик (особливо серед робітників), що позбавляло трудящих заощаджень та негативно впливало на загальний рівень життя громадян.

Загалом, період 1928 – 1929 рр. в радянській історіографії одержав назву „криза НЕПу", яка виникла і свідомо була організована вищим партійним керівництвом.

Жоден із трьох методів перерозподілу національного доходу – паперово – грошова емісія, оподаткування, відхилення ціни від вартості не влаштовував лідерів ВКП(б) [5, с.101]. Тому у січні 1928 р. Політбюро ЦК ВКП(б) затвердило можливим, у вигляді ,,винятку", зробити тиск на селянство, що фактично означало введення надзвичайних заходів силового вилучення хліба, як у ,,добрі старі" часи воєнного комунізму. Спеціальні продзагони вже в лютому 1928 року були направлені в села для вилучення прихованого хліба.

У кризі хлібозаготівель 1927/1928, 1928/1929 років були звинувачені ,,куркулі", що дало партійному керівництву змогу збільшити оподаткування селян на користь ,,надіндустріалізації"[4, с.352].

Головну роль у падінні рівня життя трудящих в останні роки НЕПу відіграла згубна цінова політика радянського уряду під керівництвом Й.Сталіна. Штучно створений розрив у цінах на промислові та сільськогосподарські товари, так звані ,,ножиці цін", забирали значну частину доходів селян від реалізації врожаю на ринку, бо встановлені державою монопольні низькі ціни на хліб давали можливість одержувати колосальні фінансові ресурси для поповнення доходної частини бюджету. Таким чином через радянську планову систему ціноутворення із селянства стягувався додатковий податок в інтересах ,,надіндустріалізації"[8, с.189].

У резолюціях XVI конференції ВКП(б) (квітень 1929 року) були започатковані ,,напружені" плани розвитку народного господарства на 1928/1929-1932/1933 роки. 29 квітня 1929 року плани ,,надіндустріалізації" були затверджені пленумом ЦК ВКП(б) [2, с.190].

Відповідно цих партійних документів сума основних фондів країни зростала на 82%, в тому числі основні фонди всієї промисловості – більше ніж удвічі (з 9,2 млрд. крб. до 23,7 млрд. крб.), а в сільському господарстві тільки на 35% (з 28,7 до 38,9 млрд. крб.)[2, с.191].

Виходячи із загальної ідеї ,,надіндустріалізації" країни, капіталовкладення спрямовувались переважно в промисловість (78%), що виробляє засоби виробництва [2, с.192]. При цьому в зв'язку із посиленим зростанням індустрії питома вага доходів сільського населення у всьому народному доході зменшується з 49,8% до 42,5% [2, с.194].

Й.Сталін неодноразово наголошував і вимагав від партійних функціонерів обов'язкового виконання планів, бо вони являються директивами, а не планами-прогнозами [4, с.356]. Плани-директиви нового ,,комуністичного штурму" не мали ніякого теоретичного підгрунтя і заздалегідь несли в собі народногосподарські диспропорції, бо зовсім нехтували економічними законами ринкової рівноваги [4, с.355,356]. Радянські економісти в угоду керівницту держави при складанні планів відкинули основний принцип наукового планування, а саме балансову узгодженість перспективних завдань із балансовими звітами народного господарства за попередні роки, тому варіант надвисоких темпів зростання промисловості (23%) не мав під собою ніякої бази[9, с.57]. Саме цим пояснюється державна директива стосовно припинення усіх статистичних робіт по побудові балансу народного господарства[1, с.79].

Криза хлібозаготівель 1928/1929 господарського року загострилась у зв'язку з недородом хлібів в основних зернових районах. Тому наприкінці року виник реальний продовольчий дефіцит, який призвів до введення у містах карткової системи на хлібні продукти та ряд інших товарів. Введення карток радянський уряд пояснював необхідністю захистити споживчий ринок громадян від ,,спекулянтів" та більш раціонально налагодити постачання в містах.

Таким чином, проаналізувавши господарську політику компартії наприкінці 1920–х рр. з огляду її впливу на добробут населення, треба зазначити, що вона супроводжувалась перважно негативними наслідками.

Не зважаючи на дуже скрутне становище на продовольчому ринку (введення карткової системи), державні структури активно проводили масову колективізацію. Отже, партійне керівництво скасувало ринкові відносини НЕПу знайшовши їм ефективну заміну у вигляді повністю одержавлених та відповідно підконтрольних колективних господарств.

Список використаних джерел

1. Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – 1898 – 1970. Пер. з 8-го рос. вид. / За заг. ред. П.М. Федосєєва і К.У. Черненка. – К.: Політвидав України, 1980. Т. 4. 1927 - 1931. – 557 с.

2. Комуністична партія України: з'їзди і конференції/ Кер. авт. кол. В.Ф. Солдатенков. – К.: Вид-во ,,Україна", 1991. – 478 с.

3. Вайнштейн А. Л. Народный доход России и СССР. История. Методология исчисления. Динамика / А. Л. Вайнштейн. – М., 1969. – 214 с.

4. Кульчицький С. В. Комунізм на Україні: перше десятиріччя (1919-1928) / С. В. Кульчицький. – К.: Основи, 1996. – 396 с.

5. Ямполець П.В. Концептуальні підходи до вивчення рівня життя міського населення України доби НЕПу / П.В. Ямполець // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2014, вип. XXXVIII. – Запоріжжя. – С.100 – 102.

6. Ямполець П.В. Матеріальне становище робітників державної промисловості України в період НЕПу (історико-статистичний аналіз): дис. ... кандидата іст. наук: 07.00.01 /Ямполець Павло Віталійович. – К., 2009.– 251 с.

7. Ямполець П.В. Реальна заробітна плата промислових робітників України в роки НЕПу / П.В. Ямполець // Культура народов Причерноморья. – Симферополь, 2008. – № 129. – С.132 – 136.

8. Ямполець П.В. Роздрібні ціни приватного ринку України в роки НЕПу / П.В. Ямполець // Сіверянський літопис. – Чернігів, 2007. – №5. – С. 187 – 193.

9. Ямполець П.В. Стандарти рівня життя міського населення УСРР доби НЕПу: історико - статистичний аналіз / П.В. Ямполець // Українознавство. – Київ, 2012 – №1(42). – С. 55 – 61.

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Збірник матеріалів XI міжнародної науково-практичної конференції
(17 квітня 2019 року)

Висвітлюються актуальні проблеми розвитку сучасної економіки, функціонування та розвитку підприємств різних форм власності, інвестиційно-інноваційної діяльності, регіонального розвитку. Особлива увага присвячена соціально-гуманітарним питанням та проблемам держави і права в контексті адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Технічний редактор Захарчук І.В.

Комп’ютерна верстка Захарчук І.В.

Відповідальний за випуск Назарко С.О.